

ГІМН ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ імені Михайла Коцюбинського

слова А. Подолинного
музика В. Газінського

Ясний наш дім у Вінниці над Бугом –
Педагогічний університет,
Ти став нам вірним, незрадливим другом
І дав нам крила на високий злет.

Тобі уклін і всенародна шана,
Добра й Науки Серце Золоте.
Довіку слався, Вінницький державний
Педагогічний університет!

У далину омріяну й сяйливу
Нас кличе школа, як зоря вгорі.
Ми віддамо і розум свій, і силу
Народові, Вітчизні дорогій.

Ми навчимо дітей любити широ
Свій рідний край у сонці і вітрах,
Йому служити віддано, з поривом,
Ми навчимо їх жити для добра.

Ясний наш дім у промені ласкавім,
У чистім світлі праці і надій,
Ти з нами будеш завжди в добрій славі,
А ми з тобою завжди молоді.

Тобі уклін і всенародна шана,
Добра й Науки Серце Золоте.
Довіку слався, Вінницький державний
Педагогічний університет!

Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ
МИХАЙЛА
КОЦЮБИНСЬКОГО
(1912-2012)

Ювілейна книга

Вінниця
ДП «Державна картографічна фабрика»
2012

УДК 378.4.132(477.44)
ББК 74.584(4УКР–4ВІН)738.1
В48

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шестоपालюк О.В. (голова),
Білоус В.С., Гуревич Р.С., Гусев С.О., Зінько Ю.А., Кароєва Т.Р. (упорядник),
Кононенко В.В., Криворучко О.І. (заступник голови), Лазаренко Н.І.,
Підболячний М.В., Подолянчук С.В., Руснак І.Є., Стефанков Л.І.,
Яковлів В.Л., Ямчинська Т.І.

У книзі використано матеріали Державного архіву Вінницької області,
Вінницького обласного краєзнавчого музею, музею історії та архіву
Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Ко-
цюбинського, особистих архівів працівників і випускників закладу.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(протокол №12 від 27 червня 2012 р.)*

**Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцю-
бинського (1912–2012)** [Текст] : ювілейна книга / Редколегія О.В. Шестоपालюк
В48 (голова) [та ін.] ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця :
ДП «Державна картографічна фабрика», 2012. — 224 с. : фото.
ISBN 978-617-533-065-4

Видання присвячене 100-річчю ювілею Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського, найстарішого вищого навчального закладу Поділля. Минуле і сього-
дення закладу, досягнення і перспективи його колективу представлено в тексті і фотографіях.

Книга адресується всім викладачам, студентам і випускникам університету, а також тим, хто
цікавиться його діяльністю.

УДК 378.4.132(477.44)
ББК 74.584(4УКР–4ВІН)738.1

ISBN 978-617-533-065-4

© Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, 2012
© ДП «Державна картографічна фабрика», 2012

На мою долю як ректора одного з найстаріших вищих навчальних закладів Подільського регіону випала висока історична місія — вписати у величний літопис Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського ювілейне слово на вшанування його славних традицій і його академічного духу від імені теперішнього покоління всіх, хто вважає університет своєю alma mater.

Ювілей, кругла дата, річниця — можна по-різному іменувати цю подію, але ніхто не стане сперечатися з тим, що для кожного вона має особливе значення. Ювілей вважають своєрідним кордоном у житті, часом підведення тих чи інших підсумків і тому чекають його з хвилюванням і трепетом.

Історія університету — це ж як біографія окремої людини: є і день народження, і батьки, і початок трудового шляху... Збагачені досвідом людства, упродовж століття ми зробили велетенський стрибок — за роки свого існування наш навчальний заклад став відомим у країні та за її межами як ВНЗ, який готує висококваліфікованих фахівців. Ми завжди були у авангарді педагогічної галузі, не боялись сміливих пошуків та експериментів.

100 років інтелектуальних інвестицій у педагогічний університет, які зробили кілька поколінь викладачів і студентів, окреслили його неповторний освітній і науковий профіль, заклали в його історичну ходу такі закони динамічного розвитку, як

**ШЕСТОПАЛЮК
Олександр Васильович**

Ректор університету

університетська автономія та не підвладні часу і простору академічні цінності. Ці 100 років інтелектуального неспокою, наукових пошуків і відкриттів, прагнень за допомогою освіти та науки зробити світ досконалим, гармонійним і справедливим стали серйозною заявою на яскраве майбутнє.

Кожне покоління студентів і науковців робило свій вагомий внесок у розбудову педагогічного університету через віддане служіння ідеалам науки й освіти, гідне та відповідальне виконання своєї суспільної місії, тому

кожне покоління має право зізнатися своїй alma mater устами видатного сина українського народу Івана Франка:

*Я ж весь вік свій, весь труд Тобі дав
У незламнім завзятті, —
Підеш Ти у мандрівку століть
З мого духа печаттю.*

І саме сьогодні — день данини вдячної пам'яті всім, хто причетний до заснування педагогічного університету, хто впродовж століття навчався тут і працював, щоб за допомогою славних традицій творити цю неповторну ідентичність нашої alma mater, яку сьогодні легко вирізнити на освітньо-науковому ландшафті не лише України, а й Європи.

Тисячі висококваліфікованих педагогів є випускниками нашого університету; серед них чимало видатних учених та громадських діячів, які працюють в Україні і

за кордоном. Фізики та хіміки, історики та філологи, географи та біологи, математики та психологи своїми науковими здобутками примножували давні академічні традиції та увиразнювали новий профіль університету в XX столітті. Прізвища десятків відомих учених яскравою сторінкою вписані в історію української та світової науки.

Сьогодні вся наша велика університетська родина з гідністю продовжує естафету своїх великих попередників. Завдяки їхній праці наш університет став простором академічної демократії, де традиції стимулюють інновації та є джерелом нових пошуків і особливого відчуття відповідальності перед історією своєї alma mater. Наш колектив продовжує і примножує свої славні традиції. У рамках Болонського процесу успішно запроваджуються європейські підходи до підготовки нової генерації духовної та інтелектуальної еліти нації. Ми пишаємося рідним університетом, що є кузнею талановитої молоді, творців майбутніх досягнень на педагогічній ниві.

Вінницький педуніверситет завжди був, є і буде відкритим до світу, тут завжди відчинені двері для тих, хто прагне знань, тут ніколи не згасає дух свободи. Університет має людські ресурси для інтелектуальних проривів — це наше студентство, наша талановита молодь, що чекає від суспільства та держави гідних цивілізованих умов для реалізації своїх здібностей. Для неї створено всі умови, що забезпечують високу якість навчального процесу: оснащені новітні лабораторії, обладнані найновішою технікою комп'ютерні класи, вільний доступ до Інтернет-ресурсів, лінгафонні кабінети, відкриті електронні архіви тощо. Студенти мають змогу брати участь у численних міжнародних програмах обміну, продовжувати навчання за кордоном.

Відкривається нова сторінка історії — відлік нового століття Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, у яке університет вступає сильним, відомим, таким, що ставить перед собою сміливі, амбітні цілі, адже саме вони дають добрі результати. Позаду — 100 років копіткої праці, наукових досліджень... А що попереду? Все ще попереду!

Книга, яку Ви тримаєте в руках — це екскурс у минуле, яскрава картинка сучасного життя педуніверситету. Згадаймо, хто творив нашу з вами історію і які події закарбувались на сторінках ювілейної книги університету.

Я щиро вітаю академічну спільноту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського зі славною сторінкою в нашому літописі. Висловлюю глибоку вдячність Вам, студенти, аспіранти, викладачі, науковці, працівники, випускники і всі прихильники нашого університету, за Вашу працю задля його розвитку, задля гідного продовження славних академічних традицій. Бажаю всім нам надалі з таким самим творчим нахненням і наснагою примножувати славу нашої alma mater на благо України! І наше завдання — виконувати цю високу місію з честю і гідністю, з повагою до минулого та з вірою у майбутнє!

Олександр Шестопалюк,
доктор педагогічних наук,
Заслужений працівник освіти України,
академік Академії наук вищої школи
України, професор, ректор Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

З ІСТОРІЇ ОСВІТИ НА ПОДІЛЛІ

Початок шкільної освіти на Поділлі простежується наприкінці XVI ст. Найбільш освіченим тоді було духовенство, під опікою якого й відкривались перші школи. Наука в них починалась від семирічного віку, учні отримували елементарні знання з письма та арифметики, вивчали Часослов, Псалтир та церковний спів. Якіснішу освіту давали так звані братські школи. В Україні XVI ст. при великих церквах у містах стали засновувати православні братства для взаємної допомоги, підтримання свого храму в належному вигляді, поширення освіти. Перше братство в нашому краї виникло при церкві Святої Трійці в Кам'янці-Подільському в 1589 р., й тоді ж була заснована при ньому братська школа. Згодом подібні братства та школи з'явилися в інших містах — у Сатанові, Меджибожі, Летичеві, Полонному, Вінниці. При численних кляшторах різноманітних католицьких орденів (єзуїтів, кармелітів тощо), що масово прийшли на Поділля на початку XVII ст., також почали виникати школи і навіть колегії. У відповідь православне священицтво організувало за зразком західноєвропейських католицьких колегій навчання в Київській колегії. Протягом семи років студенти вивчали математику, риторику, діалектику, музику, астрономію, історію, богослов'є. Митрополит київський Петро Могила, виборюючи офіційне визнання високого статусу колегії, відчував, очевидно, кризу традиційної братської освіти та її недостатній рівень (бо не було вищих шкіл) і однобічну зорієнтованість на візантійську культуру. Для поширення православної освіти нового зразка за сприяння Петра Могилы та брацлавського підсудка Михайла Кропивницького у 1632 р. була відкрита Вінницька православна колегія при Вознесенському монастирі. Це був перший навчальний за-

клад на Поділлі, максимально наближений до академії як вищого навчального закладу. Йому не вистачало тільки останнього сьомого класу «богослов'я». Відтоді вінницькі земляни неодноразово підтверджували своє прагнення до високих зразків освіти.

Друга половина XVII–XVIII ст. характеризується занепадом шкільної справи. Основу шкільної мережі становили так звані школи мандрівних дяків. Учителями в таких школах були учні братських шкіл (до початку XVIII ст.) та Києво-Могилянської Академії, які з тих чи інших причин не могли продовжувати своє навчання, або представники дрібної української шляхти, ремісники. Поширення також отримали школи, організовані католицькими та уніатськими орденами. Водночас треба звернути увагу на те, що перший в Україні рекомендаційний список для потенційних читачів був складений на наших теренах шаргородським священиком Димитрієвичем у 1660 р., що демонструє високу освітню підготовку тодішнього духовництва та його широке коло книжкових інтересів.

Із входженням Поділля до складу Російської імперії почалася реформа освітянської сфери, яка продовжувала секуляризаційні тенденції, закладені ще в Речі Посполитій останньої чверті XVIII ст. На початку здійснення реформи в губернії було 4 середніх навчальних заклади: в Кам'янці-Подільському, Вінниці, Барі та Немирові. Вінницька школа незабаром здобула статус гімназії і вважалася головним навчальним закладом губернії. Кількість парафіяльних шкіл поступово зростала з 21 (1804 р.) до 51 (1821 р.), кількість пансіонів ніколи не перевищувала десяти. Це не могло задовольнити освітніх потреб регіону.

Поразка польського повстання 1831 р. призвела до перебудови освітньої системи

в краї за російським зразком. Результатом реформи стало те, що в середині XIX ст. Міністерству освіти підпорядковувалися 2 гімназії, 2 повітових дворянських училища, 5 парафіяльних училищ, 10 казенних єврейських училищ. У підпорядкуванні Найсвятішого Синоду були, крім духовної семінарії та духовних училищ, школи при церквах і монастирях (у 1842 р. — 398, у 1848 р. — 418 церковнопарафіяльних шкіл). Діяли також католицькі, протестантські та юдейські школи. Мізерність кількості навчальних закладів призвела до того, що в губернії один учень припадав на 400 жителів. Таким чином, майже 98% дітей шкільного віку не мали змоги здобути елементарної освіти.

Капіталістична трансформація українського суспільства, що почалася після реформ 60–70-х років XIX ст., вимагала від населення вміння самостійно вести власне господарство, знати закони, торговельну й господарську інформацію, а це вимагало певних навичок письма та читання. Якщо за даними по рекрутських наборах на Поділлі наприкінці 60-х років XIX ст. письменних було 3%, то впродовж 1872–1887 рр. їхня кількість зросла до 11,52%, хоча це був найнижчий показник серед українських правобережних губерній.

У другій половині XIX ст. на території Подільської губернії в основному функціонували навчальні заклади, підпорядковані духовному відомству. Їхня кількість була незначною і не могла забезпечити повною мірою освітніх потреб населення губернії. За даними 1884 р., функціонувало 756 церковнопарафіяльних шкіл, у яких навчалося 16 374 дитини обох статей. Ці школи утримувалися на кошти, які надходили з різних джерел: допомога від церков, монастирів, від церковнопарафіяльних опікунів і братств, приватні пожертвування, плата за право навчання (за бажанням родичів і учнів), випадкові надходження від міських і сільських громад і, нарешті, збори з селян. Останнє джерело становило основу матеріальних ресурсів існування названих

шкіл. Згодом у губернії церковнопарафіяльні школи функціонували майже при кожній церкві, за винятком тих парафій, у яких вже були відкриті народні училища.

У другій половині XIX ст. паралельно з церковнопарафіяльними школами функціонували і світські початкові навчальні заклади, які стали називати школами грамоти. Унаслідок освітньої реформи 1884 р. школи грамоти переходили під контроль Найсвятішого Синоду. Школи грамоти були особливим типом закладів початкової освіти, яка за своїм значенням ставилася значно нижче церковнопарафіяльної. Утримувалися вони коштом волосних бюджетів або ж самих селян за розподільчим характером.

Наприкінці XIX ст. школи грамоти в чисельному співвідношенні значно випереджали церковнопарафіяльні. Зокрема, на території губернії в 1892 р. успішно функціонувало 526 церковнопарафіяльних шкіл і 726 шкіл грамоти, у яких навчалося 50 156 учнів. Відсутність централізованого фінансування та часта відмова селянських громад виділяти кошти на утримання шкіл грамоти ставили останніх у дуже скрутне матеріальне становище. Погано забезпечені в матеріальному плані школи грамоти мали і менш підготовлених учителів. Церковне відомство допускало до викладання в цих школах кого завгодно. Здебільшого обов'язки вчителів у школах грамоти виконували люди, які не мали спеціальної педагогічної підготовки, а саме: відставні солдати, служителі церкви та ін. Тільки третина з них мала педагогічну освіту та свідоцтва, які надавали їм право на викладацьку діяльність (на початку XX ст. цей відсоток був значно вищий і становив 59,1%).

Міністерські народні училища були третім за чисельністю типом навчального закладу початкової освіти на Правобережній Україні. Вони відкривались тільки в тих населених пунктах, у яких сільські сходи виділяли приміщення для училищ і приймали на свій рахунок їх ремонт, опа-

лення, освітлення тощо. Вони були значно краще забезпечені, ніж церковнопарафіяльні школи, а тим більше школи грамоти. Царський уряд поспішав з відкриттям державних народних училищ на території Поділля для послаблення польського впливу на народну освіту в краї. Так, у 1871 р. в губернії було відкрито 15 училищ, у 1872 р. — 11, у 1873 р. — 6. Наприкінці 80-х років XIX ст. тільки на Поділлі функціонувало 13 міських двокласних училищ, 3 сільські двокласні училища, 248 однокласних училищ і 4 єврейські початкові училища. І якщо в кількісному співвідношенні міністерські училища ще поступались церковнопарафіяльним школам, то в якісному вони значно випереджали останніх (хоча також не відповідали вимогам часу).

Розвиток капіталістичної економіки вимагав більшої кількості висококваліфікованих спеціалістів, здатних застосовувати отримані знання на практиці. Нагального вирішення вимагало питання середньої освіти. Реагуючи на об'єктивну вимогу часу, мережа освітніх закладів розширюється за рахунок класичних гімназій та реальних училищ, унаслідок чого в 1892 р. освітню мережу Подільської губернії складали: а) 3 гімназії, з них дві чоловічі (Кам'янець-Подільський та Немирів Брацлавського повіту) і одна жіноча (Кам'янець-Подільський); б) реальне училище (Вінниця); в) жіноча прогімназія (Немирів); г) духовна семінарія (Кам'янець-Подільський); д) 6 духовних училищ, з них 4 чоловічі і 2 жіночі; е) 13 міських двокласних училищ; є) 4 сільські двокласні училища; ж) 7 міських однокласних парафіяльних училищ; з) 241 сільське однокласне училище; і) 526 церковнопарафіяльних шкіл; ї) 726 шкіл грамоти; й) 4 лютеранські школи; к) 4 державні початкові єврейські училища; л) 14 приватних училищ (з них 10 — єврейських); м) школа повивальних бабок (Кам'янець-Подільський); н) двокласне залізничне училище (Жмеринка Вінницького повіту). Всього 1533 навчаль-

них заклади, не беручи до уваги єврейських хедерів. Тут навчалось 75 472 особи, у тому числі 64 326 чоловічої і 11 146 жіночої статі.

На початку XX ст. освітня мережа Подільської губернії зазнає значних змін. Напередодні світової війни у 1914 р. серед середніх навчальних закладів діяло 9 чоловічих та 14 жіночих гімназій, 3 реальних та 1 технічне училище. Швидко зростає чисельність початкових навчальних закладів. Якщо в 1904 р. в губернії функціонувало 2 125 закладів, то в 1914 р. — 2 572. Кількість міністерських початкових училищ за цей час зросла майже втричі — з 315 (1904 р.) до 843 (1914 р.), тоді як церковнопарафіяльні школи мали тенденцію до швидкого скорочення з 1810 (1904 р.) до 374 (1914 р.).

Поступово зростає усвідомлення необхідності професійної освіти. На Поділлі відкривають нижчі ремісничі та художні ремісничі школи (школи ткацтва, художньої обробки дерева та металу, гончарства), сільськогосподарські школи. У 1911 р. було засновано Жмеринське училище інструкторів сільського господарства, до функцій якого входило надання методичної допомоги населенню у веденні сільського господарства. У фельдшерсько-акушерську школу була перетворена школа повивальних бабок у Кам'янці-Подільському.

Втілення в життя реформи загальної освіти зумовило потребу в педагогічних кадрах, особливо для початкової школи. Наявна система підготовки вчителів не відповідала вимогам часу, тим настійним потребам, які висувало життя, тим змінам, котрі відбувалися в країні. Для їхньої підготовки створювали вчительські інститути й учительські семінарії, а також педагогічні курси при міських училищах. У системі педагогічних навчальних закладів Російської імперії найбільш поширеними були вчительські семінарії. Їх утримували на кошти казначейства і субсидії від земств. Першу вчительську семінарію на території Поділля було відкрито в 1907 р. в с. Пото-

ки Вінницького повіту. Згодом її перевели до Вінниці, а також відкрили нові семінарії в Кам'янці-Подільському та Ольгополі. Учителів початкових шкіл готували на дворічних курсах, які були засновані при міських училищах Кам'янця-Подільського, Балти, Проскурова та Вінниці. Для дівчат існував ще один спосіб отримати вчительську підготовку. Після завершення сьомого класу гімназії випускниці отримували спеціальність учителя початкової школи. Ті ж учениці, які закінчували восьмий (педагогічний) клас, отримували атестат із спеціальності домашня вчителька. Випускницям-відмінницям цього класу

присвоювали найвище звання «Домашня вчителька-наставниця».

З кожним роком освітня мережа губернії зростала і потребувала більшої кількості вчителів. А вищих навчальних закладів, які б могли готувати кадри вчителів для різних навчальних закладів, не було. Перший та єдиний на Поділлі вчительський інститут почав діяти у м. Вінниці лише в червні 1912 р.

І тепер Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, його спадкоємець, відзначає **100-річний** ювілей підготовки педагогічних кадрів для нашого краю.

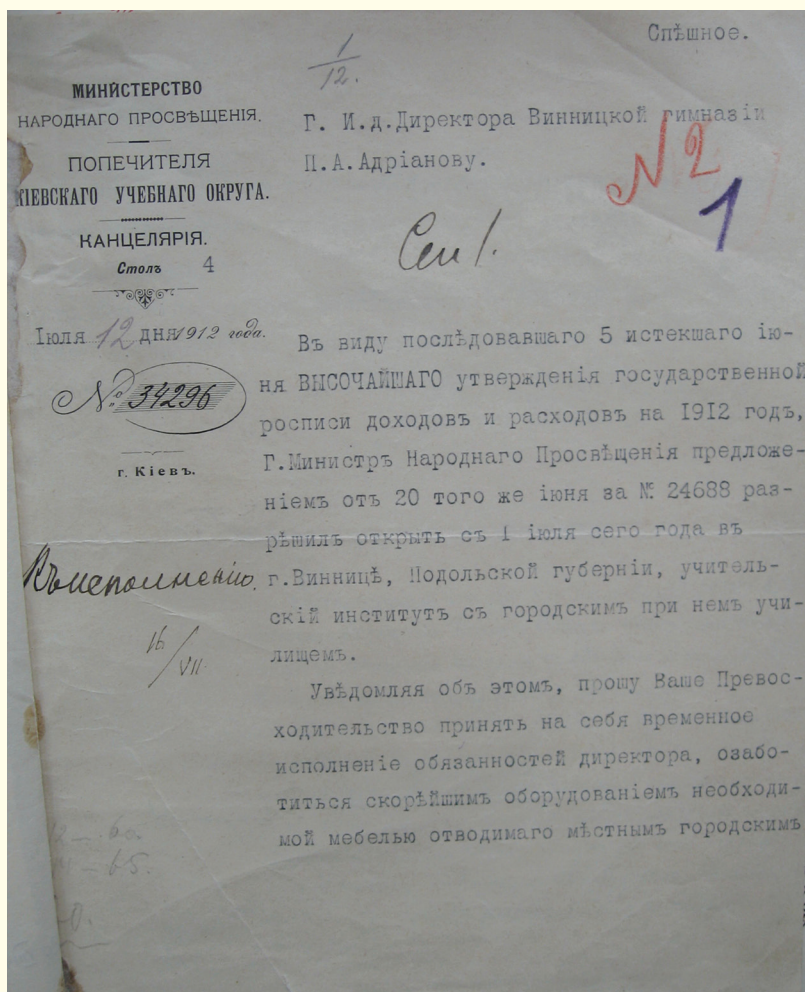
ВІННИЦЬКИЙ УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ (1912–1920 рр.)

Наприкінці XIX–на початку XX ст. Вінниця перетворилася в значний економічний, діловий та культурний центр Поділля. Розвинуте транспортне сполучення дозволяло підтримувати стосунки зі всіма найближчими регіонами країни. Бурхливий капіталістичний розвиток Російської імперії цього періоду супроводжувався зростанням освіченості населення, збільшенням кількості навчальних закладів різного типу. Відповідно формувалася потреба в педагогічних кадрах, які для різних типів шкіл готували в учительських інститутах і семінаріях, церковно-учительських школах, на педагогічних курсах, у педагогічних класах жіночих гімназій тощо. Учителів для міських і повітових училищ готували учительські інститути з трирічним терміном навчання.

Досягнутий повітовою Вінницею статус відповідав стратегії уряду «відкривати навчальні заклади в містах, що являють собою центри релігійної, духовної і громадської діяльності». В 1907 р. вперше в Міській думі обговорювали можливість відкриття вчительського інституту. Місцева влада в особі міського голови Миколи Васильовича Оводова (1864–1941 рр.) та предводителя дворянства графа Дмитра Федоровича Гейдена (1862–1926 рр.) пішла назустріч міській громадській ініціативі: для створення інституту пропонували безкоштовно передати двоповерхове приміщення (за проектом архітектора Григорія Григорійовича Артинова), яке

було розташоване на Олександрівському проспекті (тепер це один з корпусів Вінницького будівельного технікуму на проспекті Коцюбинського).

Нарешті міністр народної освіти Російської імперії дозволив відкрити з 1 липня 1912 р. вчительський інститут у Вінниці. В основу його діяльності було покладено «Положення про учительські інститути 1872 року» і Правила Московського учительського інституту 1911 р. Він став чет-

Циркуляр Попечителя Київського навчального округу про створення Вінницького учительського інституту, 1912 р.

вертим у Київському навчальному окрузі й восьмим в Україні.

Хоча приміщення, як і садиба загалом, було досить невеликим, але на початковому етапі могло забезпечити потреби вихованців. На першому поверсі розташовувались приміщення для двох класів. Це були дві світлі, зручні кімнати на 30–35 осіб. Тут же були розташовані кабінет директора, вчительська та бібліотека. Для фізичного і природничо-історичного кабінетів було відведено окремі кімнати, також на першому поверсі розмістили кабінет для практичних занять з хімії та роздягальню для слухачів. На другому поверсі було приміщення для актової зали і ще одного класу. На цьому ж поверсі знаходилися квартири для директора та економа. У підвальному поверсі були приміщення для нижчих служителів.

Місцевість, де розташовувалася будівля, була шумною, а вулиця, що вела з міста на вокзал, — запиленою. Поруч розташовувалася пересильна в'язниця та стайні міського пожежного обозу. Опалення було місцевим (забезпечувалося голландськими печами). Денне освітлення відповідало тодішнім нормам, а вечірнє було досить слабким, адже на перших порах забезпе-

чувалося газовими лампами (електричне освітлення буде проведено в жовтні 1913 р.).

Організаційний етап супроводжувався вступними іспитами. Усього було подано 70 прохань до вступу, але медичний огляд пройшли лише 62 учасники випробувань. Більшість вступників (32 особи) мали вік від 17 до 21 року, решта — від 22 до 29 років. За соціальним походженням переважали селяни (42 особи). Попередня підготовка вступників була різною. Дехто з них закінчив міські училища (8 осіб), учительські семінарії (6), двокласні церковнопарафіяльні школи (4), церковно-учительські школи (3), один отримав домашню освіту. Багато вступників після отримання початкової освіти закінчували педагогічні курси (15) або отримували звання вчителя за екзаменами (24). Тому багато абітурієнтів вже мали педагогічний досвід, а саме: 23 вже працювали вчителями в міністерських і земських, а 18 — у церковнопарафіяльних школах. Найбільше вступників було з Подільської, Київської, Волинської, Полтавської, Бессарабської губерній — 48 осіб. Були також представники з інших губерній Російської імперії: Варшавської, Курської,

Будівля Вінницького учительського інституту, інституту народної освіти, 1912–1924 рр. (1912 р.)

Мінської, Могильовської, Новгородської, Харківської, Херсонської.

Вступні іспити складалися з двох етапів: письмового та усного. Письмовий етап включав 3 предмети: арифметику, геометрію, російську мову. Усний етап передбачав співбесіду з 8 предметів (крім уже згаданих, ще з історії, географії, фізики, природознавства та Закону Божого). В результаті іспитів до інституту було зараховано 25 осіб. У наступні роки контингент інституту зростав, але лише за часів Української революції досяг ста осіб.

У структурі інституту не передбачалося поділу на відділення чи факультети. Студент, який закінчував цей навчальний заклад, міг викладати будь-який предмет, адже на перших двох курсах студенти вивчали церковнослов'янську і російську мови, теорію та історію російської словесності, алгебру, арифметику, геометрію, тригонометрію, історію, географію, фізику, природознавство, Закон Божий, гігієну, каліграфію, креслення, малювання, гімнастику.

На 3-му курсі більшу увагу звертали на фахову підготовку майбутніх учителів. Вивчали дидактику, психологію, загальну методiku викладання, тобто саме ті предмети, без яких справжній учитель-професіонал ніколи не відбудеться. Здобуттю практичних навичок роботи приділялась надзвичайно велика увага і практично весь третій рік навчання присвячувався саме цьому. Студенти проходили практику в базовому училищі протягом кількох місяців. Спочатку вони відвідували заняття, спостерігали за викладанням предметів, відзначаючи для себе певні особливості чи своєрідні моменти, знайомилися з учнями та звикали до них. Після певного періоду вони проводили власні уроки, демонструючи свою спроможність працювати з учнівською аудиторією, вміння доступно і зрозуміло пояснити матеріал. Контрольні уроки оцінював призначений викладач, який спо-

Заняття слухачів інституту гімнастикою, 1913 р.

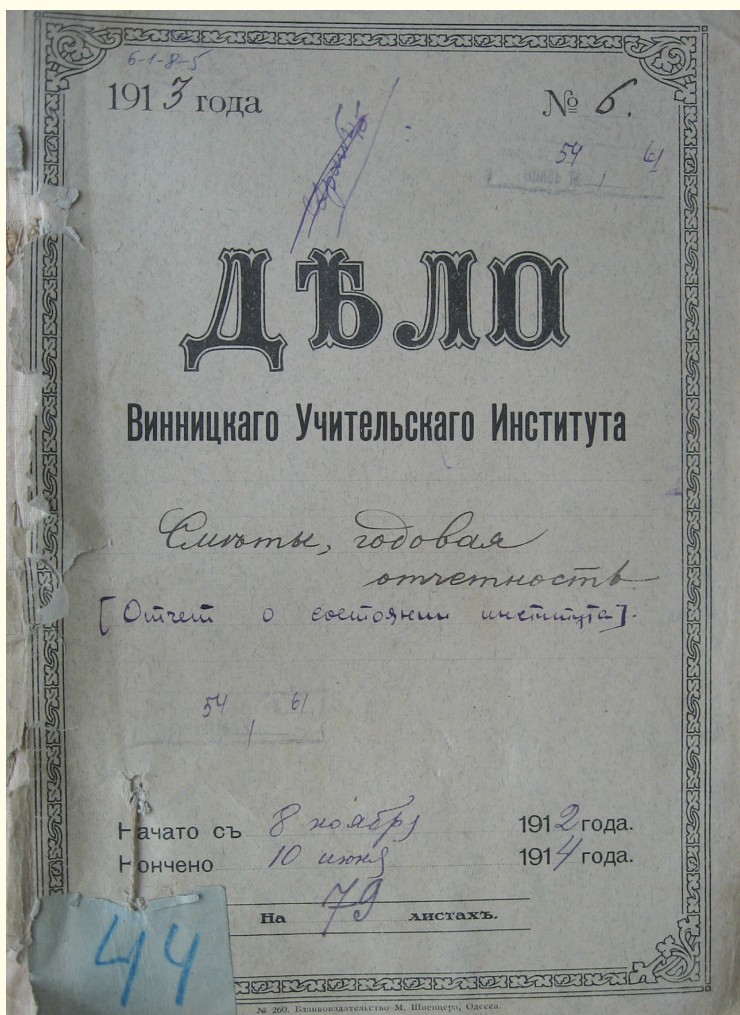
стерігав за роботою студента, аналізував слабкі та сильні сторони його викладання, вказував на помилки.

Навчання здійснювалося лише російською мовою, як в усіх навчальних закладах тодішньої України.

Загальне фінансування інституту становило 30 тис. руб. щороку. Слухачі отримували стипендію. Зі своєкоштных студентів можна було брати плату у 10 руб. на рік, що було досить низькою платнею порівняно з навчанням учнів у реальному училищі (70 руб.) чи чоловічій гімназії (100 руб.).

Урочисте відкриття Вінницького вчительського інституту відбулося 14 вересня 1912 р. о першій годині дня.

З жовтня в інституті розгорнувся активний навчальний процес: викладачі формували свої навчальні плани, узгоджували методiku викладання, а слухачі, у свою чергу, відвідували перші заняття, викону-

Поточне діловодство у Вінницькому учительському інституті, 1912-1913 рр.

вали домашні роботи, читали відповідну літературу, вдосконалюючи та поглиблюючи свої знання.

Заняття в інституті тривали з 9⁰⁰ до 14²⁵ впродовж шести днів на тиждень. Тривалість уроку становила 50 хвилин. Перерва між уроками тривала 10 хвилин. Щодня відбувалося п'ять занять. Лекції поєднували з практичними заняттями та екскурсіями навчально-виховного характеру.

Учитися було нелегко. Як засвідчують так звані «опитові листи», студенти відчували потребу в найнеобхіднішому: семеро з них снідали лише шматком хліба, дванадцять не вечеряли, вісімнадцять не мали зміни взуття. Гуртожитку не було, й студенти мешкали на приватних квартирах. Доводилося займатися підробітками, адже лише один студент отримував стипендію в 20 руб., інші 24 — по 13 руб. 18 коп. кожного місяця. Загальномісячні витрати — оплата квартири, освітлення, харчування, засоби гігієни, забезпечення навчальним приладям, лікування — були значними: 6 студентів витрачали за місяць більше, ніж 21 руб., до 21 руб. — 13 осіб, до 18 руб. — 4, до 15 руб. — 2.

Лабораторні заняття, 1913 р.

Для того щоб матеріально підтримати слухачів, було створено «Товариство допомоги студентам Вінницького учительського інституту». Основною метою його існування було забезпечення плати за навчання тим, хто цього потребував, видача необхідних позик, доставка і забезпечення одягом, харчуванням. Товариство також допомагало в пошуках та оплаті житла, організовувало медичну допомогу в разі потреби. Ця допомога була своєрідним довгостроковим кредитом. Після закінчення інституту випускник повинен був повернути колись використану суму в такому порядку: якщо він, посівши певну посаду, отримував оплату, що перевищувала 1000 рублів, то вносив по 10% від отриманої плати аж до повного погашення заборгованості; якщо оплата становила 500–1000 рублів — 5%, 300–500 рублів — 3%.

Поступово інститут формував свою матеріально-технічну базу. Якщо з підручниками та посібниками особливих проблем не виникало, то з наочними матеріалами — таблицями, схемами, приладами — справа була набагато гіршою. Тому слухачі та викладачі інституту у вільний від роботи та навчання час виготовляли наочні прилади. Сім з них, виготовлених під керівництвом викладача В. О. Єрмольєва, навіть стали експонатами Всеросійської виставки в Києві в 1913 р. Інституту не вистачало рекреаційної зали, приміщення для гімнастичного та малювального залів, тому в 1915–1916 рр. було розширено одноповерхову частину його будівлі.

Першим тимчасово виконуючим обов'язки директора інституту був призначений дійсний статський радник Павло Олександрович Адріанов (1855–193? рр.), випускник Санкт-Петербурзького історико-філологічного інституту. Починав він освітянську кар'єру, викладаючи в Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька, згодом продовжив її як чиновник. З 1902 р. Адріанов служив у Вінниці помічником попечите-

ля Київського навчального округу. Вже на пенсії він виконував обов'язки директора чоловічої гімназії, очолював педагогічну раду 2-ї міської жіночої гімназії, опікувався створенням Вінницького учительського інституту, допоки у вересні 1912 р. директором інституту було призначено статського радника, кандидата богослов'я Матвія Дмитровича Запольського (1871–1945 рр.), випускника Московської духовної академії. З 1902 р. майбутній директор упродовж десяти років працював у Казанському вчительському інституті, а в керованому ним (до 1922 р.) Вінницькому інституті викладав педагогіку та психологію.

Запольський Матвій Дмитрович,
директор інституту у 1912–1922 рр. (1913 р.)

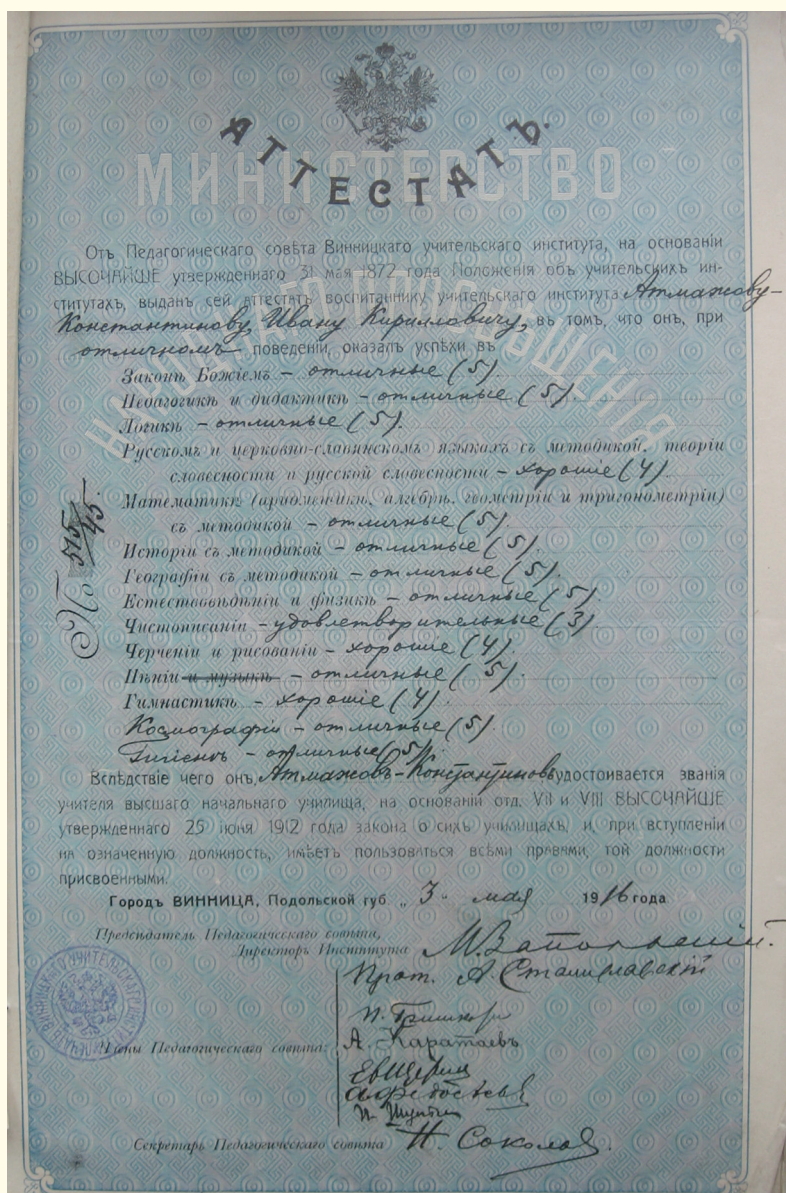
Серед перших викладачів інституту були Іван Ананійович Кривошея (російська мова та словесність), випускник Київського університету; Анатолій Степанович Каратаєв (російська мова та словесність), випускник Ніжинського історико-філологічного інституту імені князя Безбородька; Полі-

евкт Василісович Гришков (географія та історія), випускник Харківського університету; Володимир Олександрович Єрмольєв (математика), випускник фізикоматематичного факультету Київського університету; Петро Феодосійович Лавренюк (природознавство та фізика), випускник Київського політехнічного інституту, якого згодом змінив Юхим Онуфрійович Шириця (природознавство та фізика), випускник фізикоматематичного факультету Київського університету; Ілля Максимович Шульга (малювання, креслення, каліграфія), випускник Петербурзької академії художеств.

Головною турботою педагогічного колективу інституту була організація навчально-виховного процесу. Крім власне адміністративних функцій, директор викладав педагогіку та психологію, заміщав хворих викладачів, брав участь у заняттях слухачів 3-го класу. Викладач російської мови виконував обов'язки класного керівника 3-го класу. Викладач історії та географії був класним керівником 1-го класу і бібліотекарем. Викладач природознавства і фізики опікувався 2-м класом і керував практичними заняттями з фізики і природознавства в позаурочний час. Вчитель співів (Микола Олексійович Соколов) навчав слухачів хорового співу, був секретарем педагогічної ради та виконував обов'язки економа.

Освіченість та глибокі знання викладачів у поєднанні з досвідом роботи у сфері освіти давали гарний результат — студентам цікаво було відвідувати заняття, і їхній освітній рівень також зростав. У своїй роботі викладачі, крім усних опитувань студентів, хоча б двічі на півріччя практикували письмове опитування для перевірки

розуміння матеріалу, вдосконалення рівня володіння мовою та умінь логічно і чітко формулювати думку в письмовому вигляді. Окремі випускники інституту згодом досягли визнання в різних галузях науки і мистецтва. Прославив Поділля у всьому світі видатний етнограф і фольклорист Степан Килимник (1890–1963 рр.), автор шеститомної праці «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні». Відомим вітчизняним педагогом-ученим став Григорій Боришполець (1898–1954 рр.).

Атестат про закінчення учительського інституту
І. К. Аتماжова-Константинова, 1916 р.

Андрій Братунь (1891 — після 1932 рр.) не тільки вчителював, а й став політичним та громадським діячем Західної України.

Якщо події Першої світової війни не мали значного впливу на інститутське життя (за винятком відкриття з 1914 р. трирічних жіночих педагогічних курсів, використання деяких приміщень для шпиталю, мобілізації на фронт слухачів), то після Лютневої революції 1917 р., з утворенням у березні Української Центральної Ради, розпочалася нова сторінка в його історії. Генеральний секретаріат ухвалив програму розвитку середньої школи, а також програму підготовки педагогічних кадрів. Центральне місце в ній посідало питання українізації навчальних закладів. Серйозною проблемою поставала відсутність підручників та посібників з багатьох предметів українською мовою, а також відсутність курсів української мови, на яких викладачі та студенти могли б здобути необхідні знання та навички. В інституті збільшували кількість предметів; крім традиційних, запроваджували українську мову, українську літературу, філософію, історію культури та історію України, географію України, правознавство. Саме в цей період (в 1917/18 навчальному році) в інституті викладав українську літературу відомий поет Петро Сильвестрович Карманський (1878–1956 рр.), співи — видатний композитор Кирило Григорович Стеценко (1882–1922 рр.), який керував також студентським хором. Українознавчі дисципліни були новими і вимагали узгодження особливостей викладання і методики, що було складно здійснити через мінливу політичну та військову ситуацію.

У 1918/19 навчальному році інститут отримав статус вищого навчального закладу. Було організовано 3 відділення: словесно-історичне, фізико-математичне,

природничо-географічне. Зосередженість на спеціалізованих дисциплінах допомагала краще їх вивчати, знати не всі науки поверхово, а глибоко вивчати необхідні для майбутньої педагогічної діяльності. Оголосили набір одночасно на два курси. На 1-й курс було прийнято 103 студенти, на 2-й — 89. Відчувалася гостра потреба у вчителях початкових класів, тому при інституті було відкрито курси з підготовки вчителів такого профілю. Для налагодження педагогічної практики інституту потрібна була база — вища початкова школа. Кількарічне листування нарешті закінчилося передачею інституту приміщення та садиби 4-класного училища, розташованого поряд з інститутом.

У серпні 1919 р. інститут змушений був перервати навчання у зв'язку з важкою політичною ситуацією в країні — тривала кровопролитна війна, остійно існувала загроза опинитися в епіцентрі боротьби ворогуючих сторін. Освітяни гинули від куль, голоду та пошестей. А незабаром розпочалися репресії. Так, за радянської влади було заарештовано викладача фізики Ю.О. Щирицю, який співпрацював з українськими урядами як освітянський чиновник, а також слухачів інституту М. Грицяя, Т. Кондратенка та інших міських інтелігентів, переважно педагогів і науковців. Усіх їх незабаром стратили «в порядку червоного терору».

Інститут відновив свою роботу лише в липні 1920 р. Народний комісаріат освіти УСРР провів нову реформу, і всі університети і вчительські інститути були реорганізовані в інститути народної освіти (ІНО). Після впровадження цієї реформи розпочалася нова сторінка історії інституту — радянська епоха, яка значно відрізнялася від епохи Російської імперії.

РАДЯНІЗАЦІЯ ЗАКЛАДУ (1920–1941 рр.)

20 серпня 1920 р. народний комісаріат освіти УСРР затвердив Статут Вінницького інституту народної освіти, в якому йшлося про те, що він «є вищим навчальним закладом, який ставить перед собою мету готувати працівників для всіх галузей народної освіти в області — дошкільної, шкільної, позашкільної». ІНО мав утримуватись на кошти УСРР і підпорядковувався наркомату освіти. Вищим органом інституту була рада, до якої входили обрані викладачі, представники кращих шкіл міста, губернського відділу народної освіти, студенти. Заклад користувався всіма правами юридичної особи, мав право видавати і друкувати свої праці; влаштовувати публічні лекції та екскурсії, короткотермінові педагогічні курси, з'їзди вчителів; створювати наукові товариства і надавати наукові відрядження членам Ради інституту. Вінницький ІНО готував учителів для шкіл другого ступеня. Крім того, при ньому діяли трирічні педагогічні курси з підготовки вчителів першого ступеня. Це давало змогу за порівняно нетривалий період значно поповнити навчальні заклади вчительськими кадрами.

Передбачалося проводити навчання в чотирьох відділах: 1) підготовка працівників з дошкільного виховання; 2) підготовка працівників для класного викладання в єдиній трудовій школі; 3) підготовка працівників для викладання окремих предметів в єдиній трудовій школі; 4) підготовка працівників з позашкільної освіти. Але повноцінного функціонування зуміли досягти лише другий та третій відділи. Студенти мали право обирати навчання на наукових циклах: математично-фізичному, природничо-географічному і гуманітарному.

За допомогою загальних дисциплін інститут намагався дати майбутнім працівникам

освіти живе педагогічне, науково-філософське і громадсько-політичне сприйняття; дисциплінами та навчанням у відділах — теоретичну й практичну підготовку до педагогічної діяльності; дисциплінами та навчанням на циклах — відповідну природним нахилам наукову підготовку. Загальний курс складався з таких дисциплін: історія наукового світогляду, загальна біологія у зв'язку з теорією еволюції, історія та теорія соціалізму, наука про право і державу у зв'язку з Радянською Конституцією, політична економія, історія культури, психологія, загальна і соціальна педагогіка, історія педагогіки з оглядом сучасних педагогічних проблем та історією народної освіти в Україні і в Росії, основи фізичного виховання у зв'язку з анатомією і фізіологією людини, гігієна, одна з європейських мов, історія та теорія трудової школи, основи естетичного виховання, українознавство (мова, література, історія, культура, географія), педагогічне малювання з ліпленням, методика і практика ручної праці та трудових процесів.

На першому відділі дошкільного виховання мали вивчати такі дисципліни: психологія та психопатологія дошкільного віку, історія педагогічних ідей у дошкільному вихованні, гігієна фізичного й духовного життя людини, організація й ведення дошкільних дитячих установ, ігри та іграшки, малювання та ліплення в дошкільному вихованні, музика й співи в дошкільному вихованні, трудові процеси в дошкільному вихованні, дитяче господарство, ознайомлення дітей зі світом природи, розвиток дитячої мови, усна розповідь й книжки, навчання грамоти й лічби.

На другому відділі для класного викладання вивчалися додаткові відомості з

предметів курсу молодших класів єдиної трудової школи, що не є науковою спеціальністю, психологія та психопатологія шкільного віку, дитяча література, методи роботи в молодших класах єдиної трудової школи з навчальних дисциплін, а також фізичного й естетичного виховання, з трудових процесів, з шкільного самоврядування і шкільного господарства.

На третьому відділі з підготовки працівників до викладання окремих предметів у єдиній трудовій школі вивчали такі дисципліни: психологія та психопатологія шкільного віку; додаткові курси з наукових циклів, методи праці в старших класах єдиної трудової школи з обраних спеціальностей, а також із суспільствознавства, фізичного й естетичного виховання, шкільного самоврядування і шкільного господарства.

На четвертому відділі з позашкільної роботи вивчали такі курси: історія народної освіти, енциклопедія позашкільної освіти, методи позашкільної освіти, техніка культурно-просвітницької роботи, спеціалізація в одній із таких галузей: шкільно-курсів, книжково-бібліотечній, музейно-екскурсійній та галузі естетичної освіти.

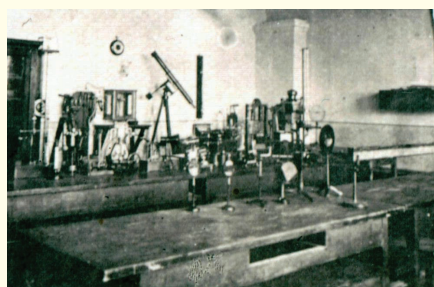
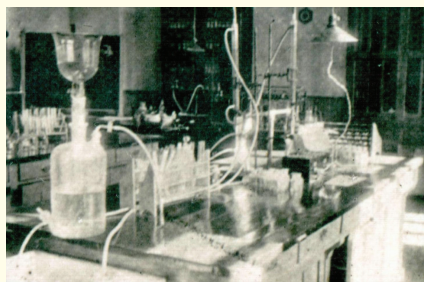
На першому, другому, четвертому відділах навчальний курс мав тривати 3 роки, а на третьому — 4 роки. Навчальний рік поділявся на три семестри. Було визначено,

що тривалість робочого дня для студентів не може перевищувати 8 годин. Заняття в інституті поділялись на загальні та спеціальні, пов'язані з обраним відділом та науковими циклами.

Згідно з правилами вступу, до ІНО приймали абітурієнтів, які закінчили повний курс єдиної трудової школи і здобули обов'язкову професійно-технічну освіту. Зараховували також абітурієнтів, які закінчили повний курс учительської семінарії чи інших рівних їй за курсом педагогічних навчальних закладів. Дітям робітників і селян, вчителю при прийомі надавалася перевага. Остаточне зарахування відбувалося після успішного складання екзаменів за перший семестр.

У 1921 р. було взято курс на пролетаризацію вищої школи, тому правила прийому було дещо змінено та доповнено. Охочі навчатися в інституті мали отримати письмові рекомендації від партійних органів, профспілок або комітетів незаможних селян.

У поновленому інституті у 1920/21 навчальному році нараховувалося 212 осіб. На 1-й курс прийняли 136 осіб: з них на гуманітарному циклі — 64 особи; фізико-математичному — 33 особи, природничо-географічному — 39 осіб. На 2-й (36 осіб) та 3-й (40 осіб) курси зарахували студентів, які навчалися в учительському інституті.

Навчальні приміщення інституту, 1930-ті рр.

Основу студентського контингенту становили подільські селяни, здебільшого безпартійні. За статевою ознакою домінували чоловіки. Для залучення до навчання в інституті робітничої та селянської молоді в 1923 р. був відкритий робітфак.

Перші два набори студентів навчалися за програмою факультетів професійної освіти. У 1922 р. відповідно до рішення Харківської педологічної конференції почали готувати фахівців соціального виховання. Напередодні 1922/23 навчального року було розроблено новий навчальний план, за яким першокурсникам належало вивчати фізіологічну психологію, історію культури, історію господарських форм, математику, фізику, загальну хімію, біологію з ботанікою та зоологією, фізичну й економічну географію з астрономією та геологією, українську мову з вступом до мовознавства, історію української культури, мистецтво з історією мистецтв, працю і фізичний розвиток.

На 2-му курсі студентів розподіляли на окремі групи залежно від спеціалізації: фізико-математичної, природничо-географічної, історико-філологічної. Спектр предметів, які вони вивчали, залежав від спеціалізації, але загальними для всіх були педагогічна психологія, історія педагогіки, санітарія і дитяча гігієна, абетка праці та фізичного розвитку, політекономія, правознавство, вступ до філософії та класифікація наук, французька та німецька мови, педагогічне малювання.

На 3-му курсі студенти мали засвоїти психопатологію, абетку праці та фізичного розвитку, систему соціального виховання, охорону материнства і дитинства, історію революційних рухів і Російської комуністичної партії більшовиків, історичний матеріалізм, методику соціального виховання, педагогічне малювання, нові течії педагогіки. Через рік навчальний план доопрацювали і розширили за рахунок історії України, краєзнавства, марксознавства, фізичної культури, англійської мови, сис-

теми освіти в СРСР та інших країнах світу, дидактики, педології, історії матеріальної культури, історії класової боротьби й ідеології, історії наукового світознання, історії художньої творчості, петрографії та механіки.

При інституті організовували трудове навчання в майстернях, саду, городі або полі так, щоб за його допомогою можна було наочно встановити живий зв'язок науки з природою та виробництвом. Студенти мали засвоїти всі ті види роботи, які потім доведеться організовувати і вести в школах з дітьми.

Значна увага приділялась організації педагогічної практики, яку студенти проходили у Вінниці. Вже першокурсники відвідували підшефні школи, де спостерігали за учнями, знайомилися з особливостями викладання, а третьокурсники проходили практику в закладах соціального виховання як штатні вчителі або як самостійні практиканти.

Навчальні плани були перевантажені значною кількістю предметів. Звичайно, знання цих предметів було важливим для фахівця-педагога, але зайнятість студентів, їхній важкий матеріальний стан, відсутність багатьох підручників часто не давали можливості логічно та послідовно викласти навчальний матеріал і досягти найвищого ефекту навчання.

Викладання в інституті здійснювали кваліфіковані викладачі, визначні науковці того періоду. Так, 1920/21 навчального року українську літературу викладав Володимир Мусійович Чехівський (1876–1937 рр.), колишній прем'єр-міністр уряду Директорії УНР. Упродовж 1921–1923 рр. працював в інституті відомий етнограф, член Української Академії наук В'ячеслав Арсенович Камінський (1869–1939 рр.). Курс західноєвропейської літератури кілька років (1921–1924 рр.) викладав професор Степан Володимирович Савченко (1889–1942 рр.). Певний період курс українського мовознавства читав професор Євген Костянти-

нович Тимченко (1866–1948 рр.) — відомий мовознавець, автор багатьох підручників, перекладач з європейських мов. Плідно працювали також викладачі точних і природничих наук, які активно займалися наукою, досліджували природні багатства регіону. Серед таких викладачів треба згадати професора Миколу Івановича Безбородька (1883–1942 рр.), дослідження якого мали велике значення для розвитку промисловості Поділля. Тривалий період у місті та області працював відомий учений-методист Олександр Калістратович Бабенко (1881–1959 рр.), який викладав в інституті фізику. Відомим у 20-ті роки ХХ ст. на Вінниччині було ім'я інженера, керівника шляхового будівництва Олександра Костянтиновича Бирулі (1892–1967 рр.), який одночасно читав лекції в інституті. Досі залишається популярною його книга «Архітектурна історія Вінниці» (1930 р.). Згодом, викладаючи в Харкові, він став

Кондрацький Франц Андрійович,
директор інституту в 1922–1924 рр.

професором, доктором технічних наук, Заслуженим діячем науки України. Здібними викладачами зарекомендували себе історик Борис Васильович Скитський (1884–1959 рр.), майбутній професор, доктор історичних наук, мовознавець Володимир Іванович Рахинський (1883–? рр.), який також очолював Кабінет виучування Поділля Вінницької філії ВБУ при ВУАН, художник Степан Іванович Слободянюк-Подольнян (1876–1932 рр.) та інші. Директором інституту впродовж 1922–1924 рр. був Франц Андрійович Кондрацький (1884–194? рр.), галичанин за походженням, випускник Львівського університету. У 1920 р. він очолив червону Українську Галицьку армію, став комуністом, а згодом повернувся до викладацької діяльності, керуючи Вінницьким та Кам'янець-Подільським ІНО.

Викладачі за статутом мали право отримувати кожні 5 років служби відрядження в провідні ВНЗ України на термін від півроку до одного року для поповнення своїх наукових та педагогічних знань із збереженням за ними утримання.

1922 роком датуються перші згадки про створення профспілки інституту, що мала об'єднувати його працівників. Студенти обирали студентський комітет (студком), який опікувався організацією самостійної роботи студентів, облаштуванням їхнього побуту, поліпшенням організації навчального процесу, мобілізував студентство на різні загальноінститутські та загально-міські заходи. Для проведення культурно-освітньої роботи було організовано студентський клуб, у якому працювали різні гуртки. Урочисто святкували чергові річниці Жовтневої революції та комуністичної спілки молоді України (до речі, в 1922 р. інституту було присвоєно ім'я В. І. Леніна). Студентів також залучали до українізації радянського і профспілкового апарату Вінниці, особливо до роботи гуртків з вивчення української мови. У звіті інституту за останній триместр 1923/24 навчального року зазначалося, що українізацію радян-

ського апарату проведено силами студентів на 80%.

Малозабезпеченим студентам держава надавала соціальне забезпечення. Студенти, які користувалися соціальною допомогою, після закінчення навчального закладу мали відпрацювати на посаді вчителя один рік за кожний рік користування соціальною допомогою або повернути державі суму коштів, яка була використана на них за період навчання в інституті.

Досить важким було матеріальне становище молоді. Директор Ф.А. Кондрацький з цього приводу писав: «...студентство Вінницького інституту народної освіти в переважній більшості бідняцьке, із незможного селянства і різних категорій так званої трудової інтелігенції, насамперед учительства. Засобів до існування не має воно зовсім, або їх не вистачає настільки, що без матеріальної допомоги важко було б говорити про його матеріальне існування, а тим більше про навчальну працю». Засобів до існування катастрофічно не вистачало, тому керівництво закладу намагалося допомогти всіма можливими способами. Починаючи з грудня 1922 р., студентам було надано 20 державних стипендій (по 70 руб. кожна). У наступному році наркомат освіти виділив додатково 30, а губернська стипендіальна комісія — ще 14 півстипендій. Практикували також продовольчі стипендії. Більшість пролетарських студентів були звільнені від плати за навчання. На прохання молоді заняття проводилися після обіду, що давало їм змогу працювати в різних установах, насамперед освітніх закладах (у 1923 р. такими роботами була зайнята майже половина студентів).

За допомогою місцевих органів влади для студентів облаштували інтернат на 50 осіб. Хоча поява такого приміщення частково розв'язала надзвичайно гостру проблему з житлом для вихованців закладу, але не зняла її зовсім, адже умови проживання були важкими — в інтернаті не було елементарних зручностей, у кімнаті меш-

кало по 10 осіб. При інтернаті функціонувала їдальня, яка обслуговувала 60 студентів (переважно найбідніших).

Студенти ІНО брали активну участь у літературно-науковому і мистецькому житті міста. Діяв літературно-художній гурток ім. Лесі Українки, що складався з кількох секцій. Гуртківці видавали журнал «Струмки», підтримували постійні зв'язки з підшефною червоноармійською частиною і мешканцями навколишніх сіл (для них читали лекції та проводили політгодини), купували книги й газети для читальні, проводили вечірки, влаштовували літературні суди, здійснювали вистави за популярними тоді драматичними творами. У роботі гуртка брали участь літератори й актори Вінниці. Вінницьке літоб'єднання (у 20-ті роки філія «Плугу», яку очолював студент педкурсів Т. Блажчук (1900–1940 рр.) — поет, відомий під псевдонімом Трохим Огневик), випускало альманахи і журнали, запрошувало на літературні зустрічі письменників з інших міст, брало участь у вшануванні пам'яті Т. Шевченка, М. Коцюбинського.

Саме в ці роки в інституті навчалися Євген Прохорович Кирилук (1902–1989 рр.), згодом відомий український літературознавець, Костянтин Федорович Присяжнюк (1905–198? рр.), майбутній редактор газети «Радянська освіта», письменники Олексій Леонардович Кундзіч (1904–1964 рр.) і Давид Демидович Копиця (1906–1965 рр.).

Чергова реорганізація системи вищої освіти в радянській Україні призвела до закриття закладу. На початку 1924 р. інститут перевели до Кам'янця-Подільського і об'єднали з місцевим ІНО. У Вінниці продовжували готувати вчителів Український педагогічний технікум ім. Івана Франка та Єврейський педагогічний технікум.

* * *

З кожним роком потреба в учительських кадрах зростала. Це було зумовлено, зокрема, постановою про здійснення за-

гального обов'язкового початкового навчання та розширення мережі загальноосвітніх шкіл, дошкільних і позашкільних закладів.

Уряд республіки прийняв ухвалу про створення в Україні інститутів соціального виховання, в які перейменували всі колишні ІНО. Згідно з Постановою РНК УРСР від 11 серпня 1930 р. такий вищий навчальний заклад почав діяти у Вінниці на базі Українського педтехнікуму, який очо-

лював Яків Абрамович Гібер (1902–1937 рр.). Розташовувався заклад за адресою Червонопрапорна, 20.

Цього ж року на навчання було прийнято 150 осіб, зокрема на денну форму — 120, на вечірню — 30. До інституту було переведено 240 студентів II і III курсів педтехнікуму. Функціонувало чотири відділення: історико-економічне, агро-біологічне, мовно-літературне, тех-

Студентські картки В.Є. Ардикуци (1912–1979 рр.) як студента робітфаку та студента історичного відділу Вінницького інституту соцвиху

Свідоцтво Г. В. Підгурскої про закінчення
Вінницького інституту соцвиху, 1931 р.

ніко-економічне. Навчання спочатку проводилося в будинку за адресою вул. Котовського, 11 (колишній будинок Вінницького окружного суду, тепер у цьому приміщенні розташовані районні суди м. Вінниця, вул. Грушевського, 17), а в 1932 р. інститут отримав триповерховий корпус колишньої гімназії в «Мурах» (тепер приміщення технічного ліцею).

В інституті працювали колишні викладачі педтехнікуму; були запрошені для викладання на агро-біологічному відділенні професори Лев Костянтинович Морейніс (1886–1936 рр.) і Августа Василівна Павлинова (1890–1982 рр.),

Будівля інституту
в 1932–1943 рр., (1935 р.)

доцент Павло Євграфович Сосін (1895–1969 рр.), майбутній доктор біологічних наук, для викладання математики — доцент Олександр Наполеонович Кожухівський (1878–1937 рр.), педагогіки — доцент Ілля Нісонович Нехтман (1889–після 1956 рр.). Українську мову і літературу викладали доцент Олена Авенірівна Троцюк (1894–1938? рр.), поет Микола Ферапонтович Нарушевич (1902–1937 рр.), згодом критик Фелікс Болеславович Якубовський (1902–1937 рр.), Лев Ілліч Моргуліс (1897–197? рр.), а також Катерина Яківна Коцюбинська, братова Михайла Коцюбинського, дружина Хоми Коцюбинського (1870–1956 рр.), директора музею письменника у Вінниці. Тоді в інституті історію читав професор Даміан Арсенович Зінчук (1881–? рр.), теорію та історію педагогіки — професор Петро Леонардович Адамович (1885–після 1944 рр.), біологічні дисципліни — професор Олександр Олександрович Савостьянов (1871–після 1944 рр.). Кафедру діамату очолював доцент Микола Григорович Лисняківський (1896–після 1956 рр.).

Для розширення й укріплення навчально-матеріальної бази інституту було створено агро-біологічну станцію, обладнано кабінети і лабораторії з окремих дисциплін.

Пам'ятна випускна віньєтка інституту соціального виховання, 1933 р.

Заняття у фізичному кабінеті. 1939 р.

Інститут соціального виховання готував учителів для шкіл усіх типів і виховних закладів. У навчальному плані загальнонауковим дисциплінам відводилося мало місця, здебільшого зверталась увага на педагогічні (дефектологія, робота з дітьми дошкільних установ, педологія тощо). Проте зростання мережі шкіл, дитячих шкільних і позашкільних закладів вимагало дальшого розширення й удосконалення підготовки вчительських кадрів. Тому позитивною стала реформа 1933 р.,

коли інститути соцвиху було перетворено в педагогічні інститути з 4-річним терміном навчання. Вперше запроваджувалась факультетна структура цих закладів. Вінницький педінститут складався з фізико-математичного, мовно-літературного та історичного факультетів, що мали шість відділів: математичний, фізичний, хімічний, біологічний, мовно-літературний, історичний. Абітурієнти до заяв мали додати документи про народження, соціальний стан, освіту, стан здоров'я, відношення до військової служби, рекомендацію (характеристику) організації, дві фотокартки та анкету. На період навчання студентів забезпечували стипендіями (на загальних засадах) та гуртожитком. Така соціальна допомога значною мірою виглядала декларативною. У гуртожитку на кожного студента припадало 3 м², хоча, за радянськими нормами, визначалося 4,5 м². Більшість повних стипендій подрібнювалася. Звідси частині студентів виплачували по 30–50 руб., іншим — 81 руб. Загалом, середній розмір стипендії на 1-му курсі становив 81 руб., 2-му — 91 руб., 3-му — 101 руб.. Частина студентів, які не отримували стипендії, відчуваючи значні матеріальні труднощі, змушені були залишати заклад.

І все ж педінститут не встигав за потребою області у вчителів. Тому з вересня 1935 р. він став учительським з дворічним терміном навчання, маючи два факультети: фізико-математичний і гуманітарний (спеціальності «мова і література», «історія»). Одним з аргументів на користь цього рішення була відсутність належної площі для нормального функціонування закладу. Справді, інститут мав лише 8 кабінетів, 3 аудиторії для лекцій та 5 — для практичних і семінарських занять. А набір студентів у 1936–1937 рр. становив 300 осіб — на 1-му курсі, на 2-му та 3-му разом — 219 осіб (всього 519 осіб). Унаслідок такого перевантаження було введено другу зміну з 15⁰⁰. Для залучення до навчання насамперед вихідців із робітників та селян-бідняків організували робітфак спочатку у Вінниці, а згодом у Хмільнику, Тульчині, Дунаївцях (тепер Хмельницької області). У зв'язку з ліквідацією Кам'янець-Подільського інституту фонди бібліотеки, наочні посібники були передані вінниччанам, що також сприяло підвищенню якості навчання. Напередодні війни студенти вже мали змогу навчатися в 11 аудиторіях та 8 кабінетах.

Ще в 1930 р. було започатковано заочну форму навчання. Якщо в перший рік на-

Кімната у гуртожитку інституту, 1937 р.

Пам'ятна випускна віньєтка педагогічного інституту, 1935 р.

вчалоя 570 студентів-заочників, то напередодні Великої Вітчизняної війни — 1,7 тис. студентів. Спочатку заочним відділом керував Марк Мойсейович Гамрецький (1903–197? рр.), а напередодні війни — Іван Іванович Ванін (1903–194? рр.). Причому якщо на мовно-літературний факультет приймали заяви від вступників з усіх районів області, то на історичний і фізико-математичний — лише з тих 36 районів, які обслуговував інститут.

Через два роки інституту було повернено його статус 4-річного вищого навчального закладу, але дворічний відділ при ньому зберігся: він готував учителів для 5-7 класів. Підготовка вчителів проводилась з таких спеціальностей: українська мова і література, російська мова і література, історія,

фізика і математика. У 1938/39 навчальному році в педінституті навчалоя 123 студенти, а на учительському відділі — 662.

Постановою ЦВК і Раднаркому УРСР від 4 квітня 1937 р. Вінницькому педінституту присвоєно ім'я Миколи Островського.

За довоєнні роки значно виріс і кількісно, і якісно педагогічний колектив інституту. Якщо в 1930/31 навчальному році він складався з 14 викладачів і 16 осіб адміністративно-технічного персоналу, то в 1939/40 було 4 доценти, 54 викладачі, 12 лаборантів, 77 адмінтехпрацівників.

Однією з найголовніших проблем, яка вимагала постійної уваги, було забезпечення навчально-виховного процесу кваліфікованими викладачами, створення нових кафедр. В інституті тоді працював відомий

проблему, інститут здійснив низку заходів. Так, у 1938 р. 15 викладачів почали працювати над кандидатськими дисертаціями. 1939 року кілька кандидатів наук направив до Вінницького педінституту Наркомос УРСР зокрема завідувача кафедри фізики Івана Дмитровича Конозенка (1907–1997 рр.), згодом доктора фізико-математичних наук, старшого наукового співробітника Інституту фізики АН УРСР; завідувача кафедри педагогіки Марію Миколаївну Волокитіну (1898–1955 рр.), яка пізніше працювала в Академії педагогічних наук СРСР; завідувача кафедри російської мови і літератури Георгія Олександровича Пустиннікова (?–після 1963 рр.); викладача кафедри історії П. Д. Чирікіна. Для роботи на кафедрах було залишено й кілька здібних випускників інституту: Павла Яковича Ременяка (1912–194? рр.), Якова Петровича Зінчука (1913–після 1969 рр.), Юхима Мойсейовича Зискінда (1905–після 1956 рр.), Дору Наумівну Кейсер (1909–після 1956 рр.). Напередодні війни почали працювати в інституті сумлінні й кваліфіковані викладачі — мовознавець Макар Лавринович Охріменко,

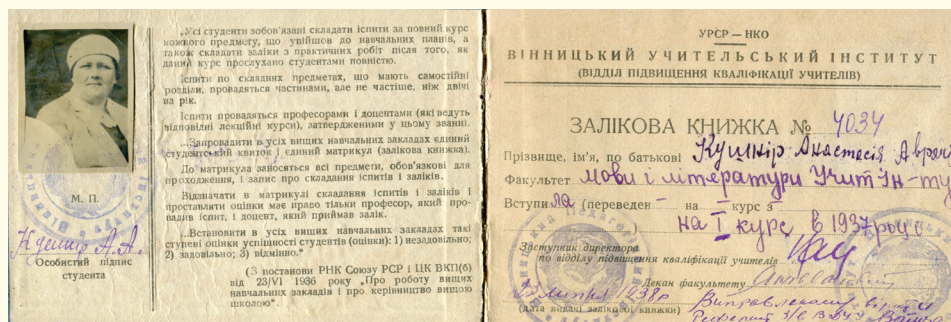
Пам'ятна випускна
віньєтка робфаку
педагогічного
інституту, 1939 р.

історик Михайло Борисович Рубін, фізик Василь Родіонович Ляховий (1900–після 1956 рр.). Усе це сприяло активізації наукової роботи кафедр. Уперше в історії інституту вони почали організовувати наукові конференції, поживалися діяльність студентських наукових гуртків, зростав теоретичний рівень викладання. Було ліквідовано так званий лабораторно-бригадний метод навчання, який знижував роль самостійної роботи студентів. Багато уваги традиційно приділялося організації педагогічної практики. Так, уже на 1-му курсі студенти знайомилися з навчальним процесом у школі, на 2-му курсі вони ставали помічниками вчителів, на 3-му — самостійно вели педагогічну роботу. Після закінчення останнього курсу та успішного виконання навчального плану студентів направляли на річну практику і лише після цього їм видавали дипломи.

Працівники інституту брали активну участь у діяльності профспілки РОБОСУ

(робітників освіти). У 1933/34 навчальному році нараховувалося 322 члени профспілкової організації інституту, яка структурно охоплювала всі його підрозділи. Профком представляв колектив всього інституту, профбюро — факультетів, підрозділів, профгрупорги — академічні групи. У центрі уваги профспілок був розвиток допоміжного господарства, налагодження соціокультурного побуту та відпочинку викладачів і студентів інституту. Водночас усе більше їх втягували в політичну діяльність, змушуючи на засіданнях обговорювати рішення партійних з'їздів, формування п'ятирічних планів розвитку країни тощо.

В інституті дбали про розвиток художньої самодіяльності і спортивно-масової роботи, залучали студентів і викладачів до громадсько-корисної праці в місті та області: виступів з доповідями і концертами, проведення бесід. А в селі Хижинці студенти організували агрошколу, де

Залікова книжка
А.А. Кушнір,
факультет мови
і літератури,
1937–1941 рр.

Учасники
музичного гуртка
струнних інструментів,
1938 р.

Студенти
інституту
на військових
заняттях, 1940 р.

щороку навчалось 100–150 колгоспників. Багато уваги приділялося залученню студентів до оборонної роботи, працювали гуртки «ворошиловських стрільків», військово-спортивної підготовки, автосправи та інші.

За це десятиріччя інститут закінчило чимало талановитих випускників: майбутні письменники Михайло Панасович Стельмах (1912–1983 рр.), Кузьма Кіндратович Гриб (1910–1997 рр.), Юрій Іванович Назаренко (1904–1991 рр.), Олександр Степанович Левада (1909–1995 рр.), Тиміш Романович Одудько (1912–1982 рр.), педагог, доктор психологічних наук Іван Омелянович Синиця (1910–1976 рр.), академік АПН СРСР та АПН України Олександр Романович Мазуркевич (1913–1995 рр.) та інші.

У 1937 р. директором інституту було призначено Якова Калениковича Литвинова (1902–194? рр.), випускника Херсонського інституту народної освіти та Інституту червоної професури в Харкові, заступником з навчальної роботи — спочатку Д. В. Міщука, а згодом М. Д. Буглова.

У 1940/41 навчальному році за денною формою в педінституті навчалось 440 студентів, а в учительському — 438; на вечірньому відділенні — 48, на заочному — 700.

У житті інституту в передвоєнне десятиріччя було чимало складного, тривожного і трагічного.

Голодомор 1932–1933 рр., який переживав народ України, не обійшов і студентів та ви-

Литвинов Яків Каленикович,
директор інституту в 1937–1941 рр., (1938 р.)

Їдальня
інституту,
1936 р.

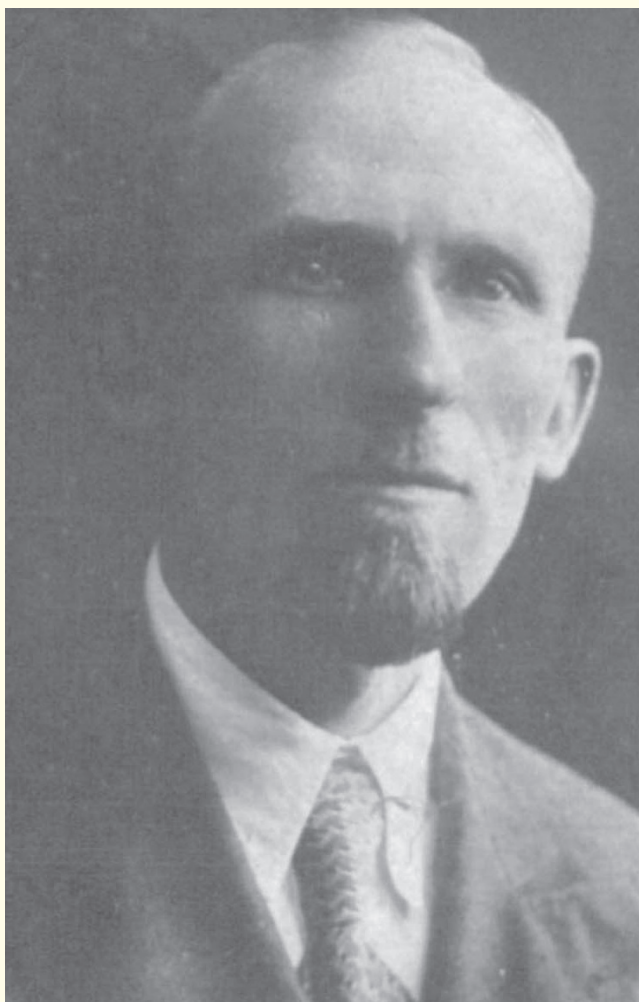
кладачів. Нерідко студенти змушені були залишати навчання. Письменник Кузьма Гриб згодом свідчив у своїх спогадах: «То були страшні, невимовно голодні дні юності. Я нічого не їв по три дні. Понуривши голову до землі, ходив у парку навкруги клумби, де в'янули сальвії, опускали голови жовті купчаки. У голові шуміло, живіт підтягнувся так, що вже сісти було важко». Невипадково керівництво педінституту пізніше багато уваги приділяло саме їдальні.

Не обминули викладачів та студентів репресії. Одним з перших був заарештований викладач літератури М.Ф. Нарушевич. Багатьох викладачів і студентів безперервно викликали в слідчі органи, вимагали брехливих свідчень. Звільнили з роботи директора Я.А. Гібера і заступника О.М. Коцюбу (згодом їх репресували).

Недовго протримався на посаді новий директор Іван Романович Малий (1891–193? рр.), призначений у 1933 р. Швидко заарештували й призначеного в 1935 р. директора інституту Терентія Омеляновича Купріянова (1904–1938 рр.). Його без будь-яких підстав звинуватили у «зв'язках з контрреволюціонерами-націоналістами» і

Малий Іван Романович, директор інституту
в 1933–1935 рр., (1935 р.)

Гібер Яків Абрамович,
директор інституту у 1930–1933 рр., (1937 р.)

розстріляли. Загинув і завідувач навчальної частини Петро Никифорович Заворотний (1902–1937 рр.), викладачі Іван Дмитрович Дорожний-Міненко (1897–1937 рр.), Михайло Михайлович Павлюченко (1896–1937 рр.), Гаврило Денисович Зелінський (1897–1937 рр.), Антон Лаврентійович Стефанович (1893–1937 рр.), Шльома Ельович Яблочник (1902–1938 рр.). Репресували декана історичного факультету Тетяну Марківну Штульберг (1895–після 1955 рр.), доцентів Іллю Лазаровича Білограя (1904–? рр.), Миколу Григоровича Лісняковського, Іллю Нісоновича Нехтмана, викладача Євгена Никифоровича Паламарчука (1905–після 1956 рр.), працівницю канцелярії Стефанію

Купріянов Терентій Омелянович,
директор інституту у 1935–1937 рр., (1935 р.)

Михайлівну Бушинську (1893–? рр.) та інших. Через звільнення з роботи інститут залишило чимало талановитих викладачів, серед яких були знаний у місті фахівець з експериментальної педагогіки Василь Михайлович Добринченко (1878–? рр.), знавець іноземних мов Ксенія Адольфівна Клейст (1886–194? рр.), літературознавець Борис Соломонович Фарбер (1898–196? рр.). Чимало студентів (М.І. Ковальов, А.М. Бородай, В.М. Дольчук, П.С. Козак, Н.В. Супруненко-Терехова та ін.) постраждало в цей період.

Та все ж таки колектив Вінницького педінституту і в тих складних умовах прагнув готувати кваліфікованих спеціалістів. За період з 1930 р. до 1941 р. інститут випустив 2405 учителів для середніх, неповних середніх і початкових шкіл.

У РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ (1941–1959 рр.)

Війна увірвалася в інститутські аудиторії зненацька. Завершувалися екзамени: курсові та державні.

22 червня 1941 р. в другій половині дня студентів та викладачів покликали на мітинг, на якому йшлося про особисту участь кожного в захисті країни. Багато з них, не чекаючи виклику, самі пішли до військкомату, записувалися у винищувальні батальйони, замінювали на підприємствах тих, хто пішов на фронт. 28 червня 15 студентських бригад виїхало допомагати колгоспам і радгоспам збирати врожай.

З перших днів війни на фронт пішло близько 20 викладачів і сотні студентів. 18 липня 1941 р. інститут припинив діяльність. Згодом частина вінницьких освітян, що опинилася на окупованій території, спробувала відновити його роботу. З 1 жовтня 1941 р. інститут розпочав роботу на заочному відділенні у складі трьох факультетів: мовно-літературного, історичного та фізико-математичного. Для студентів було складено нові навчальні плани та програми за зразками німецької та чеської систем вищої школи. На старших курсах навчання вдалося продовжити 200 особам, на 1-й курс прийняли 325 осіб. При інституті функціонували курси підготовки викладачів німецької мови для середньої школи. Навчання було платним і часто переривалося, тому що окупаційна влада розташовувала тут час від часу молодь, яку забирали на примусові роботи до Німеччини. У лютому 1943 р. педінститут припинив свою діяльність.

Оголошення про початок
1941/42 навчального року
в окупованій Вінниці,
газета «Вінницькі вісті», 1941 р.

ВІННИЦЬКІ ВІСТІ

Оголошення

Вінницький педагогічний та учительський інститут у складі мовно-літературного, історичного та фізико-математичного факультетів оголошують, що з 1 жовтня 1941 року на заочному відділі розпочинаються лекції.

Всі студенти-заочники м. Вінниці та області мусять зареєструватися в інституті, щоб продовжувати навчання.

З 30 вересня проводиться набір на 1-й курс вищевказаних факультетів.

До заяви про вступ треба додати довідку про освіту та 2 фотокартки.

Вступні іспити з німецької мови, української мови та літератури відбудуться 29. вересня.

Вступники на фізико-математичний факультет складають також іспити з математики та фізики.

Заочники колишньої російської педшколи повинні зареєструватися в канцелярії Вінницького учительського Інституту для того, щоб продовжувати навчання.

Всі заочники інституту вносять платню за навчання розміром 30 марок (300 крб.) на рік: при реєстрації або вступі — 3 марки (30 крб.), решту сплачують в 2 прийоми: 12 марок (120 крб.) — до 1. січня 1942 року і 15 марок (150 крб.) — до 1. березня 1942 р.

Можна також вносити платню за навчання щомісячно (3 марки, або 30 крб.).

Заочники колишньої української педшколи вносять платню за навчання розміром 20 марок (200 крб.) на рік у тіж терміни.

Адреса інституту: вул. Івана Богуша (кол. Володарського), ч. 4.
ДИРЕКЦІЯ ІНСТИТУТУ.

20 березня 1944 р. бійці Першого Українського фронту звільнили Вінницю. Місто під час окупації фашистами зазнало руйнувань. Навчальний корпус інституту був спалений.

Загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни директор інституту Я.К. Литвинов, його заступник І.І. Ванін, викладачі А.Й. Дубовіс, В.А. Котляревський, Р.П. Малий, С.С. Марченко, Л.Я. Мейдзоф, А.В. Мрищук, П.Я. Ременяк, І.Г. Рябенський, С.Н. Смирнов. Пройшли фронтовими дорогами викладачі П.З. Бондаренко, Я.П. Зінчук, Л.І. Моргуліс, М.Л. Охріменко, М.Б. Рубін.

Напевно, не було таких шляхів війни, які не бачили випускники й студенти інституту, серед них — Н.Д. Гафюк, Д.І. Мазур, М.П. Стельмах, Т.Р. Одудько, Б.А. Буяльський, С. Коренюк, О.Р. Мазуркевич, С. Струтинський та багато інших. Звання Героя Радянського Союзу були удостоєні

помертню викладач М.Ф. Шварцман, студенти П.А. Матиєнко та П.К. Волинець.

Випускники й студенти інституту брали також участь в організації підпільного і партизанського руху, вели антифашистську агітацію, саботували економічні та політичні заходи окупаційної влади. Організаторами партизанських загонів були М.С. Парасунько, І.І. Рудий, П.Ф. Кучерявенко, П.Т. Кугай, П.К. Волинець. У вінницькому підпіллі брав участь випускник інституту, директор школи П.О. Москалевський. Учителю історії П.П. Мельник був залишений на окупованій території для організації боротьби з ворогом. У Барському районі підпільна група, якою керували П.М. Кривда і М.І. Гриник, складалася переважно із учителів сіл Примощаниця, Мартинівка, Матійків, Митки, Верхівка, серед яких були й вихованці інституту, зокрема М.М. Загребельна і Н.О. Врублевська.

Працівники педагогічного інституту — учасники Великої Вітчизняної війни, 1975 р.

Із закінченням німецько-фашистської окупації міста почалося відновлення мирного життя. Однією з нагальних проблем було налагодження навчання дітей, відповідно постала проблема підготовки вчителів. Педінститут відновив роботу в приміщенні сучасної школи № 7 по вул. Червоних Партизанів (тимчасово), а незабаром переїхав у будівлі по вул. Гоголя, 18 (нині школа № 4) та 19. Відкрито три факультети: мовно-літературний, історичний, фізико-математичний. Для організації навчального процесу було обладнано кабінети педагогіки і психології, марсизму-ленінізму, історії СРСР і УРСР, всесвітньої історії, російської та всесвітньої літератури, української літератури, мов, математики,

креслення та малювання, музики та співів, а також фізичну лабораторію.

При педінституті продовжував функціонувати вчительський інститут з дворічним терміном навчання, який готував учителів для семирічної школи. Останній його випуск студентів за денною формою навчання відбувся в 1950 р., а за заочною — в 1953 р. Відтоді інститут готує вчителів лише з вищою освітою.

Навчатися доводилося у важких умовах. Не було меблів, обладнання, бібліотеки. Бригада викладачів на чолі з професором А.Ф. Самаріним збивала столи і лави. Студенти сиділи на дошках, покладених між стільцями, а в деяких аудиторіях слухали

Будівлі педагогічного інституту, 1944–1953 рр., (1947 р.)

лекції й стоячи. Приміщення потребувало капітального ремонту. З часом було придбано трохи книжок, обладнано кілька кабінетів, організовано лекторій-університет вихідного дня. Непоодинокими були перебої з постачанням продуктів. В архівних документах зафіксовано, що «студенти і професорсько-викладацький склад не одержують хліба по 1-2 дні, незважаючи на те, що інститут своїм транспортом возить борошно на хлібний завод безкоштовно. Професорсько-викладацький склад за січень-лютий 1945 р. зовсім не одержав борошна, крупи і жирів, що дуже позначилось на їх матеріальному становищі».

Наприкінці 1944/45 навчального року інститут нараховував 604 студенти на денному і 1143 — на заочному відділенні.

Наркомат освіти УРСР призначив директором інституту Петра Трохимовича Пацея, його заступником з навчальної роботи — М.Д. Буглова. Але вже з 1946 р. директором став Олександр Михайлович Ткаченко (1902–1979 рр.), який до 1961 р. обіймав цю посаду, а потім до 1969 р. — посаду ректора. Його заступниками були доценти І.М. Клімов (1945–1947 рр.), М.М. Бабляк (1948–1952 рр.), І.Є. Грицютенко (1952 р.), І.П. Пшук (1952–1957 рр.), Б.М. Білий (1957–1964 рр.).

Студентська аудиторія, кін. 1940-х рр.

Держава, її місцеві органи виділяли певні кошти для відродження інституту та водночас цьому сприяли викладачі і студенти своєю працею і навіть коштами. Так, наприклад, у жовтні 1944 р. загальні збори колективу вирішили відрахувати для відбудови навчального корпусу і гуртожитку місячну зарплату і стипендію. Студентські бригади перед зимою заготовляли дрова. А ще вони допомагали населенню міста розчищати вулиці, будувати стадіон, театр.

Особливо гостро постало питання про створення кафедр та укомплектування їх викладацькими кадрами. У складі першого повоєнного педагогічного колективу було 35 викладачів, у т.ч. всього три кандидати наук. Завідувачем кафедри історії СРСР і УРСР був кандидат історичних наук М.М. Бабляк, всесвітньої історії — А.І. Каневський, основ марксизму-ленінізму — П.Т. Волков, української літератури — В.М. Борщевський, української мови, російської і зарубіжної літератури — кандидат філологічних наук

Пацей Петро Трохимович,
директор інституту в 1944–1946 рр., (1945 р.)

М.Д. Буглов, російської мови — Ф.І. Лисенко, фізики — А.М. Яворський, математики — Р.М. Трахтенберг, фізичної культури — П.А. Родін. Деканами факультетів були: історичного — Т.Ю. Купряшкін, фізико-математичного — Г.Ф. Півень, мовно-літературного — Л.І. Моргуліс. У перші повоєнні роки почали працювати в інституті викладачі З.М. Грузман, В.Г. Димніч, Й.Д. Ільєвський, Є.Р. Папроцька, І.П. Пшук, В.Й. Рістківі, П.Г. Свергуненко, Т.Я. Свергуненко, Ю.О. Степаненко, В.М. Телень, Р.І. Шута. Для роботи в інституті були залишені його кращі випускники: В.М. Андріанов, Б.А. Буяльський, П.Г. Горна, І.І. Дацюк, О.І. Котенко, Г.А. Лютворт, О.Г. Мазуркевич, І.Ю. Побережник, З.Н. Урман. Прибули до інституту й випускники університетів та аспірантури. Вже в 1947/48 навчальному році в інституті діяло 12 кафедр, де працювало 63 викладачі.

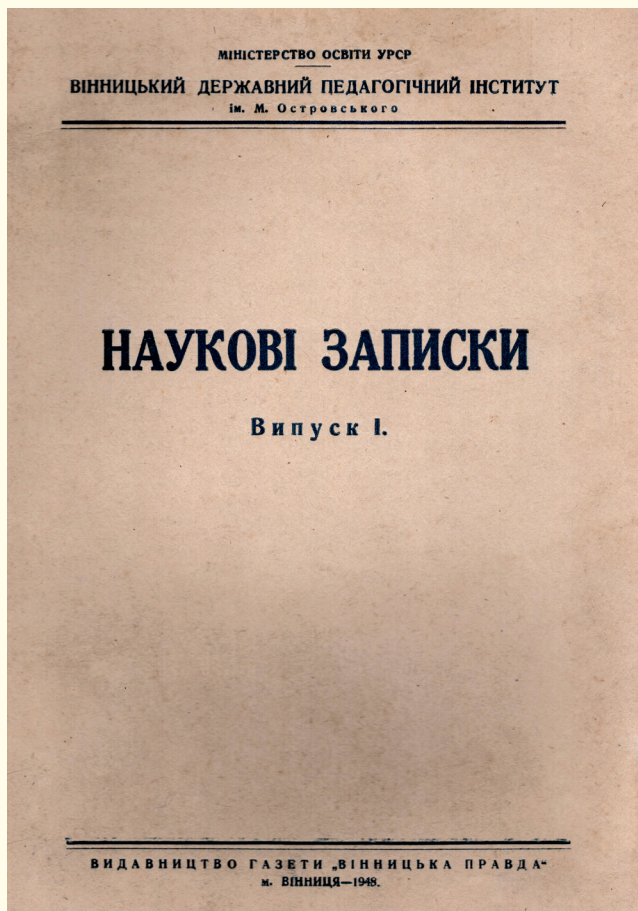
Ткаченко Олександр Михайлович,
директор інституту в 1946–1969 рр., (1953 р.)

Підвищення наукової та професійної кваліфікації професорсько-викладацького складу постійно перебувало на порядку денному діяльності інституту. За повоєнне десятиріччя 18 викладачів захистили кандидатські дисертації: О.М. Ткаченко, П.Т. Волков, Ю.О. Степаненко, А.М. Яворський, І.М. Рудченко, В.М. Страшкевич, Ф.І. Лисенко та інші.

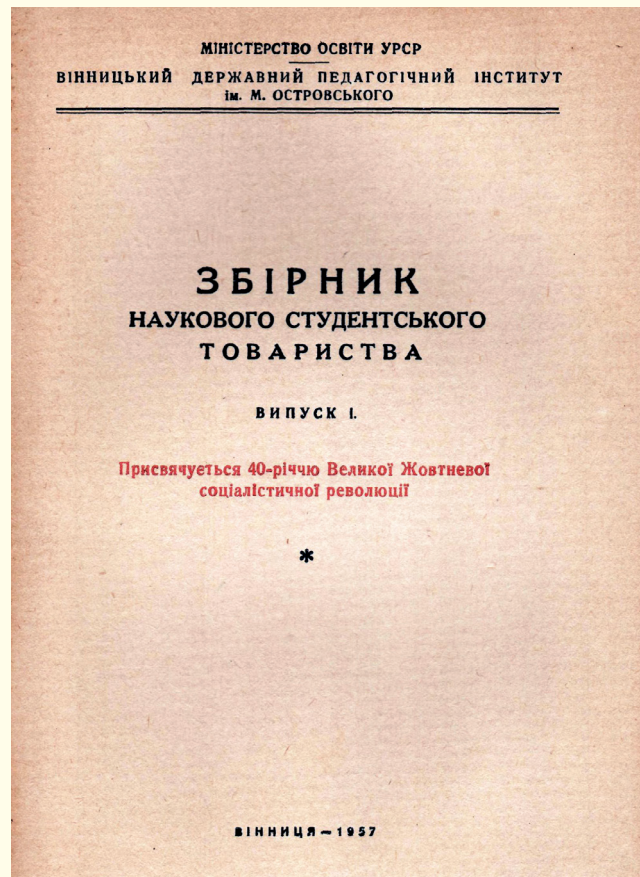
Ще під час військових дій на фронтах, незважаючи на складні організаційні та матеріальні умови, викладачі продовжували наукові дослідження, результати яких оприлюднювалися у фаховій періодиці. Для стимулювання наукового життя з 1948 р. в інституті почали друкувати «Наукові записки», що з 1957 р. виходили у серіях: фізико-математична, природнича, гуманітарна та педагогічна. З 1954 р. їх доповнювали «Доповіді та повідомлення», що містили матеріали щорічних наукових сесій. Саме у цей період було закладено традицію систематичного проведення наукових конференцій.

Диплом
з відзнакою
Б.А. Буяльського,
1945 р.

Наукові записки інституту, вип. 1, 1948 р.

Збірник наукового студентського
товариства, вип. 1, 1957 р.

Викладачі фізико-математичного та історико-філологічного факультетів, 1952 р.

Активно розвивалася заочна форма навчання, що дозволяла інтенсивно й економічно раціонально підвищити кваліфікацію вчителів. У післявоєнний період заочне відділення очолювали І.С. Ребельський, доцент О.Р. Мазуркевич, П.М. Безкоровайний, І.Г. Павленко, доценти І.Ю. Побережник, А.О. Хижук, А.А. Мазур, П.Д. Білоус, Т.С. Гусіс.

Негативно позначилися на роботі інститутського колективу сталінсько-ждановські переслідування діячів науки, літератури і мистецтва в післявоєнні роки. Після виходу горезвісної постанови про журналі «Звезда» і «Ленинград» було звільнено з роботи завідувача кафедри російської літератури Л.М. Венгерова «за схиляння перед буржуазною культурою Заходу». Це був здібний науковець, автор кількох посібників із зарубіжної літератури. За «ідеологічні збочення» був звільнений з інституту історик М.З. Жук. Кілька викладачів пережили важку душевну травму через безпідставні звинувачення в «українському буржуазному націоналізмі». Декількох працівників та студентів інституту було репресовано: секретарів З.О. Нольде, А.В. Родкевича, студентку Н.М. Ольшевську.

Але і в той непростий період колектив інституту загалом виявився морально здоровим. Свідома трудова дисципліна викладачів та студентів, потяг до знань, уміння переживати труднощі створювали належні умови для організації навчально-виховного процесу.

А тим часом інститут зростав. Збільшувався контингент студентів, відкривалися нові відділення, факультети. Так, у 1949 р. відкрито факультет іноземних мов, з вересня 1956 р. започаткували свою діяльність ще два факультети — фізичного

виховання і підготовки вчителів початкових класів... Того ж року філологічний і фізико-математичний факультети розпочали підготовку вчителів широкого профілю з п'ятирічним терміном навчання (до 1963 р.): українська мова і література та іноземна мова (англійська або німецька), російська мова і література та іноземна мова, математика, фізика і креслення, математика і англійська мова, фізика та основи виробництва і креслення.

Студенти інституту на першотравневій демонстрації, 1950 р.

У 1953 р. інститут перейшов у нове приміщення по вул. Червонопрапорній (тепер вул. К. Острозького — будинок колишнього управління Південно-Західної залізниці). Це сприяло розширенню навчально-матеріальної бази, передусім фізико-математичного факультету. Створили нові лабораторії: механіки, молекулярної фізики, електрики, оптики, спеціального фізичного практикуму, електро- і радіотехніки, обладнали просторий читальний зал, кабінети кафедр, навчальну майстерню.

Наприкінці 50-х років ХХ ст. в інституті було 220 викладачів, у т. ч. 32 кандидати наук, з них 21 захистив дисертацію, працюючи у Вінницькому педінституті. Вони навчали понад 1 тис. студентів.

Увійшло в практику проведення щорічних звітних наукових конференцій викладачів і студентів, на всіх кафедрах працювали студентські наукові гуртки. Активізувалися краєзнавчі дослідження Вінниччини. Студентам історичного відділу під керівництвом старшого викладача М. Б. Рубіна щороку організовували експедиції з вивчення археологічних та історичних пам'яток Вінниччини. Студенти українського відділу під керівництвом старшого викладача М. Л. Охріменка

Художня самодіяльність фізико-математичного факультету, 1957 р.

щоліта виїжджали в райони області для збирання матеріалів діалектологічного атласу, який готував Інститут мовознавства ім. О. Потебні АН УРСР. Під керівництвом викладачів фольклору проводилися фольклорні експедиції. Крім основної спеціальності, студенти набували і другу спеціальність викладача креслення, малювання, музики і співів та фізичного виховання. З кінця 1950-х років діяла школа громадських професій, у якій готували лекторів, керівників художньої самодіяльності, інструкторів спорту тощо. З 1947 р. розпочало діяльність Наукове студентське товариство,

результати наукових досліджень його членів друкували в «Збірнику студентського товариства» (з 1957 р.). У цей період активізувалося студентське профспілкове життя.

Студенти розвивали свої творчі здібності в драматичній студії (керівник — І. М. Сікало, згодом народний артист УРСР), хоровій капелі (засновник — К. П. Семенов), літературній студії, що видавала рукописний журнал та випускала газети. Відбувалися огляди художньої самодіяльності, вечори відпочинку. Діяли спортивні секції. В інституті виросли перші майстри спорту: Альбіна Рутковська — учасни-

Театралізована композиція студентів педінституту на міському стадіоні, 8 травня 1949 р.

Хорова капела інституту, 1959 р.

ця Олімпійських ігор у Мельбурні, Семен Кріцштейн — чемпіон України з легкої атлетики.

Бібліотека поновила книжковий фонд, знищений під час війни. Студенти мали змогу користуватися понад 100 тис. книг та періодичною літературою. 1956 р. від-

крилися політехнічний музей та літературний музей ім. М. О. Островського.

Ректорат, професорсько-викладацький колектив, громадські організації інституту скеровували багатоманітне життя навчального закладу на підвищення фахового рівня підготовки вчителів.

На виставці, присвяченій М. О. Островському, 1954 р.

РОКИ ПОСТУПУ (1960–1991 рр.)

Зв'язку з переходом на обов'язкову загальну середню освіту виникла проблема забезпечення шкіл учительськими кадрами. Це зумовило значне зростання інституту в 60–80-х роках ХХ ст. Якщо наприкінці 1950-х років тут навчалось понад 2,5 тис. студентів, у середині 60-х років — близько 6 тис., то вже в 1989/90 навчальному році понад 8,2 тис. осіб здобували освіту вчителя.

Оголошення про набір до інституту, 1967 р.

У 1960-х роках їх навчали висококваліфіковані педагогічні кадри 20 кафедр. В інституті працювали 2 професори (В.М. Борщевський, А.С. Паламарчук) та 52 кандидати наук. Керівництво закладу приділяло посилену увагу підготовці науково-педагогічних фахівців: сприяли успішному захисту кандидатських дисертацій молодими викладачами (В.С. Абрам-

чук, А.П. Войцехівський, Н.М. Глушак, І.І. Дацюк, В.Л. Карпенко, А.Р. Локаєнко, М.А. Тростогон, А.А. Хижук), запрошували молодих кандидатів наук (М.М. Мількаманич, В.О. Машталер, О.В. Сисоєва). А вже наприкінці 80-х років у педагогічному колективі було 14 професорів та 208 доцентів.

Поступово інститут набував авторитету серед профільних ВНЗ. Вже 1960 р. на його базі було проведено нараду ректорів педагогічних інститутів УРСР. З 1963 р. інститут здійснював підготовку вчителів російської мови і літератури для шкіл Узбекистану й Казахстану, а згодом Молдови й Таджикистану.

Зростала педагогічна майстерність, науковий рівень викладачів інституту. Вони більше уваги приділяли

Автореферати дисертацій викладачів інституту, 1960-ті роки

Студенти, 1960 р.

питанням педагогіки, методики, вивченню досвіду роботи кращих шкіл і вчителів, написанню підручників та методичних посібників для шкіл. Не одному поколінню українських дітей знайомі підручники «Читанка» для 2-го класу Ф.С. Кисельова, «Українська література», «Хрестоматія з української літератури» для 9-го та 10-го класів, серед авторів яких були В.М. Борщевський, Б.А. Буяльський. Студенти різних навчальних закладів України тривалий період навчалися за підручниками «Сучасна українська мова» (автори — М.Т. Доленко, А.Г. Кашук, І.І. Дацюк, В.Д. Поповський), «Современный русский язык» (автори — І.Ф. Нелюбова, Н.Г. Чилікіна, П.Г. Горна), «Фізичний практикум» (автори — Г.Ф. Бу-

шок, В.М. Андріанов, В.М. Носолук), «Курс фізики» (автори — Г.Ф. Півень, Г.Ф. Бушок) та ін.

Продовжувала розвиватися заочна форма навчання. Упродовж 1962–1968 рр. в інституті функціонував загальнонауковий факультет, який очолював доцент З.М. Грузман. Він мав чотири відділення: гуманітарне, економічне, агро-біологічне, фізико-математичне, які об'єднували близько 30 споріднених спеціальностей. Студенти навчалися тут на 1–3-х курсах за вечірньою і заочною формами навчання. Після закінчення факультету понад 3 тис. студентів були переведені до різних навчальних закладів. До 1970-х років на допомогу студентам-заочникам працювали навчально-консультативні пункти у Вінниці, Гайсині, Могилеві-Подільському, Погребищі, Бершаді та Тульчині.

З 1970 до 1991 р. при інституті діяло підготовче відділення. Завідували ним Л.І. Московчук (1970–1980 рр.), доценти І.О. Рокіцький (1980–1982 рр.), В.Т. Кулик (1982–1991 рр.). На відділенні навчалася молодь з числа робітників і колгоспників, старші піонервожати та демобілізовані з лав армії юнаки. Закінчили його близько 2,5 тис. слухачів. Вони були зараховані до Вінницького, Житомирського, Київського, Кіровоградського, Луцького і Черкаського педінститутів. Під керівництвом доцента Л.П. Зінченка нового рівня здобув університет громадських професій, де студенти у вільний від навчання час за бажанням могли здобути потрібну для них додаткову професію. Наприклад, студенти музично-педагогічного факультету з інтересом освоювали професії керівника естрадного оркестру, вокально-інструментального ансамблю, джазового колективу, організато-

Нарада ректорів
педвузів у Вінниці,
1960 р.

ра шоу-концертів, ведучого концертів, конференсьє та інші. При кожному факультеті функціонували лекторії від обласної організації товариства «Знання».

Інститут продовжував зростати структурно. Відкривалися нові факультети, ка-

федри, спеціальності. Музично-педагогічний факультет було засновано в 1968 р. на базі факультету підготовки вчителів початкових класів. Заняття спочатку відбувалися в будинку по вул. Козицького, 14-16, а впродовж 1980–1986 рр. — по

Заняття зі слухачами
університету
громадських
професій,
1982 р.

вул. Гоголя, 19. Навчально-виховну та науково-дослідну роботу здійснювала спочатку кафедра музики та співів, яку згодом поділили на кафедру методики музвиховання, співу, хорового диригування та кафедру історії, теорії музики та гри на музичних інструментах. У 1971 р. було відновлено підготовку вчителів історії. Спочатку створили історичне відділення на філологічному факультеті, а через два роки його виокремили як факультет. Для підготовки вчителів географії та біології в 1976 р. було організовано природничо-географічний факультет. Через три роки фізико-математичний факультет вперше здійснив набір студентів на спеціальність «загальнотехнічні дисципліни і праця» (досвід підготовки подібних фахівців був накопичений у другій половині 50–60-х років ХХ ст.). На

базі цього відділення у вересні 1981 р. був створений факультет загальнотехнічних дисциплін, який згодом отримав назву педагогічно-індустріального.

За радянської влади ідеологічній роботі завжди приділялася особлива увага. Місце вчителя в цій ділянці управління державою складно було переоцінити, тому підготовка майбутнього фахівця та функціонування педагогічного інституту мали відповідати завданням комуністичної партії та уряду. У 70-х роках минулого століття показовим було створення на базі кафедри основ марксизму-ленінізму, що діяла з 1939 р., кафедр історії КПРС, політичної економії, філософії та наукового комунізму. Згодом до них додалася кафедра наукового атеїзму, етики та естетики. В 1982 р. у складі факультету фізичного виховання було засновано військову ка-

федру, де студентів, які вже відбули дійсну службу в збройних силах, готували до викладання початкової військової підготовки в школах.

Необхідність забезпечення вчительськими кадрами сільських шкіл, зокрема малокомплектних, а також підвищення престижу вчителя, його соціального захисту зумовили підготовку спеціалістів широкого профілю: математика та інформатика, фізика та інформатика, математика і фізика, історія і суспільствознавство, російська мова і література та українська мова і література, російська мова і література та англійська мова, російська мова і література та німецька мова, педагогіка і методики початкового навчання і психологія, фізична культура та методика спортивно-масової роботи, допризовна і фізична підготовка, музика і хореографія, музика і ансамблева гра, праця і технічна творчість, географія і біологія.

Друкована продукція інституту 1950–1960-х років

З метою залучення здібної молоді до набуття професії вчителя здійснювалися профорієнтаційні заходи: факультет майбутнього вчителя, школи за фахом («Юний філолог», «Юний математик» та інші), районні та обласні учнівські олімпіади, дні відкритих дверей, спільні засідання з працівниками обласних і районних управлінь народної освіти з питань набору тощо.

Розширювалася матеріальна база інституту. У 1968 р. було введено нову чергу навчального корпусу № 1, що дало змогу створити нові кабінети, лабораторії (лабораторію електронних машин, обчислювальну лабораторію з електронно-обчислювальною машиною «Минск-1»), розширити читальні зали. Кабінети та майстерні було обладнано новим приладдям, наочними посібниками, технічними засобами навчання. Книжкові фонди бібліотеки зросли до 350 тис. томів.

Упродовж 1970–1980-х років було побудовано і введено нові навчально-лабораторний корпус № 3 загальною площею 15,8 тис. м². У ньому розмістилися чотири факультети (фізико-математичний, природничо-

географічний, історичний, іноземних мов), наукова частина, бухгалтерія, відділ кадрів, студентський профком, архів тощо. Для навчальних цілей обладнано корпус № 2 загальною площею понад 3,2 тис. м². У ньому розташувалися музично-педагогічний та педагогічно-індустріальний факультети, адміністративно-господарська частина, редакція газети «Корчагінець» тощо. Між корпусами № 2 і № 3 у двоповерховому приміщенні, що з'єднує їх, розмістили п'ять спеціалізованих аудиторій на 600 місць, клуб з актовою залою на 750 місць, відділи бібліотеки.

Збудували також чотири гуртожитки на 2165 місць. Для студентів і співробітників у 1987 р. в інституті відкрили санаторій-профілакторій «Педагог» на 100 місць за зміну. Для проведення дозвілля студентів у 1991 р. відкрили «Молодіжний центр». У навчальному корпусі № 1 обладнали музей історії інституту. Активно йшов процес обладнання лабораторій, спеціалізованих аудиторій, комп'ютерних класів та інших кабінетів технічними засобами, наочними приладами.

Новобуд
корпусу № 3,
1980 р.

У музеї історії інституту, 1982 р.

Колектив інституту здійснив помітні кроки щодо вдосконалення навчальних програм, підвищення рівня читання лекцій, проведення практичних, семінарських і лабораторних занять, використання технічних засобів навчання, впровадження передового педагогічного досвіду, розширення зв'язків зі школами і органами народної освіти. Саме ці напрямки діяльності набули свого подальшого розвитку і певною мірою переосмислення в наступний період — після

проголошення Акта про незалежність України.

До 1992 р. в інституті працювали постійні курси поглибленої перепідготовки вчителів області та викладачів педучилищ України (щорічний контингент — 800–1000 осіб). Тут особлива увага зверталась на ознайомлення слухачів з найновішими здобутками науки і методики викладання, впровадження нового змісту і нових форм шкільного навчання.

В інституті запроваджено ефективні заходи виховання студентів у позанавчальний

період. Серед них — щорічне Шевченківське свято «В сім'ї вольній, новій», відзначення ювілеїв письменників, посвята в студенти, тижні факультетів, дні кафедр у студентському гуртожитку, зустрічі «за круглим столом», огляди художньої самодіяльності, клуби та студії за інтересами, спортивні спартакіади тощо. Саме у 1960–1970-х роках створюється більшість творчих колективів, якими пишається сьогодні університет: естрадно-джазовий оркестр (у 1963 р.), народний оркестр народних інструментів (у 1972 р.), ансамбль пісні і танцю «Веснянка» (у 1975 р.).

За студентської ініціативи та зусиль будували перше молодіжне кафе, створювали дискотеку. В 1978 року була організована агітбригада «Корчагінець». Ідея підвищення відповідальності комсомольського активу та надання йому більших повноважень самоврядування, а також врахування керівництвом інституту настроїв та прагнень молоді визріла в студентських громадських організа-

Духовий оркестр інституту, 1965 р.

ціях (дискусійно-політичних клубах, інтелектуально-творчих групах, командах КВК тощо), які на рівні факультетських зборів та концертних програм підносили актуальні для їхнього життя питання викриття формалізму, бюрократизму, паперотворчості в молодіжному житті, а також проявів грубості, байдужості, міщанства серед молоді. Під керівництвом Є.М. Амосової було розроблено низку програмних виступів гостро критичного змісту. «Корчагінець» швидко здобув визнання не лише в педінституті, а й у місті та області.

В інституті діяли танцювальний колектив, духовий і симфонічний оркестри, драматична студія. У 60-х роках хорова капела

(керівник — К.П. Семенов) отримала звання народного колективу, згодом у 1980-х роках ще п'ять інститутських колективів стали народними: фольклорно-етнографічний ансамбль «Щедрик» (керівник — А.С. Дзюба), ансамбль пісні і танцю «Веснянка» (керівник — К.Л. Дабіжа), оркестр народних інструментів (керівник — В.Л. Гуменюк), жіноча хорова капела (керівник — Г.М. Шкільнюк), агітбригада «Корчагінець». Народні колективи художньої самодіяльності інституту брали активну участь у різноманітних республіканських і всесоюзних конкурсах, де неодноразово ставали лауреатами.

Щороку студенти залучалися до осінніх сільськогосподарських робіт для збору

Агітбригада
«Корчагінець»,
1985 р.

Фольклорно-етнографічний
ансамбль «Щедрик»
у концертній програмі
«Ширше коло» Центрального
телебачення, Москва, 1984 р.

врожая в колгоспах і радгоспах області. З 1967 р. у студентів з'явився так званий третій виробничий семестр. Були організовані будівельні загони, і студенти брали участь, наприклад, у будівництві міста Нефтеюганськ, селища Акриш Тюменської обл. (Росія), Ладижинської електростанції, Крижопільської та Хмільницької райлікарень у Вінницькій області тощо.

Ідеологічні зміни кінця 1980-х років дозволили колективу інституту по-новому проявити свою активну громадську позицію. Саме з кола його викладачів було висунуто кандидатів у народні депутати УРСР від демократичних сил міста. Доценти В. С. Мулява та А. Л. Зінченко були серед перших народних депутатів України, обраних демократично.

У травні 1989 р. в інституті засновано Товариство української мови ім. Т. Г. Шевченка і клуб «Берегиня», які сприяли впровадженню в життя Закону України «Про мову». У серпні 1988 р. почала виходити інститутська багатотиражка «Корчагінець», яка в 1990 р. перейменована на «Педагог». Спочатку редактором був В. І. Лазаренко, з березня 1991 р. — Л. Б. Кимак, тепер — І. П. Федорук.

Помітних успіхів домогся професорсько-викладацький склад інституту в науково-дослідній роботі. Вона була спрямована на підвищення рівня підготовки вчительських кадрів, а також на розробку деяких важливих теоретичних проблем. Основні її напрями: психолого-педагогічні основи підготовки вчительських кадрів, теоретичні основи методичного забезпечення викладання соціально-гуманітарних дисциплін, актуальні проблеми історії, фізико-математичних і технічних наук, розвиток української національної культури, закономірності та функціонування мов, сучасний літературний процес.

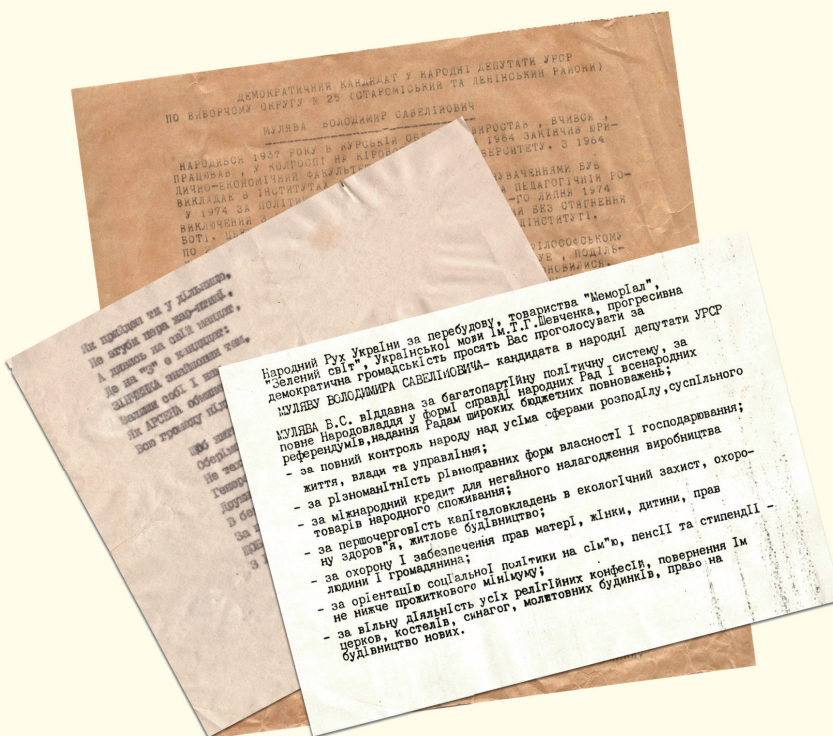
Студентський будівельний загін, м. Тюмень, Російська федерація, 1975 р.

Студенти на збиранні картоплі, 1970-ті роки

Агітаційний самвидав студентів інституту
наприкінці 1980-х років

Університетська багатотиражка «Педагог»
(до 1990 р. — «Корчагінець»)

Починаючи з 1976 р. в інституті розроблялася госпдоговірна тематика.

Упродовж 1981–1990 рр. опубліковано 3808 одиниць наукової продукції загальним обсягом 3281 друкованих аркушів, зокрема: монографій — 22, підручників — 35, навчально-методичних посібників — 99. Наукові праці, підручники низки викладачів з фізики (Г.Ф. Бушка), математики (О.І. Власенка), літературознавства (В.М. Борщевського, А.П. Коржупової), мовознавства (П.С. Дудика, Н.Л. Іваницької), історії (І.Г. Шульги, М.М. Кравця) отримали високу оцінку колег в Україні та за її межами.

Встановлювалися зв'язки інституту і його кафедр з науковими центрами і навчальними закладами України, інших республік колишнього Радянського Союзу, зарубіжжя. На базі інституту проводилися республіканські й міжвузівські конференції.

Творча праця колективу інституту дістала гідну оцінку. У 1979 р. він став четвертим в Україні вищим педагогічним навчальним закладом першої категорії. За виконання і перевиконання завдань XI п'ятирічки у 1985 р. інституту присуджено перехідний Червоний прапор Міністерства освіти СРСР і Президії ЦК профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ; за підсумками Всесоюзного соцзмагання у 1986 р. — перехідний Червоний Прапор ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС, ЦК ВЛКСМ.

Шунда Никифор Миколайович,
ректор інституту в 1976-2003 роках, (1998 р.)

Грущенко Іван Павлович,
ректор інституту у 1969-1976 роках, (1973 р.)

З 1969 до 1976 р. ректором інституту був кандидат економічних наук, професор Іван Павлович Грущенко (1928 р. н.), випускник Львівського державного університету ім. І. Франка. З 1976 до 2003 р. ректором працював доктор педагогічних наук, професор Никифор Миколайович Шунда (1932 р. н.), випускник Вінницького педагогічного інституту.

Проректорами з навчальної роботи були І.П. Грущенко, І.П. Пшук, Н.М. Шунда, І.М. Кучерук, П.М. Зузяк, А.А. Томусяк. Проректори з наукової роботи — доценти Б.М. Білий, В.М. Носолюк, В.М. Малин-

ковський, А.П. Войцеховський, професор П.М. Лісовий, професор Н.Л. Іваницька.

Орденами і медалями за сумлінну працю з підготовки вчительських кадрів нагороджені викладачі І.П. Побережник, О.М. Ткаченко, І.С. Звонарьов, З.В. Привалова, В.М. Борщевський, Г.С. Дучал, В.П. Малинковський, І.П. Пшук, І.П. Грущенко, Н.М. Шунда. Професорам І.Г. Шульзі, В.М. Борщевському, П.С. Дудику, доценту Ю.О. Степаненку присвоєно почесне звання Заслуженого працівника вищої школи України, професорам Н.М. Шунді, Н.Л. Іваницькій — Заслуженого працівника народної освіти України.

УНІВЕРСИТЕТСЬКА СХОДИНКА (1991–2002 рр.)

Проголошення Акта про незалежність України відкрило нову сторінку в історії навчального закладу.

Дороговказом для колективу інституту стали закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Конституція України, Указ Президента України «Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні», Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти, відповідні постанови та нормативні документи уряду і МОНмолодьспорту України.

Керування перебудовою навчального та виховного процесу лягло на плечі ректорату на чолі з Н. М. Шундою. Поряд з ним працювали проректори — професори В. С. Абрамчук, Г. І. Денисик, Н. Л. Іваницька, І. О. Рокіцький, А. А. Томусяк, доценти П. К. Гороль, С. В. Подолянчук, А. Д. Ткаченко.

Розбудова ринкової економіки в країні супроводжувалася системною кризою, яка не могла оминути інститут. Навчальна та виховна, наукова та просвітницька, господарська та фінансова діяльність закладу потребували реформування.

У 1993 р. інститут одним із перших в Україні пройшов державну атестацію всіх своїх спеціальностей. Ліцензований обсяг прийому на 1-й курс становив 1110 осіб. У 1997 р. проведено повторну атестацію, за матеріалами якої було змінено статус інституту. Ліцензований обсяг збільшено до 1310 осіб. У 1994 р. педінститут розпочав підготовку вчителів на комерційних засадах. Тоді було прийнято на 1-й курс 186 студентів стаціонарної форми навчання і 74 — заочної форми навчання. Надання освітніх послуг дозволило вижити навчальному закладу в період фінансової скрути.

Була здійснена копітка і трудомістка робота щодо зміни програмного забез-

печення навчального процесу. Особливо складною була робота кафедр суспільно-гуманітарних і психолого-педагогічних наук, де викладачі або радикально переробляли попередні програми, або готували авторські.

Постановою Кабінету Міністрів України № 122 від 4 лютого 1998 р. інститут було реорганізовано в педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. А 9 червня 1998 р. Державна акредитаційна комісія Міністерства освіти України визнала Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського акредитованим за статусом вищого закладу освіти IV рівня. На 34 кафедрах працювало 453 викладачі, в т. ч. 42 доктори наук, професори і 222 кандидати наук, доценти. Серед викладачів — народний артист України, 7 заслужених працівників освіти і культури, 2 заслужені артисти України, заслужений тренер України, 15 відмінників освіти України. Наприкінці 1990-х років в університеті функціонувало дев'ять факультетів: філологічний, фізико-математичний, природничо-географічний, історичний, іноземних мов, підготовки вчителів початкових класів, педагогічно-індустріальний, музично-педагогічний, фізичного виховання, де навчалося майже 9 тис. студентів. Підготовка магістрів велася з 11 спеціальностей. З 1992 р. функціонувала аспірантура. Структурним підрозділом було училище педагогічного університету, створене в 1997 р. на базі Вінницького педагогічного училища, де навчалося ще близько 1 тис. студентів.

Підготовка вчителів велася переважно за поєднаними спеціальностями, наприклад, «математика і фізика», «математика і основи економіки», «математика і основи інформатики», «фізика та основи інформа-

Будівлі педагогічного інституту, 1990-ті роки

тики і комп'ютерні технології», «українська мова і література та українознавство», «українська мова і література та англійська мова», «російська мова і література та англійська мова», «російська мова і література та соціальна педагогіка», «географія і біологія», «хімія і біологія», «біологія і хімія», «географія та основи економіки», «географія і основи екології», «історія і правознавство», «англійська мова та література і

німецька мова», «трудове навчання і основи підприємництва», «трудове навчання і основи інформаційних технологій», «трудове навчання та основи швейного і харчового виробництва», «початкове навчання і практична психологія», «початкове навчання і англійська мова», «музика і ансамблева гра», «музика і українознавство», «фізичне виховання та методика спортивно-масової роботи». Такий підхід до підготовки вчи-

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 4 лютого 1998 р. № 122

Київ

Про створення Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Кабінет Міністрів України ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Прийняти пропозицію Міністерства освіти, погоджену з Міністерством фінансів, Міністерством економіки та Вінницькою обласною державною адміністрацією, про створення Вінницького державного педагогічного університету на базі Вінницького державного педагогічного інституту, що ліквідується.

Створення зазначеного університету здійснити в межах асигнувань, передбачених Міністерству освіти на підготовку кадрів.

2. Присвоїти Вінницькому державному педагогічному університету ім'я видатного українського письменника Михайла Коцюбинського.

Міністр України

В. Пустовойтенко

Перші
комп'ютерні
класи, 1995 р.

телів дозволяв до певної міри соціально захистити їх у майбутній трудовій діяльності.

В університеті діяла система профорієнтаційної роботи для залучення до навчання здібної молоді. На факультетах працювали школи «Юного лінгвіста», «Юного географа», «Молодого математика і фізика». Університет мав договори на співпрацю з багатьма вищими навчальними закладами першого рівня акредитації та різними середніми закладами освіти Вінницької, Житомирської, Хмельницької та Івано-Франківської облас-

тей. У договорах передбачалося зарахування їх випускників на навчання в університет за наслідками співбесіди. При університеті функціонувала філія Малої Академії наук гуманітарного напрямку. Завдяки цьому університет щорічно мав належний конкурс для вступу на навчання, зокрема й на комерційних засадах.

Наукові досягнення, життєві реалії та зміни в шкільних програмах спонукали викладачів університету запроваджувати нові та корегувати існуючі навчальні плани і програми. Починаючи з 2001 р., університет перейшов на оновлені навчальні плани з усіх спеціальностей. У 2002 р. вперше було здійснено випуск бакалаврів з усіх акредитованих у педуніверситеті спеціальностей. Студенти мали змогу продовжити подальшу підготовку за освітньо-кваліфікаційними рівнями «спеціаліст» або «магістр». На філологічному, підготовки вчителів початкових класів і музично-педагогічному факультетах велася підготовка спеціалістів за скороченим терміном навчання на базі

Лекційна аудиторія, 1997 р.

освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст».

Заочна форма навчання в умовах перехідної економіки, складної фінансової ситуації дозволила певній частині населення здобути спеціальність або перекваліфікуватися, тому університет продовжував розвивати таку форму навчання. На всіх дев'яти факультетах за заочною формою навчалося близько 4 тис. студентів з Вінницької, Хмельницької, Житомирської, Київської, Одеської, Черкаської, Чернігівської, Чернівецької, Кіровоградської та Рівненської областей. Фахова підготовка проводилася з 16 спеціальностей: українська мова і література (на базі ЗОСШ); українська мова і література (на базі педучилища); українська мова і література та англійська мова; російська мова і література та соціальна педагогіка; початкове навчання (на базі ЗОСШ); початкове навчання (на базі педучилища); фізичне виховання; трудове навчання; музичне виховання (на базі музучилища і педучилища); англійська мова; історія і правознавство; математика; географія; біологія; хімія. В залежності від спеціальності термін навчання складав від 2,5 до 6 років.

Незважаючи на скрутну фінансову ситуацію вдавалося розвивати навчально-матеріальну базу університету. У 2000 р. було введено в дію студентський гуртожиток на 267 місць, почала працювати нова університетська їдальня на 300 місць.

Основою вищого навчального закладу є його кадровий потенціал. Збільшення студентського контингенту вимагало зростання викладацького складу. На початку ХХІ ст. в університеті на 35 кафедрах працювало 516 викладачів, з них 47 докторів наук, професорів і

222 кандидати наук, доценти. За перші десять років незалежної України викладачі Вінницького державного педуніверситету захистили 12 докторських (Б.А. Брилін, Р.С. Гуревич, Г.І. Денисик, О.П. Іваницька, О.С. Куц, В.Г. Кур'ята, Ю.І. Поп, М.І. Сметанський, Г.С. Тарасенко, М.І. Томчук, Н.М. Шунда, П.А. Яковишин) та 98 кандидатських дисертацій.

Науково-дослідна робота в педуніверситеті проводилася з пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки, таких як проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу та формування громадянського суспільства, проблеми нового змісту освіти та методики навчання і виховання, збереження навколишнього середовища та сталий розвиток, нові речовини і матеріали, діагностика і методи лікування найпоширеніших захворювань, нові технології та ресурсозберігаючі технології в енергетиці, промисловості та агропромисловому комплексі, фундаментальні дослідження в галузі природничих, технічних, математичних та гуманітарних наук.

У 90-х роках ХХ ст. основними науковими напрямками досліджень були проблеми нового змісту освіти та методики

Заняття з методики викладання фізики, 1996 р.

навчання і виховання (керівники — професор Н. М. Шунда, професор М. І. Сметанський); розв'язання нелінійних рівнянь математичної фізики (керівник — професор С. А. Панков); розробка нових технологій цілеспрямованого керування еволюцією структури конструкційних матеріалів (керівник — професор П. М. Зузяк), питання естетичного виховання як засіб всебічного розвитку особистості (керівник — професор А. Б. Щербо). Наукова діяльність викладачів університету спрямовувалася також на розв'язання широкого кола інших актуальних проблем сучасної науки. Так, на кафедрі хімії (науковий керівник — професор Д. І. Крикливий) плідно працювали над вивченням наукових основ та розробкою технологічних процесів одержання фосфору, фосфоровмісних продуктів, добрив і матеріалів. У полі зору науковців були антропогенні ландшафти Правобережної України (професор Г. І. Денисик), фізіолого-біохімічні механізми дії синтетичних регуляторів росту рослин з розробкою теоретичних основ регуляції морфогенезу і продукційного процесу рослин за допомогою ретардантів та етиленпродуцентів (професор В. Г. Кур'ята),

лікувально-діагностичні комп'ютерні експертні системи (професор Г. С. Белканія). Низку важливих результатів з фундаментальних досліджень у галузі математики одержано під керівництвом професорів В. С. Абрамчука, О. А. Панкова.

Викладачі педуніверситету брали участь у розробці понад п'ятдесяти колективних наукових тем та виконанні держбюджетних науково-дослідних робіт. Фінансування окремих науково-дослідних робіт частково здійснювалося за рахунок позабюджетних коштів навчального закладу.

Для прилучення майбутнього вчителя до пізнання, збереження та розбудови культурно-історичної спадщини свого народу і роду в 1993 р. з ініціативи доцента Л. М. Мельничук був створений Народнознавчий центр, при якому згодом сформувався етнографічний музей, архів матеріалів польових етнографічних експедицій, фольклорний колектив «Душі криниця». Вже традиційними стали майстер-класи народних майстрів. Усі охочі й дотепер можуть у вільний від занять час навчитися працювати з глиною, плести з бісеру та соломки, робити писанки, витинанки

та справжні подільські ляльки-мотанки, малювати на склі тушшю, розуміти подільську народну вишивку.

Викладачі проводили значну роботу щодо забезпечення навчального процесу сучасними підручниками, навчально-методичними посібниками, рекомендаціями, різноманітними дидактичними матеріалами, публікуючи результати власних наукових досліджень у наукових журналах та збірниках наукових праць. Упродовж 1998–2001 рр. опубліковано загалом 4475 одиниць на-

Етнографічний музей, 2003 р.

укової та навчально-методичної продукції загальним обсягом 4493 друкованих аркушів, зокрема 32 монографії, 238 підручників і навчально-методичних посібників, 1868 статей. Помітна частина підручників та посібників рекомендована МОНМолодьспорту України для впровадження в навчально-виховний процес.

Вагомими були успіхи студентів університету в навчальній та науковій діяльності. Так, упродовж 1998–2001 рр. студенти на II етапі Всеукраїнських студентських олімпіад здобули загалом 31 призове місце, на всеукраїнських фахових конкурсах та конкурсах студентських науково-дослідних робіт — 19. Вони ставали переможцями на таких конкурсах, як «Педагогіка, психологія і методика викладання окремих дисциплін», «Українська мова, література та українознавство», «Забуті імена», «Ідеї В.О. Сухомлинського в ХХІ столітті», кон-

курсах робіт, присвячених 10-річчю незалежності України (розділи — історія, культура) та ін.

З ідеологічними змінами в суспільстві особливої значущості набувала виховна робота. Радянські форми навчально-виховних заходів вже не задовольняли педагогічний колектив, який наполегливо шукав нових методик, нового змісту виховної діяльності. Зберігаючи найкращі зразки минулого досвіду, викладачі та студенти намагалися закласти нові традиції.

Про успіхи колективу університету в навчальній, науково-дослідній і виховній роботі свідчили відзнаки, отримані в конкурсі «Софія Київська». В 1999 р. університет був відзначений Почесним дипломом і увійшов до п'ятірки кращих педагогічних вищих закладів освіти України, а у 2000 і 2001 рр. — десяти кращих гуманітарних та педагогічних вищих закладів освіти України.

Шевченківське свято, поч. 1990-х років

У ХХІ СТОЛІТТЯ

З 2003 року університет очолює доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України Олександр Васильович Шестопалюк, колишній випускник Вінницького педагогічного інституту. Пліч-о-пліч з ним працювали і працюють проректори П. К. Гороль, С. О. Гусев, О. І. Криворучко, С. В. Подолянчук, І. Є. Руснак, А. Д. Ткаченко.

1 вересня 2003 р. було відкрито пам'ятник славному сину українського народу

Михайлу Коцюбинському, чие ім'я з гордістю носить університет. На благодійні внески студентів, викладачів, співробітників ВНЗ, завдяки творчому ентузіазму автора архітектурної розробки В. І. Щура, майстерності рук скульптора В. І. Смарова, підтримці директора Гніванського МП «Реал» Ніни Швець, завідувача кафедри української літератури Є. М. Антонюк, професора університету А. М. Подолинного було споруджено цей чудовий мистецький шедевр.

Перебудова навчального процесу та його подальший розвиток відповідно до Болонського процесу, вимог «ринкової» економіки зумовлювали потребу в швидкому розв'язанні низки проблем.

Кризові демографічні явища в країні, значне зростання кількості вищих навчальних закладів, конкуренція зі столичними закладами вимагали від колективу додаткових зусиль для збереження студентського контингенту. Пропонувалися нові спеціальності та спеціалізації. Сьогодні університет пропонує 25 спеціальностей за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, 19 — спеціаліста, 16 — магістра.

Для більш раціональної організації навчального процесу ректоратом внесено зміни в структуру університету. Зокрема, частину факультетів було реорганізовано в інститути (інститут іноземних мов, інститут історії, етнології і права, інститут філології й журналістики, інститут перспективних технологій, економіки і фундаментальних наук (нині — інститут математики, фізики і технологічної освіти), інститут фізичного виховання і спорту, інститут педагогіки, психології і

Пам'ятник Михайлу Коцюбинському, 2003 р.

мистецтв), створювалися нові кафедри та інші структурні підрозділи закладу.

У 2006–2010 рр. проводилася планомірна робота з переходу на кредитно-модульну систему навчання відразу за всіма напрямками підготовки та спеціальностями. Було розроблено рейтингову систему інтегрального оцінювання роботи студентів для підвищення їхньої мотивації до навчання, конкурсного відбору на обрану спеціальність і до магістратури.

Одним з основних чинників підвищення якості освіти стало впровадження в навчальний процес інноваційних технологій. Зокрема, з 1 вересня 2008 р. для студентів очної та заочної форм навчання було введено низку дисциплін, пов'язаних саме з опануванням методики застосування комп'ютерних технологій у навчально-виховній діяльності.

Згодом перед університетом постала нагальна потреба в оновленні матеріально-технічної бази. Упродовж кількох навчальних років було розв'язано багато першочергових проблем із оновлення приміщень та впорядкування території педуніверситету. В 2009 р. вдалося здійснити повну реконструкцію бібліотеки в навчальному корпусі № 3, облаштувати два читальних зали з паперовими та електронними носіями, а наступного року відкрити спортивний майданчик зі штучним покриттям.

Університет нині має 3 навчальні корпуси загальною площею 34,8 тис. м², 52 спеціалізовані аудиторії, 62 навчальних кабінети, 41 навчальну лабораторію, 12 комп'ютерних класів, комп'ютерний центр, Інтернет-клас, редакційно-видавничий центр, 5 спортивних залів, 6 гуртожитків на 3000 місць, бібліотеку з книгофондом понад 500 тис. примірників, актову залу на 600 місць, здоров'я пункт, 2 їдальні, 3 буфети, 2 спортивні майданчики, молодіжний центр. Функціонує система управління з охорони праці.

Адміністративно-господарська діяльність спрямована на створення належних умов для нормального функціонування

навчально-виховного процесу. Відремонтовано більшість спеціалізованих аудиторій, лабораторій, кабінетів, які набули сучасного вигляду і оснащені найновішими технічними засобами, наочними посібниками.

Значно поліпшилось інформаційне забезпечення наукової, навчально-методичної, організаційної діяльності. Модернізація науково-лабораторної бази для поєднання навчання й наукових досліджень забезпечується за рахунок сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій. Проведено дві нові оптико-волоконні лінії, збільшено швидкість доступу до ресурсів міжнародної комп'ютерної мережі Інтернет. Завершено роботи щодо створення внутрішньої комп'ютерної мережі університету, що дає необхідні технічні передумови для повномасштабного впровадження сучасних інформаційних технологій в управлінську, навчальну, наукову та виховну діяльність навчального закладу. Навчально-матеріальна база університету забезпечена достатньою кількістю аудиторій для проведення лекційних, семінарських, практичних і лабораторних занять; використовується понад 800 одиниць обчислювальної техніки, інших технічних засобів. Розроблено веб-сторінку педуніверситету. Упроваджено досвід консультування студентів у режимі он-лайн.

Навчально-виховний процес у 2011/12 навчальному році забезпечують 505 науково-педагогічних працівників, з них 477 штатних і 28 сумісників, а це 35 докторів та 291 кандидат наук. Вони трудяться на 27 кафедрах університету. Останніми роками високий рівень викладацького складу університету був підтверджений тим, що професорів О. В. Шестопалюка, Р. С. Гуревича, Г. І. Денисика обрано академіками Академії вищої освіти України, а професора Р. С. Гуревича — членом-кореспондентом НАПН України. Серед викладачів університету 3 Заслужених працівників освіти України (О. В. Шестопалюк, Р. С. Гуревич, Н. Л. Іва-

ницька), Заслужений працівник вищої школи України (П. С. Дудик), 5 Заслужених працівників культури України (А. М. Подолінний, А. В. Береза, М. В. Вацьо, Т. В. Яковенко, С. Д. Гальчак), 2 Заслужені діячі мистецтв України (Г. В. Курков, О. С. Шинін), Народний артист України (В. А. Газінський), Заслужений тренер України (В. М. Костюкевич), 2 Заслужені вчителі України (Н. С. Вітковська, В. А. Ясінський).

В університеті приділяють велику увагу стимулюванню сумлінної праці його співробітників. Зокрема, з 2003 р. започатковано славну традицію — нагороджувати викладачів ВНЗ, які домоглися вагомих успіхів у науково-педагогічній діяльності, беруть активну участь в громадському житті закладу, відзнакою «Почесний працівник Вінницького педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського».

Викладачів університету постійно залучають до міжнародних і регіональних науково-дослідних програм. Для планоминого розвитку наукового потенціалу університету, підвищення кваліфікації наукових кадрів діють магістратура, аспірантура та докторантура.

На базі Вінницького державного педуніверситету щороку проводяться міжнародні, всеукраїнські, міжвузівські, обласні науково-практичні конференції та семінари. Результати науково-дослідницької, науково-методичної роботи друкуються в низці університетських видань. Загалом п'ять збірників наукових праць, а саме «Наукові записки Вінницького державного педуніверситету» в серіях «Педагогіка і психологія», «Філологія», «Історія» та збірники «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми», «Фізична культура, спорт і здоров'я нації», включені ВАК України до переліку видань,

в яких можуть публікуватись основні результати дисертаційних робіт. Крім того, багато статей викладачів і студентів опубліковано в університетських збірниках наукових праць «Наукові записки Вінницького державного педуніверситету» (серія «Фізика і математика», «Географія»), «Студії з лексикології, граматики та лінгводидактики української мови», «Літературна Вінниччина», «Актуальні проблеми трудової і професійної підготовки молоді», «Вісник студентського наукового товариства історичного факультету», «Початкове навчання», «Альманах студентських наукових робіт факультету підготовки вчителів початкових класів «Пошук», «Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі та школі», «Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування», «Актуальні питання географічних, біологічних та хімічних наук», «Актуальні проблеми виробничих та інформаційних технологій, економіки і фундаментальних наук» та інших.

Педуніверситет підтримує наукові зв'язки більш ніж з 50 вищими навчальними закладами України. Найбільш продуктивною та багатогранною є співпраця з

Продовжувані видання Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського

Національним педагогічним університетом ім. М. П. Драгоманова. Міцні зв'язки встановлені з Київським національним університетом ім. Тараса Шевченка, Національним університетом «Львівська політехніка», Київським національним лінгвістичним університетом, Тернопільським національним педагогічним університетом ім. Володимира Гнатюка, Житомирським державним університетом ім. Івана Франка, Кам'янець-Подільським національним університетом ім. Івана Огієнка.

Активно і плідно розвивається співробітництво з Національною Академією педагогічних наук України. Ефективно функціонує спільна з Інститутом педагогіки і психології професійної освіти НАПН України науково-дослідна лабораторія з проблем впровадження нових інформаційних технологій у навчально-виховний процес. Розширюється співробітництво з науково-

дослідними інститутами Національної Академії наук України. Загалом кафедри педуніверситету підтримують зв'язки з 18 провідними науково-дослідними інститутами НАН та НАПН України, зокрема інститутами педагогіки, психології, педагогіки і психології професійної освіти, мовознавства, археології, історії України тощо.

Кафедри університету встановили в різних формах відповідно до їхньої специфіки творчі зв'язки з вищими навчальними закладами і провідними науковими центрами більш ніж 20 країн, зокрема Австралії, Білорусі, Болгарії, Великої Британії, Італії, Канади, Молдови, Німеччини, Польщі, Росії, США, Узбекистану, Франції, Чехії, Швейцарії та ін. Вінницький педуніверситет бере участь у різноманітних міжнародних освітніх організаціях, програмах і проєктах. Ефективно функціонує міжнародна організація «TESOL Ukraine», методичний

Студенти університету під час візиту до Південно-східного університету штату Міссурі, 2011 р.

центр та редакційна колегія якої розташовані у педуніверситеті. Щороку викладачі і співробітники виборюють престижні гранти — проходять стажування чи частковий курс навчання в провідних вищих навчальних закладах інших країн. Розвивається академічний обмін викладачів і студентів.

У педуніверситеті діє чітка система роботи з обдарованою студентською молоддю як під час навчального процесу, так і поза його межами. У навчальні плани включено курси, які знайомлять студентів із загальними питаннями методології наукових досліджень, здійснення наукового пошуку, проведення експерименту, статистичної обробки отриманих результатів тощо. Щороку затверджується перелік спецкурсів і спецсемінарів, які розглядають найбільш актуальні питання сучасної науки. Курсові та дипломні роботи мають самостійний дослідницький характер, відзначаються актуальністю та науковою новизною. На всіх кафедрах працює понад 150 студентських наукових гуртків і проблемних груп, роботою в яких охоплено майже 50% студентів.

З вересня 2007 р. розпочало діяльність студентське інтелектуальне товариство. Щороку кафедри проводять близько 20 студентських науково-практичних конференцій і семінарів. Активна науково-дослідна робота студентів знаходить своє відображення в наукових публікаціях. Студенти беруть участь у міжнародних та всеукраїнських студентських конференціях та семінарах. Традиційно успішними є виступи вихованців університету на II етапі Всеукраїнських студентських олімпіад: у 2008/09 навчальному році завойовано загалом 8 призових місць, 2009/10 — 9, 2010/11 — 7, 2011/12 — 8. Регулярними є перемоги у Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт (2009/10 навч. рік — 12 призових місць, 2010/11 — 24). Останніми роками університет був організатором II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з педагогіки, математики та культурології. У 2005 р. за показником кількості учасників Всеукраїнських студентських олімпіад та їхніх переможців наш університет посів друге місце в Україні серед 20 педагогічних вишів. У 2010/11 навчальному році 404 студенти університету брали участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах. Крім того, 42 студенти стали призерами на національних спортивних змаганнях, ще 2 студенти — лауреатами міжнародних мистецьких та творчих конкурсів.

Для вдосконалення організації і проведення виховної роботи зі студентською молоддю та поліпшення методичного забезпечення виховного процесу в педуніверситеті у вересні 2003 р. створено відділ

Переможці II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з культурології, 2011 р.

виховної роботи. Розроблена та сформована власна система виховної роботи, яка покладена в основу реалізації виховних завдань. Центром та координатором виховного процесу в педуніверситеті є рада з виховної роботи. З лютого 2006 р. в педуніверситеті діє соціально-психологічна служба відділу виховної роботи, мета якої — психологічне забезпечення та підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Щорічно в університеті проводиться більше ста загальноуніверситетських виховних заходів, більшість з яких вже стали традиційними. Це фестивалі художньої самодіяльності, змагання КВК, конкурс «Міс університету», свято квітів, виставка «Дари подільської природи», театралізоване свято «Українські вечорниці», свято «Живи, красуйся, наша мово», літературно-музичні вечори «Козацькому роду нема переводу», «Козацька слава України», Шевченківське свято «В сім'ї вольній, новій», спортивне свято «Козацькі забави». Традиційними стали концерти української народної пісні і танцю, присвячені міжнародному Дню вчителя, Дню студентів, Дню Перемоги, «Співай, гітаро», сучасної естрадної музики. Чималий резонанс в університеті

отримали нові конкурси «Співучий голос університету» та «Педагогіка танцю»

Центральною ланкою виховної роботи є академічна група. На кожен навчальний рік формується інститут наставників з числа викладачів. Робота наставників побудована на основі творчого партнерства зі студентськими колективами, спрямована на розвиток ініціативи студентів, на впровадження різних напрямків виховання — патріотичного, загальнокультурного, трудового, фізичного, професійного, екологічного, правового.

У позанавчальний час працює близько 140 студентських об'єднань, гуртків, секцій, музичних колективів та клубів. Колектив педуніверситету пишається своїми народними художніми колективами: хоровою капелю (керівник — заслужений працівник культури України, доцент К. Л. Дабіжа), жіночою хоровою капелю (керівник — доцент Н. Є. Кравцова), оркестром народних інструментів (керівник — І. В. Єфіменко), ансамблем пісні і танцю «Веснянка», фольклорним ансамблем «Щедрик» (керівник — заслужений працівник культури України, доцент М. В. Вацьо). На кожному факультеті створено хорові колективи, які складаються з викладачів і студентів.

Студенти регулярно відвідують етнографічний музей університету не тільки з навчальними цілями, а й під час етнографічних свят, майстер-класів та зустрічей з народними майстрами. До сторічного ювілею університету створено нові експозиції музею історії навчального закладу та музею Михайла Коцюбинського.

Університет має вагомі досягнення в спортивно-масовій роботі. Ректорат приділяє значну увагу спортивно-масовій роботі в університеті. Щороку декілька студентів виконують

Університетські художні колективи, 2012 р.

нормативи майстрів спорту міжнародного класу. Університетська команда з хокею на траві «Олімпік-Педуніверситет» регулярно перемагає на престижних міжнародних змаганнях. Вже звичним стало те, що студенти університету систематично стають призерами чемпіонатів світу та Європи з різних видів спорту.

З 2003 року діє єдина університетська профспілкова організація працівників і студентів на чолі з М.В. Баярком, що об'єднує понад 7 тис. осіб. Вона опікується розв'язанням соціальних проблем колективу університету, упорядкуванням використання профспілкових коштів, прийняттям Колективного договору, поліпшенням співпраці з іншими профспілковими, громадськими організаціями. Щорічно укладається колективний договір між адміністрацією і працівниками університету, який регулює трудові та соціально-економічні відносини між ними на основі узгодження інтересів сторін і є обов'язковим для виконання. Профспілка турбується про створення належних побутових умов для студентів, залучення їх до громадсько-корисної праці, спрямовує свою діяльність на сприяння навчальній, науковій та творчій роботі студентів.

Ритмічно і на належному рівні працює санаторій-профілакторій «Педагог», у якому оздоровлюються насамперед студенти, які перебувають на диспансерному обліку, тривалий період хворіють, інваліди, донори, ті, хто постраждав унаслідок аварії на ЧАЕС тощо.

Випускники педуніверситету працюють у різних регіонах України та зарубіжжі. Серед них сотні заслужених учителів, відмінників народної освіти. Багато випускників захистили кандидатські та докторські дисертації і працюють у вищих навчальних закладах і науково-дослідних установах України. Педагогічний колектив університету пишається тим, що в його стінах вищу освіту отримували академік Академії наук вищої школи Украї-

ни, ректор університету О.В. Шестопалюк; член-кореспондент НАН України, лауреат Державної премії України у галузі науки і техніки Є.Ф. Венгер; член-кореспондент НАПН України, академік Академії наук вищої школи України Р.С. Гуревич; академік Академії наук вищої школи України Г.І. Денисик; академік НАПН України В.О. Огнев'юк. Нині серед викладачів Вінницького педуніверситету понад 150 його вихованців. Серед випускників університету — високі урядові працівники, керівники державних адміністрацій різних рівнів, відомі політики, письменники, діячі науки і культури: екс-заступник Голови Митної служби України П.В. Онопенко, Голова Державної служби з контролю за наркотиками В.А. Тимошенко, олімпійська чемпіонка Н.В. Добринська, призери Олімпійських ігор Г.С. Балабанова, П.В. Хнікін, О.А. Череватова, С.В. Чернявський; лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки, Герой Соціалістичної праці, автор шкільних підручників Є.М. Кучеренко; директор програм «КВК», генеральний директор ТТО «АМіК» Н.Й. Баруля. У стінах університету починали трудову діяльність українські державні та політичні діячі: член-кореспондент НАПН України,

начальник Головного управління державної служби України (2003–2011 рр.) Т. В. Мокренко; народний депутат України 2-го скликання В. С. Мулява; народний депутат України 3-го, 4-го, 6-го скликання О. О. Зарубінський; народний депутат України 1-го скликання А. Л. Зінченко.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського — один із навчальних закладів України, що має за плечима солідну історію. Упродовж століття він давав базову педагогічну освіту землякам-подолянам і відіграв визначальну роль в історії духовного становлення подільського краю, подарував національній та світовій науці й культурі багато найкращих педагогічних кадрів, філософів, письменників, учених, громадських діячів.

Головна особливість університету полягає в тому, що тут готують нове покоління просвітян, учителів різних професій. За 100

років свого існування заклад підготував близько 60 тисяч педагогів. За кількістю і за іншими якісними параметрами університет є провідним ВНЗ держави.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського отримав потужний поштовх до розвитку й удосконалення навчально-виховного процесу, запровадження нових перспективних напрямів підготовки фахівців, створення належної матеріальної бази, підвищення ефективності наукового потенціалу та посилення соціального захисту педагогічних працівників. Після тривалих пошуків свого місця навчальний заклад знайшов нарешті ту благодію і почесну нішу, що додала свіжого дихання, задала нового життєвого ритму. Свій 100-річний ювілей він зустрічає вагомими успіхами в навчальній, виховній, науковій роботі, сповнений віри і бажання майбутнього.

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС: ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

XXI столітті відбувається багато змін в усіх сферах життєдіяльності суспільства, спостерігається процес переходу від одного якісного його стану до іншого, у якому знання — основний ресурс, що забезпечує поступальний розвиток. Завдання педуніверситету — забезпечити високий рівень підготовки фахівців, який повинен базуватися на ґрунтовній методологічній основі, наданні можливості студентам набутти базових, фундаментальних знань з різних галузей науки за оптимального поєднання природничих і гуманітарних навчальних дисциплін; здатності до формування і поширення вікових морально-культурних цінностей. А тому наш заклад

докладає максимум зусиль, щоб бути передовим, прогресивним навчально-освітньо-просвітницьким центром, фундаментальною науково-дослідницькою інституцією, регіональним національним осередком, генератором новацій і креативу, каталізатором і провідником високої культури і духовності.

Одним із організаторів реалізації функцій вищої школи в педуніверситеті завжди був навчально-методичний відділ, який у зв'язку із різноманітними змінами у змісті та технології освіти наказом ректора № 214 від 2 липня 2012 року був реорганізований у навчально-методичний відділ моніторингу й аналізу якості освіти.

Віншування випускників педуніверситету, 2011 р.

До структури відділу входять шість секторів: сектор організації навчального процесу; сектор моніторингу та аналізу навчального процесу; сектор інформаційного та науково-методичного супроводу навчального процесу; сектор атестації, ліцензування та акредитації; сектор організації навчальних та виробничих практик; сектор заочного навчання.

Головне завдання навчально-методичного відділу моніторингу й аналізу якості освіти — удосконалення організаційних та дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти відповідно до державних стандартів. Відділ забезпечує реалізацію концепції освітньої діяльності університету, контроль за виконанням законодавчих актів та нормативно-правових документів про вищу освіту, рішень Вченої ради та ректорату, наказів та розпоряджень ректора.

Підготовка всебічно і гармонійно розвинutoї особистості здійснюється через передачу знань та вмінь, організацію навчально-виховного процесу.

З метою наближення системи вищої освіти в педуніверситеті до вимог Болонської декларації практикується запровадження двоциклічної системи навчання «бакалавр-магістр», хоч має поки що місце й інша система — «бакалавр-спеціаліст-магістр». Це пояснюється незначними ліцензованими обсягами за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра з ряду спеціальностей.

Згідно з «Методичними рекомендаціями щодо впровадження європейської системи трансферу кредитів ECTS та додатку до диплома» загальне навчальне навантаження студента денної форми навчання на рік становить 60 кредитів, тож навчальні плани розроблені виходячи з 60 кредитів

Студентська аудиторія природничо-географічного факультету, 2011 р.

еквіваленту ECTS на рік. Навчання на бакалавраті триває чотири роки, протягом яких студент отримує 240 кредитів ECTS. Типова магістерська програма має тривати 1,5–2 роки (90–120 кредитів ECTS). Згідно з нормативними документами дозволяється однорічна магістратура на 60 кредитів ECTS, тому в педуніверситеті підготовка магістрів однорічна, але ведеться робота щодо змін термінів магістерської підготовки.

Наближення освіти в педуніверситеті до європейського рівня потребувало перегляду співвідношення між нормативними та вибірковими дисциплінами в бік збільшення частки останніх. З цією метою на бакалавраті на вивчення нормативних дисциплін відведено 70%, а на вибіркові — 30%, на спеціалітеті це співвідношення становить 60% до 40%, у магістратурі — 50% до 50%.

Для забезпечення логічності навчання студентам запропоновано обрати вибіркові дисципліни свідомо, зі збереженням структурно-логічних схем їх викладання. З цією метою в межах кожної спеціальності введено дві, три, чотири спеціалізації, за якими закріплено блоки фахових дисцип-

Лекційна аудиторія, 2011 р.

лін, що вивчаються за вибором студента. Обираючи спеціалізацію, студент вибирає перелік дисциплін, які він буде вивчати. Спеціалізації дають змогу студентам набути знань та навичок у кількох суміжних галузях базової науки, що значно підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці. Таким чином, в університеті пропонується 30 спеціалізацій з 16 спеціальностей.

Наступний крок удосконалення педагогічної освіти в університеті — це укрупнення навчальних дисциплін, яке здійснюється шляхом об'єднання суміжних дисциплін в інтегровані та вилучення з навчального плану тих, що дублюють одна одну. Найбільший відсоток укрупнень припадає на бакалаврат, однак варто звернути увагу на те, що жодна дисципліна не була втрачена й увійшла до освітньої програми або повністю, або як змістовий модуль.

Окрім зменшення кількості дисциплін, наближення освіти в педуніверситеті до європейського рівня здійснюється і шляхом введення нових навчальних дисциплін, що відповідають напрямам підготовки, спеціальностям та сучасним світовим стандартам у галузі вищої освіти. Вибір дисциплін зу-

мовлюється ключовими компетенціями випускника будь-якої спеціальності, а саме: вміння спілкуватися державною та іноземною мовами, навички використання математичних та інформаційних методів і технологій, самоосвіти та самовираження, вміння дотримуватися правильної поведінки у міжособистісних, міжкультурних та суспільних взаємовідносинах. Ці компетенції мають забезпечувати молодим людям навчання протягом усього життя.

Зменшення кількості дисциплін, введення найсучасніших навчальних дисциплін — не єдині кроки наближення

освіти у педуніверситеті до європейського рівня: ми також ініціюємо скорочення аудиторного навантаження студентів, особливо на старших курсах та за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста, магістра. Відбувається урізноманітнення форм та методів організації навчального процесу, зокрема таких, що активізують пізнавальну діяльність студента: проблемні лекції, семінари-дискусії, презентації, рольові та ділові ігри, тренінгові заняття тощо. З метою відпрацювання навичок корпоративної роботи студентів під час аудиторних та позааудиторних занять пропонується виконання колективних проєктів, розв'язання проблемних наукових чи професійних ситуацій тощо.

Сьогодення вимагає відкритості процесу навчання, а тому з цією метою відкриваються сайти кафедр, персональні сайти викладачів, на яких розміщується необхідна методична та довідкова інформація; впроваджується інтерактивне консультування.

Підготовка висококваліфікованих фахівців передбачає доповнення набутих ними теоретичних знань практикою, що допомагає студентам ознайомитися з питаннями, які вони досліджували теоретич-

но, у конкретних виробничих умовах та за допомогою виконання основних професійних завдань закріпити теоретичні знання і сформувані конкретні практичні навички. З цією метою в педуніверситеті розроблена та впроваджена цілісна концепція практичної підготовки — від навчальної практики до педагогічної чи виробничої, що дає можливість закріпити на базах практик теоретичні знання, набуті фахівцям кваліфікаційного рівня «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» необхідних для професійного зростання навичок прийняття самостійних рішень під час роботи в конкретних умовах освітньої професійної діяльності.

Якість підготовки фахівців засвідчує державна атестація, яка в педуніверситеті здійснюється за допомогою засобів об'єктивного контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки з використанням загальнодержавних методів комплексної діагностики. Нормативною формою державної атестації є складання комплексного кваліфікаційного екзамену чи державного екзамену з окремих навчальних дисциплін і захист дипломної роботи. З року в рік державна атестація засвідчує високий рівень підготовки фахівців, їхню готовність до професійної діяльності.

Робота усього колективу педуніверситету спрямована на підвищення якості підготовки фахівців шляхом всебічного удосконалення організації навчального процесу і змісту освіти і має на меті:

1. Забезпечення багатоступеневої підготовки фахівців, яка включає розробку та впровадження інтегрованих навчальних планів (молодший спеціаліст-бакалавр); двоступеневу систему навчальних планів: базова-вища освіта-повна вища освіта (спеціаліст, магістр).
2. Поєднання гуманітарної освіти з якісною професійною підготовкою.
3. Реалізація дуальної підготовки фахівців: поєднання теоретичної підготовки з практичною. Ця багатогранна проблема

в педуніверситеті вирішується шляхом організації практичної підготовки фахівця від навчальної практики до виробничої, переддипломної; проведення практичних занять, максимально наближених до реальних ситуацій, тощо.

4. Забезпечення логічної структури підготовки фахівців, що знаходить відображення в структурно-логічних схемах побудови навчальних планів.

5. Комплексний підхід до створення систем, що забезпечують навчальний процес: кадрове, науково-методичне, матеріально-технічне, інформаційне забезпечення.

6. Максимально ефективне використання навчального часу через впровадження активних форм навчання та інноваційних технологій.

7. Створення чіткої системи контролю за рівнем засвоєння знань та якістю знань. У педуніверситеті створено наскрізну систему поточного, рубіжного, семестрового контролю знань, залишкових знань, комплексного заміру знань з навчальних дисциплін та комплексної системи кваліфікаційних замірів фахової підготовки.

8. Поступове наближення до наскрізної комп'ютеризації навчального процесу.

Реалізація вищезазначених завдань передбачає створення навчально-методичного забезпечення навчального процесу.

Однією з центральних проблем вищої школи є зміст навчання, який, перш за все, має відповідати запитам та вимогам сучасного виробництва в умовах ринкової економіки, відігравати необхідну роль у формуванні фахівця і особистості, що буде працювати на користь національних інтересів України.

Особливістю сучасного етапу існування вищої школи є формування нових навчальних планів — нормативних документів вищого навчального закладу. У педуніверситеті цьому документу відводиться основна роль, оскільки навчальні плани визначають зміст навчання. На-

вчальні плани усіх напрямків підготовки та спеціальностей складаються на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки. Визначають перелік та обсяг нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми та засоби проведення поточного і підсумкового контролю. При складанні навчальних планів значна увага приділяється формуванню вибіркової компоненти: самостійного вибору ВНЗ та вільного вибору студента. Вибіркові навчальні дисципліни зумовлюються, насамперед, загальнодидактичною метою — вибрати із загального обсягу інформації ті знання, які необхідні студенту в його практичній діяльності, — задоволенням кваліфікаційних потреб особи ефективним використанням можливостей і традицій нашого навчального закладу, регіональними потребами.

Для кожної навчальної дисципліни, яка входить до освітньо-професійної програми підготовки, на підставі навчальної програми дисциплін та навчального плану вищим навчальним закладом складається робоча навчальна програма дисципліни, яка є його нормативним документом. У центрі уваги укладачів робочих навчальних програм є інтенсифікація навчального процесу, ефективний перехід до нових технологій, індивідуалізація навчання, суттєве збільшення часу самостійної роботи студента, відхід від простої репродукції

знань і перехід до глибокого їх засвоєння та осмислення, підвищення інформаційної місткості академічної години, робота з базами знань та з банками даних, використання технічних засобів навчання, автоматизованих навчальних систем.

Як відомо, успіх будь-якої діяльності визначається її умовами, а із сукупності показників умов навчання найбільше значення має методичне забезпечення навчального процесу, у якому концентруються засоби передачі від педагога до студента знань, умінь та практичних навичок.

Починаючи з 2010 р. відділ здійснює організаційну роботу та методичне консультування щодо впровадження у навчальний процес Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів. Це знайшло своє відображення у визначенні бюджету часу студента (річного та тижневого), встановленні кредитів ЄКТС, формуванні індивідуального навчального плану студента, плануванні навчального навантаження студента, графіку навчального процесу та розкладу навчальних занять; поступово вводиться розширена шкала підсумкового контролю, організована робота щодо замовлення та видачі Додатка до диплома Європейського зразка.

Навчально-методичний відділ моніторингу й аналізу якості вищої освіти спрямовує роботу інститутів, факультетів, кафедр на підготовку всебічно і гармонійно розвинутої особистості, високоосвіченого фахівця, який відповідає запитам та вимогам сучасності.

НАУКОВІ ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського — провідний науково-освітній комплекс. У сучасних умовах університет покликаний не тільки освічувати студентів, а й спонукати їх до інтелектуальної творчості, наукового пошуку, розвивати в молоді творче мислення, особисту ініціативність, здатність і прагнення до самоосвіти. Університет покликаний допомогти молодій людині виробити в собі такі навички і вміння, які допоможуть їй гідно виконувати свою соціальну роль і знаходити способи реалізації в сучасному мінливому світі. Відтак вимоги до якості вищої освіти сьогодні як ніколи високі. Завдяки інтенсифікації науково-технічного прогресу світова економіка почала розвиватися швидкісними темпами. Це відкриває чимало нових можливостей, але й породжує нові виклики і вимоги. Передусім — щодо здатності суспільства динамічно примножувати обсяг знань, інформації, конвертувати їх у нові продукти, послуги та види діяльності. Відтак наукова і науково-технічна діяльність розглядається як важлива умова забезпечення високого рівня підготовки майбутніх фахівців, а найбільш дієвим способом розв'язання новітніх викликів соціуму залишається розвиток науково-дослідницької діяльності університету.

В умовах нових викликів, коли викладач втратив монополію на знання, а студент отримав необмежений доступ до найрізноманітніших ресурсів, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського ставить перед собою такі головні завдання в науковій сфері:

— посилення інтеграції з науковими установами НАПН і НАН України, за-

кордонними університетами, науковими центрами тощо;

— розвиток і впровадження найновіших ІТ-проектів і винаходів;

— створення конкурентоспроможної високотехнологічної науково-технічної продукції;

— налагодження ефективних зв'язків між дослідженнями, інноваціями і виробництвом;

— введення інноваційного продукту на ринок;

— формування нової моделі фінансування університету, яка, окрім оплати освітніх послуг, передбачатиме отримання коштів за виконання наукових досліджень, отримання грантів тощо.

Упродовж останніх років науково-дослідна робота в університеті проводиться з пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки, серед яких основними є наступні: дослідження з проблем змісту освіти та методики навчання і виховання; фундаментальні дослідження в галузі природничих, технічних, математичних, суспільних і гуманітарних наук; розробка новітніх технологій та ресурсозберігаючих технологій в агропромисловому комплексі; діагностика і методи лікування найпоширеніших захворювань; вивчення проблем демографічної політики, розвитку людського потенціалу і формування громадянського суспільства.

Так, протягом 2004–2011 рр. науковцями університету виконано більше 20 науково-дослідних робіт фундаментального і прикладного характеру, що фінансувалися за кошти державного і місцевого бюджетів, міжнародних і державних програм, грантів тощо. Це дало змогу освоїти понад 2 млн грн.

Одним з найважливіших напрямів наукової діяльності є виконання дисертаційних досліджень викладачами, докторантами, аспірантами, співробітниками університету. З цією метою на базі університету було відкрито 3 спеціалізовані вчені ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій, зокрема зі спеціальностей 13.00.01 — загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.04. — теорія та методика професійної освіти (голова ради — професор О.В. Шестопалюк) і 13.00.07 — теорія і методика виховання (голова ради — професор Г.С. Тарасенко). За час діяльності спеціалізованих вчених рад тут успішно захистили свої наукові дослідження 171 особа, з них 4 — на здобуття наукового ступеня доктора і 167 — кандидата наук.

Процес підготовки викладачами, докторантами, аспірантами і співробітниками університету дисертацій від 2004 до 2011 р. значно активізувався. Протягом восьми років було захищено 177 дисертацій, з яких 18 докторських і 159 кандидатських.

Процес присвоєння викладачам університету вчених звань постійно перебуває в центрі уваги. Так, з 2004 р. вчене звання професора було присвоєно 7 викладачам, доцента — 67. Професорів О.В. Шестопалюка, Р.С. Гуревича, Г.І. Денисика обрано академіками Академії вищої школи України; професора Р.С. Гуревича — членом-кореспондентом НАПН України; доцента О.В. Хуртенко — членом-кореспондентом Міжнародної Академії Наук екології і безпеки життєдіяльності, асоційованої з Департаментом громадської інформації ООН. Загалом ситуація з кадровим забезпеченням є досить динамічною. Так, за сім останніх років частка викладачів з науковими ступенями зростає з 44,5% у 2004 р. до 66% — у 2011 р. Якщо спрогнозувати ситуацію на найближчий період, то в наступному році цілком реальним є досягнення показника 70%.

Бібліографічні покажчики наукових праць викладачів університету

Ефективно працює аспірантура з 13 спеціальностей, де впродовж 2004–2011 рр. пройшли навчання майже 200 осіб, половина з яких залишилися працювати в університеті. Також успішно було підготовлено 6 докторантів. Останні роки ефективність аспірантури становить 50%, що цілком відповідає показникам МОНмолодьспорту України.

Протягом 2004–2011 рр. на базі університету проведено 78 міжнародних і всеукраїнських конференцій, семінарів та інших наукових форумів, а також майже 1 000 наукових заходів регіонального й університетського рівнів.

Університет у 2004–2011 рр. був організатором науково-методичних заходів, включених до плану МОНмолодьспорту України, а саме: II етапу Всеукраїнських студентських олімпіад з культурології та математики, II туру Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт з історичних і математичних наук.

Протягом звітної періоду співробітники та студенти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського брали участь у різноманітних Міжнародних і Всеукраїнських виставках і ярмарках, за результатами яких університет

Учасники 2-го етапу Всеукраїнської студентської олімпіади
з культурології, 2011 р.

Учасники 2-го туру Всеукраїнського конкурсу студентських
наукових робіт з математичних наук, 2009 р.

неодноразово отримував дипломи МОНмолодьспорту України та НАПН України. Так, у Міжнародній виставці «Сучасна освіта в Україні — 2005» (м. Київ) експериментальний майданчик університету на базі Вінницького вищого професійного училища № 4 (керівник — професор Р.С. Гуревич) був нагороджений Почесним Дипломом МОН України та НАПН України за високі творчі досягнення в удосконаленні процесу навчання і виховання молоді.

У Міжнародних спеціалізованих виставках «Освіта та кар'єра — 2007», «Освіта та кар'єра — 2008», «Освіта та кар'єра — 2009», «Освіта та кар'єра — 2010», «Освіта та кар'єра — 2011» (м. Київ) у рамках конкурсу навчально-методичної літератури Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського нагороджено Грамотами МОНмолодьспорту України та НАПН України за видання підручників та посібників нового покоління.

У Міжнародній виставці «Сучасні навчальні заклади — 2010» (м. Київ) університет нагороджено Дипломом МОН України

та НАПН України за вагомий внесок у модернізацію національної системи освіти.

У Міжнародній спеціалізованій виставці «Освіта та кар'єра — 2011» (м. Київ) у рамках конкурсу «Інноваційний розвиток освіти та сучасні педагогічні технології» навчальний заклад отримав Диплом МОНмолодьспорту України та НАПН України за розробку та впровадження інноваційних методик навчання та технологій моніторингу наукової діяльності.

Традиційно результативною є видавнича діяльність викладачів навчального закладу. Загалом протягом 2004–2011 рр. опубліковано 15 636 одиниць наукової та навчально-методичної продукції загальним обсягом 21 228 умовних друкованих аркушів, з них 133 монографії, 1 522 підручники і посібники, 165 з яких рекомендовано МОНмолодьспорту України, 9 137 статей. При цьому на одного викладача університету в середньому припадає наукової та навчально-методичної продукції обсягом майже 6,5 умовних друкованих аркушів.

Біобібліографічні
покажчики
про відомих вчених
університету

У Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського функціонує кілька структурних підрозділів, які ефективно здійснюють наукову діяльність.

Починаючи з 1996 р. за спільним рішенням університету й Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України на базі Вінницького міжрегіонального вищого професійного училища № 4 створено спільну науково-дослідну лабораторію, метою якої є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчально-виховний процес навчальних закладів різних типів і рівнів акредитації. Досліджуються засоби застосування сучасних ІКТ у навчальному процесі (педагогічні програмні засоби, електронні навчальні посібники, тестові завдання, засоби дистанційної освіти тощо). У роботі лабораторії беруть участь наукові працівники ІПООД (керівник — академік НАПН України Н.Г. Ничкало) й університету (керівник — член-кореспондент НАПН України Р.С. Гуревич). Розроблені навчальні матеріали неодноразово презентувалися на міжнародних і всеукраїнських виставках «Сучасна освіта в Україні», «Освіта і кар'єра», «Освіта України», де отримували золоті, срібні та бронзові медалі, Почесні грамоти тощо. У рамках роботи лабораторії працівники училища М.Ю. Кадемія, Л.С. Шевченко, В.М. Кобися захистили кандидатські дисертації, продовжують навчання в аспірантурі А.П. Кобися, В.О. Уманець. З 1992 р. за участю науково-дослідної лабораторії проведено 10 міжнародних науково-практичних конференцій. Видано понад 30 навчальних посібників, більшість з яких мають гриф МОНмолодьспорту України, опубліковано понад 180 наукових статей.

У 2001 р. спільно з Інститутом української мови НАН України було засновано Науковий граматичний центр (науковий керівник — доктор філологічних наук, професор Н.Л. Іваницька). До на-

укової роботи в центрі залучено 1 доктора і 7 кандидатів наук. Метою центру є глибоке і всебічне вивчення граматичного ладу української мови, її загальнонаціональних і регіональних проблем. Основні напрямки діяльності: фундаментальні розробки в галузі вивчення категорійної системи української мови; дослідження повнозначних слів української мови в їхній проекції на денотат; автосемантизм/синсемантизм повнозначного слова; формально-синтаксична структура простого речення. Серед напрямків наукової діяльності центру можна також виділити розробку актуальних проблем української граматики; виявлення і введення в науковий обіг місцевих матеріалів і джерел, перспективних досліджень; надання наукової допомоги з питань граматики органам освіти області, міста, державним адміністраціям; популяризацію ідей і наукових здобутків учених у засобах масової інформації, мережі Інтернет. За час роботи граматичного центру було захищено кілька кандидатських дисертацій, опубліковано 2 монографії, 9 навчальних посібників, понад 100 наукових статей, 4 словники й інші праці науково-методичного характеру.

У 1993 р. було створено спеціалізований кабінет українського народознавства, який незабаром набув статусу Народознавчого центру. У 2005 р. він був реорганізований у Навчально-наукову лабораторію з етнології Поділля інституту історії, етнології і права. Із січня 2006 р. її очолює старший викладач Т.П. Пірус. Завданням лабораторії є залучення майбутнього вчителя до збереження та розбудови культурно-історичної спадщини українського народу. Основними напрямками діяльності лабораторії є навчально-методична, науково-дослідна та виховна робота. Співробітники працюють над науково-дослідною темою «Традиційна культура Поділля в контексті національного виховання», постійно беруть участь у міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, симпозіу-

мах, фестивалях. Опубліковано понад 30 статей з теми дослідження та кілька посібників, які впроваджено в навчальний процес. Лабораторія співпрацює з Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Національною спілкою майстрів народного мистецтва України, Обласним центром народної творчості, музейними установами Вінницької області, Інститутом історії та культурної антропології Варшавського університету (Польща). Упродовж 2011 р. понад 1 000 студентів і співробітників університету взяли участь у майстер-класах з традиційних подільських ремесел. Етнографічний музей, що діє при лабораторії, відвідали понад 200 колективних екскурсій з Вінниці й області, України, близького та далекого зарубіжжя.

Упродовж багатьох років у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського успішно функціонують наукові школи, які розглядаються як важливий компонент наукової діяльності й одне з основних джерел поповнення професорсько-викладацького складу новими докторами та кандидатами наук.

У науковій школі «Застосування сучасних технологій навчання в закладах професійної освіти» (керівник — доктор педагогічних наук, професор Р. С. Гуревич) працюють 2 доктори і 12 кандидатів наук. Тут здійснюються фундаментальні розробки з організації навчального процесу в професійно-технічних і вищих навчальних закладах, зокрема з використанням сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання в підготовці фахівців у ПТНЗ і ВНЗ I–IV рівнів акредитації.

Організовано діяльність експериментального педагогічного майданчика МОНмолодьспорту України і НАПН України на базі МВПУ № 4 м. Вінниці з проблем застосування комп'ютерних інформаційних технологій (1994–2004 рр.), роботу якого схвалено Президією НАПН Украї-

ни. Отримано кілька нагород на виставках «Сучасна освіта в Україні». Протягом останнього часу видано низку монографій, підручників і посібників, серед яких «Інформаційно-комунікаційні технології в навчально-виховному процесі»; «Мультимедійні засоби навчання»; «Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах»; «Інформаційні технології навчання» та інші. Проведено 10 міжнародних науково-практичних конференцій з проблеми сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання в підготовці фахівців у ПТНЗ і ВНЗ I–IV рівнів акредитації. За час роботи школи підготовлено 3 доктори та 55 кандидатів наук з педагогічних спеціальностей. У школі опубліковано понад 600 наукових праць, з них близько 100 — в зарубіжних виданнях. Досягнення школи добре відомі в Україні та за кордоном, а основні наукові результати ідентичні зразкам світового рівня.

У 80-х роках минулого століття на кафедрі фізики засновано наукову школу, яка успішно працює в галузі теорії і методики навчання фізики у вищих і середніх навчальних закладах (науковий керівник — доктор педагогічних наук, професор В. Ф. Заболотний). Творчий колектив школи у складі 2 докторів наук, 6 кандидатів наук, аспірантів і магістрантів спрямовує свою діяльність на розвиток теорії і методики навчання фізики у вищій і загальноосвітній школі, компетентнісну підготовку майбутніх учителів фізики засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Протягом останніх років видано монографію «Формування методичної компетентності майбутнього учителя фізики засобами мультимедіа», 5 навчальних посібників. Колектив школи двічі виборював грант облдержадміністрації. Протягом останніх п'яти років підготовлено 1 доктора і 5 кандидатів наук зі спеціальності 13.00.02 — теорія і методика навчання (фізика, інформатика, астрономія). Колективом школи опубліковано понад 400 на-

З досвіду викладання фізики, 2011 р.

укових праць у фахових виданнях. Наукові здобутки представників школи добре відомі на теренах України, близького зарубіжжя, Німеччини, Ізраїлю, Чехії.

Вагомими є здобутки наукової школи з дослідження категорійної граматики української мови (керівник — доктор філологічних наук, професор Н. Л. Іваницька). Наукові інтереси, світоглядна позиція професора Н. Л. Іваницької постійно зорієнтовані на розв'язання низки актуальних проблем сучасної лінгвістики, комплексний підхід до аналізу мовних реальностей, отримання обґрунтованих, переконливих і нестандартних висновків. У граматичній школі з вивчення словосполучення і речення української мови працюють з доктори і 8 кандидатів філологічних наук. Професор Н. Л. Іваницька опублікувала понад 200 наукових праць. Основні результати наукової продукції ідентичні зразкам світового рівня.

Наукова школа «Вивчення впливу фізичних навантажень різного спрямування на функціональну та фізичну підготовленість учнівської та студентської молоді» (керівник — доктор педагогічних наук, професор Ю. М. Фурман) заснована в 1993 р. У школі працюють 1 доктор і 7 кандидатів наук, якими опубліковано понад 300 робіт у вітчизняних і зарубіжних виданнях. Молодих спеціалістів готує аспірантура. Серед основних наукових досягнень варто згадати розробку методики визначення оптимального діапазону величини фізичних навантажень з урахуванням функціональної підготовленості організму; розробку програми занять з веслування на байдарках з урахуванням функціональної підготовленості спортсменів для цілеспрямованого стимулювання аеробних та анаеробних процесів енергозабезпечення; визначення параметрів внутрішньої сторони навантажень, які можуть слугувати крите-

рієм напруження фізіологічних систем організму під час спортивних тренувань. До цього переліку варто додати успіхи у міжнародних і всеукраїнських наукових конкурсах.

Проблематика наукової школи «Вивчення питань дошкільної та початкової освіти» (науковий керівник — доктор педагогічних наук, професор Г.С. Тарасенко) передбачає оновлення методологічних підходів до теорії і методики навчання та виховання дітей 5–10 років (аспект естетизації навчально-виховного процесу в ДНЗ та школі I ступеня); розробку фахових координат реалізації педагогом гуманітарно-творчого підходу до навчально-виховної роботи з дітьми; прикладні розробки з технологізації навчально-виховного процесу в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. За авторськими виховними технологіями («Дивосвіт», «Паросток», «Росинка») працюють ДНЗ № 9, 10, 27, 34 м. Вінниці, ДНЗ «Пролісок» (м. Іллінці); Борівський ДНЗ «Сонечко» (Чернівецький р-н); СЗОШ № 1, 5, 7, 10, 18, 27, 35 м. Вінниці; Глибочанська ЗОШ (Тростянецький р-н), Джуринська ЗОШ (Шаргородський р-н); Комсомольська ЗОШ (Козятинський р-н), Великорусавська ЗОШ (Томашпільський р-н); Немирівська школа-інтернат (м. Немирів).

Крім того, особлива увага приділена вивченню шляхів фахової підготовки вчителя на основі взаємозв'язку естетичної й еколого-педагогічної діяльності. Розроблено і впроваджується в педагогічний процес ВНЗ авторський міждисциплінарний курс «Еколого-освітня естетика».

Основні ідеї гуманітаризації освітнього середовища засобами екологічної естетики відображено в 4 монографіях, 20 посібниках. Загалом у школі опубліковано більше 300 наукових праць. Започатковано проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та по-

чаткової освіти». У період розбудови наукової школи підготовлено 9 кандидатів педагогічних наук, які плідно працюють в контексті реалізації гуманітарно-творчого підходу до освітнього процесу. Продовжується робота над кандидатськими і докторськими дослідженнями. Функціонує аспірантура і докторантура.

Проблема, над якою працюють представники школи з антропогенного ландшафтознавства (керівник — доктор географічних наук, професор Г.І. Денисик) — регіональні ландшафти: суть, структура та раціональне використання. Склад виконавців: 1 доктор і 12 кандидатів наук. За час роботи школи підготовлено 18 кандидатів наук з географічних спеціальностей. За основною проблемою школи працюють також фахівці-географи Уманського, Криворізького, Мелітопольського державних педагогічних і Кам'янець-Подільського, Луганського національних університетів. Функціонує аспірантура. Представниками школи опубліковано понад 350 наукових праць, у тому числі — в зарубіжних наукових виданнях. Широке визнання серед науковців отримали серії монографій «Антропогенні ландшафти Поділля» (з 10 запланованих опубліковано 6 книг), «Природа і ландшафти України» (опубліковано 3 книги з 6 запланованих), готується до видання нова серія монографій «Антропогенні ландшафти України».

З 1981 р. на кафедрі біології працює наукова школа з фізіології росту і розвитку рослин (керівник — доктор біологічних наук, професор В.Г. Кур'ята), яка займається вивченням впливу синтетичних регуляторів росту рослин на морфогенез, донорно-акцепторні відносини і продукційні процеси сільськогосподарських культур. Загалом представниками школи захищено 1 докторську і 7 кандидатських дисертацій, опубліковано більше 200 наукових праць у вітчизняних і зарубіжних виданнях. Серед них — 2 колективні монографії і 10 держав-

Досліди з фізіології рослин, 2011 р.

них патентів на винаходи і корисні моделі. Молоді вчені систематично презентують матеріали власних досліджень на вітчизняних і міжнародних конференціях, наукових семінарах провідних наукових центрів країни. У 2011 р. науковий проект «Технології застосування ретардантів для підвищення продуктивності олійних культур та покращення якості харчових та технічних олій» (автори — Т.І. Рогач, І.В. Кур'ята, О.О. Ходаніцька і С.В. Поливаній) був представлений на Форумі молодих новаторів (м. Київ).

Особливої ваги в університеті останнім часом набула наукова робота молоді. Продовжила роботу Рада молодих учених і спеціалістів, пропонуючи нові нестандартні форми науково-дослідної роботи. Створення Ради покликано сприяти ефективній та результативній науково-дослідній роботі молодих учених і спеціалістів університету, підтримувати наступність наукових досліджень, активізувати процес підвищення наукової кваліфікації молодих учених і спеціалістів, сприяти професійному зростанню наукової молоді, висувати кандидатури молодих науковців на здобуття премій, грантів, стипендій і закріпленню кращих молодих наукових кадрів у штаті університету, розвивати молодіжні наукові ініціативи, організовувати і проводити наукові конферен-

ції, семінари, конкурси наукових робіт, диспути, круглі столи й інші науково-методичні заходи, сприяти представленню, захисту і реалізації професійних, інтелектуальних, юридичних, соціально-побутових інтересів і прав молодих учених і спеціалістів.

Вагомі здобутки молодих науковців університету належно оцінює держава. Протягом останнього часу Стипендію Кабінету Міністрів України для молодих учених отримували доценти В.М. Воловик, Т.П. Зузяк, О.О. Деркач, Л.М. Коваль.

Ректорат сприяє наданню молодим ученим інформаційної, методичної й організаційної допомоги при підготовці дисертаційних робіт, покращенню інформаційного забезпечення наукової діяльності, зокрема вільного доступу до інформаційних ресурсів всесвітньої комп'ютерної мережі Internet. Молоді вчені залучаються до виконання держбюджетних тем, результати їхньої діяльності висвітлюються в засобах масової інформації, в тому числі й на сторінках університетської газети «Педагог», фінансується участь молодих учених у наукових конференціях і семінарах.

В університеті проводиться низка заходів для виявлення перспектив використання здібностей молодих вчених, стимулювання підвищення їхнього професійного рівня. Ректорат сприяє проходженню стажування молодих науковців у провідних вищих навчальних закладах і наукових установах України, надає інформаційну підтримку для участі в міжнародних програмах і проектах, сприяє опублікуванню молодими вченими результатів наукових досліджень у фахових виданнях, у тому числі в «Наукових записках Вінницького державного педагогічного університету» й інших збірниках наукових праць відповідного профілю.

Важливим компонентом наукової діяльності навчального закладу є науково-дослідна робота студентів. Щороку в університеті працює близько 200 студентських наукових гуртків, проблемних груп, інших молодіжних наукових об'єднань. Високою активністю характеризується участь студентів у II етапі Всеукраїнських студентських олімпіад і II турі Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт, де вони протягом 2004–2011 рр. вибороли відповідно 67 і 70 призових місць.

Варто зазначити, що у 2004–2011 рр. студенти університету опублікували понад 7600 наукових статей.

Вінницький державний університет активно співпрацює з органами регіональної та міської державної влади, а також науковими установами України. Функціонує спільна з Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України науково-дослідна лабораторія з проблем упровадження в навчальний процес нових інформаційних технологій (науковий керівник — профе-

сор Р.С. Гуревич) та спільний з Інститутом української мови НАН України Граматичний центр (науковий керівник — професор Н.Л. Іваницька). Упроваджуємо передовий досвід Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Харківського національного педагогічного університету імені Г.Сковороди, Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка, Волинського національного університету імені Лесі Українки та інших вищих навчальних закладів щодо організації наукової діяльності викладачів і студентів, інтеграції освіти і науки. Викладачі університету проходять стажування в провідних вищих навчальних закладах і науково-дослідних інститутах України: Національному університеті імені Тараса Шевченка, Національному інституті фізичного виховання і спорту, Інституті української мови НАН України, Інституті соціальної та політичної психології АПН України, Інституті історії НАН України та інших.

Президія Міжнародної конференції «Сучасні інноваційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми»

Розвивається міжнародне співробітництво. У 2004–2011 рр. укладено 20 угод з російськими (Тульський державний університет, Костромський державний університет, Російський новий університет (м. Воронеж), Науково-дослідний інститут фізичної культури (м. Санкт-Петербург), Воронежський державний університет, Воронежський інститут високих технологій), польськими (Гуманітарно-природничий університет імені Яна Кохановського (м. Кельце), Інститут медичної техніки та апаратури (м. Забже), Поморська Академія (м. Слупськ), Куявсько-Поморська вища педагогічна школа (м. Бидгощ), Варшавський державний університет, Жешувський державний університет, Жешувська політехніка), білоруськими (Білоруський державний університет фізичної культури (м. Мінськ), Гомельський державний університет імені Франциска Скорини, Вітебський державний університет імені Петра Машерова), американськими (Південно-східний Міссурійський державний університет (м. Кейп-Жірардо), молдавськими (Кишинівський державний педагогічний університет імені І. Крянге, Придністровський державний університет імені Тараса Шев-

ченка) та німецькими (Дармштадський технічний університет) вищими навчальними закладами. За останні чотири роки їх кількість збільшилась у чотири рази.

Вінницький державний педагогічний університет бере участь у різноманітних міжнародних освітніх організаціях, програмах і проектах. Ефективно функціонує міжнародна програма обміну науково-методичною інформацією та сприяння розвитку новітніх технологій навчання «TESOL-Ukraine». У рамках програми «Підвищення кваліфікації викладачів німецької мови, що працюють у державних навчальних закладах і закладах позашкільної освіти та співпрацюють з Гете-Інститутом» на базі ВДПУ був організований та успішно працює протягом 8 років Центр з вивчення німецької мови. Програмою академічних обмінів DAAD (Німеччина) організовується та фінансується наукове стажування викладачів німецької мови університету в Німеччині. Крім того, викладачі навчального закладу є членами Міжнародної організації вчителів англійської мови як іноземної (IATEFL), Українського товариства з вивчення англійської мови (USSE), Європейського товариства з вивчення англійської мови (ESSE).

Підписання угоди про співробітництво між педуніверситетом та Південно-східним університетом штату Міссурі, 2010 р.

ВИХОВНА ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

З перших кроків — урочистої посвяти першокурсників у студенти педуніверситету 1 вересня — починається складний і тривалий процес виховання майбутнього вчителя.

У Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського розроблена та сформована власна система виховної роботи, яка покладена в основу реалізації виховних завдань та зорієнтована на підготовку фахівців, здатних забезпечити розвиток, збагачення і збереження національної культури й природного середовища, підготовку національної інтелігенції.

Для вдосконалення організації і проведення виховної роботи зі студентською молоддю та поліпшення методичного забезпечення виховного процесу в педуніверситеті у вересні 2003 р. створено відділ виховної роботи.

Організацію, керівництво, координацію та контроль за проведенням виховної роботи серед студентської молоді, просвітницької та профорієнтаційної роботи, вирішенням соціальних питань, забезпеченням взаємодії ректорату та профкому педуніверситету, проведенням громадсько-політичних та культурно-просвітницьких заходів, взаємодією з питань виховного процесу з державними установами, громадськими та молодіжними організаціями, адміністративними органами та ЗМІ, збереженням та розвитком традицій університету здійснює проректор з науково-педагогічної роботи. З 2003 р. цю посаду обіймає кандидат історичних наук, доцент О.І. Криворучко.

Виховна робота в педуніверситеті має чітку структуру:

— проректор науково-педагогічної роботи;

— відділ виховної роботи;
— заступники деканів-директорів інститутів, декана факультету з виховної роботи;
— координатори виховної роботи кафедр;
— рада з виховної роботи;
— соціально-психологічна служба;
— рада профілактики порушень дисципліни;
— художня рада;
— інститут наставників академічних груп.

Виховний процес здійснюється на базі або із залученням університетських підрозділів, до яких належать:

— профспілковий комітет;
— санаторій-профілакторій «Педагог»;
— рада студентського самоврядування;
— студентські ради гуртожитків;
— студентський клуб;
— народні та самодіяльні художні колективи;
— спортивний клуб;
— лабораторія з етнології Поділля;
— музей історії університету;
— музей Михайла Коцюбинського;
— музей етнології Поділля;
— навчально-інформаційний центр: газета «Педагог», газета «Студентська територія», студентське радіо «Юнітон», навчально-творче об'єднання «Світ у фо-тооб'єктиві», Клуб українського кіно;
— бібліотека;
— добровільні студентські об'єднання: хорові колективи, танцювальні колективи, драматичні студії, гуртки, секції, ансамблі, клуби, об'єднання, студії, загальноуніверситетські об'єднання;
— групи волонтерів.

Виховна робота в університеті реалізується через учену раду, ректорат, раду з

Посвята у студенти педуніверситету, 2006 р.

виховної роботи, інститути, факультет, кафедри, академічні групи, студентське самоврядування та профспілковий комітет.

Центром та координатором виховного процесу є рада з виховної роботи. До складу ради входять методисти відділу з виховної роботи, заступники деканів-директорів інститутів, декана факультету з виховної роботи, практичні психологи соціально-психологічної служби відділу, культорганізатор, голова профспілкового комітету, завідувач студентським клубом, редактор газети «Педагог», завідувач навчально-наукової лабораторії з етнології Поділля, заступник директора бібліотеки, голова студентського самоврядування університету.

Відділ виховної роботи співпрацює з державними установами, громадськими та молодіжними організаціями, культурно-

Виїзний концерт студентів університету, 2003 р.

Свято-ярмарка «Подільська осінь», 2007 р.

освітніми закладами, зарубіжними представництвами, адміністративними органами та ЗМІ. Щорічно відділ поповнює методичну базу матеріалів з пріоритетних напрямків: національного виховання, патріотичного виховання, правового виховання, морально-естетичного, екологічного, фізичного виховання. За останні п'ять років видано 5 методичних посібників на допомогу наставникам академічних груп.

З лютого 2006 р. в педуніверситеті діє соціально-психологічна служба для психологічного забезпечення та підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Її співробітники працюють за такими напрямками: психодіагностична робота, психопрофілактика, психологічна просвіта, корекційно-відновлювальна та реабілітаційна робота, консультативна робота.

Для підвищення ефективності правового виховання у 2003 р. створено раду профілактики правопорушень і злочинності серед студентів. За спеціально розробленим планом працює «Правовий всеобуч» для студентів та їхніх батьків.

Художня рада університету створювалася для реалізації творчого потенціалу студентів та викладачів, моніторингу мистецьких та культурно-просвітницьких заходів, погодження концепцій свят, оглядів, фестивалів.

Значна роль в особистісному розвитку майбутнього професіонала належить інституту наставників академічних груп, які використовують різні форми організації виховної роботи, а саме: виховні бесіди, диспути, «круглі столи», тематичні вечори, студентські конференції, екскурсії, конкурси, гуртки різного спрямування, зустрічі з відомими людьми, науково-пошукову діяльність, презентації тощо.

Колективи ПГФ — учасники конкурсу «Педагогіка танцю», 2012 р.

Органом студентського самоврядування у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського є рада студентського самоврядування, до якої входять представники інститутів, факультету на чолі з головою ради.

Важливим напрямком організаційно-виховної і культурно-освітньої діяльності є робота в гуртожитках педуніверситету. За сприяння студентської ради

гуртожитків для їх мешканців проводяться вечори відпочинку, тематичні конкурси, чемпіонати з футболу, шахів, шашок та дарцу тощо.

У 2003 р. започатковано гарну традицію: з нагоди святкування Міжнародного Дня студентів та за підсумками навчального року вручається ректорська відзнака «Кращий студент Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського». Нагородженням ректорською відзнакою студентам коштом 10% фонду соціальної допомоги встановлюється впродовж навчального року доплата до стипендії в розмірі 25% мінімального розміру одnorазової академічної стипендії для студентів вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації. Від започаткування традиції вручено понад сто ректорських відзнак.

У педуніверситеті діє студентський клуб, який відповідає різноманітним запитам студентів. Протягом багатьох років носіями народних традицій, культурної спадщини в педуніверситеті є п'ять колективів, які мають звання «народних»: народна хорова капела, народна жіноча хорова капела, народний оркестр народних інструментів, народний фольклорний гурт

«Щедрик», народний ансамбль пісні і танцю «Веснянка».

Протягом останніх п'яти років фондова колекція (майже 4 тис. предметів) навчально-наукової лабораторії з етнології Поділля педуніверситету стала знаною в області та за її межами, неодноразово запрошувалась до участі в обласних виставках. З 2006 р. проводяться майстер-класи з народних ремесел та декоративно-прикладного мистецтва Поділля: вишивки, соломоплетіння, гончарства, витинанкарства, бісероплетіння, народної іграшки, малювання на склі тушшю. Носієм традиційної культури українського народу в педуніверситеті став фольклорно-етнографічний колектив «Душі криниця».

Для підвищення ефективності профілактичної роботи серед студентської молоді щодо здорового способу життя та зміцнення здоров'я щороку традиційно двічі на навчальний рік проводяться науково-практичні конференції, якими охоплюються студенти молодших курсів.

Щороку в інститутах, на факультетах поновлюються соціальні паспорти контингенту студентів таких категорій: сироти, чорнобильці, інваліди, напівсироти, студенти з багатодітних сімей, студентські родини, студентські сім'ї.

Значну роль у виховній роботі відіграє діяльність добровільних студентських об'єднань. Тільки в останній навчальний рік у педуніверситеті діяли 3 хори, 14 танцювальних колективів, 7 драматичних студій, 13 гуртків, 38 секцій, 16 ансамблів, 23 клуби, 4 творчих об'єднання, 9 студій та 10 загальноуніверситетських об'єднань, що охоплювали понад 3 тис. студентів.

З 2006 р. за активного сприяння відділу виховної роботи та клубу інтелектуальних ігор Вінницького державного педагогічного університету проводиться відкритий чемпіонат з гри «Що? Де? Коли?» за участю команд педуніверситету та команд-представників інших навчальних закладів міста Вінниці.

Нестримний запал жартів, ексклюзивні номери розважальних програм — так мож-

на охарактеризувати атмосферу роботи клубу KBK педуніверситету.

Уже традиційним стало проведення виставок творчих робіт студентів і викладачів «Дари осені», «Зимова фантазія»; зборів першокурсників за участю їхніх батьків; днів відкритих дверей інститутів, факультетів; свят проводів зими і зустрічі весни; акції «Подаруй бібліотеці книгу»; днів культури в університеті; тижнів слов'янської писемності й культури; зустрічей студентів та викладачів з ветеранами Великої Вітчизняної війни, зустрічей з представниками правоохоронних органів, державних установ, громадських організацій тощо. Студенти активно реалізують волонтерську програму «Рівний — рівному».

Упродовж багатьох років улюбленими серед студентської молоді є конкурс «Красуня університету» та спортивно-розважальне змагання «Козацькі розваги». Яскравим та пізнавальним видовищем для студентів є свято-ярмарок «Народна культура Поділля в контексті Європейської спадщини».

Щороку відбувається фестиваль художньої самодіяльності педуніверситету.

Стабільно зростає кількість загальноуніверситетських заходів (від 82 у 2006/07 навчальному році до 130 — у 2010/11).

З 2009 р. з ініціативи відділу виховної роботи на базі педуніверситету проводиться щорічна регіональна наукова конференція «Виховання молоді на принципах християнської моралі».

Готуючись до сторічного ювілею університету, у 2011 р. було започатковано гарну традицію — урочисту ходу до міського пам'ятника Михайла Коцюбинського з нагоди випуску студентів педуніверситету, а також конкурси «Співучий голос університету» та «Педагогіка танцю».

У педуніверситеті діє цілеспрямована й ефективна система виховної роботи, яка сприяє підвищенню рівня свідомості студентів, розвитку їхньої духовності і культури, визначенню громадянської позиції.

АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКЕ ЖИТТЯ УНІВЕРСИТЕТУ

Витоки сучасної структури адміністративно-господарських служб університету можна простежити із заснування вчительського інституту 1912 р. Головним адміністратором інституту був його директор; обов'язки діловода виконував один з викладачів за додаткову плату; сторож, крім основних обов'язків, доглядав за будівлею, опаленням, прибиранням приміщення та двору. На початку 1930-х років адміністративно-технічний персонал інституту був представлений 16 особами. Сьогодні адміністративно-господарську діяльність в університеті здійснюють п'ять структурних підрозділів, у складі яких працює понад 150 осіб.

Рушійною силою університету, безумовно, є його працівники. Адже не дарма вважають, що кадри вирішують усе. Ними в університеті займається відділ кадрів, який налічує п'ять осіб.

Робота відділу кадрів полягає в оформленні документації з особового складу:

наказів про зарахування та переведення, звільнення працівників, надання відпусток, оформлення пенсійних документів, конкурсів, звітів, роботи зі студентами, призовниками, військовозобов'язаними тощо.

Очолює відділ кадрів Алла Анатоліївна Алексеева, яка працює в університеті з березня 1999 р., а на посаді начальника відділу кадрів — з вересня 2004 р. Під її керівництвом працюють чуйні й відповідальні за свою роботу працівники.

Канцелярія університету є структурним підрозділом, на який покладено організацію діловодства в університеті. Уже на початку 1930-х років було створено канцелярію інституту. Тривалий період (60-70-ті роки ХХ ст.) її очолювала Є. І. Богова. Сьогодні тут працюють завідувач підрозділу Р. Л. Костюкевич (з 1981 р.) та працівники В. М. Василенко, Н. М. Дегтярь.

У своїй діяльності канцелярія керується нормативними документами, Статутом університету, Правилами внутрішнього

трудового розпорядку, вказівками ректора університету. У тісній співпраці з усіма підрозділами університету канцелярія організовує діловодство на підставі інструкції з діловодства в університеті, яка встановлює вимоги до документування управлінської інформації та організації роботи з документами в університеті, здійснює реєстрацію та облік документів, організовує документообіг, формування справ, їх зберігання та підготовку до передачі в архів університету.

Оновлений хол навчального корпусу № 3

Університетська бібліотека після ремонтних робіт

Важливою ланкою структури університету, двигуном фінансової діяльності є відділ бухгалтерського обліку, звітності та планування, який підпорядковується безпосередньо ректору університету.

Бухгалтерія як окремий підрозділ у структурі навчального закладу з'явилася в 1932/33 навчальному році. Відтоді основне завдання відділу — ведення бухгалтерського обліку, звітності та планово-фінансової роботи університету.

За цими сухими канцелярськими словами стоїть напружена і відповідальна

праця симпатичних, толерантних і кваліфікованих спеціалістів: керівника відділу — головного бухгалтера Л. П. Буркової, одинадцяти бухгалтерів, трьох економістів і одного інженера-програміста. У їхній компетенції — складання кошторису і штатного розпису — найважливіших документів, без затвердження яких неможливе функціонування університету. Фахівці бухгалтерії вчасно і оперативно роблять необхідні розрахунки і нарахування для виплати стипендії студентам, заробітної плати співробітникам університету, проводять фінансовий супровід господарських операцій: закупівлі комп'ютерної та офісної техніки, навчальних матеріалів і приладів, капітальних та поточних ремонтів.

Фінансовий облік організований на базі автоматизованої системи управління базами даних.

Юридичний відділ університету створений 2004 року. Основним завданням відділу є організація правової роботи, спрямованої на

Мистецький центр університету, 2012 р.

правильне застосування, неухильне додержання вимог актів законодавства, інших нормативних документів керівниками та працівниками університету під час виконання покладених на них завдань і посадових обов'язків, а також організація претензійної і позовної роботи, представництво в установленому законом порядку інтересів університету в судах та інших органах державної влади і місцевого самоврядування, підприємствах, установах і організаціях під час розгляду правових питань і спорів,

сприяння додержанню законності в реалізації прав трудового колективу під час вирішення ним питань виробничого характеру і соціального розвитку.

Очолює юридичний відділ Юлія Валеріївна Таран, яка працює в університеті з вересня 2004 р., а на посаді начальника юридичного відділу — з вересня 2007 р.

Господарська служба. Рівень навчально-виховного процесу будь-якого навчального закладу, крім кадрового та науково-методичного забезпечення, визначається станом його матеріально-технічної бази.

Упродовж 100-річної історії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського відбувався поступальний процес будівництва та реконструкції навчальних корпусів, гуртожитків, об'єктів соціально-культурного та спортивного призначення тощо. І в цьому велика заслуга керівників, які за участі та підтримки професорсько-викладацького персоналу, працівників господарської служби, студентів створили надійний фундамент успішної роботи та впевненого розвитку університету.

Особливо привабливого зовнішнього вигляду університет набув за останні роки, коли його ректором став О.В. Шестопалюк. Впорядковано територію університетського містечка, по всьому його периметру облаштовано місця відпочинку, відремонтовано навчальні корпуси, бібліотеку, мистецький центр, аудиторії, кабінети, які набули справді європейського вигляду. Окрасою університетського містечка стала Фонтанна площа, де відбуваються основні загальноуніверситетські свята (посвята

Біг Бен — символ Лондона
на території університетського містечка

Улюблене місце студентів

першокурсників у студенти педуніверситету, свята-ярмарки, студентські дискотеки, різноманітні конкурси тощо). Облаштовано алею, де розташовано погруддя класиків вітчизняної педагогіки. Своєрідною візиткою закладу став пам'ятник Михайлу Коцюбинському, який було споруджено за кошти університету та благодійні внески працівників і студентів. Не менш важ-

ливим доповненням цьому є спортивно-тренажерний комплекс зі штучним покриттям. Створено музейний комплекс, який включає музеї: історії університету, Михайла Коцюбинського, етнології Поділля, сучасний навчально-просвітницький центр.

Сьогодні в університеті є 3 навчальних корпуси, 5 гуртожитків на 2800 місць, їдальня, санаторій-профілакторій, 3 спортивних зали, майстерні тощо. Всі ці споруди та будівлі розташовані на території, площа якої становить 6,1 га.

Їхню життєдіяльність забезпечує відділ з експлуатації будинків та споруд, до складу якого входить понад 100 працівників. Це великий структурний підрозділ, на який покладено відповідальність щодо утримання, а також значною мірою і вдосконалення матеріально-технічної бази. Сьогодні цю роботу координує проректор з господарської роботи М. В. Підболячний.

Фонтанна площа, 2012 р.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ І СТУДЕНТІВ

В умовах трансформації економіки України — переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки, розвитку конкуренції й підприємництва — гостро постає проблема соціального захисту населення.

Основою соціальної підтримки освітян університету уже майже 100 років поспіль є його первинна профспілкова організація. Перші відомості про її діяльність з'являються у 1922 р. Саме тоді було укладено колективний договір працівників Вінницького інституту народної освіти, в якому зазначалось, що працівники закладу обов'язково повинні бути членами профспілки. Розглядалися плани роботи серед неписьменних, проблеми матеріального становища викладачів і працівників, створення фонду взаємодопомоги. Профспілка «РОБОС» (робітники освіти) об'єднувала не тільки колектив інституту народної освіти, а й усіх навчальних закладів краю. 17 вересня 1923 р. губернське правління профспілки прийняло рішення про створення секції наукових працівників. В організаційний період її очолював професор Вінницького інституту народної освіти М. Безбородько. У роботі секції особлива увага приділялась налагодженню зв'язків між науковцями, світоглядним проблемам і краєзнавчим питанням. На засіданнях бюро та загальних зборах проводились дискусії щодо удосконалення методики викладання навчальних предметів, відзначалися ювілейні дати видатних вчених та письменників, затверджувалися розподіли академічного навантаження та квартальні плани роботи, розподілялися путівки на курортне лікування.

Профспілкова організація сприяла навчальній, науковій і творчій роботі інституту, була ще одним каналом радянської навчального закладу. У 1920–1930-х роках

здійснювались «чистки» та перереєстрації рядів профспілки, що допомогло виявити велику кількість «ворогів» та «шкідників». Профспілкова організація студентів активно залучалася до підготовки святкування 1 Травня, відзначення революційних дат та подій, розвитку фізкультурного руху та спорту. У 1932 р. інститутська профспілка налічувала 209 членів. Тривалий час основними її завданнями було налагодження соціокультурного побуту, відпочинку студентів та викладачів інституту, створення каси взаємодопомоги, розвиток допоміжного господарства, де вирощували тварин і птахів для потреб студентської їдальні, допомога підшефним колгоспам та організаціям. Профспілка організовувала лекторії, культпоходи до кінотеатрів і драмтеатру міста з наступним обговоренням кінофільмів і вистав.

У 1950–1970-х роках профспілки продовжували розвиватися як складова державного механізму. Основна функція соціального захисту перепліталася з державними функціями, керівна роль комуністичної партії домінувала над профспілковим життям. Попри те, що основними методами профспілкової роботи залишалися організація соціалістичного змагання, боротьба за комуністичне ставлення до праці, соціальний захист працівників і студентів інституту втілювався у реальній роботі. Розбудовувалося студентське містечко та гуртожитки. При профкомі працювали спортклуб, студклуб, до складу якого входили 6 народних колективів, різноманітні студії та гуртки. У 1987 р. розпочав роботу санаторій-профілакторій «Педагог», де щороку оздоровлювались понад 1200 працівників та студентів.

Після проголошення Акта незалежності України зросла роль профспілкового

активу. Профком продовжив піклуватися про добробут, соціальний захист, відпочинок, оздоровлення працівників і студентів університету та розвиток культурно-спортивно-масової роботи.

За період існування профспілкових організацій, як студентів, так і працівників, в університеті було чимало досягнень, однак час диктував нові зміни, нові шляхи розвитку, форми роботи, сфери діяльності. З метою зміцнення єдності профспілок у вирішенні соціальних проблем, упорядкування використання коштів, прийняття спільного колективного договору, покращення організаторської роботи у 2003 р. на профспілковій конференції працівників і студентів університету було прийнято рішення про об'єднання двох профорганізацій в одну, яку очолив В.О. Білоус. Зросла роль спільної участі членів профспілки в громадських справах, мистецьких заходах, активізувалася колективна думка, інтерес до справи.

З 2005 р. профспілкову організацію університету очолює М.В. Баярко.

Сьогодні первинна профспілкова організація університету нараховує понад 5 тис. осіб (серед 1100 працівників, 4070 студентів), діють 15 профбюро, 246 профгруп. Профспіл-

ка долучається до процесів реформування університетського життя, його демократизації, входження до Болонського процесу. Завдяки співпраці й взаєморозумінню з адміністрацією університету, дирекціями інститутів та факультетів, з усіма структурними підрозділами збережено стабільність організації, вдалося консолідувати сили для розв'язання спільних проблем.

Керуючись принципами галузевої угоди між центральним комітетом профспілок України та Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України для захисту соціально-економічних прав працівників та студентів з 2005 р. укладається Колективний договір адміністрації з працівниками і студентами університету, який базується на нормативних та законодавчих актах, охоплює питання оплати праці та виплати стипендії; режиму праці, навчання і відпочинку; охорони праці та навчання; забезпечення зайнятості. Систематично здійснюється виплата заробітної плати, стипендії, їх перерахунок. Виконується доплата за шкідливі умови праці, медичний огляд працівників, не допускаються порушення з отриманням відпускних та оздоровчих коштів. Проте чимало питань, що потребують розв'язання, пов'язані якраз із державним фінансуванням, яке за окремими статтями відсутнє з 1990 р.

Участь профспілки визнається і в ухваленні рішень, нормативних документів, положень, які приймаються у ВНЗ.

Члени профспілки університету — активні учасники різноманітних акцій із захисту соціальних прав та гарантій спілчан.

Профком неодноразово направляв телеграми, листи на підтримку вимог освітянської профспілки з питань фінансування освіти, формування бюджету, рівня заробітної плати, достатнього рівня стипендіального забезпечення. За останні роки

Представники університетської профспілки під час маніфестацій освітян у Києві, 2009 р.

жодне житлове питання не вирішувалося без участі профспілкової організації. Зокрема реконструйовано один із студентських гуртожитків і передано на баланс міста. Житло в ньому отримали 48 сімей працівників університету. Профком спільно з відділом виховної роботи проводить розподіл місць у студентських гуртожитках. На обліку та контролі комісії з житлово-побутової роботи профкому постійно перебувають студенти пільгових категорій. За клопотанням профкому третій рік плата за гуртожиток не підвищується, сироти проживають безкоштовно.

Незважаючи на реформування системи соціального страхування, зменшення можливості оздоровлення працівників, студентів та членів їхніх родин, профкому вдається утримувати позиції в цьому напрямку, здійснювати пошук альтернативних варіантів організації оздоровлення спільчан. Відтак, не маючи власної бази відпочинку,

члени профорганізації мають змогу оздоровлюватись на базах відпочинку «Чайка» Одеського політехнічного університету, «Вінниця» в с. Коблеве. Організовується відпочинок для спільчан за маршрутами вихідного дня: Умань, Почаїв, Кам'янець-Подільський, Немирів, Львів, Київ.

Крім того, у вільний час студенти та викладачі мають змогу займатися в спортивних секціях, гуртках, студіях. З 2007 р. запроваджено спартакіади з різних видів спорту. В університеті постійно проводяться масові виховні та розважальні заходи, в яких профспілкова організація спільно з відділом з виховної роботи, органами студентського самоврядування теж бере активну участь. Налагоджено співпрацю з обласною філармонією, обласним академічним музично-драматичним театром ім. М. Садовського та театром ляльок.

Якість вирішення всіх питань, якими опікується профспілка, значною мірою за-

Новорічне свято для дітей, 2011 р.

лежить від стилю і методів, а також рівня організаційної роботи, добору активістів, навчання профактиву. Тому-то продовжується процес підвищення мотивації профспілкового членства, розширення демократії та плюралізму у профспілковому русі, дотримання принципів взаємної відповідальності, посилення внутріспілкової дисципліни. Рівень членства у профспілковій організації університету нині становить 99% від загальної кількості працівників та студентів.

Окрім здійснення громадського контролю за дотриманням норм законодавства про працю, приділяється увага уникненню порушень законів шляхом надання правової допомоги членам профспілки, представництва членів профспілок у різних органах влади, підвищення правової освіти профактиву.

Сьогодні профком, первинна профспілкова організація навчального закладу, має дієву підтримку з боку ректорату, особисто ректора, професора О.В. Шестопалюка, а тому працює з повною віддачею, намагаючись зробити так, щоб кожному члену профспілки в університеті було комфортно.

Попередуще багато справ, які обов'язково вдасться реалізувати. Адже профспілка — це живий, енергійний та міцний організм, це сила, що здатна долати труднощі, відстоювати свої законні соціальні права, досягати поставленої мети. Профспілка була й залишиться єдиною реальною силою, здатною суттєво впливати на розв'язання проблем освітянської галузі.

Студентська молодь університету має ще один спосіб забезпечити захист своїх прав і інтересів — взяти участь в управлінні вищим навчальним закладом. Органи студентського самоврядування у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського діють з 2003 р. З березня 2005 р. вони функціонують згідно з новою редакцією Положення про студентське самоврядування у Вінницькому педуніверситеті, яка була схвалена

конференцією студентів і затверджена конференцією трудового колективу. В ньому визначено мету і завдання органів студентського самоврядування, їхню структуру і організацію роботи, права і обов'язки. Тоді ж представників студентського самоврядування введено до складу конференції трудового колективу, Вченої ради педуніверситету та вчених рад інститутів, факультету. Вони є членами ради з виховної роботи та ради з профілактики правопорушень. Рада студентського самоврядування університету спільно з адміністрацією і профкомом бере участь у розподілі місць для поселення в гуртожитки ВНЗ, представники органів студентського самоврядування є членами стипендіальних комісій та комісій з поселення в гуртожитки. Діяльність органів студентського самоврядування спрямовується на удосконалення навчально-виховного процесу в університеті, сприяння науковій і творчій діяльності студентів.

Структура ради студентського самоврядування університету протягом останніх років є незмінною: самоврядування на рівні групи, факультету, інституту, університету, куди входять голови факультетських та інститутських рад, які очолюють відповідні сектори.

У структуру студентського самоврядування входять сектори за різними напрямками роботи: навчально-науковий (представництво в колегіальних, робочих органах університету та його структурних підрозділах), культурно-просвітницький (інформування та сприяння участі студентів у заходах, які проходять на території університету та за її межами), спортивно-оздоровчий (участь в організації та проведенні спортивних змагань та ігор, пропаганда здорового способу життя, запобіганню вживанню студентами алкоголю, наркотиків, паління тощо), соціально-побутовий (організація та координація роботи органів студентського самоврядування в гуртожитках), міжнародних зв'язків (співробітництво з органа-

ми студентського самоврядування інших навчальних закладів), прес-центр (редагування та оновлення інформації про життя студентського самоврядування на сайті університету, в університетських газетах, міських та обласних ЗМІ).

На всіх рівнях органи студентського самоврядування університету є виборними. Їх формування (таємним чи відкритим голосуванням) та термін повноважень визначаються Положенням про студентське самоврядування педуніверситету.

Вищим органом студентського самоврядування університету є загальні збори студентів, на яких ухвалюють Положення про студентське самоврядування, визначається структура, формується і затверджується склад виконавчого органу студентського самоврядування та обирається його голова (заступники), визначаються терміни їх повноважень; заслуховуються звіти органів студентського самоврядування і виносяться ухвали щодо їхньої діяльності; розглядаються найважливіші питання життєдіяльності студентів, окреслені основними завданнями органів студентського самоврядування.

З 2005 р. студентське самоврядування педуніверситету очолювали активісти: Олександр Грустілін, Анна Лепко, Ольга Сапунова, Ліна Новіцька, Марія Кузь. На сьогоднішній день раду очолює Йосип Машталяр.

Робота в студентському самоврядуванні формує лідерські якості, почуття відповідальності, дає можливість реалізувати свої здібності. Школа студентського самоврядування дозволяє накопичити досвід організаційної роботи, що, безумовно, знадобиться в майбутній професійній сфері.

Оздоровчий заклад санаторно-курортного типу «Педагог» Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського почав свою діяльність у 1987 р. За 25 років плідної роботи тут мали змогу покращити свій фізичний стан майже тридцять тисяч студентів.

Санаторій-профілакторій проводить лікувально-оздоровчу роботу серед молоді без відриву від навчання, що є важливою ланкою в оздоровленні студентів у загальній системі охорони здоров'я. Розрахований на 100 місць, із яких 75 — стаціонарних і 25 — амбулаторних, він щорічно залежно від фінансування виконує 9–12 заїздів тривалістю 21 день; за рік тут оздоровлюється 900–1100 осіб. На сьогоднішній день охочих пройти профілактичне лікування в лікувальному закладі більше, ніж є місць у кожному заїзді.

Розташований санаторій-профілакторій на 1–3 поверхах гуртожитку № 1 (вул. Ленінградська, 31), має сучасні соціально-побутові умови для проживання. Основна його діяльність спрямована на зниження захворюваності. Напрями роботи оздоровчого закладу: лікування та профілактика захворювань

На оздоровленні, 2006 р.

серцево-судинної системи, центральної та периферичної нервової системи, органів дихання, травлення, опорно-рухового апарату, сечостатевої системи.

До лікувальної бази входять кабінет лікарського прийому, стоматологічний кабінет, процедурний кабінет, гінекологічний кабінет, кабінет лазеротерапії, фізіотерапевтичний кабінет, кабінет електросну, кабінет лікувальної фізкультури, кабінет масажу, кабінет функціональної діагностики, кабінет підводного душу-масажу та лікувальних ванн, кабінет світлолікування, кабінет фітотерапії, інгаляторій.

Лікувальна робота проводиться з урахуванням специфіки навчального процесу студентів. Медичні кабінети працюють у зручний для відпочиваючих час — у другій половині дня. Всю діяльність колективу санаторію-профілакторію побудовано так, щоб виконувався оптимальний для пацієнтів розпорядок дня, враховувався графік навчання, максимально підтримувався лікувально-охоронний режим закладу, що забезпечувало б умови реабілітації, відновного лікування і гігієнічного виховання.

Упродовж оздоровлення проводяться заходи щодо вироблення у студентства важливих життєвих навичок здорового способу життя, зокрема індивідуальні бесіди з основ знань захворювань та профілактики їх загострень, бесіди з основ здоров'я, аналіз різноманітних життєвих ситуацій,

засвоєння правил здорового харчування та особистої гігієни, виховання розуміння значення вправ лікувальної фізкультури для здоров'я хребта та постави; формування усвідомлення шкідливості тютюну, алкоголю та наркотиків; формування позитивної мотивації щодо здорового способу життя; контроль за виконанням призначень лікаря індивідуальних оздоровчих заходів.

З часу призначення на посаду головного лікаря С. В. Мазура санаторій значно поліпшив свою роботу: оновилась і поповнилась лікувальна база, з'явились сучасне обладнання, зросла кількість лікарів, розширилась мережа медичних послуг, з'явилося нове приміщення їдальні. У планах на майбутнє оздоровчого закладу — створення психотерапевтичної служби, реабілітація спортсменів після участі в змаганнях, організація школи майбутніх батьків.

Соціальний захист працівників і студентів університету передбачає також можливість отримання комплексного харчування у їдальні та буфетах у навчальних корпусах, відвідування численних гуртків і клубів за інтересами. Вся університетська система соціального захисту спрямована на забезпечення прав, збереження й підвищення матеріального добробуту, створення відповідних безпечних умов праці й навчання, організацію відпочинку й оздоровлення працівників і студентів.

Галерея знаних педагогів,
2012 р.

ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Інститут (тоді — факультет) іноземних мов було засновано 1949 р. у відповідь на нові вимоги та запити суспільства щодо підготовки вчителів, здатних сприяти інтернаціоналізації радянського суспільства. На час заснування факультету підготовка фахівців велася двома відділеннями у напрямках англійської та французької мов. Першими деканами факультету були Ю.О. Степаненко (1949–1950 рр.), Е.Р. Пенль (1950–1953 рр.), Л.В. Мурзіна (1953–1956 рр.). Факультет проіснував лише сім років — у 1956 р. його було розформовано, студентів було переведено до Ніжинського та Одеського педагогічних інститутів. Свою діяльність факультет поновив у 1963 р., його очолив С.В. Зверінін, який перебував на посаді з 1963 до 1967 р. Його наступниками були Л.В. Мурзіна (1967–1969 рр.), Г.І. Виноградова (1969–1972 рр.), М.М. Мількаманович (1972–1976 рр.), І.С. Хричкова (1976–1980 рр.), П.А. Яшук (1980–1986 рр.), В.М. Чорний (1986–1998 рр.), С.Д. Чугу (1998–2003 рр.).

У 1974 р. було створено профільну кафедру факультету — кафедру англійської мови, яку очолила кандидат філологічних наук, доцент Г.І. Виноградова. Кафедра англійської мови є однією з найстарших кафедр сучасного інституту. Про творчу і організаційну потужність її колективу свідчить той факт, що з 2003 р. керівництво інститутом іноземних мов здійснює вихованка кафедри Т.І. Ямчинська. Навчальною роботою інституту опікується

ЯМЧИНСЬКА
Тамара Іванівна

Декан-директор Інституту
іноземних мов, кандидат
філологічних наук, доцент

старший викладач кафедри О.О. Змієвська, за наукову роботу інституту відповідає старший викладач кафедри С.В. Стойко. За тридцять п'ять років колектив кафедри створив солідну методичну бібліотеку, що налічує понад 500 найменувань навчальних матеріалів. Викладачі кафедри щорічно організовують низку науково-практичних заходів — конференцій, семінарів, олімпіад. Саме викладачі кафедри започаткували проведення в сучасному інституті іноземних мов міжнародної студентської Інтернет-конференції.

У середині 1970-х років на факультеті відбулася

структурна реорганізація, унаслідок якої було створено кафедру англійської філології, яку очолив Р.Й. Брискін. Невід'ємною складовою кафедри англійської філології до 2004 р. була секція викладачів німецької мови, де працювали досвідчені доценти Є.Н. Власов, В.Є. Куленко, старші викладачі С.Г. Ремовська, І.С. Харченко. Вже багато років студенти Інституту іноземних мов вивчають німецьку мову за підручником доцентів Є.Н. Власова та В.Є. Куленка.

1980-ті роки були періодом поступового зростання контингенту студентів, а також збільшення й оновлення кадрового складу факультету. Педагогічний штат поповнили молоді талановиті викладачі, здебільшого випускники факультету, яких знали в колективі і в яких вірили. У період з 1998 до 2003 р. факультет очолювала С.Д. Чугу, яка дбала про наукове зростання викладачів і

посилення методичної складової роботи факультету.

Новітня історія Інституту іноземних мов пов'язана із Тамарою Іванівною Ямчинською, яка вже більше 9 років очолює інститут.

За головування Тамари Іванівни факультет у 2005 р. було перетворено на Інститут іноземних мов, відбулися й інші численні зміни, які зробили інститут одним із найпрестижніших місць навчання у місті. Навчатися в ньому щорічно мріють сотні абітурієнтів. Продовжувала зростати структура інституту. Так, у 2004 р. було створено кафедру німецької філології (нині — кафедра германської і слов'янської філології та зарубіжної літератури), основою якої стала предметна секція «Німецька мова і література» кафедри англійської філології. Першим завідувачем кафедри було призначено старшого викладача Н.О. Кочетову. За нетривалу історію кафедри відбулось значне збільшення та оновлення її кадрового складу. На кафедрі працювали і працюють досвідчені викладачі, відмінники освіти, кваліфіковані мовознавці та германісти, автори підручників та посібників, затверджених МОНмолодьспорту України. Серед них — доктор філологічних наук, професор Н.Л. Іваницька, кандидат філологічних наук, професор Є.Н. Власов, кандидат філологічних наук, професор В.Є. Куленко, кандидати філологічних наук, доценти Т.І. Ямчинська, Л.В. Дробаха, Н.В. Вишівана, О.Л. Козакишина. Для викладання провідних теоретичних курсів магістерської підготовки запрошують викладачів з інших вищих навчальних закладів — доктора філологічних наук, професора кафедри романо-германських мов Херсонського державного університету Л.І. Белехову та доктора педагогічних наук, професора кафедри методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету О.Б. Бігич. Склад кафедри постійно поповнюють молоді спеціалісти.

Сьогодні кафедру германської і слов'янської філології та зарубіжної літератури очолює професор Н.Л. Іваницька. У рамках граматичної школи професора Н.Л. Іваницької створено науково-дослідну лабораторію із зіставного мовознавства. Лабораторія розробляє науково-дослідні теми «Порівняльне дослідження функціонально-семантичних характеристик різнорівневих одиниць англійської, німецької, російської та української мов» та «Інтертекстуальність: гіпотези, теорії, пошуки». Діяльність лабораторії також передбачає роботу науково-практичного семінару для молодих науковців, аспірантів, магістрів, щорічне видання збірника «Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія», затвердженого як фахове видання, підготовку фахівців-мовознавців найвищої кваліфікації.

За особистого сприяння професора Н.Л. Іваницької кафедра германської та слов'янської філології виступає фундатором проведення міжнародних студентських Інтернет-конференцій та Інтернет-семінарів, які з 2001 р. є щорічним інноваційним науковим заходом, що проводиться під егідою МОНмолодьспорту України.

Традиційними стали спільні з Львівським національним університетом імені Івана Франка наукові конференції: «Текст — текстолінгвістика, дискурс — дискурсознавство у світлі когнітології: збірник наукових праць» (2005 р.), «Вербальні та невербальні особливості дискурсу різножанрові типології» (2006 р.), «Актуальні проблеми лінгвістики та лінгводидактики» (2008 р.).

У 2004 р. до інституту приєднано кафедру російської мови, яка була створена ще в 1933 р. на базі літературно-мовного факультету. Одним з перших завідувачів кафедри був кандидат філологічних наук, доцент Г.Д. Пустинніков.

Колектив кафедри веде активну роботу в галузі підготовки підручників і навчальних посібників для вищих навчаль-

них закладів. Ще в 1960-ті роки був сформований авторський колектив (І.Ф. Нелюбова, П.Г. Горна, Н.Г. Чілікіна, І.П. Тимофіївська), який розробив програму з російської мови та видав підручник «Современный русский язык» (1964 р.) та навчальний посібник «Сборник упражнений по современному русскому языку» (1969 р.). Ці підручники були рекомендовані Міністерством освіти УРСР для всіх вищих навчальних закладів республіки, які здійснювали підготовку вчителів російської мови та літератури.

На кафедрі російської мови протягом багатолітньої її діяльності працювали досвідчені викладачі, кваліфіковані русисти — доценти В.В. Богачук, А.Г. Шовкопляс, І.Л. Загрузна, Т.І. Кутова, М.І. Зубов, а також О.А. Носолюк. Кафедра російської мови активно співпрацювала з провідними навчальними та науковими закладами України та Росії. Запрошували для читання лекцій відомих вчених: професора Сагмару Ільєнко (Ленінград), професора Нінель Черемісіну (Москва), професора Михайла Брицина, професора Віталія Кононенко (Київ) та інших.

У цей період було встановлено тісні контакти із зарубіжними країнами, у яких значну увагу приділяли вивченню російської мови. Так, протягом одного року працювала у В'єтнамі доцент А.Г. Шовкопляс; на курсах учителів російської мови у Німецькій Демократичній Республіці викладали російську мову доценти Н.Г. Кващук та І.Л. Загрузна; у Чехословаччині — доцент В.В. Богачук. За період своєї діяльності кафедра підготувала тисячі вчителів російської мови та літератури не тільки для України, а й для Казахстану, Узбекистану, Молдови.

Кафедра неодноразово виступала ініціатором наукових конференцій, науково-методичних семінарів.

Декан В. В. Богачук вручає диплом учителя російської мови і літератури студентці з Казахстану

У 2004 р. до Інституту іноземних мов було приєднано також кафедру зарубіжної літератури, що існувала з 1933 р. у складі філологічного факультету. На цій кафедрі плідно працювали професор І.В. Рибінцев, доценти В.П. Малінковський, З.В. Прівалова, В.Д. Безруков, Л.М. Розанова, Р.А. Рибінцева, Т.В. Тищук та інші.

За час своєї багатолітньої діяльності кафедри російської мови та зарубіжної літератури підготували велику кількість кваліфікованих учителів російської мови та літератури, які плідно працюють на освітня ниві у середній та вищій школі. Це такі талановиті, творчі учителі російської мови, як С. Негалюк, В. Кіпіані, В. Балеева, І. Дроздовська, Л. Токарчук, Р. Жовнір, Д. Носов та багато інших. Наші випускники займають керівні посади й очолюють різні структурні підрозділи навчальних закладів: Г.Л. Василенко — завідувач кафедри українознавства, декан підготовчого відділення Вінницького національного медичного університету імені Миколи Пирогова; О.М. Куцевол — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики філологічних дисциплін Вінницького державного педагогічного

університету імені Михайла Коцюбинського. Керують середніми навчальними закладами В.М. Дяк, В.О. Кутник, С. Діденко, О.І. Воложаніна та інші.

Університет пишається випускниками спеціальності «Російська мова і література», які досягли значних успіхів у викладацькій та науковій роботі. Серед них кандидати філологічних наук, ветерани кафедр російської мови та зарубіжної літератури В.В. Богачук, А.Г. Шовкопляс, І.Л. Загрудна, Р.А. Рибінцева, Т.І. Кутова, Л.М. Розанова, Л.І. Лесова, Н.В. Сурайкіна. У вищих навчальних закладах України успішно працюють кандидати філологічних наук В. Лесь, А. Боюн, Л. Ріднева, С. Кот, Т. Потапова, Н. П'яст, Л. Супрун, Т. Пустовіт, Т. Мельник, С. Таратута, В. Вуколова; кандидати педагогічних наук І. Холковська, М. Лісовий, Н. Зорька, І. Лапшина, О. Абрамчук, О. Дубчак, Ю. Бардашевська та інші. Випускники інституту також успішно працюють за кордоном: це відомий журналіст Ю. Таратута (Росія, Москва), кандидат філологічних наук В. Бохонко (Росія, Москва), кандидат філологічних наук О. Фусул-Гольмаер (Австрія, Фельдкірх).

Протягом багатьох років викладачі кафедр російської мови та зарубіжної літератури готували спеціалістів для Казахстану та Узбекистану. Творчо продовжують традиції російської філології на своїй батьківщині кандидат філологічних наук Г. Сиздикова (Казахстан, Астана), викладач російської мови Астанського університету Г. Айзахметова (Казахстан, Астана). Стала відомою російськомовною письменницею А. Ісмайлова.

Серед випускників, які навчалися на кафедрах російської мови та зарубіжної літератури, — відомий вінницький художник В. Рибачук, знана українська поетеса, член Спілки письменників України Т. Яковенко, громадські діячі: В. Абрамчук — директор польсько-українського товариства, Ф. Панчук — директор музею-садиби Михайла Коцюбинського. Очолює діяльність

російсько-українського товариства «Соотечественники» кандидат філологічних наук О. Кадочніков. Стали відомими журналістами І. Шуров (Київ, канал «Інтер»), В. Савасько, М. Тепленко, В. Потатуєв, О. Киях, А. Фляжников, Г. Шахова, А. Жупинський, А. Орленко, Т. Матякубова, С. Буселкова, Л. Дишлюк та багато інших.

Окрім кафедр, що опікуються власне студентами Інституту іноземних мов, до його складу також входить кафедра іноземних мов, що проводить навчальну і методичну діяльність за спеціальностями, де іноземна мова (англійська, німецька, французька) вивчається як загальнонаукова дисципліна і забезпечує додаткову спеціалізацію в окремих академгрупах Інституту філології й журналістики та Інституту педагогіки, психології і мистецтв. Історія кафедри сягає в глибину минулого століття, адже вона була сформована в січні 1945 р. на основі секції викладачів іноземних мов. Серед перших, хто очолював кафедру, були такі видатні педагоги, як Р.Е. Деснер, О.Л. Булда, Є.Р. Папроцька, професор М.А. Тростогон, професор Ц.Й. Рожковський.

Викладачі кафедри не лише забезпечують якісну підготовку висококваліфікованих фахівців, прищеплюючи високу культуру мови та розвиваючи у своїх вихованців уміння критично мислити, а й досліджують актуальні проблеми англійської, німецької та французької мов.

Кафедра іноземних мов підтримує дружні творчі зв'язки з вищими навчальними закладами не тільки Вінниці, а й України. Викладачі регулярно виступають з доповідями та повідомленнями на наукових обласних, всеукраїнських та міжнародних конференціях. Деякі викладачі кафедри є членами TESOL — Україна, регулярно беруть участь у наукових конференціях та семінарах цієї організації.

У світлі оптимізації та вдосконалення структури університету в березні 2012 р. в Інституті іноземних мов відбулася реструктуризація — шляхом об'єднання деяких

З американським викладачем, 2011 р.

кафедр інституту було створено кафедру англійської філології, кафедру германської і слов'янської філології та зарубіжної літератури та кафедру іноземних мов.

За свою багатолітню історію інститут став справжнім центром підготовки вчительських та науково-педагогічних кадрів з іноземних мов на теренах Вінницької області. В наші дні, коли держава наполегливо розвиває контакти зі світовим співтовариством, роль Інституту іноземних мов незмірно зростає, оскільки проблема підготовки фахівців з іноземних мов залишається гостро актуальною. За минулі десятиліття в інституті здобули вищу освіту тисячі висококваліфікованих фахівців з іноземних мов, які працюють у школах і ВНЗ, органах державного управління і сфері приватного підприємництва, перебувають на дипломатичній службі. Серед випускників — відмінники народної освіти, керівники інститутів і кафедр, викладачі вищої школи і наукові працівники, директори і заслужені вчителі шкіл, керівники обласних і районних органів освіти, письменники, працівники засобів масової інформації, державні службовці, журналісти, підприємці.

Здобутки викладачів кафедр інституту гідно оцінені нагородами МОНмолодь-

спорту України, грамотами Вінницької облдержадміністрації, управління освіти, ректорату університету. Високе звання «Відмінник освіти України» мають доценти кафедри Л.В. Блажко, І.С. Хричикова, Т.І. Ямчинська, С.Д. Чугу. За плідну роботу зі студентами із Узбекистану і Казахстану доцентам російської мови І.Ф. Нелюбовій, П.Г. Горній, Д.Д. Аврух, Н.Г. Кващук та В.В. Богачуку було присвоєно почесне звання «Відмінник народної освіти» цих республік.

Сьогодні Інститут іноземних мов пропонує освіту бакалавра, спеціаліста, магістра за такими спеціальностями: англійська мова і література, спеціалізація — німецька мова; німецька мова і література, спеціалізація — англійська мова; російська мова і література, спеціалізація — англійська мова.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності інституту є зміцнення та розширення міжнародних зв'язків, а також співпраця з іншими закладами вищої освіти України. Так, з-поміж зарубіжних освітніх установ Інститут іноземних мов підтримує плідні творчі зв'язки із Центром міжнародних обмінів у галузі освіти та науки Американської Ради з міжнародної освіти; Тихоокеанським університетом, Коледжем Пасіфік Ком'юніті, Південно-східним Міссурійським університетом (США); Міжнародною школою бізнесу (Нідерланди); Німецькою службою академічних обмінів ДААД, Гете-інститутом (Німеччина); Белгородським державним університетом (Росія); Гомельським державним університетом імені Франциска Скорини (Білорусь).

Завдяки встановленій співпраці професорсько-викладацький штат Інституту іноземних мов має змогу відвідувати зарубіжні навчальні заклади задля обміну досвідом. Відповідно, викладачі іноземних

закладів освіти також приїждять до інституту для проведення лекцій, керування науковими гуртками та науковими роботами студентів.

Неодноразово викладачі інституту здобували право на участь у престижних міжнародних програмах і проектах, які проводились під егідою Британської Ради, Американського Дому, Фонду «Відродження», Посольства США в Україні. Фахівці інституту — активні учасники міжнародних товариств TESOL, USSE, American Studies. Так, асистент кафедри англійської мови В. Поляруш у 2008 р. отримала грант Європейської Комісії (Erasmus Mundus) для навчання в магістратурі у Middle East Technical University (Анкара, Туреччина). Старший викладач кафедри англійської філології С. Кузьміна отримала грант по обміну науковців за програмою ім. Фулбрайта і у 2009/2010 навчальному році проходила стажування в Південно-східному університеті у м. Кейп-Джирардо, штат Міссурі (США). Вона стала однією із перших викладачів України, яким було нада-

но право викладати в університеті США. За її сприяння було підписано низку угод з вищезазначеним університетом з метою виконання спільної програми підготовки викладачів англійської мови для отримання ступеня магістра гуманітарних наук TESOL (викладання англійської мови для носіїв інших мов) на факультеті англійської мови Південносхідного університету штату Міссурі. Ця угода дозволяє українським студентам вивчати всі дисципліни, передбачені навчальним планом американського університету в оперативному режимі (он-лайн) або завершення одного, двох чи більше семестрів в самому університеті. Окрім того, ця угода передбачає виконання спільної програми підготовки викладачів англійської мови для отримання диплома викладача англійської мови для носіїв інших мов (TESOL CERTIFICATE) на факультеті англійської мови Південно-східного університету штату Міссурі для бакалаврів педагогічної освіти або бакалаврів філології спеціальності «англійська мова та література» Вінницького державно-

Делегація університету у Південно-східному університеті штату Міссурі, 2010 р.

го педагогічного університету. Згідно з цією угодою, обидва університети сприятимуть обміну інформацією про дослідницькі проекти, які виконуються в обох університетах, публікаціями в галузях спільних дослідницьких інтересів, пропонуючи індивідуальні дослідницькі програми для викладачів та студентів випускних курсів нашого університету в Південно-східному університеті штату Міссурі.

Окрім того, в межах співпраці між університетами було укладено угоду про співпрацю за програмою TESOL на літній період, а також угоду на розробку web-blended classes.

Не менш важливим напрямом співпраці є створення живих довгострокових зв'язків із Німеччиною, які стимулюють викладачів та студентів до відкритого обміну думками, до вирішення культурно-політичних питань, поставлених глобалізацією. Одним з найбільш яскравих прикладів міжнародного співробітництва є довготривала та плідна співпраця між Інститутом іноземних мов та Гете-інститутом. Гете-інститут — це всесвітня мережа культурних центрів Федеративної Республіки Німеччини. Він популяризує вивчення німецької мови за кордоном і підтримує міжнародну співпрацю в культурній сфері, подає детальну інформацію про культурне, суспільне й політичне життя Німеччини.

Співробітництво Гете-інституту та Інституту іноземних мов ведеться у кількох напрямках, серед яких, насамперед, ство-

Вивчаючи німецьку, 2011 р.

рення Центру вивчення німецької мови, отримання стипендій та грантів для стажування та навчання в Німеччині. Центр вивчення німецької мови був створений у 2002 р. Першим його керівником була доцент С. Г. Носик, а з 2004 р. — доцент Н. В. Вишивана; методист Центру — С. С. Балашова.

Центр вивчення німецької мови у Вінниці є автономним партнером Гете-інституту в Україні і у своїй діяльності орієнтується на стандарти якості Гете-інституту. Центр пропонує курси німецької мови, які відповідають загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти і відкритий для всіх, кому це цікаво. Заняття проходять за комунікативною методикою із застосуванням сучасних підручників та мультимедійних технологій. З першого ж дня викладання ведеться німецькою мовою. Крім практичних знань, слухачі курсів мають змогу познайомитися з культурою і дозвіллям, країною і людьми; підготуватися до мовних іспитів Гете-інституту; насолодитися дружньою навчальною атмосферою, а також покращити свої кар'єрні шанси. Потенціал Центру зростає постійно: щороку курси відвідують близько 150 слухачів, а загалом, починаючи з 2002 р., у 62 групах навчалася близько 1300 слухачів.

У лютому 2011 р. Центр успішно пройшов міжнародну акредитацію і отримав «знак якості Гете-інституту», який засвідчує високий рівень викладання німецької мови. Важливою подією стало вручення свідоцтва про міжнародну акредитацію та планшета з відповідним логотипом.

Останнім часом викладачі кафедри Н. В. Вишивана, С. С. Балашова, Т. В. Юхтимовська, О. М. Ігнатова, Т. М. Сольська мали змогу підвищити свою мовну, країнознавчу та методико-дидактичну кваліфікацію в Гете-інститутах та університетах Берліна, Мюнхена, Фрайбурга, Мангайма. Загалом, починаючи з 2004 р., було отримано 12 грантів на перебування та навчання в Німеччині. Підвищувати свою кваліфікацію викладачі можуть також на численних семінарах, тренінгах, госпітаціях та воркшопах, що пропонуються Гете-інститутом у Києві. Результатом мовного стажування було отримання чотирма викладачами кафедри, що також викладають у Центрі вивчення німецької мови, міжнародних сертифікатів на володіння німецькою мовою найвищого рівня (C2).

Гете-інститут допомагає в оснащенні технікою, сучасними підручниками, методичною літературою, іншими матеріалами для вивчення та викладання та матеріалами, які розширюють мовні знання та підвищують міжкультурну компетенцію. Так, зібрана завдяки Гете-інституту бібліотека та медіатека нараховує близько п'ятисот найменувань, серед яких особливо цікавими є такі німецькі періодичні видання, як *Vitaminde*, *Deutsch perfekt*, *Deutschland*, *Presse und Sprache*, *Fremdsprache Deutsch*. Ці газети і журнали, які регулярно надходять до інституту, мають змогу читати як викладачі, так і студенти. Окрім того, на базі Центру регулярно проводять методичні семінари та воркшопи із запрошеними референтами з Гете-Інституту Києва та Німеччини.

Інститут іноземних мов також підтримує тісні зв'язки з Німецькою службою

академічних обмінів ДААД. Головний напрям співробітництва — співпраця в галузі академічних обмінів, надання інформації студентам та молодим науковцям про можливості безкоштовного навчання та стажування у Німеччині. За час співробітництва зі службою ДААД ряд студентів інституту отримали стипендії на безкоштовне відвідування мовних курсів. У ракурсі міжнародного співробітництва в умовах сьогодення перед викладачами нашого інституту відкриваються широкі можливості щодо залучення до процесу викладання кваліфікованих фахівців-носіїв мови. Так, досить корисною була співпраця з мовними асистентами Гете-інституту Антьє Глобі, магістром Берлінського університету (2001/02 навч. рік), Міхаелем Ерліхом, магістром Лейпцизького університету (2002/03 навч. рік), Крістіаном Ганцером, магістром Гамбурзького університету, керівником гуртка з німецького країнознавства «Німецький клуб» (2007/08 навч. рік), а також з

Сертифікати викладачів і студентів інституту, 1990-ті роки

представником служби академічних обмінів Анді Хойзінгером, що провів науково-практичний семінар для викладачів німецької мови «Сучасна німецька література в лінгвокраїнознавчому ракурсі».

Таку співпрацю колектив інституту має намір продовжувати і в майбутньому.

Викладачі Інституту іноземних мов є членами Всеукраїнської Асоціації викладачів англійської мови в Україні TESOL — Україна, метою якої є сприяння якісному зростанню рівня викладання іноземних мов в країні, стимулювання розвитку викладачів іноземних мов і поширення матеріалів щодо новітніх тенденцій навчання іноземних мов. Варто відзначити, що доцент С. Д. Чугу стала першим президентом цієї асоціації, а в подальшому доцент С. В. Гладьо перейняла в неї естафету головування.

Традиційно на базі Інституту іноземних мов проводяться міжнародні, всеукраїнські та регіональні конференції, науково-методичні семінари та круглі столи, у роботі яких беруть участь науковці як з різних регіонів України, так і з інших країн — США, Великої Британії, Німеччини, Нідерландів, Росії, Білорусі тощо. Щорічно викладачі та студенти інституту виборюють гранти на престижні міжнародні програми і навчання в освітніх закладах країн Європи та Америки.

Окрім того, при кафедрах інституту працюють студентські наукові гуртки та проблемні групи з різних дисциплін, які дають змогу студентам реалізувати їхній творчий та науковий потенціал.

Протягом останньої декади значно поліпшилася матеріально-технічна база інс-

титуту. Так, у 2011 р. було відкрито новий комп'ютерний лінгафонний кабінет, оснащений на рівні найсучасніших вимог.

У новому лінгафонному кабінеті, 2011 р.

Окрім того, на базі інституту працює фонетична лабораторія, яка невпинно розширюється і наразі налічує сотні відео- та аудіоматеріалів, які, без сумніву, урізноманітнюють навчальний процес та сприяють підвищенню його ефективності.

Іншим важливим напрямом діяльності інституту є виховна робота, яка проводиться зі студентами протягом усіх п'яти років їхнього навчання. Вона спрямована на виховання в них почуття громадянського обов'язку, формування всебічно розвиненої, духовно багатой особистості вчителя. Для цього інститут організовує та бере участь у численних заходах виховного характеру — святі-презентації першокурсників «А нумо, першокурснику!», різноманітних конкурсах художньої самодіяльності та турнірах КВК, конкурсах англійської та німецької поезії, театралізованих виставах з англійської та німецької мов, цікавих святкуваннях Міжнародного дня студента, Хеллоуїну, Дня Святого Валентина, Різдва, Великодня, Нового року, Дня учителя, свята «Дари осені» тощо.

Осінній студентський ярмарок, 2010 р.

Протягом навчального року для студентів організовуються численні екскурсії та культурні заходи, що дають змогу ознайомитися з історією та культурним життям Вінниці та інших міст України. Наші студенти люблять відвідувати Умань, Київ, Львів, Кам'янець-Подільський, Карпати та інші цікаві місця.

Учитель — це насамперед гуманність, любов і турбота про інших. Тому щорічно Інститут іноземних мов організовує благодійні акції, які дарують радість тим, хто особливо потребує уваги та підтримки — вихованцям обласних дитячих будинків та інтернатів, а також дитячого онкологічного диспансеру. Дарунки до дня Св. Миколая та Міжнародного дня захисту дітей нагадують дітям про те, що студенти — люди небайдужі та милосердні, а дитячі посмішки та вдячність ще довго зігрівають серця тих, хто бере участь у цих акціях.

Студенти Інституту іноземних мов гідно представляють Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцю-

бинського, виборюючи призові місця на всеукраїнських олімпіадах і конкурсах з англійської, німецької, російської мов та інших предметів. Інститут також пишається величезною кількістю своїх видатних випускників, серед яких найбільш відомими є Валерій Бушаков — доктор філологічних наук, професор кафедри грецької філології Маріупольського державного гуманітарного університету, старший науковий співробітник Інституту сходознавства

ім. А.Ю. Кримського НАН України; Ірина Зарубинська — доктор педагогічних наук, доцент, проректор з міжнародних зв'язків Національного авіаційного університету; Віталій Сич — головний редактор журналу «Корреспондент»; Юлія Кіщенко — кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладознавства Херсонського державного університету, а також величезна кількість інших відомих та успішних людей.

Випуск магістрів інституту іноземних мов, 2009 р.

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ, ЕТНОЛОГІЇ І ПРАВА

Витоки Інституту історії, етнології і права сягають 1919 р. За наказом Народного комісаріату освіти УСРР від 23 березня 1919 р. Вінницькому вчительському інституту був наданий статус вищого навчального закладу й оголошено набір на історико-словесне відділення; згодом з 1930 р. функціонувало історико-економічне відділення Інституту соціального виховання, а з 1933 р. — історичний факультет педагогічного інституту з чотирирічним терміном навчання. Нестача вчителів-істориків змушувала шукати додаткові можливості для їх підготовки.

Так, у грудні 1935 р. було оголошено набір на однорічні педагогічні курси, які готували вчителів-істориків для неповних середніх шкіл. Вступники подавали документи про освіту, вік, соціальний і майновий стан (свій та батьків до 1917 р. і на час вступу), наявність виборчих прав, стан здоров'я, рекомендації партійних, радянських і громадських організацій. Студентів забезпечували стипендією і житлом. На заочному відділенні також розпочали підготовку майбутніх істориків.

У 1935 р. було створено кафедру історії. Через три роки її було поділено на дві кафедри — історії СРСР і загальної історії. На той період припадає початок педагогічної діяльності Я.П. Зінчука, М.Б. Рубіна та інших молодих викладачів історії, які намагалися дати студентам якісні знання. Успішність студентів була сталою. На

ЗІНЬКО
Юрій Анатолійович

Декан-директор Інституту історії, етнології і права,
кандидат історичних наук,
доцент

якість навчального процесу впливала незабезпеченість викладачами. У 1935 р. через це на історичному факультеті не були розподілені 1130 годин навчального навантаження. Це передусім стосувалося таких предметів, як стародавня історія, історія середніх віків, нова історія, історія колоніальних народів.

Після опублікування «Короткого курсу історії ВКП(б)» з 1939 р. було запроваджено навчальну дисципліну — основи марксизму-ленінізму, на яку відводилося 90 лекційних годин. Жорстко контролювалася успішність студентів з цього предмета.

Для студентів проводили консультації, у кабінеті марксизму-ленінізму організували виставку з історії партії. Кращих студентів нагороджували поїздкою до музеїв В.І. Леніна в Києві та Москві.

Значну роботу студенти проводили в підшефному селі Хижинці Вінницького району. У населений пункт відряджали бригади студентів для політвиховної роботи, надання допомоги у справі колективізації, проведення роботи із комсомольцями і піонерами села, стахановцями колгоспу. Студенти знайомили селян з постановами партії і уряду, читали лекції антирелігійної тематики, випускали стінгазети, організовували вечори, ставили вистави.

У 30-х роках ХХ ст. не обминули викладачів та студентів інституту безпідставні репресії. На початку 1935 р. звинувачувався

Студенти-історики складають залік з історіографії, 1937 р.

як «справжній класовий ворожий агент» студент I курсу історичного факультету Гройзнер, який заохочував до вивчення вилученої з бібліотеки «троцькістсько-націоналістичної» літератури. Він проводив антирадянську «контрреволюційну» пропаганду, вихваляючи Л. Троцького, Г. Зінов'єва, К. Каутського як видатних теоретиків та ораторів. Доводив, що йому «байдуже жити в пролетарській чи буржуазній країні, аби була змога гарно їсти й готуватись до наукової кар'єри». Гройзнер намагався принизити роль Сталіна як «вождя партії й теоретика». Серед студентів йому співчували Дреєр, Столяр, Ковальов, Семеняк, Москалюк. Винним було

Кабінет історії та суспільствознавства, 1951 р.

визнано і студента IV курсу історичного факультету Вайнера, який вивчав твори Л. Троцького і рекомендував їх своїм однокурсникам.

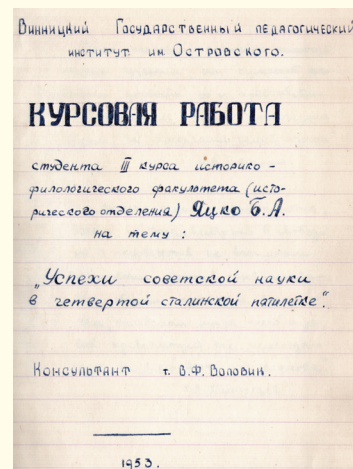
У спеціальних донесеннях зазначалось про виявлення в зошитах студентів «шкідливих формулювань», такого, наприклад, змісту: «Вітовт став князем. Він користувався великим авторитетом у населення», «Пугачов був монархістом селянським».

На основі вигаданих звинувачень було заарештовано і ув'язнено викладача історії В. Симаковича. Лектор Бойко звинувачувався у висловлюванні «націоналістично контр-

революційних» поглядів на козацтво. Була звинувачена в націоналізмі і контрреволюційній діяльності досвідчений педагог, декан історичного факультету Т. М. Штульберг. «Ворогом народу» оголосили і директора інституту Т. О. Купріянова, який викладав саме історичні дисципліни.

У 1944 р., після вигнання з Вінниці нацистських загарбників, історичний факультет відновив свою діяльність. З 1945 до 1953 р. деканом працював доцент Т. Ю. Купряшкін. Було створено кафедри історії СРСР, історії УРСР, загальної історії, якими відповідно завідували М. М. Бабляк, І. П. Пшук, А. І. Каневський. Навчально-виховну роботу здійснювали доценти І. М. Климов, Н. І. Калюжко. Тоді ж розпочали свій педагогічний шлях Г. А. Лютворт, В. П. Воловик, П. А. Мельничук.

За перше повне десятиріччя

Титульний аркуш курсової роботи з історії студента 3-го курсу Б. А. Яцка, 1953 р.

факультет підготував сотні вчителів історії. Чимало з них стали науковцями, викладачами вищих навчальних закладів. Серед них — доктори історичних наук брати К. О. Джеджула і А. О. Джеджула, В. П. Шевчук, доценти О. О. Хижук, А. А. Мазур, А. Р. Локаєнко, С. Я. Вініковецький, В. О. Колісниченко.

Протягом 1953–1956 рр. факультет був об'єднаний з філологічним і називався історико-філологічний. У 1956 р. студентів-істориків очної та заочної форм навчання перевели до Одеського державного університету ім. І. Мечникова.

У 1971 р. у зв'язку з нестачею на Вінниччині вчителів історії було відновлено набір на історичний факультет. Спочатку він існував як відділення філологічного, а з 1 вересня 1973 р. факультет став самостійним підрозділом Вінницького державного педагогічного інституту імені Миколи Островського. Його очолив випускник Київського університету імені Тараса Шевченка кандидат історичних наук П. С. Григорчук. Кафедри історії СРСР та загальної історії очолили знані в Україні науковці — професори І. Г. Шульга та М. М. Кравець. Під їх керівництвом студентів навчали фаху доценти В. П. Воловик, О. Г. Лойко, Ю. І. Поп, А. Д. Ткаченко, П. І. Хавлюк, старші викладачі Л. Е. Раковський, М. Д. Римша, І. І. Заєць, Р. І. Стовбун. Суспільно-філософські дисципліни забезпечували професори І. С. Черненко, В. Д. Голіченко, доценти І. О. Пшук, Н. С. Кветний, А. Д. Давидюк, В. С. Мулява. Для студентів працювали наукові гуртки з історії рідного краю, археології, всесвітньої історії та історії народів СРСР.

На факультеті вирувало студентське життя. Упродовж 70-х років ХХ ст. комсомольську організацію факультету очолювали Віра Сорочинська, Лідія Розпашнюк, Ольга Довгалюк, профспілковими лідерами були Володимир Самарський та Віктор Мисан. Майбутні педагоги здійснювали шефство над сільськими школами сіл Со-

болівка Теплицького району, Кожухів та Дяківці Літинського району. Діяв клуб інтернаціональної дружби «Планета» за головування Миколи Ільчука. Активно розвивалася художня самодіяльність, набули загальноінститутського визнання вокально-інструментальний ансамбль «Скіфи» і пісенний колектив «Ярославна», агітбригада «Корчагінець». Історики започаткували проведення в інституті ювілейно-меморіальних тематичних тижнів (на честь 100-річчя В. І. Леніна, 30-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні та інші). Вечори «Від усієї душі», що їх проводила Світлана Незнанова, та студентські турніри КВК збирали до актовій зали все студентство інституту.

Різноманітними подіями була насичена історія факультету 1980-х років. Посаду декана факультету обіймав доцент О. Г. Лойко (1978–1988 рр.). У цей період факультет посідав провідні позиції в інституті за якісними показниками у навчанні, виховній роботі, художній самодіяльності, участі в студентських будівельних загонах. У 1981 р. факультет у черговий раз став переможцем соціалістичного змагання в педагогічному інституті.

Серед найважливіших наукових досягнень факультету варто назвати праці професора Іллі Гавриловича Шульги (1921–1993 рр.), який, перебуваючи у Вінницькому державному педагогічному інституті імені М. Островського з 1972 до 1993 р., залишив після себе вагомий науковий спадщина. Він був одним із співавторів першого і другого томів «Історії Української РСР» (8 т., 1979 р.), першого тому «Історії селянства Української РСР» (2 т., 1967 р.). Знані його праці з історії Закарпаття. В останні роки свого життя І. Г. Шульга активно досліджував драматичну історію українського селянства 20-х — початку 30-х рр. ХХ ст., штучних голодоморів в Україні 1932–1933 та 1946–1947 рр. Його перу належать ґрунтовні дослідження «Голод на Поділлі» (1993 р.), «Людомор на Поділлі» (1993 р.) та

«Гірка правда. Нариси з історії подільського селянства 1920–1932 рр.» (1997 р.). Загалом І. Г. Шульга опублікував понад 200 наукових праць, підготував 7 кандидатів і 2 докторів наук. Широковідома його громадська діяльність у краєзнавчому товаристві «Поділля», «Товаристві української мови ім. Т. Г. Шевченка», Вінницькій обласній організації Товариства книголюбів. За значні успіхи в педагогічній та науковій діяльності професор І. Г. Шульга був удостоєний звання «Заслужений працівник вищої школи УРСР».

Зробивши внесок у розробку багатьох тем, учений своїми працями створив ґрунтовну основу для подальшого вивчення соціально-економічної історії пізнього феодалізму, голодоморів радянської доби в Україні, дав імпульс для поглиблених розробок означених проблем таким ученим, як О. С. Мазурок, В. Задорожний, А. Л. Зінченко, Л. Д. Раковський, С. І. Дровозюк, М. Ф. Лихогляд, О. К. Струкевич.

До відомих науковців у галузі історичної науки середини ХХ — початку ХХІ ст. належить доктор історичних наук, професор Микола Миколайович Кравець (1928–2011 рр.). Перу видатного історика належать праці «Нариси з історії робітничого руху в Західній Україні в 1921–1939 рр.» (1959 р.), «Селянство Східної Галичини і Північної Буковини в другій половині ХІХ ст.» (1964 р.), «Іван Франко — історик України» (1971 р.), «Селянство Північної Буковини на початку ХХ ст.» (1998 р.), «Роль запорізького козацтва у визвольній боротьбі українського народу» (1999 р.), кожна обсягом до 10 др. арк. Крім названих монографій йому належить авторство десятків статей в «Українській радянській енциклопедії», «Радянській енциклопедії історії України», у часописах «Український історичний журнал», «Архіви України», «Жовтень», наукових збірниках, які видавалися у Львові, Луцьку, Кишиневі (Молдова), в Ризі (Латвія) та інших містах. М. М. Кравець був членом авторського колективу та редак-

ційної колегії таких видань, як восьмитомна «Історія Української РСР» та «З історії західноукраїнських земель», «Торжество історичної справедливості», «Історія селянства УРСР», «Історія міст і сіл. Львівська область».

Очолюючи впродовж 1975–2001 рр. кафедру загальної (всесвітньої) історії Вінницького державного педагогічного інституту, М. М. Кравець проводив енергійну діяльність з організації краєзнавчих досліджень на науковій основі, став одним з ініціаторів та організаторів проведення Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій. М. М. Кравець був відповідальним редактором тез доповідей та повідомлень конференції. Всього з 1983 до 1999 р. відбулося дев'ятнадцять конференцій. У збірниках тез конференцій було опубліковано близько двох тисяч матеріалів на краєзнавчу тематику. Він приділяв багато уваги історії Поділля. Значну кількість публікацій він присвятив висвітленню подій національно-визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького, дослідженню джерел з історії українського козацтва, діяльності органів УНР, ОУН на теренах краю, вивченню біографій подолян — діячів визвольного руху.

У 2006 р. на рівні сучасних наукових вимог вчений підготував розділ першого тому праці «Історія українського селянства». Всього М. М. Кравець підготував більше 500 наукових публікацій, написав 12 романів і повістей, понад 300 оповідань і новел, які увійшли до зібрання творів у тринадцяти томах, опублікованого в 2003–2009 рр. Життєвий шлях М. М. Кравця відобразив долю тієї частини української творчої інтелігенції, яка прагнула жити та працювати за загальноприйнятими людськими цінностями, шанувати людську та професійну гідність, поважати інших, служити науці.

Історія України та історія Поділля були об'єктом багаторічної наукової роботи кандидата історичних наук, професора універ-

ситету В.П. Воловика (1927–2002 рр.). Він був співавтором, упорядником і членом редколегій таких видань, як збірник документів і матеріалів «Поділля в період відбудови народного господарства. 1921–1925» (1957 р.), путівник «Вінницький обласний державний архів» (1960 р.), хроніка подій «Вінниччина в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» (1965 р.). З ініціативи та за участю В.П. Воловика видано книгу «Вінниця: історичний нарис» (1964 р.). Він брав участь у написанні тому «Історія міст і сіл УРСР: Вінницька область» (1972 р.).

Старожитності Поділля досліджував знаний у краї археолог, кандидат історичних наук, доцент П. І. Хавлюк (1925–2001 рр.). Науковець відзначився проведенням розвідок з дослідження різночасових пам'яток. Археолог дослідив низку поселень бугодноісторвської культури, зробив вагомий внесок у дослідження трипільської культури Середнього Побужжя, відкрив та задокументував багато поселень регіону. На трьох з них (Вербівка Перша, Сорока, Уланівка) проведено археологічні дослідження. Саме розвідками П.І. Хавлюка відкрито унікальне поселення Кліщів, добре відоме трипільцезнавцям завдяки пізнішим дослідженням та публікаціям ще одного визначного вінницького археолога І.І. Зайця.

Основним об'єктом археологічних досліджень П.І. Хавлюка були слов'янські старожитності Побужжя та Подністров'я. Дослідник присвятив близько 100 наукових праць вивченню слов'янських старожитностей I тис. н. е. й різноманітним питанням, пов'язаним з етнічною історією населення Середнього Побужжя. Унаслідок його наукової діяльності відкрито та досліджено ряд поселень (Мар'янівка, Носівці) та могильник (Рахни) зарубинецької культури, матеріали яких дали змогу дослідникам говорити про окрему групу пам'яток типу Рахни пізнього етапу існування культури. Займався дослідник вивченням черняхівських поселень та могильників регіону (Заячівка), дослідив значну кількість пам'яток Антського союзу племен, археологічної пенківської культури (Самчинці, Семенки, Коржівка) та городищ уличів (Сажки, Борисівка, Григорівці, Червоне). Більшість виявлених під час розкопок знахідок нині становлять слов'янську колекцію Вінницького обласного краєзнавчого музею. П. І. Хавлюк працював над докторською дисертацією на тему: «Історія слов'янських племен першого тисячоліття нашої ери в басейні Південного Бугу та Лівобережжя Дністра».

Засідання вченої ради історичного факультету, 1999 р.

Будучи протягом кількох десятиліть незмінним головою секції археології Вінницької організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, науковець постійно працював над виявленням та занесенням у державний реєстр пам'яток археології задля їх збереження для прийдешніх поколінь.

Відчутний внесок в історичну науку зробив кандидат історичних наук, професор університету І.І. Заєць (1921–2007 рр.), об'єктом наукових досліджень якого була трипільська культура. Вийшли друком його монографії «Трипільське поселення Кліщів на Південному Бузі» (1993 р.), «Трипільська культура на Поділлі» (2001 р.) та «Витоки духовної культури українського народу» (2007 р.), у яких автор розглядає численні пам'ятки археології і стародавньої історії України (від палеоліту до Київської Русі) як першоджерела духовної культури нашого народу.

Професори І.Г. Шульга, П.С. Григорчук, В.П. Воловик стали співавторами колективної праці — книги-меморіалу про спалені фашистами в роки Великої Вітчизняної війни села України «Вінок безсмертя» (1988 р.).

Кафедри факультету організовували роботу студентських наукових гуртків, результативність якої була досить високою. Студенти факультету були призерами конкурсів всесоюзного і республіканського рівнів. Призові місця виборювали Олег Хлевнюк, Катерина Синиця, Тамара Сашко, Олександр Пелих, Валерій Корнієнко, Олена Шумаріна, Валерій Васильєв, Іван Романюк та інші. У 1982 р. переможцями Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт були 7 студентів факультету з 9-ти по інституту.

Частими були зустрічі викладачів та студентів факультету з учителями-істориками шкіл Вінниччини. Відбувалось це під час читання лекцій серед населення, під час перебування вчителів-істориків на курсах підвищення кваліфікації. Ак-

тивною і плідною була шефська робота кафедр. Упродовж 1980-х років виїзні засідання проводила кафедра загальної історії у Чуківській загальноосвітній середній школі Немирівського району. Крім викладачів, перед вчителями та учнями виступали з доповідями на історичну тематику студенти. У 1982 р. це були студенти четвертого курсу Лариса Квасневська, Світлана Творун, Сергій Грабик. Базовою школою факультету була Вінницька СШ № 5, у якій регулярно відбувались заходи за участю викладачів і студентів.

Студенти-історики залучалися до роботи в загальноінститутських студентських організаціях. Декілька років обіймав посаду голови студентського профспілкового комітету інституту Степан Дзевелюк, комітет комсомолу інституту очолювали Лідія Мельничук, Тетяна Пашиніна. Студенти брали активну участь у студентських будівельних загонах, які в літній період працювали не лише у Вінницькій області, а й на новобудовах Сибіру. Роботою студентських будівельних загонів в комітеті комсомолу інституту опікувалися Юрій Зінько, Павло Кравченко, Дмитро Коваль.

Період від середини 80-х до початку 90-х років ХХ ст. був досить динамічним в історії факультету. Він увібрав у себе і застійний фінал Радянського Союзу, і спроби реанімувати цю державу за допомогою перебудови і гласності, і поступове усвідомлення українським суспільством можливості і необхідності незалежного існування України, і саме постановня Української Держави. Особливої ваги набуває той факт, що в ці напружені роки викладачі й студенти історичного факультету не тільки долучилися до головних соціально-економічних процесів українського життя, але й нерідко опинялися в їхньому епіцентрі. У 1988–1993 рр. на чолі історичного факультету був кандидат історичних наук, доцент С.І. Дровозюк.

Одна з перших суспільних новацій перебудовного періоду — антиалкогольна кам-

панія. На факультеті було створено первинну організацію товариства боротьби за тверезість. Це питання обговорювалося в академгрупах, на комсомольських зборах факультету. У ці роки пройшло кілька студентських безалкогольних весіль.

Зберігалися і гарні традиції минулих часів, які відображали ставлення майбутніх істориків до свого фаху. У 1986/87 навчальному році студенти провели театралізовані вечори на історичну тематику, присвячені 800-річчю «Слова о полку Ігоревім», 200-річчю від дня народження У. Кармелюка.

У 1986 р. відбулася значуща для студентського загалу подія — студенти історичного факультету поселилися у найновішому інститутському гуртожитку № 1. Це, безумовно, була демонстрація неабиякого авторитету факультету. Студенти-історики переобладнали хол гуртожитку на «Світлицю», яка на багато років стала осередком культурного життя його мешканців.

Одним з напрямів наукових досліджень, що отримав у середині 80-х років ХХ ст. новий поштовх для розвитку, був краєзнавчий. Зокрема, викладачі факультету взяли участь у роботі Першої Всесоюзної наукової краєзнавчої конференції, яка відбулася в Полтаві 21–23 жовтня 1987 р. На ній з цікавим повідомленням про історію свого села виступав професор І.Г. Шульга. Згодом кафедра історії СРСР і УРСР, яку він очолював, висловила ідею про необхідність створення на факультеті товариства краєзнавців. Пропозиція викладачів факультету сприяла створенню в 1988 р. обласного краєзнавчого товариства «Поділля», яке очолив викладач кафедри загальної історії А. Л. Зінченко.

Прагнення перебудовувати всі сфери життя позначилися і на організації навчального процесу. Зокрема, в розкладі 1987/88 навчального року вперше з'явилися години на самостійну роботу студентів. Новиною була спроба переводити найкращих студентів на вивчення певних предметів за індивідуальним графіком.

Педагогічний профіль ВНЗ вимагав тісної співпраці з середніми навчальними закладами області. У середині 80-х років ХХ ст. базовими школами кафедри історії СРСР були Ворошилівська Тиврівського і Микулинецька Літинського районів.

Важливою державною подією в 1990 р. були вибори до Верховної Ради УРСР та місцевих рад народних депутатів. Вони відзначалися підвищеною активністю у виборчому процесі студентської молоді. Викладач факультету А. Л. Зінченко був висунутий кандидатом у народні депутати. Студенти-історики створили групу підтримки свого кандидата, виготовили агітаційні щити, друкували листівки, щоденно після занять проводили агітаційну роботу на виборчому окрузі. 4 березня 1990 р. відбулися вибори і А. Л. Зінченко став Народним депутатом України, працював у Комісії з питань народної освіти і науки, був головою підкомісії загальної освіти.

Влітку 1990 р. відбулася подія, яка також залишилася яскравою сторінкою в літописі факультету. Чотири студенти 3–4 курсів — Руслан Білецький, Ігор Лановий, Юрій Легун, Олександр Панасюк — і випускник факультету, тоді співробітник краєзнавчого музею Юрій Савчук вирушили в кінний козацький похід на святкування 500-ліття Запорізького козацтва на Чортомлицькій січі біля села Капулівка Нікопольського району Дніпропетровської області. Місяць тривала подорож новітніх козаків українськими степами, демонструючи прагнення молоді мати свою незалежну Українську державу.

Найкращі традиції історичного факультету були продовжені в 90-х роках ХХ ст. З 1993 до 2004 р. посаду декана вдруге обіймав професор П. С. Григорчук. Організовуючи роботу факультету, Петро Семенович завжди дбав про належний мікроклімат у колективі, посилення відповідальності кожного викладача та співробітника за стан справ на кафедрі, в університеті. Багато було зроблено для зміцнення навчально-матеріальної бази факультету: обладнано

спеціалізовані кабінети та аудиторії, виготовлено наочні посібники для студентів.

З 2003 р. у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського ректором стає професор О.В. Шестопалюк. Новообраний ректор у своїй діяльності опирався на програму, яка передбачала глибокі структурні перетворення як в університеті загалом, так і в окремих структурних підрозділах зокрема. Розпочалися перетворення і на історичному факультеті. У 2004 р. деканом факультету було обрано його колишнього випускника — кандидата історичних наук, доцента Ю.А. Зінька. Серед пріоритетних завдань було поставлено збереження кращих надбань історичного факультету та підвищення його конкурентноздатності в сучасних умовах. Першочерговими завданнями стали підвищення наукового потенціалу на факультеті через захист кандидатських та докторських дисертацій, підвищення ефективності профорієнтаційної роботи, вдосконалення навчальної, виховної та наукової роботи. З цією метою у листопаді 2004 р. рішенням вченої ради історичний факультет було реорганізовано в Інститут історії, етнології і права. Основна мета такого рішення — гідно вписатися в освітній простір, ураховуючи сучасні перетворення в галузі освіти, врахувати європейський досвід та стандарти освіти, врахувати структурні зміни в університеті та отримати в рамках університету ширші права, певну автономію в прийнятті рішень, організації навчального процесу, бути більш мобільними у визначенні пропозицій на ринку освітніх послуг.

Серед викладацького складу інституту склалась гарна традиція співпраці та взаєморозуміння професійного досвіду та молодого завзяття. В інституті роботу продовжували досвідчені фахівці: професори П.С. Григорчук, О.Г. Лойко, М.М. Кравець, Ю.І. Поп, О.П. Іваницька, доценти С.Л. Ка-

литко, О.А. Коляструк, П.М. Кравченко, А.К. Лисий, І.В. Мазило, І.П. Мельничук, О.І. Криворучко, А.М. Тростогон, О.І. Яременко та старші викладачі М.Г. Вороліс, Т.П. Пірус, Т.І. Пилипенко та інші.

Активно включились у навчальний процес молоді викладачі, які успішно захистили кандидатські дисертації: О.А. Неприцький, В.В. Кононенко, Т.Р. Кароєва, М.В. Коннова, О.П. Рабенчук, Н.В. Жмуд, Ю.С. Степанчук, І.М. Батирева, Т.А. Мельничук, О.О. Стадник, І.І. Ніколіна, О.М. Кравчук, Н.П. Кузьмінець, А.В. Войнаровський, С.А. Лапшин, І.Ю. Данілова, В.О. Гребеньова та стали докторами історичних наук вихованці факультету: О.К. Струкевич, І.М. Романюк, Ю.В. Легун, О.А. Мельничук, О.А. Коляструк. Якщо у 2004/05 навчальному році в колективі інституту працювало 42 викладачі (4 доктори історичних наук, професори, 3 кандидати історичних наук, професори, 26 кандидатів історичних наук, доцентів), то у 2012 р. — 52 викладачі. Серед них докторів наук, професорів — 10, кандидатів наук, доцентів — 37, без учених ступенів — 5. Таким чином, майже 90% викладацького складу мають наукові ступені та вчені звання.

Навчальний процес та наукову роботу в Інституті історії, етнології і права останнім часом забезпечували викладачі трьох фахово-історичних кафедр: всесвітньої історії (завідувач кафедри — доктор історичних наук, професор Ю.І. Поп, з 2011 р. — доктор історичних наук, професор О.А. Мельничук), кафедра історії України (завідувач — кандидат історичних наук, професор О.Г. Лойко, з 2006 р. — доктор історичних наук, професор І.М. Романюк), кафедра історії слов'янських народів (завідувач — кандидат історичних наук, професор П.С. Григорчук); трьох спеціальних: правознавства (завідувач — кандидат наук з державного управління, доцент О.І. Яре-

менко, з 2010 р. — доктор педагогічних наук, професор О.В. Шестопалюк), етнології (завідувач — доктор історичних наук, доцент Ю.В. Легун, у 2009–2010 рр. — кандидат історичних наук, доцент П.М. Кравченко, у 2011–2012 рр. — кафедра етнології та спеціальних історичних дисциплін, завідувач кафедри — доктор історичних наук, професор О.А. Коляструк) та політології (завідувач — кандидат історичних наук, доцент А.Д. Ткаченко, у 2003–2010 рр. — доктор історичних наук, професор О.К. Струкевич).

З 2006 р. до складу інституту увійшла кафедра філософії — одна з найстаріших в університеті. Вона була заснована в 1935 р., у 1970–1990-х роках її очолювали доцент І.С. Звонарьов, професор С.М. Черненко, доценти П.Л. Куліш, В.П. Дудар, В.М. Белінський. Тривалий період на кафедрі працювали доценти Г.С. Дучал, П.С. Слободянюк, О.В. Ушаков, А.П. Сім'ячко, В.С. Мулява, кандидат історичних наук Д.Д. Лісовий, старший викладач Л.Г. Нерушева, викладачі В.Ф. Горобець, О.Ф. Дарменко, В.Я. Поліщук, Л.П. Скакун, І.І. Іванов та інші.

У 2010 р. внаслідок об'єднання з кафедрою політології кафедра була реорганізована в кафедру філософії та суспільно-політичних дисциплін (завідувач — кандидат філософських наук, доцент В.М. Белінський, з травня 2012 р. — доктор історичних наук, професор О.А. Коляструк). На початку 2011 р. до неї також було приєднано кафедру культурознавчих дисциплін, що діяла з 1980 р. як кафедра наукового атеїзму, етики та естетики. Сьогодні викладачі кафедри філософії, суспільно-політичних дисциплін та етнології забезпечують викладання спектру предметів соціально-гуманітарного циклу в усіх навчальних підрозділах університету.

Важливу роль у становленні українознавства в Інституті історії, етнології і права та університету загалом відіграла кафедра етнології. Її витоки й основні наукові напрями навчально-наукової діяльності кафедри нерозривно пов'язані з університет-

ським Народознавчим центром, створеним у 1993 р. Лідією Семенівною Мельничук (1978–2005 рр.), доктором історичних наук, професором. Вона розробила його загальну концепцію, визначила науково-дослідні, навчально-освітні і культурно-виховні цілі, продумала форми самостійної діяльності та співпраці з науковими і громадськими установами міста, області, України. Наслідком етнографічних експедицій Л.С. Мельничук спільно з колегами та студентами вийшли спеціальні етнографічні дослідження «Бубнівська кераміка» (1999 р.) та «Олексій Луцишин: спомин про Майстра» (2003 р.). Узагальнювальною працею з традиційного подільського гончарства стала її монографія «Гончарство Поділля в другій половині XIX–XX століттях» (2004 р.). При Центрі діяли 2 спеціалізовані кабінети, з лабораторії (науково-дослідна, навчально-методична та з національного виховання), виставково-галерея. Ще у 2005 р. за пропозицією Л.С. Мельничук народознавчий центр інституту було реорганізовано в навчально-наукову лабораторію з етнології Поділля. З 2003 р. діє етнографічний музей. Упродовж майже двох десятиліть студенти, викладачі та співробітники університету збирали унікальну колекцію, яка сьогодні є гордістю всього колективу. Основний фонд етнографічного музею нараховує понад 4100 предметів. Чільне місце у фондовій колекції посідають пам'ятки, які розповідають про діяльність, побут і культуру населення Поділля кінця XIX–XX ст. Щороку етнографічний музей університету відвідує більше 200 колективних екскурсій з Вінниці та області, різних куточків України. Для огляду в експозиції музею виставлено близько 450 експонатів. Тут відбуваються практичні заняття з дисциплін народознавчого циклу, які проводять викладачі кафедри етнології. Навчально-наукова лабораторія з етнології Поділля стала потужним осередком дослідження української культури. З січня 2006 р. її очолює член Співки народ-

Заняття
етнографічного
гуртка (керівник
В.А. Косаківський),
2008 р.

них майстрів України Т.П. Пірус. Вже традиційними стали майстер-класи народних майстрів, Дні народознавства, які двічі на рік (навесні та восени) проводяться в університеті. В 2012 р. зусиллями викладачів кафедри видана серія путівників-каталогів «Подільська інтонація», що репрезентує етнографічну та археологічну колекції кафедри та інституту.

При лабораторії діє фольклорно-етнографічний колектив «Душі криниця» (керівник — К.Л. Пірус), який сформований зі студентів-етнологів інституту і ґрунтується на відтворенні власних польових автентичних зразків духовної культури, зібраних переважно крізь призму дисциплін українознавчого циклу та навчальних етнографічних практик. Протягом майже

Фольклорно-
етнографічний
колектив
«Душі криниця»,
2011 р.

15 років колектив «Душі криниця» відіграє важливу роль у навчально-виховному процесі, у формуванні позитивного ставлення студентської молоді до музичної культури українського народу, до його традицій, звичаїв та обрядів. Він досліджує та попу-

Літня етнографічна практика, с. Сальник
Калинівського р-ну, 2009 р.

ляризує народні молодіжні традиції, етикет, символи та обереги, обрядовий та побутовий фольклор.

Як результат п'яти етнографічних експедицій 2006–2008 рр. спільно з науковцями Києва та в тісній співпраці з місцевими краєзнавцями за наукового редагування В.А. Косаківського вийшли фундаментальні історико-етнографічні праці «Легенди з-над сивого Бужка» та «Буша».

Традиційно в інституті значна увага приділяється практичній підготовці студентів через навчальні та педагогічні практики. З 2004/05 навчального року була відновлена археологічна практика студентів-першокурсників. Улітку 2005, 2006 та 2007 рр. студенти-першокурсники взяли участь у археологічних дослідженнях у с. Буша Ямпільського району. Серед археологічних знахідок

були предмети трипільської культури (IV–III тис. до н. е.) та козацької старовини переважно XVII ст. У 2007 р. студенти-історики взяли участь у археологічних дослідженнях у с. Легедзено Тальнівського району Черкаської області. Керівництво науковою експедицією здійснювали співробітники Інституту археології НАН України на об'єктах Аполянка та Тальянки, досліджуючи залишки трипільської культури та скіфський курган (місцева назва — «Копана могила»). У 2008 р. студенти інституту проводили археологічні розкопки на давньоруських городищах м. Вінниця, а у 2009–2012 рр. — у складі археологічної експедиції Інституту археології НАН України біля с. Бернашівка Могилів-Подільського району, с. Ожеве Сокирянського району Чернівецької області.

Інститут історії, етнології і права є важливим центром історичної науки в регіоні. Щорічно на базі інституту відбуваються міжнародні і всеукраїнські наукові конференції, гостями яких є відомі науковці не тільки з України, а й з інших країн. У 2004, 2006 та 2008 рр. було проведено I та II Всеукраїнські, а у 2008 р. — Міжнародну наукові конференції «Національна інтелігенція в історії та культурі України в XX–XXI ст.», що стали відомим вітчизняним науковим

Археологічні розкопки, с. Буша Ямпільського р-ну, 2007 р.

Учасники Всеукраїнської науково-теоретичної конференції
«Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне», 2008 р.

форумом з дослідження питань національної інтелігенції. В 2003 р. проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Народна культура Поділля в контексті національного виховання» за участю вчених України, Росії, Білорусі, Польщі.

Традиційно проводяться краєзнавчі конференції, основна мета яких — вивчення та популяризація історії Вінниччини. Після деякої перерви в жовтні 2005 р. була проведена XX Вінницька наукова історико-краєзнавча конференція, у роботі якої взяли участь близько 100 учасників. За результатами конференції було опубліковано збірник наукових праць «Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження». У 2007 р. було проведено XXI, а у 2009 р. — XXII Всеукраїнську історико-краєзнавчу конференцію, присвячену 360-річчю створення Української держави. У листопаді 2008 р. в інституті проведена Всеукраїн-

ська науково-практична конференція до 200-річчя М. Пирогова. 100-річчю заснування Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського була присвячена XXIII Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення», яка відбулася в жовтні 2011 р. 360-річчю битви під Батогом присвячена XXIV Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Козацтво в історії України» (2012 р.).

Інститут залишався важливим центром дослідження питань європейської інтеграції України. У травні 2006 р. на базі інституту було проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Євроатлантична інтеграція: реалії та перспективи». У роботі конференції взяли участь 150 учасників. Розгляд цієї тематики було продовжено в травні 2007 р. на науковій конференції «Євроінтеграційні процеси: міжнародна і регіональна співпраця» та за круглим столом «Україна–НАТО: політико-правовий аспект», який відбувся в травні 2008 р.

Учасники Міжнародної наукової конференції «Національна інтелігенція в історії та культурі України XIX–XXI ст.», 2006 р.

Науковці інституту брали участь у дослідженні складних питань української історії радянського періоду. Так, у квітні 2011 р. відбулась науково-практична конференція «Рух Опору в Україні у роки Другої Світової війни», а в травні 2011 р. — Всеукраїнська наукова конференція «Трагічні сторінки історії Поділля радянської доби».

Колектив інституту історії, етнології і права забезпечує формування фахових наукових видань «Наукові записки ВДПУ. Серія: Історія», головним редактором якого є професор П.С. Григорчук, та «Вісник інституту історії, етнології і права» (головний редактор — доцент Ю.А. Зінько).

Скарбничку наукової літератури поповнили збірник документів «Політичні репресії на Поділлі. 20–30-і роки ХХ століття» (1999 р.), укладений за участю доцентів С.Л. Калитка, П.М. Кравченка; монографії професора О.П. Іваницької «Новітня історія Іспанії в життєписах королів» (2006 р.), «Франко — каудильйо Іспанії» (2006 р.); доцентів І.М. Романюка «Українське село у 50-ті — першій половині 60-х років ХХ ст.» (2005 р.); В.А. Тучинського «Молдавани

Півдня України з найдавніших часів до початку ХХ століття» (2007 р.); О.А. Мельничука «Соціальне страхування в радянській Україні (20–30-ті рр. ХХ ст.» (2009 р.); О.А. Коляструк «Історія повсякденності як об'єкт історичного дослідження: історіографічний і методологічний аспекти» (2008 р.), «Інтелігенція УСРР у 1920-ті роки: повсякденне життя» (2010 р.); колективна монографія за авторства доцентів С.О. Гусева, Ю.А. Зінька, О.А. Коляструк, П.М. Кравченка, І.М. Романюка, А.К. Лисого, В.А. Тучинського «Вінниця: історичний нарис» (2008 р.).

Викладачі інституту брали участь у підготовці ряду фундаментальних наукових видань: «Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Вінницька область» (2008 р.), «Реабілітовані історією: у 27 томах. Вінницька область» (2006, 2007, 2010 рр.), «Голод та Голодомор на Поділлі 1920–1940 рр.: збірник документів та матеріалів» (2007 р.), «Визначні пам'ятки Вінниччини: альбом» (2011 р.), «Пам'ятки історії та культури Вінниччини: словникова частина» (2011 р.).

Для студентів університету та учнів загальноосвітніх шкіл викладачі інституту підготували низку науково-методичних праць та підручників. Підручники з історії України для учнів 8 і 11 класів загальноосвітніх шкіл, підготовлений за участі завідувача кафедри історії України, доктора історичних наук, професора І.М. Романюка, професора О.К. Струкевича, старшого викладача Т.П. Пірус визнані кращими конкурсною комісією МОН України і рекомендовані для загальноосвітніх шкіл. Грифи міністерства отримали також навчальні посібники із юридичних наук доцента О.А. Мельничука «Правознавство» (2006 р.) та «Трудове право України»

Студентів-археологів відвідав ректор університету професор О. В. Шестоपालюк, с. Буша, 2005 р.

Наукові та навчальні видання викладачів, 2012 р.

(2009 р.), доцента Т. Р. Кароєвої «Історична бібліографія» (2011 р.), професора О. П. Іваницької «Історія міжнародних відносин» (2011 р.) та «Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період» (2012 р.), підручник доктора історичних наук, професора Ю. І. Попа «Нова історія країн Азії і Африки. XVI – поч. XX ст.» (2012 р.).

Інститут має тісні наукові зв'язки з провідними науковими установами та ВНЗ України й зарубіжжя. Міцна наукова співпраця склалась із Інститутом історії України НАН України, Національним педагогічним університетом ім. М. П. Драгоманова, Кам'янець-Подільським національним університетом ім. І. Огієнка. Активізувалася міжнародна

співпраця. Укладені договори про співпрацю з Інститутом етнографії і культурної антропології Варшавського університету та університетом Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (Польща), Гомельським державним університетом (Білорусь), Псковським юридичним університетом та Нижньогородським державним педагогічним університетом (Росія). Серед форм співпраці — стажування викладачів та студентів, участь у наукових конференціях, проведення спільних науково-методичних заходів, обмін науковою та методичною продукцією.

У травні 2008 р. студенти інституту взяли участь у міжнародній науковій конференції у Варшавському університеті імені Кардинала Стефана Вишинського, де обговорювали проблеми польсько-українських відносин. У березні 2009 р. директор Інституту історії, етнології і права доцент Ю. А. Зінько і завідувач кафедри етнології професор Ю. В. Легун перебували у Варшавському університеті, де ознайомились із роботою Інституту етнографії і культурної антропології та взяли участь у роботі міжнародної конференції з питань

З візитом до польських колег, 2008 р.

етнографії польсько-українського прикордоння. Започатковано спільний науковий проект з вивчення етнографії Східного Поділля. У рамках співпраці на Вінниччині перебувала група варшавських учених на чолі з директором професором Лехом Мрозом, які досліджували питання етнографії Поділля. У межах цього проекту діють об'єднані дослідницькі викладацько-студентські групи, які проводять польові дослідження в селах області. Влітку 2009, 2010 і 2012 рр. група польських студентів і викладачів спільно з викладачами кафедри етнології нашого університету та студентами-істориками спеціалізації «Українознавство» проводили етнографічні дослідження в с. Мурафа Шаргородського району.

Співпраця з польською стороною відкрила можливості закордонного стажування кращих студентів інституту. Польська сторона створює належні умови стажування, здійснює висококваліфіковане наукове керівництво з теми дослідження студента. У 2008 р. пройшла двомісячне стажування у Варшавському університеті Тамара Демиденко, в 2009 р. — Тетяна Левченко і Мар'яна Зінчук, у 2010 р. — Юлія Пачос. Наші студенти мають змогу працювати у Варшавській народній бібліотеці та бібліотеці Варшавського університету, польських архівах, досліджуючи свої наукові проблеми.

Викладачі інституту запрошуються для лекційних викладів у навчальні заклади Польщі. Курс лекцій з етнографії Поділля для студентів-етнологів Варшавського університету прочитала старший викладач

кафедри етнології І. М. Батирева, лекції з проблеми голоду 1932–1933 рр., новітньої історії України прочитав в університеті Кардинала Стефана Вишинського директор інституту доцент Ю. А. Зінько.

У рамках співпраці із зарубіжними університетами проводяться спільні наукові конференції. У травні 2010 р. в нашому університеті відбувся II міжнародний студентський круглий стіл з теми «Трудне братерство» та обговорення історичної проблеми «Поляки на Поділлі». У травні 2012 р. відбулася Міжнародна наукова конференція «Україна і Польща: історичне сусідство».

Інститут історії, етнології і права є центром студентської наукової роботи. Тут щорічно відбувається звітна наукова студентська конференція, за результатами якої видається збірник наукових праць кращих студентів-науковців — «Вісник студентського наукового товариства». Інститут став базою багатьох всеукраїнських студентських наукових форумів. Так, відповідно до наказу МОН України у вересні 2005 р. Вінницький державний педагогічний університет став базовим для проведення II етапу Всеукраїнського конкурсу

Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт з історичних наук (у першому ряду журі конкурсу на чолі з доктором історичних наук, професором В. М. Даниленком), 2006 р.

студентських наукових робіт з історичних наук, який проходив на базі інституту історії, етнології і права в 2007 та 2008 рр. У квітні 2011 р. відбувся II етап Всеукраїнської студентської олімпіади з культурології.

Рівень організації наукової роботи в інституті сприяв тому, що фактично щороку студенти інституту ставали переможцями різноманітних конкурсів, олімпіад, учасниками студентських конференцій та круглих столів. У травні 2006 р. у м. Дніпропетровську на II етапі Всеукраїнської олімпіади з історії перше місце виборов студент Василь Кононенко, а друге — студентка Наталія Лаас. Ці студенти після завершення навчання в університеті були зараховані до аспірантури Інституту історії України НАН України. У травні 2006 р. відбувся II етап Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з історичних наук, де Наталія Лаас стала переможцем. У цьому ж році студентка 3-го курсу Тамара Демиденко виборола перше місце у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з проблем європейської інтеграції у Львівському національному університеті ім. І. Франка, а студентка Альона Садовська посіла друге місце у Всеукраїнському конкурсі з профспілкової тематики з роботою «Профспілки як захисник права та інтересів молодшої людини». На початку квітня 2007 р. студентка 4-го курсу Тамара Демиденко взяла участь у роботі Міжнародної наукової студентської конференції в Болгарії, а у 2008 р. на II етапі Всеукраїнського конкурсу студентських робіт з історичних наук у Вінниці вона отримала диплом переможця за перше місце. За друге місце була нагороджена студентка Юлія Головіна. У травні 2009 р. студентка магістратури інституту Мар'яна Зінчук стала призером Всеукраїнського конкурсу на кращу наукову роботу студентів, аспірантів та молодих учених з профспілкової тематики. У цьому ж році на II етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з історичних наук у м. Херсоні третє місце виборов студент магістратури Микола Смірнов, а

вже у 2010 р. він за наукову роботу на тему «Браїлівський Свято-Троїцький монастир» став переможцем Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт, який проводили МОН і НАПН України на базі Херсонського державного університету. Цього ж року призером Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з історії стала Анастасія Рогозовська. У квітні 2011 р. студент інституту Сергій Роїк виборов перше місце на Всеукраїнській олімпіаді з культурології. Справжній тріумф для наших студентів відбувся у березні 2011 р. на Всеукраїнському конкурсі студентських робіт з історичних наук у м. Херсоні, де студентка магістратури Анастасія Рогозовська виборола перше місце, а Сергій Роїк — друге.

Студенти-історики, які виявили нахил до наукової роботи, мають змогу продовжувати навчатися в аспірантурі та докторантурі, які діють на базі нашого інституту з спеціальностей «Всесвітня історія», «Історія України», «Історія науки і техніки».

В інституті підтримуються славні спортивні традиції, в його колективі вирости яскраві спортивні постаті. В 2001 р. студент інституту Сергій Гончаренко виконав норматив майстра спорту. Під час навчання в університеті цей здібний юнак входив до складу збірної України з легкої атлетики. Переможцями та призерами Всеукраїнських змагань ставали студенти інституту Ірина Кочубейник — призерка зимового чемпіонату України з легкої атлетики в закритих приміщеннях 2005 р., Степан Шевчук — бронзовий призер кубку України серед студентів 2006 р., Ольга Мазур — майстер спорту, чемпіон України зі спортивного орієнтування, Олександр Остаповець — призер Всеукраїнських змагань з 12-годинного бігу. Розвивається масовий спорт. Сьогодні збірні команди інституту є призерами університетських змагань з міні-футболу, баскетболу та кульової стрільби.

Значна увага приділяється розвитку художньої самодіяльності. Популярним серед студентів залишається вокальний

ансамбль «Ярославна». Упродовж багатьох років команда КВК інституту «Просто так» ставала переможцем університетських, а також міських та обласних змагань клубу кмітливих. Душею команди були Ілля Максимчук, Максим Березюк, Микола Бесарабов, Дмитро Софіна, Дмитро Лебедев, Олександр Гнатюк. Керівник популярного нині гурту «ТІК» Віктор Бронюк, випускник історичного факультету 2003 р., свій шлях до великої сцени розпочинав у студентській художній самодіяльності. Тоді активну участь у художній самодіяльності брали студенти Руслан Гега, Костянтин Штифурак, Олександр Козловець, Ольга Севастьянова та багато інших. Сьогодні в інституті активно працює драматична студія «Клію», керівником якої є студент Олександр Федоришен. Популярними залишаються бальні танці. Студент інституту Юрій Огньов є багаторазовим переможцем Всеукраїнських та обласних конкурсів бального танцю.

Студенти інституту традиційно беруть активну участь у політичному та громадському житті регіону. Навчальна та виховна робота викладачів інституту спрямована на формування життєвої позиції молоді, тому закономірними є її спроби брати участь у розв'язанні нагальних проблем регіону та країни. Історики неодноразово організовували та очолювали студентське самоврядування, яке реалізовувалося і у шефській допомозі школам, і в будівельних загонах, і в створенні молодіжного центру, у підтримці політичних та громадських рухів.

Таким чином, до сьогодні інституту вдалося зберегти свій кадровий і творчий потенціал й вийти на якісно новий рівень розвитку, ставши одним з провідних в університеті. Нині всю свою роботу інститут спрямовує на розбудову вищої освіти, забезпечення духовного, професійного та інтелектуального розвитку особистості, підготовку висококваліфікованих національних кадрів у системі освіти.

Посвята у студенти-першокурсники, 2011 р.

ІНСТИТУТ МАТЕМАТИКИ, ФІЗИКИ І ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Інститут математики, фізики і технологічної освіти (до квітня 2008 р. — Інститут перспективних технологій, економіки і фундаментальних наук), створений на базі двох факультетів — фізико-математичного та педагогічно-індустріального, функціонує як окремий структурний підрозділ Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського з лютого 2004 р.

Історія сучасного інституту математики, фізики і технологічної освіти розпочалася з часу заснування вчительського інституту в липні 1912 р. Вже тоді студенти вивчали фізико-математичні дисципліни: арифметику, алгебру, геометрію, тригонометрію та фізику, а у 1920 р. на шкільному відділенні була запроваджена підготовка вчителів за фізико-математичним циклом. Одне з чотирьох відділень Інституту соціального виховання було техніко-математичним.

Як окремий структурний підрозділ фізико-математичний факультет був створений у далекому 1933 р. Термін навчання становив чотири роки. Навчально-виховну та наукову роботу на факультеті тоді здійснювали дві кафедри — математики (завідувач — Р.М. Трахтенберг) та фізики (завідувач — кандидат фізико-математичних наук І.Д. Конозенко, який згодом захистив докторську дисертацію з фізики і плідно працював в Інституті фізики АН УРСР). Серед викладачів факультету були відомі

**ПОДОЛЯНЧУК
Станіслав Вікторович**

Декан-директор Інституту
математики, фізики
і технологічної освіти,
кандидат фізико-математичних
наук, доцент

вчені — професори В.К. Бернацький та О.М. Астряб.

Усі плани щодо подальшого розвитку факультету обірвала Велика Вітчизняна війна. Більшість студентів та викладачів пішли на фронт.

Лише у квітні 1944 р., після звільнення Вінниці від фашистських загарбників, факультет відновив свою роботу. Працювати доводилося в дуже важких умовах: не вистачало кваліфікованих викладачів, була відсутня навчально-матеріальна база, що особливо негативно позначалось на проведенні практичних і лабораторних занять з фізики. Проте колектив факультету поступово долав труднощі.

Більшість студентів фізико-математичного факультету в повоєнний період становили юнаки, які повернулися з фронтів Другої світової війни. Всі вони після закінчення інституту успішно працювали в школах, багато з них стали викладачами вищих навчальних закладів, директорами шкіл, науковцями. Серед цих юнаків був Іван Юхимович Побережник, якого як одного із кращих випускників 1947 р. залишили працювати на кафедрі математики. Працював він упродовж 60 років, сумлінно готуючи майбутніх вчителів математики.

Очолювали факультет у повоєнні роки декани Ф.М. Феліксів (1945–1946 рр.), І.Д. Ільєвський (1946–1949 рр.), Г.Ф. Півень (1950–1962, 1967–1969 рр.).

Кабінет математики, 1947 р.

У середині 1950-х років розпочалася реформа освітнянської галузі. Було взято курс на політехнізацію освіти. Поступово зміцнювалась навчально-матеріальна база факультету, зростала кількість студентів, підвищувався фаховий рівень викладачів.

Починаючи з 1956 р., на фізико-математичному факультеті підготовку фахівців забезпечували вже три кафедри: математики, фізики та основ виробництва (пізніше — загальнотехнічних дисциплін), а термін навчання на факультеті збільшено до 5 років. Відповідно зростала кількість студентів та викладачів.

У 1958 р. в 9-11 класах після прийняття Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і дальший розвиток системи народної освіти в СРСР» вводиться курс основ виробництва (у сільських школах це, як правило, основи сільськогосподарського виробництва: рільництво, садівництво, тваринництво, механізація сільського господарства), який викладали один день на тиждень. У зв'язку з цим у педагогічному інституті розпочалася підготовка вчителів, які могли б викладати основи виробництва.

Поступово створювалася необхідна для такої підготовки матеріальна база: лабо-

раторії машинознавства і деталей машин, майстерні для виконання робіт по дереву і металу, класи авто- і кіносправи, кабінет креслення тощо. Було здійснено перехід на навчання за подвійними спеціальностями — «математика і фізика», «фізика та основи виробництва», «математика та основи виробництва», «математика та креслення». Студенти факультету вивчали креслення, сільськогосподарські машини, слюсарну і токарну справи, автосправу зі складанням відповідних екзаменів та видачею посвідчень слюсаря, токаря, кінодемонстратора, водія. Все це вимагало збільшення кількості викладачів.

З 1961 р. у складі факультету — вже чотири кафедри. З метою поліпшення навчально-виховного процесу та активізації методичної роботи на базі кафедри математики організовано дві кафедри — кафедру математики та кафедру елементарної математики з методикою викладання математики.

Керували факультетом у ті та наступні роки декани М.О. Куріцин (1962–1964 рр.), Г.Ф. Бушок (1964–1967 рр.), Н.М. Шунда (1970–1974 рр.), Л.П. Войцехівський (1975–1985 рр.).

У 1970–1980-х роках значно зміцнена навчально-матеріальна база фізико-математичного факультету, який вже розташовувався в новозбудованому навчально-лабораторному корпусі № 3. Помітно зросла кількість студентів.

У 1981 р. було створено факультет підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці, деканом якого став кандидат технічних наук Г.І. Новіков, а з червня 1982 р. — доцент Д.А. Мошинський. Частина викладачів перейшла із фізико-математичного факультету. Було розпочато роботу над створенням власної навчально-матеріальної бази. Становленню факультету сприяв прихід нових викладачів з науковим ступенем. Збільшення кількості студентів зумовило поділ у 1985 р. кафедри загальнотехнічних дисциплін на дві: за-

гальнотехнічних дисциплін (завідувач — І. С. Черкунов) і методики трудового навчання (завідувач — В. О. Подоляк).

У 1990-ті роки продовжував динамічно розвиватись фізико-математичний факультет: контингент студентів з кожним роком зростав, запроваджувалися нові спеціальності — «Фізика та основи інформатики»,

творчість учнів», а згодом — «Обслуговуюча праця». У 2000 р. на педагогічно-індустріальному факультеті, враховуючи сучасні тенденції підготовки вчительських кадрів, введена нова номенклатура спеціалізацій («Технічна творчість учнів», «Основи підприємництва», «Основи швейного та харчового виробництва», «Основи інформаційних технологій») та змінено назви обох кафедр: теорії і методики трудового та професійного навчання (завідувач — В. О. Подоляк) та машинознавства і основ виробництва (завідувач — І. С. Черкунов).

У лютому 2004 р. на базі двох факультетів — фізико-математичного та педагогічно-індустріального — було створено Інститут перспективних технологій, економіки та фундаментальних наук, який очолив професор Роман Семенович Гуревич. До складу інституту увійшли 8 кафедр: теорії і методики трудового та

професійного навчання; машинознавства, основ виробництва та безпеки життєдіяльності; алгебри і методики викладання математики; математики; фізики; методики викладання фізики та інформатики;

Кабінет обчислювальної техніки, обладнаний комп'ютерами КУВТ «Корвет», 1990 р.

«Математика та основи інформатики», «Математика та основи економіки», активно йшов процес обладнання спеціалізованих лабораторій та комп'ютерних класів сучасними технічними засобами та приладами. У 1996 р. поновлено набір на заочну форму навчання на спеціальність «Математика». Тоді фізико-математичний факультет очолювали І. О. Рокіцький (1985–1997 рр.) та О. В. Мозговий (1997–2004 рр.).

У 1994 р. факультет загальнотехнічних дисциплін, який з 2003 р. очолив Р. С. Гуревич, одержав нову назву — педагогічно-індустріальний. Він готував вчителів трудового навчання за такими спеціалізаціями: «Механізація сільськогосподарства», «Технічна

Заняття в лабораторії електрики та магнетизму, 1999 р.

інформаційних технологій та інноваційних методик навчання; економіки підприємства та економічної теорії. Очолили кафедри провідні науковці — професори О. В. Шестоपालюк, В. С. Абрамчук та доценти В. В. Атаманюк, В. С. Гаркушевський, О. І. Матяш, А. М. Сільвейстр, А. В. Смолінська, В. І. Солоненко.

У квітні 2008 р. Інститут перспективних технологій, економіки і фундаментальних наук було перейменовано в Інститут математики, фізики і технологічної освіти (ІМФТО). З жовтня 2011 р. цей структурний підрозділ очолює кандидат фізико-математичних наук, доцент Станіслав Вікторович Подолянчук, який до цього понад 13 років обіймав посаду проректора з наукової роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Заступниками декана-директора інституту з різних напрямків працюють доцент О. В. Мозговий, доцент С. Д. Цвілик, доцент Д. І. Коломієць, старший викладач О. Б. Панасенко.

денти мають можливість отримати низку важливих і корисних спеціалізацій: інформатику, астрономію, креслення, швейну справу, основи дизайну, основи підприємництва, основи домашнього господарювання та здобути окремі робітничі професії.

Протягом навчання в інституті студенти вивчають низку важливих і цікавих фундаментальних дисциплін: математику, фізику, астрономію, математичний аналіз, креслення, деталі машин, опір матеріалів, різання матеріалів та сучасні спецкурси з нанотехнологій, оптоелектроніки, гіперкомплексного аналізу, фрактального аналізу тощо.

Студенти працюють в оснащених сучасною технікою та приладами лабораторіях (механіки, молекулярної фізики, електрики та магнетизму, оптики, атомної фізики, радіоелектроніки, астрономії, електротехніки, деталей машин та інших), навчальних кабінетах (геометрії, методики викладання фізики та математики, лекційних демонстрацій, креслення та інших), навчальних майстернях.

Заняття з методики навчання математики (майбутні вчителі математики), 2011 р.

Сьогодні в Інституті математики, фізики і технологічної освіти на денній та заочній формах навчається близько 800 студентів. Підготовка здійснюється за трьома освітньо-кваліфікаційними рівнями (бакалавр, спеціаліст, магістр) з таких напрямів підготовки (спеціальностей): математика, фізика, технологічна освіта. Крім того, сту-

денти мають можливість отримати низку важливих і корисних спеціалізацій: інформатику, астрономію, креслення, швейну справу, основи дизайну, основи підприємництва, основи домашнього господарювання та здобути окремі робітничі професії.

дійні проектори та інтерактивні дошки. Таке обладнання дозволяє використовувати сучасні технології в навчальному процесі та дослідницькій роботі.

Основою Інституту математики, фізики і технологічної освіти є його кадровий потенціал. Понад 90% викладачів структурного підрозділу мають науковий ступінь доктора та кандидата наук та вчене звання професора або доцента. Серед працівників інституту — член-кореспондент Національної Академії педагогічних наук України, 2 Заслужених працівники освіти України, Заслужений вчитель України, 15 Відмінників освіти України.

За успіхи в навчальній та науковій роботі багато викладачів інституту нагороджено Почесними грамотами МОНмолодьспорту України, НАПН України тощо. Найбільш кваліфіковані викладачі входять до складу спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій, є членами редакційних колегій авторитетних наукових видань, входять до складу різноманітних експертних комісій, експертних рад, організаційних комітетів та журі Всеукраїнських студентських та учнівських олімпіад, конкурсів, турнірів.

На високому навчальному, науковому та методичному рівні проводять навчальні заняття, організовують роботу студентських наукових гуртків та проблемних груп досвідчені викладачі професори Р.С. Гуревич, В.Ф. Заболотний, А.А. Томусяк, професори університету І.О. Рокіцький, В.С. Абрамчук, В.С. Трохименко, В.О. Подоляк, доценти С.В. Подолянчук, О.В. Мозговий, О.І. Матяш, В.С. Гаркушевський, С.Д. Цвілик, Ю.Г. Ковальов, О.З. Тимошенко, Д.І. Коломієць, В.Ф. Яремчук, М.В. Дідовик, В.С. Гарвацький, В.А. Ясінський, М.М. Ковтонюк, В.В. Атаманюк, А.Я. Матвійчук, А.В. Смолінська, М.В. Миронюк, Д.А. Мошинський, С.М. Рибак, А.М. Сільвейстр, Н.С. Кравчук, М.П. Жовнір та інші. Поряд з ними працює молодь. Більшість викладачів ІМФТО — випускники нашого університету.

Підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації на основі новітніх досягнень науково-технічного прогресу є одним з основних напрямків наукової діяльності в інституті. Належна увага приділяється поповненню професорсько-викладацького складу новими докторами та кандидатами наук: за останні 10 років викладачі структурного підрозділу захистили загалом 39 дисертацій. Понад 20 викладачів за цей час отримали вчене звання професора або доцента.

Важливим джерелом поліпшення якісних показників професорсько-викладацького складу Інституту математики, фізики і технологічної освіти є докторантура та аспірантура. Підготовка докторантів здійснюється за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», аспірантів — за спеціальностями 01.01.07 «Обчислювальна математика», 01.04.07 «Фізика твердого тіла», 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти».

До наукового керівництва аспірантів та наукового консультування докторантів залучають кращих спеціалістів (доктори наук, професори, кандидати наук, доценти) ІМФТО та інших вищих навчальних закладів України. Як наслідок — результативність роботи аспірантури перебуває на високому рівні.

Варто відзначити вагомий внесок у підготовку науково-педагогічних кадрів члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Р.С. Гуревича, доктора педагогічних наук, професора В.Ф. Заболотного, кандидата педагогічних наук, доцента О.І. Матяш. Заслугує високої оцінки діяльність з підготовки докторів та кандидатів наук для потреб інституту запрошених на роботу на відповідні кафедри академіка НАПН України, доктора фізикоматематичних наук, професора М.І. Шута, доктора фізикоматематичних наук, професора М.В. Працьовитого та інших.

Науково-дослідна робота в інституті проводиться з пріоритетних напрямків

розвитку науки і техніки. Постійно виконуються (або виконувались) науково-дослідні роботи, які фінансуються з коштів Державного бюджету. У процесі виконання цих робіт отримано ряд вагомих наукових результатів. Так, при виконанні проекту «Теоретичні та методичні основи технологій електронного навчання в закладах професійної освіти» (науковий керівник — професор Р. С. Гуревич) були розроблені та обґрунтовані моделі дистанційної освіти та методичні засади створення і впровадження технологій електронного навчання зі спеціальних предметів, розроблені та апробовані алгоритми технологій електронного навчання. Результати роботи мають соціальний ефект, що визначається поліпшенням якості підготовки фахівців.

Результатом виконання науково-дослідної роботи «Фізико-механічні властивості наноструктурних матеріалів систем Fe-C» (науковий керівник — доцент В. І. Солоненко) стала розробка теоретичних і технологічних основ відновлення металів з відходів металургійного виробництва та встановлення закономірності впливу форм і розмірів наноутворень та температурно-силових полів на фізико-механічні властивості наноструктурних систем Fe-C. Запропоновані шляхи розв'язання проблем міцності і пластичності шляхом використання технології спікання нанозернистих порошків.

У процесі виконання науково-дослідної роботи «Варіаційні методи дослідження нелінійних рівнянь математичної фізики в необмежених областях» (науковий керівник — професор О. А. Панков) досліджено стаціонарні і біжучі хвилі для нелінійних хвильових рівнянь та рівнянь Шредінгера, а також динамічні рівняння нескінченних систем осциляторів. Отримані результати не мають аналогів і можуть застосовуватися у фізиці конденсованих станів матерії та нелінійної оптики.

Науково-дослідна робота «Теоретичні аспекти удосконалення методичної під-

готовки учителя математики та фізики у педагогічному університеті засобами освітніх технологій» (наукові керівники — професор В. Ф. Заболотний, доцент О. І. Матяш) присвячена питанням компетентної підготовки майбутніх учителів фізики і математики в сучасному інформаційно-телекомунікаційному середовищі.

Викладачі інституту постійно створюють наукові розробки, які мають або в майбутньому будуть мати соціальний та (або) економічний ефект.

Творчим колективом під керівництвом професора Р. С. Гуревича розроблено навчально-методичний комплекс «Сучасні інформаційні технології та їхнє використання», який складається з навчального посібника, лабораторного практикуму, методичного посібника та інших методичних матеріалів з електронними версіями. Розроблений навчально-методичний комплекс «Демонстраційні комп'ютерні моделі для формування фізичних понять» (науковий керівник — професор В. Ф. Заболотний), який має на меті підвищення ефективності засвоєння знань з основ науки, інтересу до предмета, сприяє розвитку компетентностей учня, забезпечує диференціацію та індивідуалізацію навчального процесу.

Створено повну, теоретично обґрунтовану та експериментально перевірену методику застосування телекомунікаційних проектів у навчальному процесі ВНЗ (автори — професор О. В. Шестопалюк, доцент М. Ю. Кадемія, доцент Л. С. Шевченко). Розроблено технологію застосування електронно-променевого пучка при відновленні кремнію та отриманні фулеренів у вакуумі (автори — доцент В. І. Солоненко, доктор технічних наук М. П. Гадзира, доцент В. О. Панібрацький). Створені комп'ютерні додатки до сучасних навчальних підручників з фізики (автор — доцент В. І. Сумський) та ін.

Активно співробітничав інститут з місцевими органами виконавчої влади, виконуючи актуальні з наукової і важливі

із соціальної точки зору науково-дослідні роботи. Викладачі інституту постійно виборюють гранти обласної державної адміністрації на реалізацію різноманітних проектів. Серед них «Розробка, створення і функціонування «Центру інтерактивних технологій для забезпечення якісної освіти учнів і студентів» (наукові керівники — професор О.В. Шестопалюк, професор Р.С. Гуревич), «Формування професійної компетентності майбутніх педагогів засобами інтерактивного освітнього середовища» (науковий керівник — професор О.В. Шестопалюк), «Використання сервісів Веб 2.0 у підготовці майбутніх педагогів» (науковий керівник — професор Р.С. Гуревич), «Розробка навчально-методичного комплексу для мультимедійного супроводження уроків дисциплін змістової лінії «Природознавство» (природознавство — 5 клас, фізика — 7 клас)» (науковий керівник — доцент В.Ф. Заболотний), «Створення освітнього середовища для підготовки педагогів засобами інформаційних технологій» (науковий керівник — професор О.В. Шестопалюк), «Розробка технологій електронного навчання для підготовки майбутніх учителів» (наукові керівники — професор Р.С. Гуревич, доцент М.Ю. Кадемія), «Розробка навчально-методичного комплексу для вивчення фізики засобами мультимедіа» (науковий керівник — доцент В.Ф. Заболотний), «Інформаційне забезпечення спілкування в системі «викладач-комп'ютер-студент» у фаховій підготовці вчителя» (науковий керівник — доцент М.Ю. Кадемія).

Творчий колектив у складі професора В.Ф. Заболотного (керівник), доцента Н.А. Мислицької, старшого викладача М.О. Моклюка та учителя фізики Я.О. Мороза у 2012 р. стали переможцями загальнонаціонального конкурсу зі створення електронних освітніх ресурсів у номінації «Фізика» Національного проекту «Відкритий світ».

На кожній кафедрі інституту виконуються також кафедральні науково-дослідні

роботи, які стосуються актуальних проблем нового змісту освіти та методики навчання і виховання, зокрема теоретичних і методичних засад професійного формування майбутнього вчителя математики, фізики, технологій та інформатики, методики застосування цифрових освітніх ресурсів під час вивчення фізико-математичних дисциплін у середній та вищій школах, застосування в навчальному процесі інформаційних та інноваційних технологій, удосконалення змісту та методики як викладання фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін, так і фундаментальних досліджень в галузі фізико-математичних і технічних наук, зокрема дослідження різницевої алгебри Менгера, багатомірних функцій, побудови основ теорії функцій дуальної та бінарної змінної, дослідження і побудови розв'язків систем диференціальних рівнянь, дослідження властивостей напівпровідникових приладів у діапазоні надвисоких частот та розробки сенсорів довкілля, вивчення теплофізичних явищ та релаксаційних процесів у модифікованих твердих тілах тощо.

Активною є видавнича діяльність викладачів інституту. Серед найбільш ґрунтовних публікацій — монографії «Проблеми підготовки майбутніх учителів технологій у педагогічних ВНЗ» (Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія, Л.С. Шевченко), «Формування методичної компетентності учителя фізики засобами мультимедіа» (В.Ф. Заболотний), «Algebras of multiplace functions» (В.А. Дудек, В.С. Трохименко), «Introduction to spectral theory of Schrodinger operators» (О.А. Панков), «Науково-методичні основи викладання загальної фізики» (Г.Ф. Бушок, Б.С. Колупаєв), «Методика навчання студентів методам аналізу і синтезу механізмів і машин у вищій школі» (П.А. Яковинин), «Формування в учнів системи наукових компетентностей у галузі сучасного виробництва» (В.О. Подоляк), «Розв'язання лінійних рівнянь теорії поля» (В.С. Абрамчук, І.В. Абрамчук), «Теорія і практика на-

вчання в професійно-технічних закладах» (Р.С. Гуревич), «Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ» (О.В. Шестопалюк, Р.С. Гуревич, Г.Б. Гордійчук, Л.Л. Коношевський, О.Л. Коношевський) та інші.

З наукового доробку викладачів Інституту математики, фізики і технологічної освіти

Широке практичне застосування мають підручники і навчально-методичні посібники, рекомендовані МОНмолодьспорту України до впровадження в навчальний процес. Серед них — «Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі і наукових дослідженнях» (Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія), «Збірник задач з теорії чисел» (В.С. Гарвацький, В.Т. Кулик, І.О. Рокіцький, Р.І. Рокіцький, В.А. Ясінський), «Алгебра і теорія чисел» (І.О. Рокіцький, В.Т. Кулик), «Демонстраційний експеримент з фізики» (В.Ф. Заболотний), «Педагогічний досвід: атестація працівників освіти» (О.В. Шестопалюк), «Технологія конструкційних матеріалів» (В.В. Атаманюк), «Фізичні величини. Закони. Механіка» (В.Ф. Заболотний, Н.А. Мислицька, Ю.А. Пасічник), «Сучасні інформаційні засоби навчання» (П.К. Гороль, Р.С. Гуревич, Л.Л. Коношевський, О.В. Шесто-

палюк), «Науково-педагогічні дослідження з фізики і методики її викладання» (В.Ф. Заболотний, М.І. Шут), «Посібник з математики» (В.С. Абрамчук, Л.А. Тютюн, Н.М. Шунда), «Задачі міжнародних математичних олімпіад та методи їх розв'язування» (В.А. Ясінський, В.М. Лейфура, І.М. Мітельман), «Сучасні інформаційні технології та їхнє використання» (Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія, О.В. Шестопалюк та інші), «Вища математика. Практикум» (М.В. Миронюк, Н.В. Захарченко), «Коливання і хвилі» (В.Ф. Заболотний, Б.А. Сусь, Н.А. Мислицька), «Навчально-виховний процес у професійно-технічних закладах» (за ред. професора Р.С. Гуревича), «Мультимедійні засоби навчання» (П.К. Гороль, Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія, О.В. Шестопалюк), «Методика використання технічних засобів навчання» (П.К. Гороль, Л.Л. Коношевський, М.Г. Вороліс), «Збірник математичних задач підвищеної складності» (В.А. Ясінський) та ін.

Здійснюють викладачі інституту і патентно-ліцензійну діяльність. Доцен-

Патенти викладачів кафедри фізики і методики навчання фізики, астрономії

ти В. Ф. Яремчук, Н. С. Кравчук та асистент С. М. Смішний отримали понад 20 патентів на винаходи, які відносяться до галузі фізики напівпровідникових приладів та оптоволоконної техніки. Чимало викладачів (професори Р. С. Гуревич, В. С. Трохименко, В. Ф. Заболотний, доцент С. В. Подолянчук та інші) мають публікації у провідних закордонних наукових журналах.

Лише за останні 5 років викладачі ІМФТО опублікували 2237 одиниць наукової та навчально-методичної продукції загальним обсягом 3402,11 умовних друкованих аркушів, в тому числі 10 монографій, 276 підручників та навчально-методичних посібників, 1266 статей.

Збірник наукових праць «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми», який видається з 1992 р., включений до переліку фахових видань, в яких можуть публікуватись основні результати дисертаційних робіт. У 2009 р. збірник у рейтингу ВАК України серед педагогічних наукових видань України посів 2 місце. Роботи викладачів і студентів публікуються також в наукових виданнях інституту «Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти» та «Методичний пошук».

Організація і проведення науково-теоретичних конференцій, науково-практичних семінарів, студентських олімпіад і конкурсів різного рівня є важливим напрямком науково-організаційної діяльності інституту математики, фізики і технологічної освіти. Уже традиційними стали міжнародні науково-практичні конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: мето-

дологія, теорія, досвід, проблеми» (з 1992 р.), «САММАС (комети, астероїди, метеори, метеорити, астроблеми, кратери)» (з 1999 р.), «Структурна релаксація в твердих тілах» (з 2003 р.), всеукраїнська наукова конференція «Стан та перспективи підготовки вчителя математики в Україні» (з 2009 р.). Високий рівень конференцій засвідчує те, що в них неодноразово брали участь відомі науковці і практичні працівники освітньої галузі України, Росії, Білорусі, Польщі, Казахстану, Узбекистану, Болгарії, Чехії, Угорщини, Німеччини, Алжиру, Японії, США, Канади.

МОН України неодноразово впродовж 1995–2002 рр. обирало Вінницький державний педуніверситет базовим вищим навчальним закладом для проведення II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з математики серед студентів вищих педагогічних навчальних закладів та у 2009–2011 рр. — Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з математичних наук (в т. ч. прикладна математика та механіка деформованого твердого тіла, газу та рідини). Із 2011 р. естафета проведення Всеукраїнської студентської

Президія Міжнародної конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми», 2012 р.

олімпіади з математики знову передана ІМФТО.

На базі інституту проводиться чимало інших науково-методичних заходів, зокрема Всеукраїнська науково-практична конференція «Космонавтика: минуле, сьогодні, перспективи» (2007–2009 рр.), щорічні Фестивали науки, обласний конкурс «Вчитель року» в номінації «Трудове навчання», різноманітні обласні семінари та семінари-практикуми для вчителів математики, фізики, інформатики та трудового навчання тощо. Щороку у квітні проходить інститутська науково-практична конференція «Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти», в роботі якої беруть активну участь викладачі та студенти.

Викладачі, аспіранти та студенти Інституту математики, фізики і технологічної освіти представляють результати власних розробок на різноманітних виставках. Так, на Міжнародній виставці «Сучасні навчальні заклади–2010» (Київ) ІМФТО нагороджений дипломом «За вагомий внесок у модернізацію національної системи освіти». На виставках «Освіта та кар'єра» (2008, 2009 рр.) викладачі інституту разом з працівниками інших структурних підрозділів представляли підручники і навчальні посібники нового покоління, за видання яких нагороджені дипломом МОН України та Товариства «Знання». У 2008 р. були учасниками міжнародної виставки з проблем сонячної енергії «Solar Si Pro» (Гамбург, Німеччина).

Навчально-виховний процес в інституті на початку 2012 року забезпечувало п'ять кафедр.

Свої витоки кафедра математики та інформатики бере з 1933 р., коли було створено кафедру математики, яку очолював Р.М. Трахтенберг. У різні роки кафедрою керували також І.Д. Ільєвський, В.Я. Горошко, П.М. Глушков, В.Л. Карпенко, П.М. Олонічев, А.А. Томусяк, В.С. Тро-

хименко, В.С. Абрамчук, М.М. Ковтонюк, Л.А. Тютюн, О.З. Тимошенко.

З 1950-х років викладачі традиційно читали такі математичні дисципліни: математичний аналіз, вища алгебра, аналітична, нарисна, проєктивна і диференціальна геометрії, основи геометрії, елементарна математика, теоретична арифметика і теорія чисел, теорія функцій дійсної та комплексної змінної, методика викладання математики, креслення з методикою викладання, історія математики тощо.

Для поліпшення управління та методичної роботи постало питання про поділ кафедри, який відбувся в 1961 р. зі створенням кафедр математики та елементарної математики з методикою викладання математики. Це вимагало від керівництва факультету належної уваги до якісного зростання науково-педагогічних кадрів новостворених кафедр.

Найбільш обдаровані випускники фізико-математичного факультету (В.С. Трохименко, В.С. Гарвацький, І.І. Мельник, І.О. Рокіцький, В.Т. Кулик, Д.А. Мошинський, О.З. Тимошенко) свого часу були залишені для роботи на кафедрах. Крім того, на кафедру математики були запрошені перспективні науковці П.М. Глушков та Й.Я. Вінер. Вагомий внесок у підготовку наукових кадрів зробив кафедральний науковий семінар, яким керував кандидат фізико-математичних наук, доцент П.М. Олонічев. Через цей семінар пройшли десятки випускників, які згодом здобули наукові ступені і вчені звання, викладають у різних навчальних закладах України та за кордоном.

Упродовж майже 80 років кафедра забезпечувала математичну підготовку студентів. Чимало зробила вона для вдосконалення викладання традиційних та розробки нових математичних курсів, створення навчальних посібників. В різні роки на кафедрі математики працювали професори О.А. Панков, О.П. Стахов, В.І. Клоч-

ко, А.А. Томусяк, В.С. Абрамчук, В.С. Трохименко, доценти П.М. Глушков, Й.Я. Вінер, Б.М. Білий, О.І. Власенко, П.М. Олонічев, М.О. Куріцин, Х.А. Портной, В.Л. Карелін, А.П. Войцехівський, В.Л. Карпенко, Б.В. Романовський, В.С. Гарвацький, В.Т. Кулик, Д.А. Мошинський, М.М. Ковтонюк, М.В. Кондратович, Л.З. Тарасова, Ю.В. Боднарчук, О.Г. Усач, Ю.С. Ільніцький, Т.Є. Панкова, Л.А. Вотякова, Н.В. Захарченко, Л.А. Тютюн, С.М. Бак, О.І. Жмурко, А.Г. Яровенко, старші викладачі та асистенти М.Н. Олонічева, К.О. Шестакова, С.С. Яровий, Б.В. Малінковський, А.О. Сироватка, І.В. Жовтяк, Ю.С. Твердохліб, В.В. Вареник, Н.М. Абрамчук, І.В. Зузяк, А.С. Вешемірський, Л.Ф. Троян, О.С. Туржанська.

Кафедра має помітні здобутки в науково-дослідній та навчально-методичній роботі. Значних успіхів досягли професори А.А. Томусяк, В.С. Трохименко, доценти П.М. Олонічев, П.М. Глушков, А.П. Войцехівський, М.М. Ковтонюк.

Із березня 2010 року кафедра математики перейменована на кафедру математики та інформатики.

За останні 5 років викладачі кафедри опублікували 3 монографії, 40 навчально-

методичних посібників та підручників для середньої і вищої школи, 48 методичних розробок, понад 150 статей у фахових журналах (у тому числі близько 20 — в закордонних виданнях) тощо.

У 1995–2002 рр. кафедра була організатором другого етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з математики, а у 2009–2011 рр. — II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з математичних наук. Починаючи з 2011 р., кафедра знову бере участь в організації Всеукраїнської студентської олімпіади з математики.

Серед основних напрямів наукових досліджень викладачів кафедри математики та інформатики чисельні методи розв'язування лінійних алгебричних систем великих порядків (В.С. Абрамчук), алгебри скінченного рангу (А.А. Томусяк, Л.А. Вотякова, Л.Ф. Троян), алгебри багатомісних функцій (В.С. Трохименко), проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі ВНЗ і ПТНЗ (В.І. Ключко, О.І. Жмурко), диференціальні рівняння (О.З. Тимошенко, М.М. Ковтонюк, С.М. Бак), теоретико-методичні аспекти

вивчення математичного аналізу з використанням інноваційних технологій (М.М. Ковтонюк), використання ділових ігор у навчальному процесі ВНЗ (Н.В. Захарченко), наступність допрофесійної і професійної підготовки майбутніх учителів математики (Л.А. Тютюн).

На початок 2011/12 навчального року в складі кафедри нарахувалось 14 викладачів, серед них професори В.І. Ключко, В.С. Трохименко, В.С. Абрамчук; доценти М.М. Ковтонюк (докторант), О.З. Тимошенко (завідувач кафедри), Д.А. Мошинський, Л.А. Вотякова,

Лабораторія інформатики

Н.В. Захарченко, Л.А. Тютюн, С.М. Бак, О.І. Жмурко, А.Г. Яровенко; асистенти Л.Ф. Троян, О.С. Туржанська, а також зав. лабораторій В.О. Поліщук, старші лаборанти І.О. Дьогтева, Д.О. Баб'юк.

Кафедра алгебри і методики викладання математики бере витoki з 1961 р., коли було створено кафедру елементарної математики з методикою викладання математики. Першим її завідувачем був кандидат педагогічних наук Олександр Іванович Власенко (1915–1995 рр.), який очолював її протягом двох термінів (до 1972 р.). Він був знаним у республіці методистом, читав лекції з методики викладання математики, проективної та елементарної геометрії.

Другим завідувачем кафедри з січня 1972 р. до серпня 1982 р. був кандидат фізико-математичних наук Володимир Тихонович Кулик. Його лекції з алгебри і теорії чисел та числових систем завжди відзначалися високим науковим рівнем, строгі математично і грамотні методично. Під керівництвом В.Т. Кулика на кафедрі багато уваги приділяли ефективному проведенню педагогічних практик, а конкурси стінної преси студентів-практикантів залишилися в пам'яті всіх випускників факультету тих років.

У 1974 р. кафедру елементарної математики з методикою викладання математики перейменували в кафедру алгебри і методики викладання математики. У 1982–1983 та 1988–1991 рр. кафедру очолював І.Ю. Побережник. Його методичний талант та любов до правильної української математичної термінології завжди були прикладом для наслідування. Його перу належить низка методичних праць, присвячених упровадженню ідей і методів сучасної алгебри в шкільну математику.

З 1983 р. до вересня 1988 р. кафедру очолював доктор педагогічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України Никифор Миколайович Шунда.

З травня 1991 р. до вересня 1995 р. завідувачем кафедри був кандидат педагогічних

наук, доцент Михайло Зельманович Грузман. Видана ним книга «Логические игры с калькулятором» (1980 р.) була досить популярною серед учителів та учнів. Він викладав методику інформатики та один з перших в інституті опанував персональний комп'ютер.

З вересня 1995 р. кафедрою керував Олександр Захарович Тимошенко, а з 2003 р. — доцент Ольга Іванівна Матяш.

У різний період на кафедрі алгебри та методики викладання математики працювали знані на Вінниччині математики та методисти: доценти І.Д. Ільєвський, Ф.М. Сохацький, О.С. Пилявська, старші викладачі С.С. Яровий, Б.Я. Сиваківський, В.С. Тарасюк, викладачі Л.Й. Далечек, Л.Г. Побережець, К.О. Шестакова, О.М. Маранчук, О.Ю. Кирнасовський.

З 1974 р. після закінчення аспірантури і захисту кандидатської дисертації на посаду старшого викладача кафедри повернувся І.О. Рокіцький. Відтоді Іван Олександрович постійно викладає алгебру і теорію чисел, а досвід його роботи знайшов відображення в книгах «Алгебра і теорія чисел. Практикум» (2 ч.; 1982–1986 рр.), опублікованих видавництвом «Вища школа» у співавторстві з відомими київськими алгебристами С.Т. Завало та С.С. Левіщенко. Упродовж багатьох років ці книги є основними посібниками для практичних занять студентів математичних спеціальностей педагогічних вищих навчальних закладів України. У 1982–1985 рр. І.О. Рокіцький надавав допомогу Афганістану в розбудові вищої педагогічної освіти, де також опублікував понад 10 науково-методичних посібників і праць на мові дарі.

З 1991 р. на кафедру алгебри та методики викладання математики із факультету підготовки вчителів початкових класів перейшов працювати В'ячеслав Андрійович Ясінський. Він навчає розв'язуванню задач як студентів, так і здібних учнів шкіл міста, які успішно виборюють високі призові місця

на міжнародних математичних олімпіадах. Його перу належить низка наукових праць, присвячених методиці розв'язування олімпіадних математичних задач. Він є членом журі Всеукраїнських олімпіад юних математиків, членом редколегії журналу «У світі математики» та ведучим сторінки конкурсних задач в українському журналі «Математика в школі».

У ювілейний для університету рік кафедра алгебри та методики викладання математики увійшла в такому складі: доцент О.І. Матяш, професор І.О. Рокіцький, професор М.В. Працьовитий (сумісник), доценти В.С. Гарвацький, М.В. Миронюк, Л.Ф. Михайленко, І.В. Калашніков, О.Л. Коношевський, В.А. Ясінський, старші викладачі А.Л. Воевода, Л.Й. Наконечна, О.Б. Панасенко.

Кафедра фізики та методики викладання фізики, інформатики, астрономії розпочинає свою історію в 1933 р. з кафедри фізики в складі педагогічного інституту. Її очолював І.Д. Конозенко. Серед перших викладачів кафедри фізики був відомий учений, професор, член ВУАН В.К. Бернацький, який очолив її у 1937 р. У повоєнний час кафедрою керували професори А.Ф. Самарін (1944–1946 рр.), П.М. Зузяк (1976–1982 рр.), (1985–2001 рр.), доценти В.М. Коновалов (1946–1957 рр.), А.М. Яворський (1952–1966 рр.), В.М. Носолюк (1966–1974 рр.), І.М. Кучерук (1974–1976 рр.), Є.С. Смолінський (1982–1985 рр.), В.І. Солоненко (2001–2009 рр.), М.В. Дідовик (2009–2011 рр.).

У різний час на кафедрі працювали професор Г.Ф. Бушок, доценти Г.Ф. Півень, В.Р. Ляхович, М.Н. Нечипорук, І.М. Кучерук, В.І. Сумський, В.М. Носолюк, В.І. Коновалов, Л.В. Черниш, старші викладачі В.І. Кулаков, З.Н. Урман, О.Д. Котенко, С.Ю. Мельник, О.К. Фідря, М.Ю. Чухрій, Е.В. Гріщенко, В.М. Коряк та інші.

1970–1990 рр. характеризувалися значним поживаленням науково-дослідної роботи. Були засновані науково-дослідні ла-

бораторії з теплофізики (В.М. Андріанов, І.М. Кучерук), фізики полімерів (В.М. Носолюк), фізики твердого тіла (П.М. Зузяк, В.І. Сумський), із світлорозсіюючих середовищ (Є.С. Смолінський). На базі цих лабораторій було підготовлено низку дисертацій та створено спеціальний фізичний практикум, отримано близько 20 авторських свідоцтв на наукові розробки.

Одним із енергійних організаторів науково-дослідної роботи був доктор фізикоматематичних наук, професор П.М. Зузяк, автор понад 100 наукових праць, під керівництвом якого на кафедрі упродовж 1975–1991 рр. виконувалися роботи з господарсько-договірної тематики, а в 1991–2001 рр. — з держбюджетних тем.

Значний внесок у розвиток методичної думки в Україні зробив доктор педагогічних наук, професор Г.Ф. Бушок, який одним із перших започаткував науковий підхід до розв'язання питань методики викладання фізики у педагогічних ВНЗ. У співавторстві з доцентом Г.Ф. Півнем він видав підручник «Курс фізики» (2 ч.; 1969–1972 рр.), який витримав три видання, разом з В.М. Андріановим, В.П. Дущенком, В.М. Носолюком та П.П. Кіричком — посібник «Фізичний практикум» (1965 р.), а в співавторстві з Б.С. Колупаєвим — «Науково-методичні основи викладання загальної фізики» (1999 р.).

Один із досвідчених методистів України доцент М.Н. Нечипорук обладнав зразкову аудиторію для читання лекцій з методики фізики, створив навчальну лабораторію для проведення занять з шкільного фізичного практикуму. Свої пошуки в галузі методики викладання фізики та досвід винахідницької роботи він узагальнив у низці праць, зокрема в посібнику «Прилади для фізичного експерименту» (1971 р., разом з В.Т. Черняшевським).

Одним із перших в Україні започаткував впровадження комп'ютерів у навчальний процес доцент В.І. Сумський, який розробив кілька десятків програм застосування

ПК на лекціях, практичних і лабораторних заняттях.

З 2003 р. до жовтня 2011 р. функціонувала кафедра методики викладання фізики та інформатики, яку очолювали в різні роки доценти В.Ф. Заболотний (2003–2006, 2009–2011 рр.) та А.М. Сільвейстр (2006–2009 рр.).

У листопаді 2011 р. відбулося об'єднання цих двох кафедр, на базі яких створено кафедру фізики і методики викладання фізики, інформатики, астрономії. Очолив кафедру доктор педагогічних наук, професор В.Ф. Заболотний. Нині на кафедрі працюють доценти А.М. Сільвейстр, А.І. Білюк, О.В. Мозговий, В.Ф. Яремчук, Н.С. Кравчук, С.М. Рибак, Н.А. Мисліцька, М.В. Дідовик, кандидати наук М.О. Моклюк, Н.Б. Копняк, В.П. Думенко, старший викладач А.Ф. Недибалюк.

Кафедра забезпечує фундаментальну підготовку студентів з курсу загальної та теоретичної фізики, методики навчання фізики, інформатики, астрономії та астрофізики, а також зі спеціальних дисциплін і спецкурсів. Для цього створена належна матеріально-технічна база, що налічує 11 навчальних і навчально-науково-

дослідницьких лабораторій та 3 навчальних кабінети, обладнаних необхідними приладами, установками та засобами вимірювання, контролю і автоматики.

На кафедрі активно вивчають проблеми теорії та методики навчання фізики. З наукового напрямку функціональної оптоелектроніки та сенсорики створена наукова лабораторія (керівник — доцент В.Ф. Яремчук), а з наукового напрямку фізики твердого тіла — лабораторія релаксаційних явищ (керівник — доцент О.В. Мозговий). На базі кафедри проводять міжнародні наукові конференції з астрономії та фізики твердого тіла. Успішно працюють студентський загальнофізичний гурток і декілька проблемних груп.

Свідченням високого рівня науково-методичної підготовки випускників кафедри є те, що майже всі її викладачі — вихованці ВДПУ. Гордістю кафедри є її випускники, 14 з яких захистили докторські, а понад 50 — кандидатські дисертації. Кафедра також бере активну участь у громадському, культурному та спортивному житті інституту та університету.

Кафедра машинознавства, організації і економіки виробництва та безпеки життєдіяльності. У 1954 р. відповідно до урядової Постанови в загальноосвітніх школах було запроваджено трудове й виробниче навчання учнів. Тому у Вінницькому державному педагогічному інституті у 1954/55 навч. році приступили до занять 4 групи студентів, які за 5 років навчання вивчали на лекційних і лабораторно-практичних заняттях технічні дисципліни: нарисну геометрію і креслення, технологію матеріалів, електротехніку, технічну механіку, автомобільно-тракторну справу, сільськогосподарські

Заняття із спецфізпрактикуму в лабораторії функціональної оптоелектроніки, 2011 р.

машини, основи енергетики, методика трудового і виробничого навчання. У навчальних майстернях виконували практичні роботи зі столярної, слюсарної, токарної, електромонтажної справи, освоювали практичне водіння автомобілів, складали екзамени в Державтоінспекції і одержували посвідчення водія автомобіля.

Кафедра загальнотехнічних дисциплін розпочала роботу 1 вересня 1956 р. під керівництвом кандидата педагогічних наук, доцента Г.Ф. Бушка. У колективі тоді працювали 3 старших викладачі, 4 асистенти, 7 лаборантів, 2 інструктори водіння автомобілів, 1 механік з ремонту машин та тракторів.

1 вересня 1959 р. за курсом завідувачем кафедри був обраний кандидат технічних наук, доцент С.І. Степанюк. Він викладав «Сільськогосподарські машини» і «Автотракторну справу». У серпні 1961 р. завідувачем кафедри загальнотехнічних дисциплін став І.Г. Фоменко. Пізніше роботою кафедри керував доцент А.М. Яворський, потім доцент В.М. Андріанов. Згодом кафедру було перейменовано на кафедру методики фізики й технічних дисциплін.

Істотні події, що вплинули на подальший розвиток кафедри, відбулися в 1979 і 1981 рр. У 1979 р. фізико-математичний факультет вперше здійснив набір студентів на спеціальність «Загальнотехнічні дисципліни», а в 1981 р. створено факультет підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін та праці, деканом якого був доцент Г.І. Новіков.

Після того, як колектив викладачів кафедри у вересні 1985 р. розділився на два структурних підрозділи, кафедру загальнотехнічних дисциплін і кафедру методики трудового і професійного на-

вчання очолили доценти І.С. Черкунов та В.О. Подоляк.

У 2002 р. кафедру перейменовано на кафедру машинознавства та основ виробництва, а у 2006 р. — на кафедру машинознавства, основ виробництва та безпеки життєдіяльності. За час існування завідувачами кафедри були Г.Ф. Бушок, І.Г. Фоменко, А.М. Яворський, П.М. Стягайло, В.М. Андріанов, І.С. Черкунов, В.В. Атаманюк, В.С. Гаркушевський. Значний внесок у розробку навчально-методичного забезпечення та викладання спеціалізованих предметів зробили доктори педагогічних наук, професори М.М. Шкодін і П.А. Яковишин.

Заняття в лабораторії «Деталі машин»

Тривалий час економіку в інституті читали викладачі суспільних дисциплін. Тільки в 1935–1938 рр. діяла кафедра політичної економії. У 1961 р. кафедра була відновлена. З 1961 до 1976 рр. її очолював відомий методист Ю.О. Степаненко, а згодом — доцент Ф.М. Роботко (1975–1986 рр.), доцент І.П. Левчук (1986–2006 рр.), доцент А.В. Смолінська (2006–2011 рр.).

У жовтні 2011 р. кафедру економіки підприємства та економічної теорії було об'єднано з кафедрою машинознавства, основ виробництва і безпеки життєдіяльності і створено нову кафедру — маши-

нознавства, організації і економіки виробництва та безпеки життєдіяльності (завідувач кафедри — доцент В.С. Гаркушевський), на якій працювали 15 викладачів, 12 з яких — з ученим званням доцента та (або) науковим ступенем кандидата наук. Забезпечувати навчальний процес професорсько-викладацькому складу допомагають 1 майстер виробничого навчання та 3 лаборанти.

Кафедра методики трудового навчання, пізніше — теорії і методики трудового та професійного навчання, потім — теорії і методики технологічної і професійної освіти створена в 1985 р. Упродовж 1985–1988 та 1993–2003 рр. кафедру очолював доцент В.О. Подоляк, а також доцент Р.С. Гуревич (1988–2003 рр.), доцент В.С. Гаркушевський (2003–2007 рр.), доцент Ю.Г. Ковальов (з 2007 р.).

За роки існування на кафедрі працювали кандидати наук Р.А. Капустянський, В.І. Волинець, В.Д. Мусієнко, В.С. Покровський, П.Д. Мамонів, А.Я. Матвійчук, Л.Л. Коношевський, П.К. Гороль, Д.І. Коломієць, а також викладачі В.М. Кутько, А.Р. Іванов, Л.Ю. Лотоцький, М.О. Мосьондз, М.Ю. Байло, І.І. Федорчук, майстер виробничого навчання А.С. Трахтенберг, завідувачі навчальними майстернями В.Д. Кондратюк, С.Ф. Палазюк, лаборант Л.І. Колесник.

У ювілейний для університету рік кафедра увійшла в такому складі: член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Р.С. Гуревич; кандидат педагогічних наук, професор університету В.О. Подоляк; кандидати педагогічних наук, доценти Ю.Г. Ковальов, О.Ю. Пінаєва, В.М. Бойчук; кандидат мистецтвознавства, член Націо-

нальної спілки художників України, доцент Т.П. Зузяк; кандидати наук, старші викладачі О.Д. Сидоренко, В.П. Мельничук; асистенти О.І. Буга, Д.М. Луп'як, В.М. Глуханюк; майстри виробничого навчання Г.Ф. Чадюк, О.В. Назаров, Ю.М. Бабчук, В.В. Соловей, А.В. Мишук; завідувач лабораторій М.М. Гунько; старший лаборант Л.І. Буздиган.

Серед викладачів кафедри — Заслужений працівник освіти України, Почесний працівник Вінницького державного педагогічного університету, нагороджений нагрудними знаками МОНмолодьспорту України «Петро Могила», «За наукові досягнення», медаллю НАПН України «К.Д. Ушинський» Р.С. Гуревич, Заслужений працівник ВДПУ, нагороджений знаком «Відмінник освіти України» В.О. Подоляк.

Навчальні майстерні
(цех механічної обробки деревини), 2011 р.

Викладачі кафедри теорії і методики технологічної та професійної освіти здійснюють навчання студентів за напрямом підготовки «Технологічна освіта» (освітньо-кваліфікаційні рівні бакалавр, спеціаліст, магістр), під час якої студенти мають змогу здобути кваліфікацію «Вчи-

тель технологій і креслення» з отриманням низки спеціалізацій, в тому числі — основ дизайну, основи інформатики, основи підприємництва тощо.

Викладачі кафедри успішно проводять науково-дослідну та методичну роботу. Зокрема, професор Р.С. Гуревич є автором понад 440 праць, з них 6 монографій, 50 навчально-методичних посібників, 8 з яких з грифом МОН України, 63 методичні рекомендації. Професор університету В.О. Подоляк має понад 300 наукових праць. Серед них — 4 монографії, 21 посібник, понад 100 наукових статей, 130 методичних рекомендацій з різних навчальних дисциплін для загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і вищих навчальних закладів.

З метою якісної підготовки педагогічних працівників у галузі інформаційних технологій та методик їх використання в навчальному процесі 1 вересня 2003 р. було створено кафедру інформаційних технологій та інноваційних методик навчання. На момент створення на кафедрі працювали 8 викладачів та 1 лаборант, які забезпечували викладання двох дисциплін: «Основи роботи з ПК» і «Технічні засоби навчання». Очолював кафедру професор О.В. Шестопалюк.

У 2010 р. кафедру інформаційних технологій та інноваційних методик навчання було перейменовано на кафедру інноваційних та інформаційних технологій в освіті. Її очолила кандидат педагогічних наук, доцент М. Ю. Кадемія. У січні 2012 р. кафедра увійшла до складу Інституту магістратури, аспірантури і докторантури ВДПУ.

Для оптимізації та вдосконалення структури Інституту математики, фізики і технологічної освіти в березні 2012 р. на базі кафедри математики та інформатики і кафедри алгебри і методики викладання математики створено кафедру математики і методики навчання математики, на базі кафедри машинознавства, організації і економіки виробництва та безпеки життєдіяльності і кафедри теорії і методики технологічної і професійної освіти створе-

но кафедру технологічної освіти, економіки і безпеки життєдіяльності. Очолили ці кафедри відповідно професор А.М. Коломієць та професор Р.С. Гуревич. Змінено також назву кафедри фізики та методики викладання фізики, інформатики, астрономії на кафедру фізики і методики навчання фізики, астрономії (завідувач — професор В.Ф. Заболотний).

Невід'ємною складовою діяльності інституту є науково-дослідна робота студентів, яка здійснюється як під час навчального процесу, так і поза його межами. Студенти інституту беруть активну участь у виконанні кафедральних науково-дослідних робіт: вони залучаються до збору матеріалу, обробки результатів експериментальних досліджень, підготовки статей, доповідей на конференціях. Найбільш обдаровані студенти беруть участь у виконанні держбюджетних науково-дослідних робіт. За успіхи в навчальній і науковій роботі студентам призначаються іменні стипендії. Загалом різними формами науково-дослідної роботи в інституті охоплено понад 80% студентів.

Важливим компонентом науково-дослідної роботи студентів є Всеукраїнські студентські олімпіади та Всеукраїнські конкурси студентських наукових робіт. Високою є результативність участі наших вихованців у цих науково-методичних заходах — протягом останнього десятиріччя студенти ІМФТО отримали понад 100 дипломів, грамот, відзнак.

За період з 1999 до 2012 р. студенти інституту А. Сергеев, А. Порхун, К. Муженко, Л. Троян, О. Панасенко, В. Стратійчук, А. Трофименко, С. Скрипник, Н. Власюк під керівництвом професора А.А. Томусяка, професора В.С. Абрамчука, доцента В.А. Ясінського, доцента О.З. Тимошенка, доцента С.М. Бака, старшого викладача О.Б. Панасенка вибороли загалом 16 призових місць на II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади з математики, а студентка С. Скрипник у 2010 р. була на-

городжена срібною медаллю на V Міжнародній студентській Інтернет-олімпіаді з математики.

За цей же період студенти О. Ванжула, І. Олійник, Г. Гедз, В. Рябокін, В. Токар, М. Чабан, В. Чміль, О. Кислошук, В. Кондратенко, В. Бартюк, Х. Бобовська під керівництвом професора Р. С. Гуревича, доцента О. Ю. Пінаєвої, доцента О. В. Марущак, доцента Т. П. Зузяк, асистента Д. М. Луп'яка 12 разів ставали переможцями чи призерами II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з трудового навчання.

В різні роки також були здобуті призові місця на олімпіадах з фізики (студент С. Тихоненко, керівник — старший викладач А. Ф. Недибалюк), інформатики (студент Д. Маначинський, керівник — старший викладач І. В. Жовтяк), педагогіки (студенти І. Мойсійчук, О. Музика, О. Демченко, керівники — доцент В. М. Галузяк, старший викладач Л. В. Тимошенко), культурології (студент Ю. Сапсай, керівник — старший викладач Г. С. Чернишова).

Традиційно успішно виступають студенти інституту на Всеукраїнському турнірі фізиків (науковий керівник — старший викладач А. Ф. Недибалюк), незмінно стаючи протягом останнього періоду кращою командою серед педагогічних ВНЗ та періодично виборюючи призові місця в особистій першості (Я. Гнелиця, Д. Рибак).

Наші студенти беруть активну участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук. Так, у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з математичних наук призові місця в різні роки під керівництвом професорів А. А. Томусяка, В. С. Трохименка, В. С. Абрамчука, доцентів М. М. Ковтонюк, С. М. Бака, старшого викладача О. Б. Панасенка посідали студенти В. Лесовий, М. Романишена, Р. Ліщук, С. Климчук, Д. Домбровська, В. Серветник, В. Шевчук, О. Баранова, Ю. Білик, А. Гикавчук, Т. Зарудня, Д. Танань, Н. Чабан, Ю. Білик, О. Баранова, а студенти

В. Комарівський та С. Войтовик під керівництвом доцента М. М. Ковтонюк — у конкурсі з інформатики, обчислювальної техніки та автоматизації.

Варто також відзначити успіхи студентів інституту в різноманітних міжнародних та всеукраїнських науково-методичних заходах, які проводились поза планом МОНмолодьспорту України. Так, студенти Т. Зарудня, В. Комарівський, Ю. Фірманюк, Б. Лошак, А. Максимчук, О. Сальникова, М. Дземух, М. Трохименко, С. Суходольський та інші під керівництвом викладачів-наставників доцентів Ю. Г. Ковальова, Л. С. Шевченко, В. М. Бойчука, Г. Б. Гордійчук, асистентів А. П. Кобисі, В. М. Кобисі, В. О. Уманця вибороли чимало призових місць на Всеукраїнському форумі вчителів-новаторів, Всеукраїнському конкурсі з Веб-дизайну, Всеукраїнському чемпіонаті з інформаційних технологій «Екософт», Міжнародній студентській олімпіаді у сфері інформаційних технологій «ІТ-Планета», Всеукраїнській виставці-конкурсі декоративно-ужиткового і образотворчого мистецтва тощо.

Важливим компонентом діяльності ІМФТО є науково-дослідна робота молодих учених, яка проводиться для підтримки наступності наукових досліджень, активізації процесу підвищення наукової кваліфікації молодих науковців і спеціалістів, сприяння професійному зростанню наукової молоді. Кандидатури молодих науковців інституту висувають на здобуття різноманітних премій, грантів, стипендій. Так, у різні роки стипендіатами Кабінету Міністрів України для молодих учених були доценти С. В. Подолянчук і Т. П. Зузяк, а доцент Л. А. Тютюн в червні 2010 р. стала лауреатом Третього обласного конкурсу «Людина року» в номінації «Молодий науковець року».

Постійно розвивається та урізноманітнюється співробітництво кафедр інституту з вищими навчальними закладами та науковими центрами України. Воно реалі-

зується у формі проведення спільних наукових досліджень, обміну науковою інформацією, організації науково-практичних конференцій і семінарів, підготовки навчально-методичної літератури тощо. Постійно запрошують провідних українських вчених для читання лекцій з актуальних проблем сучасної науки, для участі в конференціях, семінарах, круглих столах.

Інститут підтримує наукові зв'язки з більш ніж 50 вищими навчальними закладами та науковими установами України. Найбільш продуктивною та багатогранною є співпраця з Національним педагогічним університетом ім. М. П. Драгоманова, Київським національним університетом ім. Т. Г. Шевченка, Тернопільським національним педагогічним університетом ім. В. Гнатюка, Уманським державним педагогічним університетом ім. П. Тичини, Кам'янець-Подільським національним університетом ім. І. Огієнка, Сумським державним педагогічним університетом ім. А. С. Макаренка, Ніжинським державним університетом ім. М. Гоголя, Чернівецьким національним університетом ім. Ю. Федьковича, Вінницьким національним технічним університетом та іншими ВНЗ.

Інститут математики, фізики і технологічної освіти ВДПУ в науковому плані тісно співпрацює з провідними науковими центрами України: Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих, Інститутом інформаційних технологій і засобів навчання, Інститутом педагогіки, Київським інститутом металофізики і новітніх технологій, Фізико-технологічним інститутом металів і сплавів, Інститутом проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича, Астрономічною асоціацією України, Астрономічною обсерваторією Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, Львівським фізико-механічним інститутом, Донецьким фізико-технічним інститутом тощо.

Кафедри інституту встановили зв'язки з вищими навчальними закладами та нау-

ковими центрами близько 20 країн, у тому числі — Росії, Польщі, Білорусі, Чехії, Болгарії, Угорщини, Німеччини, США, Канади, Молдови, Словаччини, Азербайджану, Таджикистану, Японії та інших країн. Форми співробітництва є різноманітними — організація і проведення наукових конференцій, підготовка і захист кандидатських дисертацій, читання лекцій, написання й рецензування навчальних посібників, дисертацій, методичних розробок, проведення спільних досліджень, стажування тощо.

Успішно розвивається співпраця в рамках міжнародних науково-дослідних проєктів. Так, спільно з Тульським державним університетом викладачі інституту вивчають властивості металів і композиційних матеріалів, спільно з Костромським державним університетом ім. М. О. Некрасова проводять дослідження в галузі теорії і методики професійної освіти, а разом з Вітебським державним університетом імені П. М. Машерова досліджують проблеми використання сучасних технологій навчання в підготовці вчителя технологій. Кафедра фізики ВДПУ спільно з російським науково-виробничим підприємством «ЕлТехМаш» проводила дослідження фізичних властивостей кремнію, рафінованого методами електронно-променевого переплаву, з метою подальшого його використання для потреб сонячної енергетики. Іншими закордонними партнерами інституту є Російський державний педагогічний університет ім. О. Герцена, Московський міський педагогічний університет (Росія), Воронежський державний університет (Росія), Новосибірський державний університет (Росія), Міжнародний Астрономічний Союз, Пловдивський університет (Болгарія), Вроцлавський технологічний університет (Польща), Університет Герхарда Мернатора (Дуйсбург, Німеччина), Державний університет Моргані (США) тощо.

У галузі педагогічної теорії і методики професійної освіти плідно працює наукова школа «Застосування сучасних технологій

навчання в закладах професійної освіти». Керівник школи — професор Роман Семенович Гуревич. Школа успішно здійснює фундаментальні розробки з організації навчального процесу в професійно-технічних та вищих навчальних закладах, зокрема з використання сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання в підготовці фахівців у ПТНЗ і ВНЗ I-IV рівнів акредитації.

Організовано роботу експериментального педагогічного майданчика МОН України і АПН України на базі ВПУ № 4 м. Вінниці з проблем застосування комп'ютерних інформаційних технологій (1994–2004 рр.), роботу якого схвалено Президією АПН України. Протягом останнього періоду видано низку монографій, підручників і посібників, проведено десять міжнародних науково-практичних конференцій з проблеми сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання в підготовці фахівців у ПТНЗ і ВНЗ I-IV рівнів акредитації.

За час роботи школи підготовлено 3 доктори та 55 кандидатів наук з педагогічних спеціальностей. Функціонує докторантура і аспірантура. У школі опубліковано понад 800 наукових праць, з них близько 100 — в зарубіжних виданнях. На роботи Р. С. Гуревича та інших представників школи посилаються в переважній більшості дисертацій з проблеми професійної освіти. Досягнення школи добре відомі в Україні та країнах СНД, Польщі, Німеччині, а основні наукові результати ідентичні зразкам світового рівня.

У 80-х роках минулого століття на кафедрі фізики заснована наукова школа під керівництвом доктора педагогічних наук, професора Г. Ф. Бушка, яка успішно працює в галузі теорії і методики навчання фізики у вищих і середніх навчальних закладах. Сьогодні школу очолює доктор педагогічних наук, кандидат фізико-математичних наук, професор В. Ф. Заболотний, Відмінник освіти України, нагороджений Почесними грамотами МОН України та почесним знаком «За наукові досягнення».

Творчий колектив школи спрямовує свою діяльність на розвиток теорії і методики навчання фізики у вищій і середній школі, компетентнісну підготовку майбутніх учителів фізики засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Протягом останніх років видано монографію «Формування методичної компетентності майбутнього учителя фізики засобами мультимедіа», п'ять навчальних посібників, серед них «Коливання і хвилі» та мультимедійний засіб «Фізика-7». Колектив школи двічі виборював грант облдержадміністрації, проводить дослідження за держбюджетною тематикою.

Протягом останніх п'яти років підготовлено одного доктора наук та п'ять кандидатів наук зі спеціальності 13.00.02 — Теорія і методика навчання (фізика, інформатика, астрономія). Колективом школи опубліковано понад 400 наукових праць у фахових виданнях. Наукові здобутки представників школи добре відомі на теренах України, близького зарубіжжя, Німеччини, Ізраїлю, Чехії тощо.

Складовою підготовки вчителів математики, фізики і технологічної освіти є виховна робота. В інституті прагнуть сформувати майбутніх фахівців як свідомих громадян України, які розуміють свою причетність до багатовікової культури свого народу, його традицій, духовної спадщини, відчувають відповідальність перед ним, гордість за його минуле і сьогодення та віру в майбутнє.

Виховну роботу в тій чи іншій формі здійснюють практично всі викладачі і співробітники інституту. Вони організовують та (або) беруть участь у таких традиційних щорічних інститутських заходах, як Посвята в студенти, огляди художньої самодіяльності, зустрічі з випускниками минулих років, День останнього дзвоника, турнір КВК, конкурс «Міс інституту», конкурс «Містер інституту», День здоров'я, конкурс «Козацькі розваги», конкурс «Дари Подільської природи», Дні Європи тощо. Студенти інституту активно висту-

пають у складі самодіяльних колективів університету. Вони також мають змогу розвивати свої здібності в різноманітних художніх ансамблях та спортивних секціях. Студенти інституту ведуть здоровий спосіб життя, активно займаються спортом і є переможцями та призерами різноманітних спортивних змагань. Значних спортивних здобутків у різних видах, виконавши нормативи майстра спорту або кандидата в майстри спорту, досягли випускники та студенти інституту: М. Гадзира, В. Солоненко, О. Катюха, І. Черновалюк, Н. Волкотруб, Т. Медуниця, Ю. Чехівська, В. Пахеев, В. Маркін, А. Данілов, А. Бородін, В. Пастушенко, О. Мендусь, Д. Мустафаєва та інші.

активною культурно-громадською, просвітницькою діяльністю.

Інститут математики, фізики і технологічної освіти пишається видатними успіхами своїх вихованців — 125 з них здобули наукові ступені і вчені звання: 18 осіб захистили докторські та 107 — кандидатські дисертації. Багато випускників стали відомими науковцями і громадськими діячами. Серед них член-кореспондент НАН України, доктор фізико-математичних наук, професор, лауреат Державної премії України Є.Ф. Венгер; член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, Заслужений працівник освіти України, професор Р.С. Гуревич; доктор юридичних наук, професор В.А. Тимо-

Художня самодіяльність інституту

Студентське самоврядування активно долучається до всіх сфер життя студентів, зокрема до захисту їхніх прав та інтересів.

За період свого існування інститут став одним із провідних центрів фізико-математичної та технологічної освіти не лише у Вінницькій області, а й в Україні. Наші вихованці, маючи високий рівень професійної підготовки, успішно працюють у різних навчальних закладах та наукових установах, забезпечують належний рівень навчання та виховання учнівської молоді, поєднують свою творчу працю з

шенко; доктор фізико-математичних наук, професор М.П. Баран; доктор фізико-математичних наук, професор В.І. Гаврилюк; доктор фізико-математичних наук, професор О.В. Ковальчук; доктор фізико-математичних наук В.Т. Купряшкін; доктор геолого-мінералогічних наук С.Т. Звольський; доктор фізико-математичних наук, професор О.С. Мельничук; доктор педагогічних наук, професор В.Ф. Заболотний; доктор психологічних наук, професор М.І. Томчук; доктор педагогічних наук, професор А.М. Коломієць та багато інших.

Серед випускників — високі державні посадовці, керівники органів виконавчої влади та місцевого самоврядування різних рівнів, діячі та керівники освітньої та наукової галузі. Визначних успіхів у навчально-виховній роботі досягли Заслужені вчителі України Д.М. Власов і Ю.Я. Пасіхов (фізико-математична гімназія № 17, м. Вінниця), Т.С. Збожинська (ліцей № 7, м. Вінниця), Т.Т. Казанець (Тиврівська СЗШ І-ІІІ ст.), Н.П. Куровська (Калинівська СЗШ І-ІІІ ст.): їхні вихованці систематично виборюють призові місця на Всеукраїнських та міжнародних учнівських олімпіадах.

Перспективи подальшого розвитку Інституту математики, фізики і технологічної освіти пов'язує із удосконаленням організації навчального процесу, поліпшенням його методичного та інформаційного забезпечення, широким упровадженням у навчальний процес нових інформаційних

технологій та інноваційних методик, подальшим розвитком фундаментальних і прикладних наукових досліджень, створенням наукових розробок із значним економічним та (або) соціальним ефектом, активізацією підготовки висококваліфікованих наукових та науково-педагогічних кадрів, удосконаленням системи роботи з обдарованою студентською молоддю, посиленням інтеграції з науковими установами НАПН та НАН України, розширенням та зміцненням міжнародного співробітництва, удосконаленням та урізноманітненням виховної роботи. Потужний науково-педагогічний потенціал професорсько-викладацького складу, активна та результативна навчальна та методична діяльність, ефективна науково-дослідна робота викладачів, аспірантів, студентів дозволяє нам з оптимізмом дивитись у майбутнє.

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ І МИСТЕЦТВ

Інститут педагогіки, психології і мистецтв розпочав свою історію з факультету підготовки вчителів початкових класів, який був створений у 1956 р., і відтоді постійно зростає і зміцнюється. Перший випуск (1960 р.) становив 48 учителів. Нині щороку диплом про вищу педагогічну освіту одержують за денною та заочною формою навчання понад 200 осіб.

Першим деканом факультету був Антон Францович Мошинський — учасник Великої Вітчизняної війни, випускник фізико-математичного факультету. Колеги і студенти запам'ятали його як вимогливого, відданого педагогічній справі керівника, справедливу і чуйну людину.

З 1962 р. факультет очолювала професор Алла Борисівна Щербо. Високопрофесійний лектор, талановитий науковець та педагог А. Б. Щербо прищеплювала не одному поколінню молоді любов до прекрасного, вміла розкрити в кожному студентові особистість, надихнути на творчість, захоплювала високою культурою спілкування. Алла Борисівна читала лекції в обласному інституті підвищення кваліфікації, у профільних лекторіях для населення області, учителів і молоді обласного товариства «Знання». Вона брала участь у проведенні науково-практичних конференцій з естетичного і морального виховання молоді в районних і сільських загальноосвітніх школах. А. Б. Щербо стала лектором республіканської категорії.

**ЛАЗАРЕНКО
Наталія Іванівна**

Декан-директор Інституту педагогіки, психології і мистецтв, кандидат педагогічних наук, доцент

А. Б. Щербо разом із доцентом Д. М. Джолою очолювала Вінницьку наукову школу естетичного виховання. На запрошення МОН України вони брали участь у розробці національної концепції естетичного виховання, а також навчальних програм для школи.

Під їхнім керівництвом в інституті почала функціонувати драмстудія «Одкровення». За 25 років роботи в ній виявили свій творчий хист близько 200 студентів, драмстудія дала понад 290 вистав, і не лише в інститутській аудиторії, але й в інших ВНЗ нашого міста, Житомира, Києва, в середніх навчальних закладах міста і області, у військових частинах, у клу-

бах різних організацій і установ. Колектив студії двічі (1987, 1988 рр.) ставав дипломантом фестивалів драмколективів педагогічних ВНЗ у Києві.

У 1980–1982 рр. на посаді декана працював доцент Віктор Васильович Богачук. Ще навчаючись на факультеті підготовки вчителів початкових класів (1958–1963 рр.), він виявив філологічні здібності, пізніше ґрунтовно вивчав російську та старослов'янську мови на філологічному факультеті. Наукові інтереси Віктора Васильовича були пов'язані з історичною граматику, практикою викладання російської мови в середній та вищій школі. Демократичний і працьовитий, душевний і винятково вимогливий до себе та колег і студентів, Віктор Васильович виховував у членів колективу активну життєву позицію, став прикладом справжнього керівника-інтелігента.

З 1982 до 2003 р. біля керма факультету стояла професор університету, кандидат педагогічних наук Валентина Яківна Волошина.

У Вінницькому педагогічному університеті Валентина Яківна працювала майже 40 років (1965–2003 рр.), з них 22 роки (1981–2003 рр.) очолювала факультет підготовки вчителів початкових класів. Водночас працювала на кафедрі педагогіки і методики початкового навчання (з 1965 до 1970 р.), а ще з 1986 до 2003 р. В.Я. Волошина на високому науково-методичному рівні викладала курси «Історія педагогіки», «Актуальні проблеми зарубіжної школи»; успішно керувала курсовими, дипломними і магістерськими роботами, педагогічною практикою студентів.

Останнє десятиліття наукового життя В.Я. Волошиної було присвячене глибокому аналізу спадщини В.О. Сухомлинського: натхненно вивчала дидактику Василя Сухомлинського, особистісноорієнтовані виховні технології, започатковані видатним українським педагогом; неодноразово виступала перед педагогічною громадськістю міста, області, республіки з аналізом педагогіки В. Сухомлинського в контексті світової гуманістики. Опублікувала більше десятка статей у провідних фахових виданнях України про теоретичні засади науково-педагогічного доробку славетного освітянина.

В.Я. Волошина була активним членом Української асоціації імені Василя Сухомлинського, учасником десяти Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський і сучасність». Студентські наукові роботи, виконані під її керівництвом, неодноразово перемагали у Всеукраїнському конкурсі «Ідеї Василя Сухомлинського у XXI столітті».

З 2004 р. гідно продовжує кращі традиції попередників кандидат педагогічних наук, доцент Наталія Іванівна Лазаренко. Ще будучи студенткою, вона переймала лише найкраще у своїх високопрофесій-

них наставників. На високому науково-методичному рівні Наталія Іванівна викладає дисципліни, які є основними в системі підготовки вчителя початкових класів: «Методика викладання української мови у початковій школі», «Технології вивчення освітніх галузей», «Основи викладання методики початкової освіти у вищій школі». Н.І. Лазаренко підготувала низку публікацій, серед яких «Практикум з методики викладання української мови», «Курс лекцій з методики викладання української мови у початковій школі» та ін. Наталя Іванівна є співавтором підручника для ВНЗ України «Методика викладання української мови у початковій школі» за науковою редакцією академіка М.С. Вашуленка. Коло її наукових інтересів становлять проблеми мовленнєвого розвитку учнів початкових класів, методичні аспекти підготовки студентів до формування мовленнєвої компетентності молодших школярів та ін. Під керівництвом Н.І. Лазаренко успішно здійснюють свої наукові дослідження студенти інституту.

Якщо на початку свого існування факультет готував лише вчителів початкових класів (а в 1968–1972 рр. — і вчителів музики), то в 1970-х роках відбувся перехід на підготовку фахівців широкого профілю: вчитель початкових класів і малювання та вчитель початкових класів і музики. У 90-х роках спектр спеціалізацій розширюється: розпочинається підготовка вчителів початкових класів і музичного виховання та вчителів початкових класів і практичних психологів. З 1992 р. було запроваджено ще одну подвійну спеціальність: учитель початкових класів і англійської мови.

З метою ґрунтовної та якісної підготовки фахівців широкого профілю помітно вдосконалюється навчально-матеріальна база факультету. Були обладнані спеціалізовані аудиторії з української мови та методики її викладання, із природознавства, методики виховної роботи, кабінети математики та методики математики, образо-

творчого мистецтва, музики, педагогічної майстерності.

Тоді навчально-виховний процес на факультеті забезпечували дві кафедри — педагогіки та методики початкового навчання і філологічних та природничо-математичних дисциплін.

Кафедра дошкільної та початкової освіти (до 2010 р. — кафедра педагогіки і методики початкового навчання) заснована 15 жовтня 1960 р. У різні роки кафедру очолювали доцент Л. П. Любинець (1960–1970 рр.); професор університету І. І. Дацюк (1976–1985 рр.); доцент А. Н. Цимбалюк (1985–1994 рр.); професор університету В. Я. Волошина (1995–1996 рр.). З 1996 р. кафедру очолює доктор педагогічних наук, професор Галина Сергіївна Тарасенко. Великий внесок у розбудову кафедри здійснили її ветерани — С. Ф. Безпалов, І. В. Бугаєвич, С. Д. Єрмакова, М. І. Іванова, К. С. Ключова, А. Ф. Мошинський, В. П. Порошин, Т. Я. Свергуненко, О. І. Туманіна, М. К. Славський, М. М. Фогель, М. Б. Зінько, заслужений учитель України Н. С. Вітківська, доцент О. В. Машталер, Р. В. Загоруй та інші.

На шляху до професійного самовдосконалення кафедра невпинно розвивається. З 1996 р. розпочато підготовку магістрів початкової освіти. З 1997 р. при кафедрі функціонує аспірантура, а з 2010 й докторантура зі спеціальностей 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти; 13.00.07 — теорія і методика виховання. Ліцензування спеціальності «Дошкільна освіта» (2009 р.) дозволило кафедрі інтегрувати науково-методичну роботу в контексті проблеми наступності дошкільної і початкової освіти. Нині кафедра є випусковою з напрямів підготовки «Початкова освіта», «Дошкільна освіта»; забезпечує викладання понад 60 фахових дисциплін для студентів названих спеціальностей; координує керівництво більшістю видів педагогічної практики.

На кафедрі працює 21 викладач. Серед них доктори педагогічних наук, професори Г. С. Тарасенко, А. М. Коломієць;

кандидат філологічних наук, професор ВДПУ В. М. Литовченко; доценти Н. І. Лазаренко, Г. Г. Кіт, Р. В. Загоруй, І. М. Лапшина, Л. В. Любчак, Т. М. Кривошея, І. І. Козак, О. В. Більська, О. А. Голюк, Н. М. Зорька, Т. А. Потапова, П. В. Сарафинюк, Н. О. Комарівська, О. П. Грошовенко; кандидати педагогічних наук Л. А. Присяжнюк, В. І. Імбер, Н. О. Пахальчук, О. В. Колосова.

Вектор наукової діяльності кафедри спрямований на підготовку майбутніх педагогів до навчально-виховної роботи з дітьми в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Викладачі кафедри щорічно видають монографії, підручники, посібники, методичні матеріали, статті у фахових виданнях та інших збірках.

Під керівництвом викладачів кафедри студенти інституту щорічно здобувають перемоги у Всеукраїнських олімпіадах і конкурсах з фаху.

Кафедра налагодила наукові зв'язки з провідними науковими центрами України (науково-дослідні інститути НАПН України) та зарубіжжя (Інститут художньої освіти РАО; Санкт-Петербурзький державний університет; Вища педагогічна школа м. Ченстохова, Академія ім. Яна Кохановського м. Кельце, Куяво-Поморська вища школа у Бидгощі, Мозирський державний педагогічний університет та інші).

Значну роль у розбудові наукової діяльності кафедри відіграла діяльність професора Г. С. Тарасенко. Вона стояла у витоків заснування при факультеті підготовки вчителів початкових класів магістратури і аспірантури. Робота з магістрантами завжди перебуває в центрі наукової діяльності кафедри, адже саме випускники магістратури утворили надійний резерв поповнення університетської аспірантури. Серед її випускників, які успішно виконали дисертаційні дослідження Т. М. Кривошея, І. І. Козак, О. В. Грушко, О. П. Грошовенко, О. П. Демченко, Л. А. Присяжнюк, Н. О. Пахальчук, Л. В. Старовойт, О. В. Колосова та інші. Переважна більшість працювала під керівництвом професора Г. С. Тарасенко.

На кафедрі функціонує наукова школа з гуманітаризації початкової освіти (засновник і керівник — доктор педагогічних наук, професор, відмінник освіти України Г.С. Тарасенко). Науковою проблематикою школи є оновлення методологічних підходів до теорії і методики навчання та виховання дітей 5–10 років (аспект естетизації навчально-виховного процесу в ДНЗ та школі 1 ступеня); фахові координати реалізації педагогом гуманітарно-творчого підходу до навчально-виховної роботи з дітьми; прикладні розробки з технологізації навчально-виховного процесу в контексті наступності дошкільної та початкової освіти.

Центральне місце в реалізації авторського підходу до гуманітаризації освітнього процесу посідає природа як універсальний чинник гармонізації людської особистості. Вона є і метою, і засобом культурологічно спрямованої навчально-виховної роботи із суб'єктами освітньо-виховного процесу (вихованцями ДНЗ, учнями загальноосвітніх шкіл, студентами педагогічних ВНЗ). Крім того, особлива увага приділена вивченню шляхів фахової підготовки вчителя на основі взаємозв'язку естетичної та еколого-педагогічної діяльності. Розроблено і впроваджується в педагогічний процес ВНЗ авторський міждисциплінарний курс «Еколого-освітня естетика», створений на основі проблемної інтеграції знань (філософії, психології, педагогіки, мистецтва, екології). Цільове призначення курсу — розвиток у майбутніх учителів будь-якого фаху здатності холістично осягнути проблему збереження природи шляхом розуміння унікальності екосистем через їхні естетичні характеристики. Серед завдань курсу — формування метазнань про природу та метанавичок її ціннісного освоєння. Переваги над диференційованим вивченням природи: поглиблена культурологічна та аксіологічна спрямованість, підсилені соціокультурні акценти, загальнофілософська основа, хudoжня рефлексивність.

Основні ідеї гуманітаризації освітнього середовища засобами екологічної естетики відображені в 4 монографіях, майже у 20 посібниках. Загалом у школі опубліковано більше 300 наукових праць. Започатковано проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти».

У контексті функціонування наукової школи в 2010 р. Г.С. Тарасенко ініціювала відкриття спеціалізованої вченої ради К 05.053.02 зі спеціальності 13.00.07 — теорія і методика виховання.

З 1 вересня 1993 р. почала функціонувати кафедра філологічних та природничо-математичних дисциплін, оскільки мала забезпечувати викладання математики, сучасної української та російської мов, дитячої літератури з основами літературознавства, культури і техніки мовлення, основ біології, екології та природознавства тощо. Згодом до переліку базових дисциплін додалися основи біології та генетики людини, основи демографії, математична статистика для студентів напрямів підготовки «психологія» і «практична психологія», фізіологія ВНД з основами вікової фізіології та генетики — для напряму «дошкільна освіта». У 2007 р. з урахуванням специфіки напрямків і завдань навчальної діяльності назву було змінено на сучасну — «кафедра основ фундаментальних дисциплін». Багато зусиль у створенні умов для якісної підготовки вчителів початкової школи доклали ветерани педагогічної праці. Так, у 1993–2010 рр. на кафедрі працювали професор університету В.Г. Волочай, доценти Н.М. Денисенко, О.А. Садівнича, Л.М. Согур, старші викладачі Л.І. Кулик, А.Г. Цивлюк, Л.І. Бабур, Г.В. Коломієць.

Становлення і розвиток кафедри, формування педагогічного колективу кваліфікованих фахівців відбувалось під керівництвом кандидата філологічних наук,

доцента В.Г. Волочая (1993–1997 рр.), кандидата філологічних наук, професора університету В.М. Литовченко (1997–2012 рр.). У 2012 р. унаслідок реорганізації структури університету кафедра увійшла до складу кафедри дошкільної та початкової освіти.

У 2005 р. в університеті почали готувати фахівців зі спеціальності «Психологія». У зв'язку з цим у 2007 р. факультет змінив свою назву на Інститут педагогіки і психології, і до його складу увійшла кафедра психології.

Кафедра психології як окрема структурна одиниця заснована в 1937 р. На завершальному етапі війни та в повоєнні роки викладачі кафедри входили до складу кафедри педагогіки. Відновлено кафедру як самостійну в 1972 р. До 1984 р. її очолювала професор Н.І. Рейнвальд. З 1984 до 1997 р. кафедрою завідував доцент М.С. Антонюк, з 1999 до 2000 р. — професор М.І. Томчук, а з 2000 до 2004 р. — знову доцент М.С. Антонюк; з 2004 до 2005 р. — доцент В.С. Штифурак; з 2006 до 2012 р. — доцент Л.С. Лойко. З травня 2012 р. завідувачем кафедри психології є доктор педагогічних наук, професор Володимир Іванович Шахов.

Тривалий час на кафедрі психології працювали доценти О.О. Чернокоз, В.І. Шинкаренко, О.В. Машталер, П.Б. Білоус, А.Н. Цимбалюк, О.В. Сисоєва, І.В. Жадан, О.Р. Малхазов, І.А. Слободянюк, В.В. Кириленко, Л.М. Задорожна, викладачі К.І. Кудрявцева, Ж.І. Истошина, Т.П. Мулява, О.М. Жадан, Л.Б. Ляхович, Н.П. Шовкопляс, С.В. Загайкевич, Л.М. Гоменюк.

Нині навчально-виховний процес на кафедрі забезпечують 20 викладачів: доктор педагогічних наук, професор В.Є. Сорочинська; кандидати наук, доценти Л.С. Лойко, М.С. Антонюк, Г.М. Ніщук, В.С. Штифурак, О.П. Яковліва, О.М. Легун, О.М. Паламарчук, Г.Б. Шульга; кандидати наук Т.О. Комар, Н.В. Перегончук, Ж.В. Сидоренко, О.Є. Чуба; старший викладач К.О. Чала; асистенти Л.І. Коломі-

єць, Т.П. Рисинець, О.М. Чорна, І.М. Габа, А.М. Киливник, В.В. Шахов.

Зусилля колективу кафедри спрямовані на глибоке осмислення психологічної природи і сутності навчально-виховного процесу, вивчення індивідуальних та вікових особливостей студентів і учнівської молоді, формування в молоді необхідних професійних умінь і навиків роботи з дітьми різного віку, озброєння їх найновішими знаннями сучасної психологічної науки. Викладачі кафедри використовують нові педагогічні технології, передовий педагогічний досвід. При читанні лекцій, проведенні практично-лабораторних занять вони застосовують активні методи навчання: проблемний виклад матеріалу, ділові ігри, дискусії, соціально-психологічний тренінг та ін.

Гарною традицією стало запрошення провідних психологів до участі у круглих столах, конференціях, семінарах, організація зустрічей зі студентами. За сприяння Асоціації психотерапевтів та психоаналітиків України та Вінницького обласного товариства психологів та психотерапевтів було організовано читання лекцій дитячим психотерапевтом, супервізором фонду Еріка у Стокгольмі, делегатом EFPP від Швеції Мей Нільсон для студентів інституту.

Під керівництвом викладачів кафедри психології студенти інституту та університету активно залучаються до наукової роботи, публікують наукові праці, беруть участь у Міжнародних та Всеукраїнських конференціях, здобувають перемоги у Всеукраїнських конкурсах та олімпіадах з напрямку «Психологія».

У 2007 р. в інституті створили кафедру мистецької підготовки, яку очолила кандидат педагогічних наук, доцент Майя Іванівна Семко.

Нині навчально-виховний процес на кафедрі забезпечують 14 викладачів, з них 6 кандидатів педагогічних наук (доценти М.І. Семко, Е.Б. Брилін, Н.С. Казьмірчук;

старший викладач І.Г. Барановська, асистенти Л.М. Ліхницька, В.В. Драченко), заслужений працівник культури України, доцент М.В. Вацьо, заслужена артистка України, доцент І.Б. Швець, заслужений діяч мистецтв, доцент О.С. Шинін, 4 старших викладачі (Л.П. Дабіжа, Ю.О. Поплавська, Н.Л. Тодосієнко, Т.Т. Маринчук), 1 асистент (Т.В. Коваль), 4 концертмейстери (О.С. Вічавська, О.Д. Граб, О.М. Андрійцев, О.А. Шикиринська).

Викладачі кафедри успішно працюють над мистецькою підготовкою майбутніх фахівців на пряму підготовки «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» та спеціалізації «Мистецтво», забезпечуючи викладання навчальних дисциплін різних мистецьких напрямів: музичне, образотворче, декоративно-прикладне мистецтво, основи сценічного та екранного мистецтва та ін.

Активна наукова діяльність викладачів виявляється участю в наукових конференціях в Україні, Білорусі, Росії, Польщі. Науковці кафедри систематично публікують матеріали досліджень у провідних виданнях України («Музика в школі», «Наша школа», «Початкова школа», «Мистецтво та освіта», «Рідна школа»).

У 2008 р. наказом МОН України з метою розширення зони інноваційної діяльності в різних регіонах України шляхом послідовного залучення навчальних закладів різного типу і форми власності до науково-дослідницької та експериментальної роботи за темою «Художньо-естетична освіта і виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у процесі впровадження інтегрованих курсів» та відповідно до завдань науково-дослідницької роботи

щодо поетапного розширення зони експерименту в різних регіонах України кафедру включено до науково-дослідної діяльності.

При кафедрі плідно працюють студентські творчі колективи: з 1975 р. — ансамбль пісні і танцю «Веснянка» (засновник — М.В. Плашкевич); з 1980 р. — народний фольклорний гурт «Щедрик» (засновник — А.С. Дзюба) під керівництвом заслуженого працівника культури України, доцента М.В. Вацьо, з 2008 р. —

Народний фольклорний гурт «Щедрик»
(керівник — доц. М.В. Вацьо), 2011 р.

Ансамбль «Веселі передзвони»
(керівник — І.Г. Барановська), 2011 р.

ансамбль «Веселі передзвони» (керівник — кандидат педагогічних наук І.Г. Барановська), вокальний ансамбль «Інтермецо» (керівник — старший викладач Ю.О. Поплавська), ансамбль баяністів (керівник — старший викладач Т.Т. Маринчук). Ансамблі є учасниками та переможцями Всеукраїнських фестивалів та конкурсів.

Студенти і випускники кафедри є учасниками багатьох всеукраїнських та обласних творчих виставок, конференцій, симпозіумів, фестивалів. Випускники, які здобули цей фах, можуть працювати вчителями початкових класів і мистецтва (музичного, образотворчого, художньої культури), методистами в центрах творчого розвитку дітей, керівниками мистецьких студій, організаторами дитячої творчості тощо.

У 2010 р. до складу Інституту педагогіки і психології увійшла кафедра педагогіки.

Кафедра педагогіки створена в 1935 р. під керівництвом професора Л.Я. Кобелевої. Пізніше її очолювали М.М. Волокітіна, О.І. Туманіна, М.І. Левченко, О.М. Ткаченко, І.М. Рудченко, М.М. Поспелов, Д.І. Водзінський, М.М. Мількаманович, М.І. Сметанський, В.М. Галузяк, з травня 2012 р. — доктор педагогічних наук, професор Ольга Вікторівна Акімова.

Протягом тривалого часу на кафедрі працювали ветерани війни і праці професор Н.Є. Мойсеюк, доценти В.С. Окорков, І.В. Бугаєвич, П.М. Нужна, М.М. Поспелов, Н.С. Амеліна, І.О. Литвинов, А.П. Яковенко, О.В. Машталер, викладачі В.А. Мельник, А.П. Сапіга.

Кафедра педагогіки забезпечує викладання педагогічних навчальних дисциплін для всіх спеціальностей нашого університету. Викладачі постійно вдосконалюють методику викладання дисциплін. З цією метою оновлюється зміст навчальних програм і посібників, впроваджуються нові форми і методи навчання та контролю знань студентів. Викладачі кафедри підготували і видали низку

навчальних посібників, які отримали гриф МОНмолодьспорту України: «Педагогіка» (В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов); «Організація діяльності класного керівника. Курс лекцій» (І.Л. Холковська); «Методика виховної роботи: Практикум» (І.Л. Холковська); «100 складних ситуацій на уроках і поза уроками» (В.В. Каплінський).

На сьогодні колектив кафедри складається з 20 викладачів. Серед них доктори

Ансамбль пісні і танцю «Веснянка»
(керівник — доц. М.В. Вацьо), 2011 р.

Інститут продовжує потужно розвиватися. У 2008 р. ліцензовано ще одну спеціальність — «Практична психологія»; перший набір на цей напрям підготовки був здійснений наступного року. В 2010 р. акредитовано освітньо-кваліфікаційні рівні «спеціаліст» і «магістр» спеціальності «Психологія».

Водночас інститут розпочинає підготовку студентів ще за одним напрямом підготовки — «Дошкільна освіта».

педагогічних наук, професори О.В. Акімова, В.І. Шахов; доценти В.М. Галузяк, Л.М. Дровозюк, І.Л. Холковська, В.В. Каплінський, О.Ф. Кошолуп, В.А. Сапогов, О.В. Столяренко, Н.Б. Хамська, В.М. Чорний; кандидати наук О.В. Волошина, М.О. Давидюк, С.І. Цуприк, Ю.О. Шикова; старші викладачі Н.С. Вітківська, М.М. Гушеватий, Т.М. Кошолуп, Л.І. Надкернична, Л.В. Тимошенко.

Вагоме значення на кафедрі надається організації наукової діяльності студентів. Студенти університету регулярно виборюють призові місця у II етапі Всеукраїнської олімпіади з педагогіки та конкурсі студентських наукових робіт.

З 1992 р. при кафедрі педагогіки функціонує аспірантура, яку закінчили 72 аспіранти, більшість з яких успішно захистили кандидатські дисертації. Науковою роботою аспірантів керують професори М.І. Сметанський, В.І. Шахов, О.В. Акімова, доценти В.М. Галузяк, Л.М. Дровозюк, О.Ф. Кошолуп, В.А. Фрицюк, Н.Б. Хамська, І.Л. Холковська.

Викладачі кафедри регулярно беруть участь у виконанні держбюджетних наукових досліджень: «Зміст педагогічної підготовки вчителів в умовах формування загальноєвропейського простору вищої освіти» (2005–2007, науковий керівник — професор М.І. Сметанський); «Методологія і технологія моніторингу якості педагогічної діяльності» (2008–2010, наукові керівники — професор М.І. Сметанський, доцент В.М. Галузяк). З 2011 р. розпочалась робота над фінансованим з державного бюджету науковим проектом «Методологія і технологія педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (науковий керівник — доцент В.М. Галузяк).

З 1999 р. на базі кафедри педагогіки діє редакційна колегія фахового видання «Наукові записки. Серія: педагогіка і психологія», яке входить до переліку ВАК України.

З 1 лютого 2011 р. повернувся до своїх витоків факультет музичного мистецтва (музично-педагогічний факультет).

Підготовку перших фахівців музики розпочали в 1968 р. на базі факультету підготовки вчителів початкових класів. Самостійним підрозділом Вінницького державного педагогічного інституту ім. М. Островського музично-педагогічний факультет став у 1972 р.

У різні роки деканами факультету були Л.Г. Будьонна (1971–1981 рр.), доцент В.К. Лебедев (1981–1998 рр.), професор А.Ф. Завальнюк (1998–2005 рр.), доцент С.О. Гусев (2005–2010 рр.).

У 1974 р. на базі кафедри музики та співу було створено дві кафедри: теорії, історії музики та гри на музичних інструментах; методики музичного виховання, співу та хорового диригування.

Одразу після утворення факультет музичного мистецтва став помітним освітнім та творчим музичним центром у м. Вінниці та Вінницькій області. Хорові капели та оркестр народних інструментів факультету отримали звання народних колективів.

Народна хорова капела, соліст Іванчик, студент 2-го курсу факультету підготовки вчителів початкових класів, друга половина 1960-х років

Жіноча хорова капела
(керівник — доц. Н. Є. Кравцова), 2002 р.

У 1957 р. біля витоків мішаної хорової капели стояв К. П. Семенов, під його керівництвом капела вперше отримала звання Народної, хоча біографія колективу почалась у 1948 р. з аматорського хору, створеного великим ентузіастом хорового співу, чудовим музикантом О. Д. Сердюком. З 1977 до 2003 р. керівником капели був народний артист України, професор В. І. Газінський, під керівництвом якого капела відновила звання Народної та неодноразово завойовувала звання лауреата та дипломанта Всесоюзних, Всеукраїнських конкурсів, телевізійних фестивалів тощо. Вихованці капели в 1984 р. стали основою першого складу камерного хору «Вінниця», тепер уже академічного.

У 1979 р. була створена жіноча хорова капела, яку очолила заслужений працівник культури України Г. М. Шкільнюк. У 1988 р. капела отримала звання Народного колективу. Капела є лауреатом Першого республіканського конкурсу імені М. Д. Леонтовича, двічі наго-

роджена золотими медалями лауреата Всесоюзних фестивалів народної творчості.

Оркестр народних інструментів (з 1972 р., засновник — старший викладач В. А. Рябінін) звання Народного отримав за роки керівництва В. Л. Гуменюка. Колектив неодноразово перемагав в оглядах художньої самодіяльності, телевізійних конкурсах.

За більш ніж тридцятирічну історію факультету з його стін вийшли заслужені та народні артисти України, Росії, лауреати міжнародних конкурсів, кандидати та доктори педагогічних наук, відмінники народної освіти, вчителі-методисти тощо.

З 1 лютого 2011 р. Інститут педагогіки і психології та факультет музичного мистецтва, об'єднавшись, утворили структурний підрозділ — Інститут педагогіки, психології і мистецтв. У складі інституту з'явилися нові кафедри.

Кафедра хорового мистецтва та методики музичного виховання (раніше — методики музичного виховання, співу та хорового диригування) була створена в 1974 р.

Народний оркестр народних інструментів
(керівник — ст. викл. І. В. Єфименко), 2011 р.

Кафедра забезпечує навчальний процес з таких фахових дисциплін: диригування, хоровий клас, хорознавство, хорове аранжування, постановка голосу, методика музичного виховання та інші.

З 1978 до 1997 р. кафедрою керувала кандидат педагогічних наук, професор Тамара Павлівна Плєсніна; з 1997 р. до сьогодні завідує кафедрою народний артист України, професор Віталій Іванович Газінський.

Підготовку студентів напряму «Музичне мистецтво» забезпечують такі викладачі кафедри: народний артист України, професор Віталій Іванович Газінський, доценти В.Л. Бриліна, Н.Н. Прушковська, Л.П. Василевська-Скупа, Н.Є. Кравцова; заслужені артисти України, доценти К.Л. Дабіжа, В.Т. Бородулін, Т.О. Лозінська, старші викладачі Л.О. Остапчук, Л.В. Сушкевич; кандидати наук Т.В. Белінська, Г.О. Білозерська, Л.М. Онофрійчук; заслужений артист Кабардино-Балкарської АРСР, старший викладач В.І. Третьак; старший викладач О.В. Лаврінчук; викладачі І.В. Пацкань, Ж.В. Штепа. Концертмейстери: О.П. Боблієнко, Н.О. Воропаєва, О.В. Газінська, І.Н. Ігнат'єва, Л.В. Маліновська, О.Л. Мамонтова, Л.М. Маніта, Ю.О. Москвічова, І.М. Нагорна, Т.Ю. Панасюк, Н.Б. Панкевич, Н.В. Тринос, М.В. Червоній, Л.В. Щербакова.

Під керівництвом викладачів кафедри студенти неодноразово ставали переможцями та лауреатами олімпіад та конкурсів з вокалу, методики музичного виховання, диригування тощо. Серед випускників народні та заслужені артисти, доктори та кандидати наук, що свідчить про високий професійний рівень викладацького складу кафедри.

При кафедрі працюють творчі колективи, керовані викладачами кафедри: Народна змішана хорова капела (керівник — заслужений артист України, доцент К.Л. Дабіжа, хормейстер — заслужена артистка України, доцент Т.О. Лозінська, концертмейстер — Н.О. Воропаєва), жіноча народна хорова капела (керівник — доцент Н.Є. Кравцова, хормейстер — викл. І.В. Пацкань, концертмейстер — М.В. Червоній). Понад 25 років у м. Вінниця працює академічний камерний хор «Вінниця», у складі якого викладачі, студенти та випускники інституту. За роки свого існування колектив став знаним не тільки в Україні, але й в Європі. Камерний хор «Вінниця» — володар Гран-прі 6 міжнародних конкурсів хорової музики, багаторазовий лауреат хорових змагань різного рівня. Керує колективом завідувач кафедри, народний артист України, професор В.І. Газінський.

Викладачі та студенти університету — учасники камерного хору «Вінниця» (керівник — проф. В.І. Газінський), 2006 р.

Кафедра музикознавства та інструментальної підготовки була заснована в 1974 р. Завідувачами кафедри в різні роки були старший викладач В.В. Кангеларі (1974 р.); доктор мистецтвознавства, нині провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, член Національної спілки композиторів України професор А.І. Іваницький (1974–1979 рр.); доктор педагогічних наук, професор Б.А. Брилін (1984–1989 рр.); кандидат мистецтвознавства, професор А.Ф. Завальнюк (1989–1998 рр.); кандидат педагогічних наук, доцент В.К. Лебедев (1979–1984, 1998–2011 рр.). Нині кафедру очолює доктор педагогічних наук, професор Борис Андрійович Брилін.

У різні роки на кафедрі плідно працювали високопрофесійні, талановиті музиканти, науковці, педагоги: заслужена артистка України, професор А.В. Кашенко; кандидат мистецтвознавства, доцент Д.Г. Терентьев (Національна музична академія України імені П.І. Чайковського); доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки Оренбурзького державного університету С.М. Каргапольцев; кандидат мистецтвознавства, доцент Сумського державного педагогічного університету А.Ф. Кречківський; директор музичної школи № 2 м. Вінниці Л.І. Ліпський; доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти ВДПУ Г.С. Тарасенко; заслужений працівник культури України, соліст Черкаського державного заслуженого українського народного хору М.В. Плашкевич та інші. Помітний слід в історії кафедри залишили В.Ф. Поліщук, З.П. Шепета, І.Л. Лапинський, В.Д. Остроменський, М.Л. Гітельман, Л.Б. Меднік,

В.А. Рябінін, В.Л. Гуменюк, Л.П. Холодкова, Т.П. Макарова. Легендарна постать в історії кафедри — М.М. Юхновський.

Нині кафедра об'єднує музикантів різних шкіл і поколінь. Тут працюють викладачі, які стояли біля витоків спеціальності «музичне мистецтво» в нашому університеті — доктор педагогічних наук, професор Б.А. Брилін, кандидати мистецтвознавства професор А.Ф. Завальнюк, доцент В.М. Синицін, кандидат педагогічних наук, доцент В.К. Лебедев, заслужений діяч мистецтв України, доцент Г.В. Курков, заслужений працівник культури України, доцент А.В. Береза, кандидат мистецтвознавства, доцент В.І. Пальонний. Окрім названих викладачів, навчально-виховний процес забезпечують доценти О.П. Бурська, О.Є. Верещагіна-Білявська, Б.І. Нестерович, Т.Р. Браніцька, О.Ю. Теплова, В.А. Фрицюк, старші викладачі І.С. Шатковська, С.Ф. Федорчук, І.В. Єфіменко, В.О. Заїчко, викладачі Т.Д. Грінченко, Н.В. Ліва, В.М. Фрицюк, О.В. Черкашина, концертмейстер Т.С. Зелінська.

Творчі колективи, створені на базі кафедри — народний оркестр народних інструментів (художній керівник і диригент — старший викладач І.В. Єфіменко),

Естрадно-джазовий оркестр
(керівник — проф. Б.А. Брилін), 2006 р.

естрадно-джазовий оркестр (художній керівник і диригент — доктор педагогічних наук, професор Б.А. Брилін) примножують мистецькі здобутки інституту, виступаючи на концертних майданчиках не тільки університету, але й м. Вінниці та Вінницької області.

У 2005 р. кафедра започаткувала проведення Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих науковців «Слов'янське музичне мистецтво у контексті європейської культури». У роботі конференції в 2005, 2007, 2009, 2011 рр. взяли участь молоді вчені та студенти з Польщі, Австрії, Росії, вищих мистецьких та педагогічних навчальних закладів України (Києва, Тернополя, Житомира, Донецька, Кривого Рогу, Бердянська, Мелітополя, Кам'янця-Подільського, Умані, Вінниці та інших).

Серед вагомих наукових та навчально-методичних праць викладачів кафедри — монографії «Микола Леонтович: Дослідження, документи, листи» (А.Ф. Завальнюк), «Музичне дозвілля молоді: соціологічний аспект» (Б.А. Брилін); навчально-методичні посібники «Українські літні обряди та пісні» (А.Ф. Завальнюк), «Акомпанемент та імпровізація» (Б.А. Брилін), «Танцювальна музика в школі» (А.В. Береза, В.К. Лебедев), «Виконавська підготовка баяніста — майбутнього вчителя музики» (А.В. Береза, Б.І. Нестерович), «Українська музика ХХ століття» (О.Є. Верещагіна-Білявська, Л.П. Холодкова) та ін.

Для якісної підготовки фахівців в інституті створено належне матеріально-технічне і методичне забезпечення: комп'ютерні класи, кабінети педмайстерності, української мови, методики мов, математики і методики її викладання, образотворчого мистецтва та художньої праці, музики та методики музики, природничих дисциплін, кабінет іноземних мов, методичний кабінет, кабінет психологічного розвантаження та ін. Успішно працює лабораторія молодого вченого.

Інститут підтримує тісні зв'язки зі своїми випускниками, переважна більшість яких добре зарекомендувала себе на педагогічній роботі в різних освітніх установах Вінницької області, України та за її межами. Серед них заслужені вчителі України М. Онищук, А. Тимчик (очолював управління освіти м. Києва) та М. Парфьонов (багато років був директором школи-інтернату № 234 у Києві), директор Вінницької школи-лицею № 7 О. Сухомовський, директори ДМШ м. Вінниці Л. Ліпський, Л. Степанчук, Т. Бурдейна, Я. Зінько, Т. Заїчко, проректор з навчально-методичної роботи Вінницького ОІПОПП Г. Іваниця, завідувач кабінету початкового навчання Вінницького ОІПОПП О. Лесіна, головний спеціаліст відділу загальної середньої освіти управління освіти Вінницької міської ради Л. Діденко, директор приватної гімназії «Дельфін» м. Вінниця О. Коковихіна, директор Сальницької СЗШ Калинівського району В. Ружицька, доценти, які працюють за межами України П. Білоус (м. Кельце, Польща), Л. Задорожна (м. Єкатеринбург, Росія), А. Євген (Повніч) (м. Цюрих, Швейцарія), О. Шпичко (м. Люблін, Польща).

Медаллю А.С. Макаренка відзначено педагогічну діяльність вихованців інституту В. Бика, М. Зембовської, О. Стецюк та ін. Понад 130 учителів — випускників інституту — нагороджено знаком «Відмінник народної освіти України».

Нині інститут надає освітні послуги щодо одержання вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» за такими напрямками підготовки: початкова освіта (спеціалізації: «Практична психологія», «Мистецтво», «Соціальна педагогіка»); дошкільна освіта (спеціалізація: «Початкова освіта»); психологія; практична психологія; музичне мистецтво (спеціалізації: «Художня культура», «Режисура музично-виховних шкільних заходів»).

Сьогодні в інституті на денній і заочній формах навчається понад 1000 студентів, якими опікується високопрофесійний, кваліфікований викладацький колектив. Так, якщо у 2003 р. якісний склад науково-педагогічних працівників становив 44,5%, то сьогодні — 76,6%. У штаті інституту педагогіки, психології і мистецтв 111 викладачів, з них докторів наук — 7; кандидатів наук — 78. Вони є авторами монографій (професори Г.С. Тарасенко, А.М. Коломієць, Б.А. Брилін, О.В. Акімова, доценти Н.О. Комарівська, О.М. Паламарчук), посібників з грифом МОНмолодьспорту України (професори А.М. Коломієць, Г.С. Тарасенко, В.М. Литовченко, Б.А. Брилін, М.І. Сметанський, В.І. Газінський, доценти Н.І. Лазаренко, І.М. Лапшина, Г.Г. Кіт, В.М. Галузяк, В.І. Шахов, Л.С. Лойко, І.І. Козак, Л.М. Согур та інші), навчально-методичних посібників; укладають навчальні програми, видають методичні розробки, активно публікують наукові здобутки у фахових виданнях ВАК Украї-

ни та у збірниках наукових праць. Лише за останні 2 роки підготовлено 2 монографії, 18 посібників з грифом МОНмолодьспорту України, 50 навчально-методичних посібників, 62 навчальних та робочих програми.

Інститут педагогіки, психології і мистецтв плідно співпрацює з науковими установами та вищими навчальними закладами України та зарубіжжя. Підписані угоди про науково-дослідне і навчальне співробітництво з педагогічним факультетом Куявсько-Поморської вищої школи в Бидгощі (Польща, 12 вересня 2011 р.) та з Інститутом мистецтв Академії Поморської в м. Слущк (Польща, червень 2009 р.) дають змогу викладачам обмінюватися науковими ідеями, досвідом навчання студентів та викладання фахових дисциплін.

Для якісної наукової підготовки в інституті виходять друком збірники наукових праць викладачів і студентів: Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: «Педаго-

Візит делегації з Куявсько-Поморської вищої школи в Бидгощі до університету, 2011 р.

гіка і психологія» (фахове видання з переліку ВАК України; уже здійснено 34 випуски); Наукові записки. Серія «Початкове навчання». Серія «Психологія». Серія «Мистецька освіта»: збірники матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів (2002–2012 рр.); Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи: збірник матеріалів регіональних педагогічних читань (2004–2012 рр.); Актуальні проблеми педагогіки початкової освіти в контексті соціальних сподівань: збірник наукових статей магістрантів (2004–2011 рр.); Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (2009, 2011 рр.); Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (2005–2011 рр.); Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя: матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару (2009, 2010 рр.). Студенти, які плідно займаються науковими пошуками, мають змогу навчатись у магістратурі з напрямів «Педагогіка» і «Психологія», а згодом — в аспірантурі та докторантурі, що функціонують на кафедрах педагогіки, дошкільної та початкової освіти.

В інституті активно працює студентське наукове товариство. На кожній кафедрі функціонують проблемні групи та гуртки, в яких студенти займаються науково-дослідною роботою. До активної наукової праці студенти залучаються вже з перших днів навчання. Талановита молодь робить перші кроки на шляху наукових досліджень під керівництвом своїх наставників — провідних науковців інституту. З обдарованими студентами працюють групи з підготовки до II етапу Всеукраїнських олімпіад з педагогіки, початкового навчання, психології, вокалу, хорового диригування.

Високий рівень підготовки наших студентів забезпечує призові місця на Всеукраїнських конкурсах та олімпіадах (4 дипломи призових місць у 2008 р., 3 — у 2009 р., 4 — у 2010 р., 7 — у 2011 р., 7 — у 2012 р.), схвалення і заохочувальні нагороди на міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Викладачі інституту систематично організовують предметні олімпіади, проводять тематичні предметні тижні — педагогіки, природознавства, української мови, математики, мистецтва, психології. Під час тематичних тижнів студенти інституту долучаються до проведення конференцій, презентацій новинок наукової та науково-популярної літератури, виставок, «круглих столів», випуску стіннівок, бюлетенів тощо. Традиційним стало проведення щорічних інститутських конкурсів педагогічної майстерності та професійної майстерності, які передбачають активну участь широкої аудиторії студентів I–IV курсів спеціальностей «Початкове навчання» і «Психологія» та магістрантів; фахових конкурсів для студентів спеціальності «Мистецька освіта» — «Мистецтво концертмейстера», конкурс фортепіанних ансамблів, «Молоді голоси».

Традиційним є проведення в інституті науково-методичних заходів різних

Конкурс педагогічної майстерності серед студентів напряму підготовки «Початкова освіта», 2011 р.

Студентський бал,
2011 р.

рівнів, серед яких Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури», Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти»; Всеукраїнська науково-практична конференція «Діалог суб'єктів навчально-

виховного процесу як засіб розвитку обдарованої молоді»; Всеукраїнський науково-методичний семінар «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя»; регіональні педагогічні читання «Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи»; звітна науково-практична конференція викладачів і студентів Інституту педагогіки, психології і мистецтв; студентська наукова конференція «Актуальні проблеми культури мовлення».

Цікавим і змістовним є студентське життя в Інституті педагогіки, психології і мистецтв. Це різноманітні свята, бесіди, круглі столи, диспути, вечорниці, лекції-концерти, літературно-музичні вечори, зустрічі з провідними вчителями міста і області, з видатними постатями Вінниччини; акції, спрямовані на формування творчого ставлення до вчительської праці тощо.

Традиційними в інституті стали такі заходи: «Посвята в студенти», «День учителя», «День студента», «День музики», «Ми

Традиційне «Свято казки» в інституті, 2010 р.

Студенти інституту — учасники свята «Андріївські вечорниці», 2010 р.

шукаємо нові таланти», «День матері», «Андріївські вечорниці», «Свято новорічної казки», «Студентський бал», «Свято відмінника», «Зустріч з випускниками інституту», конкурс-огляд художньої самодіяльності 2-го курсу «Барви осені», «Свято екватора» 3-го курсу, конкурс «Красуня інституту» та багато інших.

Студенти із задоволенням відвідують інститутський хор, ансамблі баяністів, сопілкарів, окарин, вокальну і танцювальну студію, молодіжний психологічний клуб «Пенати», клуб «Молода сім'я», літературну студію «Українка» тощо.

Традиційними в інституті є виставки творчих робіт студентів з прикладного мистецтва «Осінь фантазія», з образотворчого мистецтва «Зимові візерунки», виставки творчих робіт з педагогіки, з дитячої літератури, що дає змогу поринути у світ прекрасного і неповторного.

Студенти інституту беруть активну участь у загальноуніверситетських заходах: «Красуня університету», КВК, «Козацькі розваги», фестивалі художньої самодіяльності та ін.

Колектив Інституту педагогіки, психології і мистецтв сміливо крокує в майбутнє із бажанням працювати, примножуючи здобутки попередніх поколінь викладачів і студентів.

Студенти інституту на табірному зборі, 2012 р.

ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Зід заснування вчительського інституту фізична культура розглядалася як елемент загальної підготовки вчителя. Спеціальна кафедра була заснована тільки в 1937 р. Її викладачі доклали багато зусиль до організації масового фізкультурного руху на теренах краю. Студенти інституту щороку брали участь у театралізованих спортивних святах міста, у місцевих та регіональних командних змаганнях з футболу та волейболу, легкоатлетичних і важкоатлетичних змаганнях.

1 вересня 1956 р. на базі профільної кафедри був відкритий факультет фізичного виховання. На перший курс було набрано 60 осіб, а на другий зараховано 107 осіб з Новоград-Сіверського педагогічного училища. Перший випуск — 106 фахівців — відбувся в 1959 р.

ЯКОВЛІВ
Володимир Леонтійович

Декан-директор Інституту
фізичного виховання
і спорту, кандидат наук,
доцент

Деканом факультету був призначений старший викладач О.О. Глушак, який очолював його впродовж 21 року. Навчальний процес забезпечували загальноінститутські кафедри і запрошені викладачі з медичного інституту, оскільки тоді в місті було тільки два вищих навчальних заклади. Під керівництвом декана та за сприяння ректорату педагогічного інституту відбувалось становлення факультету фізичного виховання. Побудували гімнастичну та ігрову спортивні зали, обладнали спеціалізовані спортивні майданчики, у с. Коло-Михайлівка відкрили спортивно-оздоровчий табір. Студенти мали гарну можливість для підвищення спортивної майстерності, тому показували високі спортивні досягнення, ставали чемпіонами і призерами змагань серед педагогічних ВНЗ УРСР та колишнього Радянського Союзу.

Деканами факультету в різні роки були Б.Г. Бажанов (1958–1959 рр.), О.О. Хижук (1977–1979 рр.), Л.Г. Євсєєв (1979–1982 рр.), О.С. Куц (1982–1984; 1990–1996 рр.), К.П. Козлова (1985–1990 рр.), В.Л. Яковлів (з 1997 р.), які своєю плідною працею зміцнювали навчально-матеріальну базу факультету, готували фахівців та спортсменів високої кваліфікації.

У 1957 р. відкрили дві кафедри: анатомії і фізіології людини (за-

Спортивний виступ студентів інституту
на стадіоні, 1949 р.

відувач кафедри — кандидат педагогічних наук, доцент О.Д. Жовновата), спорту і спортивних ігор (завідувач кафедри — старший викладач П.Г. Свергуненко), а в 1959 р. на базі секції гімнастики, створеної 1957 р., було відкрито кафедру теорії і методики фізичного виховання (завідувач кафедри — старший викладач Б.О. Іванов). Згодом, у 1982 р., на базі факультету відкрили відділення початкового військового навчання і фізичного виховання, створили військову кафедру (завідувач кафедри — полковник В.С. Волков). Кафедра протягом 10 років готувала офіцерів запасу і досягла значних успіхів у військово-патріотичному вихованні. В 1983 р. кафедра спорту і спортивних ігор була поділена на дві кафедри: спорту (завідувач кафедри — кандидат педагогічних наук Є.П. Борисов) і спортивних ігор (завідувач кафедри — кандидат педагогічних наук, доцент О.С. Куц).

Заняття на військовій кафедрі, 1989 р.

У 1990 р. проведено перший набір на спеціальність «Фізичне виховання та методика спортивно-масової роботи», а в 1992 р. — на спеціальність «Фізична культура і біологія». В 2004 р. кафедру спорту реорганізували в кафедру олімпійського і професійного спорту (завідувач кафедри — кандидат педагогічних наук, доцент

Л.Г. Євсєєв, з 2008 р. — доктор педагогічних наук, професор О.С. Куц), відкрили кафедру медико-біологічних основ фізичного виховання і фізичної реабілітації (завідувач кафедри — доктор біологічних наук, професор Ю.М. Фурман). У 2012 р. для оптимізації структури університету на базі кафедр олімпійського і професійного спорту та спортивних ігор було поновлено кафедру спорту та спортивних ігор.

З 1 грудня 2003 р. факультет фізичного виховання реорганізували в Інститут фізичного виховання і спорту. З 2004 р. розпочали підготовку фахівців за новими спеціальностями «Олімпійський та професійний спорт» і «Фізична реабілітація». Навчально-виховну роботу сьогодні здійснюють понад 50 викладачів, більшість з яких випускники інституту, в тому числі 3 доктори наук, 4 професори, 26 кандидатів наук, доцентів.

Сьогодні Інститут фізичного виховання і спорту є потужним структурним підрозділом Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. У його складі чотири кафедри: теорії і методики фізичного виховання (завідувач кафедри — кандидат педагогічних наук, професор К.П. Козлова); спорту та спортивних ігор (завідувач кафедри — доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор В.М. Костюкевич); медико-біологічних основ фізичного виховання і фізичної реабілітації (завідувач кафедри — доктор біологічних наук, професор Ю.М. Фурман); фізичного виховання (завідувач кафедри — доктор педагогічних наук, професор О.С. Куц).

Кафедра фізичного виховання забезпечує загальну фізичну підготовку студентів усіх структурних підрозділів університету, сприяє розвитку вмінь і навичок професійно-прикладної фізичної підготовки, які необхідні для майбутньої педагогічної діяльності, з фізичної культури і спорту за такими спеціалізаціями: загально-фізична підготовка, баскетбол,

волейбол, плавання, ритмічна гімнастика, настільний теніс.

Кафедра теорії і методики фізичного виховання працює над підвищенням якості освіти, оновленням навчальних програм, урізноманітненням форм організації навчально-виховного процесу, удосконаленням його методичного забезпечення, вивчає і запроваджує передовий досвід кращих викладачів і вчителів фізичної культури. Кафедра спорту та спортивних ігор спрямовує свої зусилля на забезпечення навчально-виховного процесу ви-

Спортивний зал університету, 2012 р.

Навчально-тренувальний спортивний комплекс університету, 2011 р.

кладання дисциплін спортивно-педагогічного циклу, якісне викладання спеціальних дисциплін (спортивні ігри, основи теорії і методики спортивного тренування, теорія та методика підготовки спортсменів у видах спорту, спортивна метрологія, теорія і методика спортивної підготовки, спортивно-педагогічне вдосконалення), організацію науково-дослідної роботи, проведення спортивних та спортивно-масових заходів. Викладачі кафедри медико-біологічних основ фізичного виховання і фізичної реабілітації спрямовують свої зусилля на підвищення фахового рівня спеціалістів з фізичного виховання.

Сьогодні в інституті навчається понад 1000 студентів на денній та заочній формах навчання. Інститут готує бакалаврів за напрямками «Фізичне виховання», «Спорт», «Здоров'я людини», спеціалістів та магістрів за напрямками «Фізичне виховання», «Спорт» (за видами), «Фізична реабілітація»

Навчально-матеріальна база інституту є найкращою в місті. До послуг студентів велика ігрова

зала, спеціалізована гімнастична зала, зала спортивної боротьби, тренажерна зала (атлетичної гімнастики), зала для занять з музичної ритміки та настільного тенісу.

Навчально-тренувальний процес здійснюється на кращих спортивних базах міста: легкоатлетичному манежі «Колос», Центральному міському стадіоні, в басейнах спорткомплексів «Авангард» та «Маяк».

На факультеті завжди усвідомлювали, що без творчості, без глибоких наукових знань важко собі уявити спеціаліста. Для поглиблення теоретичної підготовки фахівців ще в 60-х роках ХХ ст. викладачі факультету встановили тісні наукові та творчі зв'язки з Науково-дослідним інститутом фізіології дітей і підлітків АПН СРСР (Москва), який у подальшому став базою для підготовки наукових кадрів для факультету. Саме тут сформувалися як науковці Н. М. Глушак, О. О. Глушак, О. С. Куц, Л. Г. Євсєєв, В. І. Сидоренко, С. О. Оришук.

У 1973 р. на базі факультету провели розширене засідання наукової ради з проблеми «Шляхи удосконалення змісту освіти фізичної культури в загальноосвітній школі» під керівництвом доктора медичних наук, професора В. С. Фарфеля, у якому взяли участь представники 26 міст Радянського Союзу. Під егідою НДІ фізіології дітей і підлітків АПН СРСР і Міністерства освіти СРСР в 1975 р. викладачі факультету підготували та провели Всесоюзну наукову конференцію «Стан фізичного виховання школярів різних кліматогеографічних зон країни». У 70-х роках факультет по праву вважався одним із провідних науково-методичних центрів у галузі фізичного виховання в СРСР. У газеті «Советский спорт» від 10 вересня 1975 р. відзначалося, що «...факультет фізичного виховання Вінницького державного педагогічного інституту є одним з піонерів серед педвузів країни у проведенні наукових досліджень у загальноосвітній школі».

Науково-дослідний пошук був спрямований на обґрунтування «Комплексної

програми з фізичного виховання для загальноосвітніх шкіл 1-10 класів». Унаслідок наукових досліджень була захищена кандидатська дисертація О. С. Куцом, результати якої стали обґрунтуванням нормативної бази цієї програми. У співдружності з Всесоюзним науково-дослідним інститутом фізичної культури (Москва) з 1980 р. виконувалися чотири госпдоговірні теми всесоюзного значення. У цей період почалося формування наукової школи доктора педагогічних наук, професора О. С. Куца (всього підготовлено 54 кандидати наук), який ініціював профільні дослідження екологічної та соціальної проблематики.

Зустріч вінницької та харківської баскетбольних збірних педагогічних інститутів, м. Харків, 1960 р.

Для вдосконалення всесоюзного комплексу ГПО була затверджена наукова тема «Система модельних показників і нормативів фізичного розвитку і фізичної підготовленості населення країни». У центральній Україні ця робота була доручена науково-дослідній групі Вінницького державного педагогічного інституту під ке-

Чоловіча збірна команда ІФВіС з волейболу
(тренер — ст. викл. В. М. Поліщук), 2011 р.

рівництвом доцента О. С. Куца. Загальний обсяг фінансових витрат становив 120 тис. руб. (найбільший в інституті на той період). Результатом наукових досліджень став захист дисертаційних робіт В. А. Леоновою, Н. А. Яблочніковою, В. М. Костюкевичем, В. В. Мельником, А. І. Драчуком. Крім захистів кандидатських дисертацій та оприлюднення матеріалів дослідження, було розроблено регіональні оціночні таблиці фізичного стану населення центральної України. Виконана робота була високо оцінена в Держкомспорті СРСР і рекомендована як зразкова для інших регіонів країни.

У зв'язку з Чорнобильською трагедією Держкомспортом СРСР було затверджено нову наукову тему на 1986–1990 рр.: «Наукове обґрунтування змісту фізкультурно-оздоровчої роботи з учнівською молоддю, яка проживає на території Чорнобильського сліду». Наукова група, до складу якої входили також викладачі політехнічного і медичного інститутів, проводила дослід-

ницьку роботу в другій та третій зонах радіаційного забруднення Вінницької та Житомирської областей. Результатом наукового пошуку стали кандидатські дисертації П. С. Данчука, В. В. Романенка, С. М. Дмитренко, М. А. Галайдюка, М. С. Ковінька, докторська дисертація О. С. Куца, а також методичні рекомендації, оціночні таблиці фізичного розвитку і фізичної підготовленості школярів, які проживають у радіаційній зоні.

У перші роки самостійності країн колишнього Радянського Союзу через низку причин значно зросла підліткова

злочинність. Науковці факультету на чолі з професором О. С. Куцом розробляли господарську тему «Профілактика правопорушень неповнолітніми підлітками засобами фізичного виховання». За матеріалами дослідження захистила кандидатську дисертацію Т. М. Краснобаєва.

Провідні фахівці факультету встановлювали наукові контакти з іншими дослідницькими установами. Завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання професор К. П. Козлова тривалий період успішно співпрацювала з Ленінградським науково-дослідним інститутом фізичної культури, у якому захистили кандидатські дисертації Т. М. Чернишенко, В. Л. Яковлів, С. Б. Кулигін. Кафедра спорту здійснювала спільні наукові проекти з Національним університетом фізичного виховання і спорту України, у якому захистили кандидатські дисертації О. В. Скларов і Д. С. Присяжнюк.

У 1980-х роках Держкомспорту СРСР визначив інститут як регіональний центр масових комплексних досліджень фізичного розвитку і рухової підготовленості населення країни, на його базі проходили наукове стажування українські, російські та молдовські спеціалісти фізичного виховання. 1982 р. на базі факультету було проведено Всесоюзну координаційну нараду співвиконавців з теми «Система модельних показників і рівнів фізичної підготовленості населення різних вікових груп». Результати досліджень, проведених у центральній зоні України співробітниками факультету, були представлені на ВДНГ в 1985 р.

Сьогодні науково-дослідна робота кафедр інституту передусім спрямована на теоретичну підготовку та підвищення рівня практичної підготовки спеціалістів фізичного виховання. Основні її напрямки: психолого-педагогічні основи підготовки педагогічних кадрів; теоретичні основи методичного забезпечення навчально-тренувального процесу, підготовки висококваліфікованих спортсменів; охорона навколишнього середовища і здоров'я людини; профілактика правопорушень неповнолітніх підлітків засобами фізичної культури; становлення національної системи фізичного виховання. Останнім часом викладачі проводять дослідження з тем «Теоретико-методичні та програмно-нормативні основи фізичного виховання студентів» (керівник — професор О.С. Куц); «Організація навчально-тренувального процесу спортсменів ігрових видів спорту у річному циклі підготовки» (керівник — професор В.М. Костюкевич); «Корекція аеробної та анаеробної продуктивності організму учнівської та студентської молоді шляхом застосування фізичних впливів» (керівник — професор Ю.М. Фурман).

У 1994 р. започатковано проведення Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура, спорт і здоров'я

Наукові та навчальні видання викладачів, 2012 р.

нації», випуск збірника наукових праць викладачів і студентів з питань фізичного виховання. Кафедра спорту та спортивних ігор разом із федерацією футболу України та федерацією футболу у Вінницькій області щорічно проводить Всеукраїнський науково-методичний семінар «Теоретико-методичні основи підготовки юних футболістів», який сприяє якісному підвищенню рівня знань спеціалістів з футболу. Щорічно інститут проводить Всеукраїнську студентську науково-практичну конференцію «Фізична культура, спорт та фізична реабілітація в сучасному суспільстві».

Лише за останні 5 років викладачі опублікували 5 монографій, 41 навчальний посібник.

На кафедрах працюють теоретичні, науково-методичні семінари, тематика яких спрямована на впровадження в навчально-виховний процес найновіших досягнень науки, техніки, культури, розв'язання завдань, які стають перед загальноосвітньою та професійною школами на сучасному етапі. Студенти займаються

в 5 наукових та 15 проблемних групах. У процесі підвищення якості підготовки спеціалістів велика увага приділяється озброєнню студентів знаннями і навичками використання технічних засобів навчання, зокрема комп'ютерів. У 2010 р. в інституті відкрита науково-дослідна лабораторія з проблем фізичного виховання і спорту (завідувач лабораторії — професор О. С. Куц), завдання якої — залучати науково-обдаровану молодь із числа випускників магістратури, молодих викладачів для виконання дисертаційних робіт.

Відкрито з 1992 р. аспірантуру зі спеціальності 24.00.02. «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». За період роботи аспірантури захистили кандидатські дисертації викладачі інституту Т. Краснобаєва, М. Галайдюк, А. Драчук, С. Дмитренко, І. Дуб, Т. Кутек, С. Кулигін, І. Асаулюк, О. Бекас, І. Мацейко, С. Драчук, Т. Вознюк, В. Романенко, Л. Дудорова, І. Тях, А. Кошолуп, В. Мірошніченко, В. Богуславська, Б. Максимчук, О. Швець.

Викладачі інституту приділяють значну увагу розвитку художніх здібностей студентів та оволодінню ними національ-

ною пісенною та танцювальною культурою. Студенти відвідують хоровий колектив, гурток сольного співу та вокальні жіночі і чоловічі ансамблі під керівництвом старшого викладача Н. Є. Білої.

Інститут підтримує творчі зв'язки з профільними вищими навчальними закладами України. Налагоджено міжнародні зв'язки з Санкт-Петербурзьким науково-дослідним інститутом фізичної культури (Росія), Російським державним університетом фізичної культури (Москва), Академією фізичного виховання імені Йозефа Пілсудського (Варшава, Польща), Свентокризькою академією (Пьотркув-Трибунальски, Польща), Білоруським державним університетом фізичної культури (Мінськ, Білорусь).

За 55 років в інституті підготовлено майже 10 тис. учителів фізичної культури, в тому числі 534 з відзнакою. Гордістю інституту є його випускники, які працюють у різних регіонах України і досягли високих результатів у роботі.

Ректором Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського є наш випускник, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України, заслужений

Чоловіча збірна команда ІФВіС з гандболу (тренер — викл. Н. С. Свірщук), 2011 р.

працівник освіти і науки України, майстер спорту з вільної боротьби О.В. Шестопалюк. З його приходом університет отримав імпульс розвитку як за внутрішнім станом підготовки фахівців, так і за зовнішнім виглядом. Зміцнилась і навчально-матеріальна база інституту фізичного виховання і спорту. Побудовано навчально-тренувальний спортивний комплекс зі штучним покриттям, тренажерний майданчик, переобладнано стрілецький тир.

Випускниками інституту є С.П. Татусяк, голова Вінницької обласної Ради, В.С. Продивус, голова Наглядової ради ВАТ «Мостобуд», майстер спорту з боксу, чемпіон України, Президент Федерації боксу України.

Більше 200 випускників нагороджені знаком «Відмінник освіти України», більш ніж 100 випускників працюють директорами загальноосвітніх і спортивних шкіл, деканами факультетів фізичного виховання. Більше 40 випускників стали заслуженими тренерами України. Серед них В.С. Дикий (спортивна гімнастика), Л.Д. Голяк, Ю.Л. Голяк, Г.В. Ковальчук, С.О. Калинтюк, М.І. Трофіменко, І.М. Горковенко, В.В. Ровенчак (спортивна акробатика), А. Солодар (акробатика), С.М. Сергун, О.К. Самірова, В.А. Грузевич, А.С. Непитаєв (веслування), В.М. Костюкевич, П.М. Мазур (хокей на траві), Ю.Г. Козловський, В.О. Конюков, О. Загоруйко, В.Ф. Постемський, М.І. Пуздім, П.А. Дмитрієвський (легка атлетика), В.М. Мельничук, Д. Кульбері (стрибки у воду) І.Ф. Гатаулін, Є.П. Котельников, М.М. Кривов'язюк, М.В. Петров (футбол), В.М. Пастернак, Б. Перегончук (велоспорт), А.З. Вальчук, Е.Я. Михайлов (бокс), Л.П. Пронтишева (спортивне орієнтування), В.П. Махнюк (пауерліфтинг) та інші. Серед вихованців інституту є заслужені працівники фізичної культури і спорту України Л.Д. Голяк, С.М. Сергун, І.Ф. Гатаулін, Ю.С. Антіпов, Г.В. Ковальчук, Є.П. Котельников, почесні працівники фізичної культури і спорту України Г.Г. Самков, М.В. Тютрін, О.О. Глушак та інші. Чимало

з них захистили докторські дисертації та отримали вчене звання професора. Багато випускників очолювали і очолюють обласні та міські спортивні організації.

За 55 років в інституті підготовлено більше чотирьох десятків заслужених майстрів спорту та майстрів спорту міжнародного класу. Серед них Олімпійська чемпіонка 2008 р. Наталя Добринська (легка атлетика), дворазовий срібний призер Олімпійських ігор Павло Хникін (плавання), срібний призер Олімпійських ігор Сергій Чернявський (велоспорт), бронзові призери Олімпійських ігор Ганна Балабанова, Олена Череватова (веслування), учасники Олімпійських ігор Андрій Соколовський, Михайло Книш, Петро Сарафінюк (легка атлетика), Наталя Качалка (велоспорт), які представляли вже незалежну Україну на міжнародній арені. Чемпіонами

Олімпійська чемпіонка
Н. Добринська, 2008 р.

світу були Геннадій Чечуро (баскетбол), Володимир Боровський (бокс), Юрій Локтев (волейбол), Руслан Підгорний та Сергій Чернявський (велоспорт-трек), Володимир Махнюк (пауерліфтинг), Григорій Дученко (спортивна акробатика), Андрій Іванов (кікбоксинг).

Серед випускників інституту чимало заслужених майстрів спорту: Геннадій Чечуро (баскетбол), Павло Хникін (плавання), Григорій Дученко та Юрій Педоренко (спортивна акробатика), Віктор Добротворський, Ганна Балабанова та Олена Череватова (веслування), Сергій Чернявський та Руслан Підгорний (велоспорт) тощо. Представниками старшого покоління студентів є Почесні майстри спорту Альбіна Єлькіна (легка атлетика), Федір Ляховський (веслування), Анатолій Житецький та Іван Лозовський (важка атлетика), Євген Маслов (плавання), Павло Забелін (боротьба самбо), Олександр Чужик (спортивна гімнастика).

Велика когорта видатних веслувальників прославляла університет на змаганнях найвищого рангу, ставали чемпіонами і призерами світу та Європи: М. Ляховський, О. Петришина, В. Добротворський, С. Сергун, Н. Грицун та інші.

Інститут по праву пишається великою групою видатних легкоатлетів, чемпіонів і

Жіноча збірна команда ІФВіС з баскетболу
(тренер — ст. викл. Т. В. Вознюк)

призерів світу і Європи: М. Табак, М. Явтушенко, О. Загоруйко, І. Ковальчук, А. Крохмалюк, М. Недибалюк, Р. Головащенко, М. Книш.

Неодноразово звучав гімн України на першостях Світу і Європи зі спортивної акробатики на честь студентів Вінницького педуніверситету Г. Дученка, Ю. Педоренка, О. Олійника, В. Беші, С. Олійника, В. Снітька, Ю. Конько, О. Феофанової, В. Пономарьової, Г. Заярної, А. Бурлаченко.

Команда з хокею на траві «Педуніверситет-Олімпік» (тренери — заслужений тренер України В. М. Костюкевич та тренер I категорії О. А. Перепелиця) стала шестиразо-

Команда з хокею на траві «Педуніверситет-Олімпік»

вим чемпіоном України, дворазовим переможцем літніх спортивних ігор України, срібним призером Кубка Європейських чемпіонів, дворазовим володарем кубка України.

Жіноча команда з волейболу «Педуніверситет» (тренер — Л. П. Теплякова) виборола бронзові нагороди в першості України серед студентської ліги. Стабільними є успіхи чоловічої збірної команди з волейболу (тренер — В. М. Поліщук), яка була неодноразовим чемпіоном вищої студентської ліги України, призером Універсіад України, спортивних студентських ігор. Успішно виступають в першості України з баскетболу жіноча і чоловіча команди (тренери — Т. В. Вознюк, Ю. І. Горбатий). Неодноразово святкували перемогу на змаганнях найвищого рангу наші боксери: А. Гончар, І. Узелков, І. Ковач, О. Сидоренко, В. Продивус, Є. Голяткін, І. Яцков.

Команда з легкої атлетики неодноразово ставала призером Всеукраїнської студентської універсиади (тренери — А. Й. Сатайкін, Т. М. Дідик, В. М. Митурич, Д. С. Присяжнюк). Збірні команди університету з різних видів спорту успішно виступають на різного рангу змаганнях.

В Інституті фізичного виховання і спорту навчається 9 майстрів спорту міжнародного класу, 33 майстри спорту України, 59 кандидатів у майстри спорту, 82 спортсмени I розряду, що є гарним потенціалом для наступних перемог.

Проведені комплексні заходи з удосконалення навчального процесу, озброєння студентів глибокими знаннями в галузях навчально-тренувального процесу, наукових досліджень, у вихованні національно свідомих громадян, патріотів рідної землі дозволяє з оптимізмом зустріти ювілей нашого університету.

Чоловіча збірна команда з баскетболу (тренер — ст. викл. Ю. І. Горбатий), 2008 р.

ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ Й ЖУРНАЛІСТИКИ

Овою славу історію філологічний факультет, а тепер Інститут філології й журналістики розпочав у 1917 р., коли, згідно з освітньою програмою Української Центральної Ради, у якій чільне місце посідало питання українізації навчальних закладів, у Вінницькому вчительському інституті було введено курси української мови, літератури й історії. А вже в 1919 р. було засновано історико-словесне відділення. В Інституті соціального виховання функціонувало мовно-літературне відділення, на базі якого в 1933 р. сформували мовно-літературний факультет з чотирирічним терміном навчання.

У наступні роки факультет швидко зростає. У 1940/41 навчальному році контингент студентів денної форми навчання становив 425 осіб, причому половина студентів здобувала фах учителя української мови й літератури. Деканом факультету тоді працював М. Д. Буглов. Велика Вітчизняна війна перервала стрімкий поступ підрозділу.

Навесні 1944 р. мовно-літературний факультет відновив свою діяльність. У післявоєнні роки філологічний факультет (упродовж 1953–1956 рр. — історико-філологічний, а з 2004 р. — Інститут філології й журналістики) очолювали Л. І. Моргуліс (1944–1952 рр.), професори й доценти Т. Ю. Купряшкін (1952–1956 рр.), Ю. О. Степаненко (1956–1957 рр.), М. Ф. Присяжнюк (1957–1958 рр.), І. П. Пшук (1958–1969 рр.), І. І. Дацюк (1969–1976 рр.),

КОНОНЕНКО
Валерій Васильович

Декан-директор Інституту
філології й журналістики,
кандидат історичних наук,
доцент

Н. Л. Іваницька (1976–1981 рр.), В. В. Богачук (1981–1989 рр.), М. В. Козлов (1989–1994 рр.), В. Я. Теклюк (1994–2011 рр.), І. Є. Руснак (березень–листопад 2011 р). З грудня 2011 р. інститут очолює доцент В. В. Кононенко.

Реорганізації структури педагогічного інституту створювали різні формати існування факультету. Так, усередині 1950-х рр. функціонував єдиний історико-філологічний підрозділ. У жовтні 1956 р. відокремлений філологічний факультет розпочав підготовку вчителів-словесників широкого профілю — української мови і літератури та іноземної мови, російської

мови і літератури та іноземної мови. Термін навчання студентів збільшився на один рік. У 1963 р. факультет повернувся до однопрофільного чотирирічного навчання й лише 1978 року, за розпорядженням Міністерства освіти України, знову визначено п'ятирічний термін навчання.

З 1963 р. факультет здійснював підготовку вчителів російської мови і літератури для шкіл Узбекистану й Казахстану, а з 1985 до 1991 р. ще й забезпечував роботу курсів підвищення кваліфікації вчителів російської мови та літератури з Таджикистану й Молдови. Цікавою є статистика за 1978 р., коли на перший курс філологічного факультету було набрано дві групи з підготовки вчителів української мови й аж шість — російської, причому серед них дві групи молоді з Казахстану й Узбекистану.

Узбецькі студентки педагогічного інституту,
початок 1980-х років

Попри обмежене вивчення україністики навчально-виховна атмосфера тих років, як згадують тодішні студенти, була на високому рівні. Основні фактори, які сприяли цьому, — велике бажання навчатися й працювати за фахом і самовіддана робота викладачів, які, окрім педагогічного, мали великий життєвий досвід. Не відволікали й не розхолоджували тоді студентів сучасні досягнення прогресу: працювали здебільшого з живим словом, з першоджерелами, а всі роботи були рукописними й уважно вивірялися. Ретельно виконана й захищена на «відмінно» курсова робота була справжнім успіхом. Викладачі, які сповідували глибоке знання текстів, першоджерел, наукових поглядів, — В. М. Борщевський, А. Г. Кващук, З. М. Грузман, Б. А. Буяльський, І. В. Рибінцев, А. В. Коржупова, П. Г. Горна, В. П. Малинковський — уміли бути вимогливими й водночас мали авторитет серед студент-

ської молоді. Їхні добрі традиції нині бережуть і примножують доктори наук, професори П. С. Дудик, Н. Л. Іваницька, А. М. Подолинний, О. М. Куцевол, І. Є. Руснак, І. Я. Завальнюк, Н. М. Павликівська.

У середині 1960-х рр. склалося й підтримувалося адміністрацією культурне дозвілля майбутніх учителів української мови: діяли театральний та літературний гуртки. Наприклад, літературна студія «Червоні вітрила» (за однойменною романтичною повістю-казкою Олександра Гріна), створена доцентом М. Ф. Присяжнюком,

зажила широкої слави й популярності далеко за межами інституту. За понад 60 років роботи студії в ній опановували секрети творчості близько 3,5 тис. студентів та молодих викладачів університету. Серед випускників студії нині чимало письменників на літературознавців, знаних як на Вінниччині, так і далеко за межами України. 25 випускників студії стали членами

Літературна студія Вінницького педінституту ім. М. Островського
18 січня 1956 року

Літературна студія педагогічного інституту, 1956 р.

Національної спілки письменників України. Сам Михайло Федорович, великий ентузіаст і людина батьківської душі для всіх студентів, багато років був невтомним організатором екскурсій до історичних і літературних місць України.

Основним науково-технічним і розважальним засобом тоді було кіно, яке демонстрували в актовій залі. У темряві під стрекотіння апарата на екрані оживали кольорові втілення шедеврів Миколи Гоголя, Андрія Головка, Михайла Стельмаха.

Окрема яскрава сторінка студентського життя — гуртожиток. Помешкання студентів філологічного факультету розташовувалося тоді по вул. Козицького, тому студенти часто здійснювали романтичні вояжі вулицею вниз, до Південного Бугу, до історичного місця з імпровізованим парком і знаком про славетну перемогу Івана Богуна над польською шляхтою в далекому 1651 р. А на початку 60-х років ХХ століття в гуртожитку філфаку вперше з'явилося мультимедійне диво — телевізор. Більшість студентів побачили його вперше.

Від повоєнного часу аж до вісімдесятих років студенти факультету обов'язково брали участь у сільськогосподарських роботах на збиранні буряків, яблук, кукурудзи. Викладачі працювали нарівні з вихованцями, ділили хліб і працю, мешкали в імпровізованих сільських гуртожитках. На селі не вистачало вчительства, і студенти-четвертокурсники часто їздили за розподілом на роботу «в глибинку», а п'ятий курс закінчували, маючи за плечима шкільну й життєву практику. Загалом ауру філологічного факультету 50–70-х рр. ХХ століття, попри відомі суспільно-політичні негаразди, можна схарактеризувати як атмосферу співпраці і яскравих особистостей, дружби й тісного зв'язку з життям, сумлінних пошуків на теренах діалектології й фольклористики.

У 1988–1989 рр. на Вінниччину прийшли свіжі вітри демократії й національного від-

родження. Одне по одному з'являлися забуті й нові для народу імена — В. Стус, П. Куліш, М. Хвильовий, Є. Плужник. Відреагувала на довгоочікувані переміни й інтелігенція філологічного факультету, зініціювавши на одній із учених рад закладу розгляд питання про надання Вінницькому державному педагогічному інституту, що мав ім'я Миколи Островського, імені славного класика української та європейської літератури Михайла Коцюбинського, який народився і жив у Вінниці неподалік місця, де тепер розташований заклад. Складним був цей вибір, оскільки дискусії точилися навколо трьох видатних імен: найліричнішого прозаїка краю Михайла Стельмаха, відродженого з небуття Василя Стуса й найвідомішого у світі письменника-подолянина Михайла Коцюбинського. Безпосередню участь у цій знаменній події взяли тодішні доценти кафедри української літератури, тепер старійшини факультету А. М. Подолинний та Є. М. Антонюк, які разом з колегами надали перевагу письменникові, видатне ім'я якого ще не мало духовного пам'ятника у Вінниці. На початку нового тисячоліття з ініціативи ректора університету професора О. В. Шестопалюка та студентів-випускників 2003 р. на подвір'ї університету встановлено бронзове погруддя пам'яті Великого Сонцепоклонника.

Після проголошення Акта про незалежність України прийом студентів на спеціальність «Російська мова і література» був відповідно зменшений, уведено подвійні спеціальності: «Українська мова і література та англійська мова», «Українська мова і література та українознавство», «Російська мова і література та англійська мова», «Російська мова і література та українська мова і література», «Російська мова і література та соціальна педагогіка». Крім названих спеціальностей, з 2001 р. факультет готував учителів української мови і літератури за скороченим терміном навчання (після педучилища).

З 2004 р. оновлений Інститут філології й журналістики готує спеціалістів для роботи на радіо, у телевізійних і газетних медіа; учителів української мови й літератури з додатковими спеціальностями: англійська мова, соціальна педагогіка, українознавство.

Окрім цього, інститут готує бакалаврів (термін навчання — 4 роки), спеціалістів (термін навчання після бакалаврату — один рік), магістрів (термін навчання після отримання спеціальності — один рік). Успішно функціонує аспірантура (очна і заочна аспірантури зі спеціальностей «українська мова», «українська література») та докторантура.

Нині Інститут філології і журналістики — найчисельніший, а серед його випускників чимало заслужених учителів, відмінників народної освіти, а також викладачів вищих навчальних закладів, учених, письменників та журналістів. Навчалися на філологічному факультеті визначні науковці — академік Академії педагогічних наук СРСР, доктор педагогічних наук, професор О.Р. Мазуркевич, член-кореспондент НАН України, дослідник життя і творчості Т.Г. Шевченка доктор філологічних наук, професор Є.П. Кириллюк, старший науковий співробітник Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України М.П. Бондар, доктор педагогічних наук, професор Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова Л.Ф. Мірошніченко, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка А.Б. Гуляк, доктор філологічних наук, доцент Київського національного

університету ім. Тараса Шевченка С.Б. Бураго, доктор філологічних наук, професор Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського Є.С. Регушевський, фольклористи Г.Т. Танцюра, М.О. Руденко. Його закінчили відомі вчителі-методисти Є.М. Кучеренко, А.М. Бондаренко, Б.М. Нетупський, М.В. Девдера, С.В. Петренко.

Вищу освіту в його стінах здобули в різний період письменники Михайло Стельмах, Юрій Назаренко, Кузьма Гриб, Тиміш Одудько, Вікторія Бернасовська, Василь Юхимович, Андрій М'ястківський, Ігор Купріянов, Станіслав Реп'ях, Віктор Нарушевич, Володимир Сидоренко, Мар'ян Красуцький, Юрій Цеков, Анатолій Подолинний, Станіслав Чернілевський, Наталя Ткаченко.

Михайло Стельмах серед викладачів і студентів філологічного факультету, 1972 р.

Вихованці філологічного факультету письменники Леонід Пастушенко, Григорій Усач, Ніна Гнатюк, Валентина Козак, Михайло Каменюк у 1970 р. стали фундаторами Вінницької обласної організації Спілки письменників України. Згодом до її складу увійшли інші його випускники — Тетяна Яковенко, Анатолій Загрійчук, Віктор Мельник, Валентина Сторожук, Анатолій Подолинний, Борис Хоменко, Віталій Борецький,

Юрій Сегеда, Руслана Мельничук, Ольга Зайцева, Ірина Зелененька.

Довгу та багату історію мають кафедри інституту. Спеціалізоване викладання української мови на факультеті розпочалося ще на вчительських курсах, які діяли у Вінниці з 1917 р. за сприяння уряду Центральної Ради, саму ж кафедру української мови створено в 1932 р. (з 2004 до 2011 р. називалася «Кафедра української мови й загального мовознавства»). Кафедрою керували відомий методист Л.І. Моргуліс; доктор філологічних наук, професор І.Є. Грицютенко; кандидат філологічних наук, доцент М.Т. Доленко; старший викладач М.Л. Охріменко.

Лекції з української мови ще в 20-х рр. XX століття читав видатний мовознавець, автор «Курсу історії української мови» (1927 р.) професор Є.К. Тимченко, а наприкінці 20-х на початку 30-х рр. XX століття — український поет М.Ф. Нарушевич. У 1944–1961 рр. українську й латинську мови викладав відомий літературознавець і мовознавець, кандидат філологічних наук, колишній співробітник АН УРСР В.М. Страшкевич, один з авторів праці «Словник ділової мови. Термінологія та фразеологія» (1980 р.), автор статей і рецензій.

У повоєнні роки навчально-виховну роботу здійснювали на кафедрі доценти І.І. Дацюк, Е.С. Сасинович, В.Т. Горбачук, А.Г. Кващук, С.Д. Єрмакова, М.М. Потупейко, В.М. Литовченко і такі досвідчені викладачі, як В.П. Луцька, Д.В. Поповський, І.С. Колесник, В.Г. Алексеев, В.З. Кадельчук.

Починаючи з 1960-х років наукова діяльність членів кафедри значно активізувалася. Це засвідчують не лише захищені кандидатські дисертації, а й такі видання, як монографія Е.С. Сасинович «Дієприкметники в сучасній українській мові» (1963 р.), методичний посібник М.Т. Доленка «Вступ до мовознавства» (1970 р.). Цей же автор разом із доцентами І.І. Дацюком і А.Г. Кващуком, викладачем В.Д. Поповським видав підручник для студентів «Сучасна українська мова» (1964, 1974, 1987 рр.) та «Збірник

вправ і завдань з української мови» (1966, 1989 рр.). Підручник для IV класу «Українська мова» (1974 р.; у наступні роки його перевидавали 17 разів) написали М.Т. Доленко, І.І. Дацюк, А.Г. Кващук, В.З. Кадельчук. Посібник для вчителів «Синтаксис складного речення» (1986 р.) опублікував доцент А.Г. Кващук.

Видання, підготовлені викладачами філологічного факультету у 1960–1970-х роках

З 1972 р. протягом тривалого періоду кафедрою керував доктор філологічних наук, професор П.С. Дудик.

У 1987–1992 рр. на кафедрі працювала доктор філологічних наук, професор Н.І. Тоцька. Наукові інтереси вченого-філолога й педагога були різнобічними — експериментальна фонетика, проблеми викладання української мови як рідної та іноземної, правописні питання, пунктуаційні норми, аспекти милозвучності української мови. Ніна Іванівна була провідним ученим-лінгвістом і мала велику популяр-

ність серед фахівців-філологів. Її працями послуговуються науковці, викладачі, студенти та багато поколінь шкільних учителів української мови. Творчий доробок видатного вченого-мовознавця становить понад 150 праць різного характеру: підручник для студентів-філологів вищих навчальних закладів за редакцією А. П. Грищенка «Сучасна українська літературна мова: Фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія (розділ «Фонетика і фонологія»), посібник для студентів філологічних факультетів «Сучасна українська літературна мова: Фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія», «Фонетика української мови та методика її викладання в початковій школі» тощо.

Працюючи на кафедрі української мови, Н. І. Тоцька викладала курс фонетики на філологічному факультеті та факультеті педагогіки і методики початкового навчання, керувала написанням курсових і дипломних робіт, науковою роботою молодих викладачів. Надзвичайно цікаво організовувала Ніна Іванівна колоквіуми, плани проведення яких викладачі дотепер використовують у навчальному процесі. Заходи професора були глибоко науковими, академічними і, головне, завжди вирізнялися національним спрямуванням. Бо ж сама Ніна Іванівна була взірцем чіткої громадянської позиції та національного патріотизму.

Автор більше 100 наукових праць, значний внесок у забезпечення навчального процесу зробив кандидат філологічних наук, професор І. І. Дацюк.

З 1995 до 2005 р. кафедрою керувала Н. Л. Іваницька, доктор філологічних наук, професор, Заслужений працівник народної освіти України.

Свідченням наукових здобутків викладачів кафедри є проведення наукових конференцій. Так, 21–23 листопада 2000 р. відбулася всеукраїнська наукова конференція «Граматичні категорії української мови», в роботі якої взяли участь директор Інституту української мови НАН України В. В. Нім-

чук, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту української мови НАН України К. Г. Городенська, доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу історії і граматики української мови І. Р. Вихованець, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України М. Я. Плющ, доктор філологічних наук, професор Н. М. Сологуб та інші. Кафедру було визначено як регіональний науковий центр з дослідження названої проблеми.

У 2004 р. кафедра української мови була реорганізована в кафедру української мови й загального мовознавства. З 2005 до 2007 р. її очолювала доцент О. А. Павлушенко, з 2007 р. — доктор філологічних наук, доцент Н. М. Павликівська — автор понад 100 публікацій, мовознавець, яка працює над проблемами української ономастики, зокрема антропонімії та регіональної топонімії. Результатом її наукових досліджень є «Словник псевдонімів ОУН-УПА» (2007 р.), монографія «Питання української псевдонімії ХХ століття» (2007 р.).

У такому форматі кафедра діяла майже 7 років. У цей період на ній працювали доценти Н. М. Павликівська (завідувач кафедри), О. А. Павлушенко., Т. С. Слободинська, А. В. Костюк, Н. І. Кухар, Л. М. Коваль, старші викладачі В. М. Каленич та В. В. Борецький, асистенти І. В. Гороф'янюк, С. Ю. Ілініч.

Важливим напрямком наукової діяльності кафедри була організація і проведення науково-теоретичних конференцій, науково-практичних семінарів, студентських олімпіад і конкурсів різних рівнів.

У форматі науково-дослідної теми кафедри «Лексика Поділля» (керівник — кандидат філологічних наук, доцент А. В. Костюк) було проведено 3 науково-практичних семінари за участю директора Інституту української мови НАН України доктора філологічних наук, професора П. Ю. Гриценка, 2 студентських науково-практичних конференцій, за результатами останньої силами кафедри випущено збірник науко-

вих статей «Мовна палітра Поділля» (за редакцією доцента А. В. Костюк, асистента І. В. Гороф'янюк).

Упродовж 3 років функціонувала школа-семінар «Актуальні процеси подільського говору» (керівник — доцент А. В. Костюк).

За період реалізації завдань проекту студенти обстежили близько 300 населених пунктів Вінницької, Хмельницької і Тернопільської областей; зібраний матеріал поповнив кафедральну фонотеку діалектного мовлення подолян, що налічує аудіозаписи тривалістю понад 350 год., та кафедральну текстотеку (понад 900 сторінок різноматематичних діалектних текстів). Згідно з угодою про співпрацю ІФЖ та відділу діалектології Інституту української мови НАН України, діалектні записи подолян поповнили Всеукраїнський діалектний фонофонд при Інституті української мови НАН України.

Вагомі напрацювання викладачів кафедри і в аспекті навчально-методичного забезпечення викладання дисциплін лінгвістичного циклу: монографії Н. М. Павликівської «Питання української псевдонімії ХХ століття» (2009 р.); Т. С. Слободинської «Таксис в українській мові: універсальні характеристики і специфічні риси» (2011 р.); навчальні посібники Т. С. Слободинської «Історична морфологія української мови. Модульний курс» (2008 р.); Н. М. Павликівської, Т. С. Слободинської, В. М. Каленич «Граматика української мови. Морфологія. Модульний курс» (2012 р.); А. В. Костюк «Модульний курс української фонетики» (2006; 2008 рр.); А. В. Костюк, І. В. Гороф'янюк «Українська фонетика. Модульний контроль» (2009 р.); «Сучасна українська літературна мова. Інтерактивний курс фонетики. Частина І» (2011 р.); Н. І. Кухар «Вступ до мовознавства» (2008 р.); Л. М. Коваль, О. А. Павлушенко «Синтаксис сучасної української літературної мови: Тестовий контроль» (2009 р.); Л. М. Коваль «Модульний курс синтаксису простого ускладненого речення» (2008 р.);

«Синтаксис простого речення в українській мові. Модульний курс» (2010 р.); «Модульний курс синтаксису простого речення в українській мові» (2010 р.); Н. І. Кухар, О. А. Павлушенко «Сучасна українська літературна мова. Теоретичний блок для самостійної роботи» (2008 р.); О. А. Павлушенко «Синтаксис сучасної української літературної мови. Просте неускладнене речення. Орієнтири для самостійної роботи. Частина І» (2009 р.); «Синтаксис СУЛМ. Просте ускладнене речення. Орієнтири для самостійної роботи. Частина ІІ» (2009 р.); «Синтаксис СУЛМ. Поліпредикативне речення. Орієнтири для самостійної роботи. Частина ІІІ.» (2010 р.); «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Лабораторні роботи» (2010 р.); «Синтаксис сучасної української літературної мови. Просте речення. Самостійна робота» (2011 р.).

Кафедра української мови започаткувала видання збірника статей студентів, аспірантів та викладачів «Лінгвістичні читання» (відповідальний редактор — кандидат філологічних наук, доцент О. А. Павлушенко). Наразі маємо 5 випусків щорічника, останній присвячено 100-літньому ювілею Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

У 2004 р. у зв'язку з реорганізацією філологічного факультету в Інститут філології й журналістики була створена і кафедра стилістики й культури української мови, на якій упродовж 2004 р. працювали доктор філологічних наук, професор П. С. Дудик, кандидат філологічних наук, доцент І. І. Дацюк. З 2004 до 2009 р. на кафедрі працювала кандидат філологічних наук, доцент Т. О. Бевз.

З 2004 до 2006 р. кафедру очолювала кандидат філологічних наук, доцент І. Я. Завальнюк. У період її навчання в докторантурі завідувачем кафедри була кандидат філологічних наук, доцент Л. В. Прокопчук. Після успішного захисту докторської

дисертації І.Я. Завальнюк знову очолила кафедру. Доктор філологічних наук, професор І.Я. Завальнюк — автор 160 наукових і навчально-методичних праць із проблем стилістичного синтаксису, ономазіології, історії української літературної мови, лінгводидактики, серед яких монографія «Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХХІ століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти» (2009 р.), навчальні і навчально-методичні посібники «Українська мова. Фонетика. Графіка. Дидактичні ігри з комп'ютерним забезпеченням «Україночка» (1993 р.; у співавт.); «Сучасна українська літературна мова. Фонетика (система голосних і приголосних фонем). Ч. 1» (2003 р.); «Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Ч. 2» (2004 р.); «Історія української літературної мови. Тестові завдання» (2011; у співавт.); «Історія української літературної мови: Модульний курс» (2012; у співавт.).

З наукового доробку викладачів
Інституту філології й журналістики

І.Я. Завальнюк була членом спеціалізованої ради К 26.062.14 для захисту дисер-

тацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 — українська мова в Національному авіаційному університеті, член редакційної колегії університетського фахового збірника «Наукові записки. Серія: Філологія (мовознавство)».

У цей період на кафедрі працювали кандидати філологічних наук, доценти Л.В. Прокопчук, О.П. Куш, В.В. Богатко, старший викладач Л.В. Грущенко, асистент Г.І. Козловська, старший лаборант Л.П. Видишко. У складі кафедри до 2010 р. була асистент О.П. Жаровська. З 2010 р. на посаді асистента — кандидат філологічних наук Т.В. Савчук.

У колі наукового пошуку доцента Л.В. Прокопчук перебувають питання граматики та культури української мови. Викладач має вагомий напрацювання навчально-методичного характеру, здобути в процесі викладання лінгвістичних дисциплін у вищій школі. Автор 80 наукових праць, серед яких монографія «Порівняння в структурі простого речення (формально-граматичний і синтаксичний аспекти)» (2005 р.), підручник «Синтаксис української мови» (2010, затверджений МОН України; у співавт.), навчальні й навчально-методичні посібники для вищої школи: «Синтаксис складного речення в таблицях і схемах» (2005 р.); «Культура мови» (2008 р.); «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (2010 р.); «Українська діалектологія» (2010 р.), «Культура ділового спілкування» (2011 р.); «Українська діалектологія. Тестові завдання» (2011 р.); «Культура мови» (2012 р.).

Кандидат філологічних наук, доцент В.В. Богатко плідно працює в царині стилістичного синтаксису української мови. Вона є автором 70 наукових і навчально-методичних праць, зокрема навчального посібника «Синтаксис і стилістика неповних речень в мові сучасної української періодики» (2009 р.) (з грифом МОНмолодьспорту України).

Сферою наукових інтересів кандидата філологічних наук, старшого викладача Т.В. Савчук є граматика, історія та культура мови; викладач працює над лінгвометодичним забезпеченням мовознавчих дисциплін «Історія української літературної мови», «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Кафедра працювала в розрізі теми «Комунікативно-прагматичний потенціал мовних одиниць у різностильових текстах (теоретико-методичний аспект)» (керівник — доктор філологічних наук, професор І.Я. Завальнюк).

У 2011 р. в рамках оптимізації структурних підрозділів кафедра стилістики й культури мови разом із кафедрою української мови й загального мовознавства утворили кафедру української мови й повернулися до спільної багаторічної історії.

Сьогодні на кафедрі працюють доктор філологічних наук, професор Н.М. Павликівська (завідувач кафедри), доктор філологічних наук, професор І.Я. Завальнюк, кандидати філологічних наук, доценти О.А. Павлушенко, Т.С. Слободинська, А.В. Костюк, Л.В. Прокопчук, В.В. Богатько, Н.І. Кухар, Л.М. Коваль, старший викладач Т.В. Савчук, кандидати філологічних наук, асистенти І.В. Гороф'янюк, С.Ю. Ілініч.

Сторічному ювілею ВДПУ імені Михайла Коцюбинського була присвячена Регіональна студентська наукова конференція «Подільська регіональна лексикологія: стан та перспективи» (19 квітня 2012 р.), яку організували й провели викладачі кафедри української мови ІФЖ. У науковому форумі взяли участь студенти всіх подільських вишів, які займаються діалектними, ономастичними та етнолінгвістичними дослідженнями лексики Поділля (Хмельницький національний університет, Кам'янець-Подільський державний університет імені І. Огієнка, Уманський державний університет імені П. Тичини).

Основні напрямки наукової діяльності кафедри визначають кафедральні наукові теми.

У рамках університетських реформ у лютому 2004 р. створена кафедра методики філологічних дисциплін. Її першим завідувачем була декан-директор ІФЖ, доцент, кандидат педагогічних наук Варвара Яківна Теклюк, а з червня 2007 р. підрозділ очолювала доктор педагогічних наук, професор Ольга Миколаївна Куцевол.

Основними науковими зацікавленнями О.М. Куцевол є проблема формування творчої особистості вчителя літератури, методика сучасного уроку української та зарубіжної літератур, запровадження до навчального процесу нових технологій. Вона є автором понад 140 наукових праць, серед них монографія «Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури» (2006 р.), навчальні посібники з грифом МОН «Народився він для бою...» (Вивчення творчості Івана Багряного в середній школі) (2011 р.), «Життя і творчість письменника в дзеркалі «поетичної критики» (2010 р.), «Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія)» (2009 р.), «Українська література: хрестоматія-посібник для позакласного читання. 5 клас» (2007 р.), «Світ Шекспіра: посібник для вчителя» (2004 р.), «Сучасний урок зарубіжної літератури» (у співавторстві з О.М. Ніколенко, 2003 р.).

О.М. Куцевол — член двох спеціалізованих вчених рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій при Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова та Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, член експертної комісії МОН молодьспорту України із розгляду шкільних підручників. Нагороджена Почесною грамотою МОН України (2002 р.), знаком «Відмінник освіти України» (2008 р.), Почесною грамотою Академії педагогічних наук України (2011 р.) та Грамотою Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (2011 р.); її ім'я двічі занесене на Дошку пошани нашого університету.

Професор Ніна Лаврентіївна Іваницька, мовознавець, доктор філологічних наук, Відмінник освіти України (1990 р.), Заслужений працівник освіти України (1997 р.), Почесний працівник Вінницького університету імені Михайла Коцюбинського (2004 р.), нагороджена грамотою Вінницької обласної державної адміністрації та обласної ради (2006 р.), Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2007 р.), неодноразово занесена на Дошку пошани університету. Тривалий період була членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук при Інституті української мови НАН України (Київ), кандидата філологічних наук при Харківському та Кіровоградському університетах; нині член спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата педагогічних наук при Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського. Член експертної комісії з мовознавства ВАК України (2006–2011 рр.). Головний редактор фахового збірника «Наукові записки. Серія: Філологія» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Очолює регіональну школу з дослідження категорійної граматики української мови (з 2002 р.).

Н. Л. Іваницька упродовж багатьох років керувала держбюджетними темами «Актуальні проблеми граматики української мови» (2002–2004 рр.), «Абсолютно-релятивні параметри повнозначних слів української та англійської мов і структура речення» (2006–2008 рр.), «Повнозначні слова української мови: семантика, функції» (2009–2011 рр.).

У 1994–1995 рр. її наукові проекти «Комп'ютерне освоєння української мови» та «Українська мова. Алгоритми і програмовані завдання» визнані кращими в конкурсі, організованому МОН України та Міжнародним фондом «Відродження».

Керує дослідницькою роботою молодих науковців, виступає офіційним опонентом на захисті докторських та кандидатських дисертацій.

Професор Н. Л. Іваницька опублікувала понад 200 наукових та науково-методичних праць, серед яких монографії «Складні випадки розмежування членів речення» (1982 р.), «Двоскладне речення в українській мові» (1986 р.), «Синтаксис словосполучення і простого речення» (1989 р.; у співавт.) та посібники «Вивчення членів речення в 4–8 класах» (1982 р.), «Синтаксис простого речення. Складні випадки аналізу» (1989 р.), «Українська мова. Фонетика. Графіка: посібник з комп'ютерним забезпеченням» (1995 р.), «Українська мова. Алгоритми і програмовані завдання» (1996 р.), «Українська мова. Будова слова. Вправи та завдання: Посібник для 5 класу» (1999 р.; у співавт.), «Українська мова. Синтаксис. Вправи та завдання: Посібник для 7–9 класів» (1999 р.; у співавт.), «Українська мова. Морфологія. Вправи та ігри: Посібник для 6–7 класів» (2000 р.; у співавт.), «Теоретичний синтаксис української мови» (2002 р.), «Повнозначне слово в його проекції на денотат» (2007 р.), «Статистика в мові і для мови» (2008 р.), «Сучасні теорії категорійної граматики в лінгводидактиці» (2009 р.), «Номінація процесуального денотата в українській та англійській мовах» (2010 р.), «Алгоритми в практиці вивчення української мови» (2010 р.; у співавт.), «Нариси із синтаксису української мови» (2011 р.).

Професор Анатолій Мусійович Подолінний, кандидат філологічних наук, як науковець працює в галузі методики навчання української літератури, літературного краєзнавства, фольклористики. Опублікував понад 180 наукових праць. Автор посібників «Зелене жито: Вибрані твори» (2011 р.), «Тільки б голос твій чути...»: Українська мова в ХХ ст.» (2009, 2011 рр.), «Аріадна Стебельська. Родина і Україна: збірник статей» (2009 р.), «Вінниця: історичний нарис» (2008 р.), «Квіт подільського слова: антологія творів письменни-

ків Вінниччини» (2006 р.), «Людське око бачить глибоко: прислів'я та приказки» (2006 р.), «Валер'ян Тарноградський. Життя і волі голоси: вибране» (2006 р.), «Подільські криниці: хрестоматія з літератури рідного краю» (1994, 2001, 2006 рр.), «Стоголосся: поетична антологія Вінниччини ХХ століття» (2002 р.), «З-над Божої ріки: літературний словник Вінниччини» (1998, 2001 рр.), «Українська дитяча література: хрестоматія» (у 2 ч., 1992 р.).

А.М. Подолинний — член Національної спілки письменників України. Ініціатор перейменування і автор гімну нашого університету. Лауреат Всеукраїнських літературних премій ім. Д. Нитченка, М. Коцюбинського, Є. Гуцала, «Благовіст». Відмінник освіти України (2004 р.). Заслужений працівник культури України (2001 р.). Нагороджений медаллю «Будівничий України» ВУТ «Просвіта» (2008 р.).

Зустріч з письменником В. Шклярем,
лауреатом Національної премії ім. Т. Шевченка, 2011 р.

Колектив кафедри також складає: кандидат педагогічних наук, доцент В.Я. Теклюк (до березня 2011 р.), кандидат філологічних наук, доцент Л.І. Федчук, кандидат філологічних наук, старший викладач Т.П. Ткачук, кандидат педагогічних

наук, асистент Л.П. Загорулько-Фаннінгер (до квітня 2011 р.), кандидат філологічних наук, асистент Ю.Б. Драч-Лебедь, старші викладачі О.А. Пойда, Є.В. Драч (до вересня 2010 р.), О.В. Кіляр (до вересня 2011 р.), асистент Л.І. Цибульська, старший лаборант О.Б. Шевчук.

Видавничий доробок кафедри МФД поповнили видання В.Я. Теклюк, Є.В. Драч «Світ слова: посібник для вчителів та учнів» (2004 р.); Л.І. Федчук «Сучасна українська літературна мова: [навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни]» (у співавт.) Ч. 1. Вступ. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія; Ч. 2. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія (2007 р.); Т.П. Ткачук «Рідна мова. Робочий зошит. 6 клас» (2011 р.), «Рідна мова. Робочий зошит. 7 клас» (2011 р.), «Рідна мова. Робочий зошит. 8 клас» (2011 р.), «Рідна мова. Робочий зошит. 9 клас» (2011 р.),

«Рідна мова. Тематичний тестовий зошит. 5 клас» (2011 р.), «Рідна мова. Тематичний тестовий зошит. 7 клас» (2011 р.), «Рідна мова. Робочий зошит. 9 клас» (2010 р.), «Рідна мова. Тематичний тестовий зошит. 9 клас» (2010 р.); О.В. Кіляр «Я родом не из детства — из войны...»: тема війни в поезії Юлії Друниної. (2005 р.); О.А. Пойда «Олекса Стороженко: [нарис життя і творчості]» (2008 р.); Л.П. Фаннінгер «Особливості профільного навчання в основній школі Австрії» (у колек-

тивній монографії «Організація профільного навчання в країнах Західної Європи», 2008 р.).

На кафедрі успішно функціонує аспірантура. Під керівництвом професора Н.Л. Іваницької, професора О.М. Куцевол

та професора А. М. Подолинного захищено низку кандидатських дисертацій.

З 2009 р. започатковано вихід кафедрального науково-методичного збірника «Методичний пошукучителя-словесника», що має вже чотири випуски (за редакцією професора О. М. Куцевол).

Кафедра МФД ініціювала та організувала численні наукові заходи, зокрема в березні 2011 р. провела Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Літературне краєзнавство Поділля в системі сучасної освіти: стан, проблеми, перспективи».

В 1933 р. створено кафедру української мови й літератури, яку в 1936 р. поділено на дві кафедри. Кафедру літератури очолив Григорій Кочур, згодом відомий поет, перекладач і дослідник літератури.

Не оминула викладачів рідного слова гірка доля інтелігенції 30–40-х рр. ХХ століття: завідувач кафедри української літератури, письменник і журналіст Іван Дорожний (насправді Іван Міненко) 15 серпня 1935 р. був заарештований і засуджений до розстрілу; цей вирок згодом було замінено десятирічним ув'язненням. Подальша доля

Відкриття
Всеукраїнської
науково-практичної
конференції
«Літературне
краєзнавство
Поділля», 2011 р.

Для оптимізації та вдосконалення структури університету в березні 2012 р. кафедру МФД було реорганізовано шляхом переміщення викладачів на кафедри української мови і української літератури.

Викладання української літератури розпочалося за часів УНР, згідно з розпорядженням уряду якої у Вінницькому учительському інституті було введено курси української мови й літератури, викладачем на яких став відомий український поет П. С. Карманський. У 1920/21 навчальному році історію української літератури викладав В. М. Чехівський, колишній прем'єр-міністр уряду Директорії.

професора Дорожного невідома. Перед Другою світовою війною кафедрою літератури керував І. Г. Рябенький, котрий загинув на фронті.

Важкою була доля викладачів літератури та їхніх студентів і в повоєнний період, оскільки постійно існувала небезпека доносів, підозр, дезінформації. У ці непрості роки працювали мудрі очільники кафедри: з 1944 до 1946 р. — І. С. Ребельський, з 1946 до 1990 р. — професор В. М. Борщевський (з перервою в 1948–1949 рр., коли завідувачем кафедри був М. М. Хмелинський).

Василь Митрофанович Борщевський — літературознавець, громадський діяч, кан-

дидат філологічних наук з 1955 р., професор з 1965 р., Заслужений працівник вищої школи УРСР з 1970 р., лауреат премії ім. М. Коцюбинського (1993 р.). У 1966–1979 рр. Василь Митрофанович — голова обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури, автор численних підручників і хрестоматій для середньої школи, визначний методист, крає- та літературознавець. В. М. Борщевський є автором праць «Вивчення творчості В. С. Стефаника в школі (1954 р.; у співавт.)», «Життя і творчість М. М. Коцюбинського» (1954 р.), «Вивчення творчості Максима Рильського в школі» (1958, 1962, 1970 рр.), «Вивчення творчості М. М. Коцюбинського в школі» (1964, 1975 рр.), «Максим Рильський — класик радянської поезії» (1965 р.) та інших. Він — співавтор та упорядник низки збірників: «Літературно-мистецька Вінниччина» (1969 р.), «Краса України — Поділля» (1972 р.), «У дорозі молодій і вічній: Спогади про Миколу Трублаїні» (1977 р.).

З 1990 до 2006 р. кафедрою української літератури керувала Євгенія Миколаївна Дерезюк — кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури, відмінник освіти.

У 2006 р. завідувачем кафедри обрано Ірину Євгеніївну Руснак, доктора філоло-

гічних наук, професора, відмінника освіти. Її наукові інтереси — українська еміграційна література ХХ століття, творчість Уласа Самчука, теорія літератури, українська народна творчість. Ірина Євгеніївна — автор більш ніж 140 публікацій. Серед них монографії «Я був повний Україною...»: Художня історіософія Уласа Самчука» (2005 р.), «Художня історіософія Уласа Самчука» (2009 р.), збірник статей «Із «когорти сурових лицарів традиційності» (2007 р.), більше 20 навчально-методичних посібників, зокрема «Український фольклор» (2010 р.).

З 2011 р. на кафедрі працює 13 викладачів, серед них доктор філологічних наук, професор І. Є. Руснак, доктор філологічних наук, професор О. М. Куцевол, кандидат філологічних наук, професор А. М. Подолінний, кандидати філологічних наук, доценти Є. М. Дерезюк, Н. С. Поляруш, Т. В. Яковенко, кандидати філологічних наук, старші викладачі А. П. Віннічук, В. І. Ткаченко, С. А. Киричук, В. П. Крупка, старший викладач О. А. Пойда та асистент С. П. Руснак, Л. І. Цибульська. Свого часу викладачами кафедри були професори А. П. Коржупова, В. М. Борщевський, П. М. Лісовий, Б. В. Хоменко, З. М. Грузман; доценти Б. А. Буяльський, Є. В. Вишневецька, М. Т. Чечот, М. І. Ішук, М. І. Сметанська.

Члени літературно-мистецької студії «Вітрила», біля пам'ятника В. Стусу у Вінниці, 2008 р.

До березня 2012 р. завідувачем кафедри була кандидат філологічних наук А. П. Віннічук, нині обов'язки завідувача кафедри виконує професор І. Є. Руснак.

Викладачі кафедри працюють над дослідженнями теми «Літературні контексти ХХ століття». Основні результати колективного дослідження членів кафедри за п'ять років становлять 280 одиниць друкованої продукції обсягом 460 друкованих аркушів, серед них 5 монографій, 83 навчальних посібники, з них 4 для вищої школи з грифом МОН України, 5 авторефератів (1 докторської, 4 кандидатських), 187 статей у наукових фахових виданнях, 28 навчальних програм.

Зважаючи на те, що в обласних та районних газетних виданнях, на радіо та ТБ працювали переважно випускники філологічного та історичного факультетів, ректорат ухвалив рішення в межах філологічного факультету відкрити нову спеціальність — «Журналістика». 2 жовтня 2006 р. було створено відповідну кафедру, яку очолила кандидат філологічних наук, доцент Л. В. Супрун. З листопада 2007 р. кафедру очолював П. С. Дудик. Доктор філологічних наук, професор П. С. Дудик. — відомий в Україні мовознавець, Відмінник народної освіти (1982 р.), Заслужений працівник вищої школи УРСР (1986 р.), Почесний працівник Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2002 р.). У колі його наукових інтересів перебувають теоретичні питання мовознавства, лінгводидактики і журналістикознавства. Автор понад 200 публікацій, серед яких 15 монографій, підручників, посібників для вищих і середніх навчальних закладів («Неповні речення в сучасній українській мові» (1958 р.); «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис» (1972 р.; у співавт.); «Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення» (1973 р.); «Вступ до мовознавства» (1974 р.; у співавт.); «Українська мова для 7-8 кл.» (1978 р.; у співавт., 23

перевидання); «Вивчення української мови в 7 класі» (1979 р.); «Вивчення української мови у 8 класі» (1981 р.); «Сучасна українська мова: Збірник вправ для лабораторних занять» (1987 р.; у співавт.); «Українська мова: підручник для педучилищ» (1994 р.; у співавт.); «Словосполучення в українській літературній мові» (1998 р.); «Із синтаксису простого речення» (1999 р.); «Просте ускладнене речення» (2002 р.); «Стилістика української мови» (2005 р.); «Сучасна українська мова: Завдання і вправи» (2007 р.; у співавт.); «Синтаксис української мови» (2010 р.; у співавт.). Монографії, наукові статті, науково-популярні видання лінгвіста належать до тих, на які досить часто посилаються, вони стають теоретичним підґрунтям для подальших студій інших дослідників мови. Уже понад тридцять років першокурсники-філологи опановують основи мовознавства за навчальним посібником «Вступ до мовознавства», підготовленим у співавторстві з С. І. Дорошенком. В академічній праці «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис» (за загальною редакцією акад. І. К. Білодіда) П. С. Дудика належать розділи: Односкладні речення. Неповні речення. Еквіваленті речень. Приєднувальні конструкції.

Під керівництвом професора П. С. Дудика захищено 6 кандидатських дисертацій. Упродовж багатьох років він був членом спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій у Дніпропетровському національному університеті та Ужгородському національному університеті. Виступав офіційним опонентом на захисті 63 кандидатських і 17 докторських дисертацій з україністики, русистики, з питань загального мовознавства і методики викладання української мови у ВНЗ і середній школі. П. С. Дудик — постійний рецензент монографій, авторефератів, підручників і посібників для середньої і вищої школи з української мови. Упродовж багатьох років працював членом редакційних колегій 27 збірників наукових праць, нині — член

редколегії університетського збірника наукових праць «Наукові записки. Філологія (мовознавство)».

У січні 2010 р. на посаду завідувача кафедри було обрано кандидата наук із соціальних комунікацій, доцента, члена Національної спілки журналістів України В.О. Гандзюка.

З березня 2012 р. кафедру очолив доктор історичних наук, доцент С. Д. Гальчак.

Фахова підготовка майбутніх журналістів в інституті здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» та «спеціаліст». Теоретичне і практичне навчання студентів охоплює вивчення методів та технологій збирання інформації, її аналізу, інтерпретації, опрацювання, втілення в певну форму й поширення засобами масової комунікації.

Забезпеченість кадрами із науковими ступенями і вченими званнями на кафедрі становить 80%: доктори філологічних наук, професори В.І. Шкляр та П.С. Дудик, доктор наук із соціальних комунікацій, професор М.Г. Житарюк, кандидат історичних наук, доцент С.Д. Гальчак, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент В.О. Гандзюк, кандидати філологічних наук, старші викладачі В.М. Каленич і В.В. Борецький, кандидати наук із соціальних комунікацій, асистенти У.О. Лешко, О.В. Левкова, асистенти М.І. Чорнодон, О.П. Жаровська, В.С. Мазурик. З 1 вересня 2011 р. на кафедрі працює заслужений журналіст України Т.В. Редько.

В одній із аудиторій планується відкрити кімнату-музей заслуженого журналіста України, колишнього викладача кафедри О.В. Пасічника, створюється Музей журналістики Вінниччини.

Для вироблення в майбутніх журналістів практичних навичок обладнано сучасною технікою радіостудію «Юнітон», яка щоденно пропонує слухачам різножанрову палітру передач. Окремі програми та

сюжети транслюються в ефірі обласного радіо, міської студії «Місто над Бугом» та Інтернет-радіостанції «Кампус». У серпні 2011 р. на фестивалі аудіовізуальних мистецтв «Кришталеві джерела», який проводила Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (в м. Суми) конкурсна програма «Геноцид на чорноземах», яку підготували студенти-журналісти, була відзначена дипломом переможця в номінації «Краща художньо-публіцистична радіопрограма» та спеціальним дипломом «За краще драматургічне музичне оформлення радіопрограми».

Студентська радіостудія «Юнітон», 2011 р.

Популярною серед студентів та викладачів навчального закладу є газета «Студентська територія», яку редагують майбутні мас-медійники. У грудні 2010 р. на Шостій Всеукраїнській виставці-конкурсі газетних видань «Молодіжний акцент», що проходила в Запоріжжі, цей часопис посів почесне перше місце в номінації «Краща студентська преса України». У 2011 р. юні газетярі знову здобули першість.

100-річному ювілею університету буде присвячено відкриття телестудії та апаратної відеомонтажу для забезпечення викладання курсу «Тележурналістика».

Учасники фотогуртка «Світ у фотооб'єктиві» організовують постійні тематичні виставки світлин. Вміло викорис-

товуючи технічні можливості фотокамер, майбутні журналісти мають змогу закарбувати миттєвості навколишнього світу в усіх його барвах та проявах, а також поділитися з ровесниками і викладачами своїми неповторними шедеврами. Окрім того, студенти відвідують фотогалереї, що відбуваються в міських мистецьких салонах, їх можна побачити і у виставкових залах Вінницького обласного художнього музею.

Для всіх шанувальників вітчизняного кінематографа гостинно відкриває двері «Клуб українського кіно», де на широкому екрані демонструються художні та документальні стрічки, передбачені навчальною програмою.

За допомогою комп'ютерних технологій для студентів 1–3-го курсів кафедрою практикується викладання он-лайн лекцій професора Міжнародного економічно-гуманітарного університету В.І. Шкляра (м. Рівне) та професора Львівського національного університету ім. І. Франка М.Г. Житарюка.

Основні напрями наукових досліджень Інституту філології й журналістики за напрямком «Журналістика» — визначення тенденцій розвитку українських друкованих ЗМІ; жанрово-тематичний аналіз сучасної української преси; медіа-психологічні аспекти діяльності ЗМІ; проблематика сучасних українських ЗМІ; експериментальна журналістика в національному інформаційному просторі; медіа-лінгвістичні проблеми журналістської творчості; інформаційна політика України й безпека; формування телевізійного та радіомовного інформаційного простору в Україні; втілення ідей, які поширюються в ЗМІ, у суспільно-політичному, економічному, культурному житті держави.

У зв'язку з тим, що Вінницький педуніверситет є осередком молодшої журналістики в Подільському регіоні (нині освіту здобувають 106 студентів), з ініціативи обласної організації Національної спілки журналістів України в жовтні 2009 р. тут було створено первинну організацію, яка зараз уже нараховує 20 осіб (переважно старшокурсники). Розроблено положення про журналістські премії імені заслуженого журналіста України Олега Пасічника «Перша ластівка» (для першокурсників) та «Молоде перо» (для старшокурсників).

Тричі в стінах Інституту філології й журналістики проходив обласний науково-практичний семінар для редакторів обласних та районних газет Вінниччини на тему: «Регіональна преса: стан та перспективи розвитку».

Інститут філології й журналістики є активним учасником усіх виховних заходів університету, бере участь у громадському житті Вінниччини.

Наразі ректор, професор О.В. Шестопалюк та очільники Інституту філології й

Студенти на екскурсії до Чернечої гори у Каневі, 2010 р.

журналістики багато зробили для цікавого й сучасного проведення дозвілля. Уже стали традицією культпоходи до обласного академічного муздрамтеатру ім. М. Садовського на прем'єрні покази вистав та перегляд найкращих драматичних постановок, відпочинок у студентському музцентрі, облаштованих кімнатах відпочинку та підготовки до занять в гуртожиткові № 2.

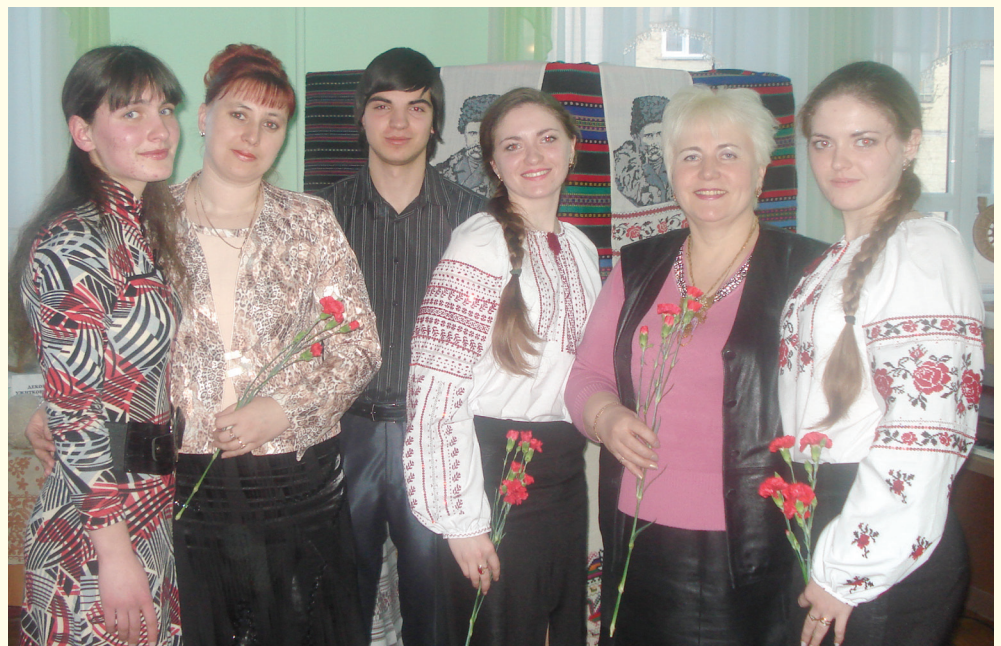
Важливою складовою естетичного, патріотичного виховання є подорожі до визначних історичних місць Подільського краю (Кам'янець-Подільський, Меджибіж, Буша), національних святинь (Почаївська лавра, Браїлівський жіночий монастир, Лядівський чоловічий монастир), культурних центрів Києва, Львова, Тернополя, Умані тощо.

Тривалий період викладачі та студенти інституту були організаторами щорічного Шевченківського свята. Стало доброю традицією щорічне проведення літературно-мистецьких свят «Мій творчий світ» (для

студентів першого курсу, з 2000 р.) та «Свято казки» (для студентів-другокурсників, з 1998 р.). Учасники літературно-мистецької студії «Вітрила» під керівництвом доцента Т.В. Яковенко беруть активну участь в літературно-мистецькому житті Вінницької області. Систематичне проведення різноманітних творчих конкурсів, мистецьких акцій, продумане їх проведення є дієвим стимулом для виявлення та розвитку талантів. Студенти щороку проявляють себе в конкурсах «Агов, таланти!», «Дари подільської природи», «Козацькі розваги», «КВК», «Красуня інституту», інтелектуальній грі «Що? Де? Коли?» тощо.

Радіючи злетам і зростанням студентів Інституту філології й журналістики, співробітники талановитим тріо кафедр становлять справжню філологічну еліту Поділля, когорту садівників, які відповідальні за проростання й повноцінне життя двох найсвятіших творів — дитини і слова.

Літературно-драматична студія «Ольвія» презентує виставу до «Інститутки» Марка Вовчка, 2004 р.

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Відчути дотик природи, таїну неба, побачити все, що народжується, розквітає під брамою зеленого храму — властиве далеко не кожному. Споглядати природу, наслідувати її досконалість, науково обґрунтовувати природні явища — покликання викладачів та студентів природничо-географічного факультету.

Природничо-географічний факультет є одним із найбільших центрів підготовки фахівців у галузі географії, біології, хімії і екології на Поділлі. Факультет відомий своїми традиціями, активною діяльністю у сфері освіти та науки, досвідченими кадрами та випускниками — вчителями біології, хімії, географії, вченими з природничих наук, державними діячами та керівниками підприємств.

Факультет має давню історію в літописі університету. Його становлення відбувалось у непростих умовах, пов'язаних із необхідністю розбудови структурних підрозділів, зміцнення матеріальної бази, підготовки кваліфікованого кадрового складу, а також з удосконаленням навчальних планів підготовки спеціалістів. Навчальна і наукова діяльність природничо-географічного факультету розпочинається із 1974 р., коли було сформовано кафедру природничих наук, яку очолив доцент В.Г. Тертишний. Першим деканом факультету став кандидат історичних наук, доцент С.Д. Плaxотнюк. Потім керівництво

**СТЕФАНКОВ
Леонід Ілліч**

Декан природничо-географічного факультету, кандидат географічних наук, доцент

факультетом здійснювали доцент С.М. Вдовиченко (1980–1983 рр.) та доцент П.М. Сливка (1983–1994 рр.).

Перший набір студентів на спеціальність «Географія і біологія» в 1976 р. уможливив відкриття природничо-географічного факультету. Серед тих, хто закладав фундамент факультету, були кандидати наук, доценти П.М. Лебедев, В.С. Поліщук, П.М. Сливка, А.П. Данилюк та старший викладач В.М. Філіпов. У тому ж році було створено кафедру географії. Свого часу кафедру очолював доктор сільськогосподарських наук, професор Г.І. Ройченко.

У 1978 р. кафедру природничих наук було перейменовано на кафедру біології (завідувач — доцент В.Г. Тертишний; пізніше — доценти В.С. Поліщук, О.М. Камінський, С.М. Вдовиченко, Л.А. Гуменюк).

Інший етап пов'язаний з укріпленням матеріально-технічної бази і розширенням

Лабораторне заняття, 2011 р.

контингенту викладачів і студентів. Цьому сприяло завершення будівництва в середині 1980-х років восьмиповерхового корпусу, де факультету було відведено 6–8-й поверхи, та практика залучення до викладання кращих випускників факультету.

Урізноманітнення навчально-організаційної структури факультету розпочалося в 1992 р. реорганізацією кафедри географії, яка стала першою кафедрою подібного профілю серед педагогічних ВНЗ України, на дві кафедри: кафедру фізичної географії та кафедру економічної і соціальної географії. Завідувачами стали кандидати географічних наук, доценти Г.І. Денисик та Л.Ц. Масловська.

У 1994 р. до складу факультету ввійшла кафедра анатомії і фізіології (завідувач — доцент О.М. Долгов). Викладацький колектив кафедри зростав кількісно і якісно. На кафедрі свого часу працювали професор Ю.М. Фурман, професор університету Л.І. Поплавська, доцент Л.А. Сарафинюк (нині доктор біологічних наук), О.Д. Жовновата, А.С. Жупанов, І.І. Лучковський, О.О. Бекас, С.О. Васильєва, І.І. Мацейко, старший викладач В.В. Степаненко.

Кафедра природничих дисциплін структурується на кафедрі хімії та кафедрі біології у 2000 р. Новостворені кафедри очолили доктор біологічних наук, професор В.Г. Кур'ята та доктор технічних наук, професор Д.І. Крикливий.

У жовтні 2006 р. факультет структурно розширюється. Його склад доповнює новостворена кафедра основ медичних знань. На посаді завідувача — доктор медичних наук, професор, член-кореспондент Академії наук Автономної республіки Крим В.Г. Макац. Кафедра існувала з 1978 р. як міжфаківська. Спочатку її очолював доцент О.Я. Гриншпун, а згодом — доцент О.П. Безкоровайний. Свою назву кафедра отримала з 1990 р. у зв'язку із відміною занять з цивільної оборони. У її штаті було 12 викладачів, серед яких доценти М.М. Віліхен, Н.В. Кириленко, О.І. Липовецький

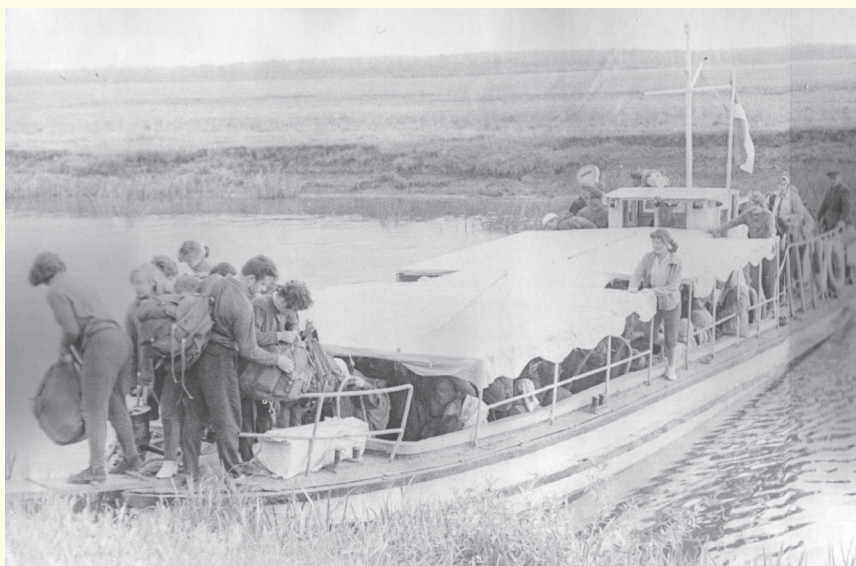
та викладачі О.С. Трофімов, І.В. Огородник, Т.І. Качан. Але через два роки з низки об'єктивних причин, серед яких головне місце посідають загальносвітова фінансово-економічна та державна демографічна кризи, кафедру об'єднали з кафедрою анатомії і фізіології в кафедрі анатомії, фізіології та основ медичних знань.

З часом відбувається суттєве зростання контингенту студентів природничо-географічного факультету за рахунок набору абітурієнтів на заочну форму навчання: спеціальності «Географія» (з 1991 р.), «Біологія», «Хімія, екологія» (обидві — з 1997 р.). Значну роль у цьому процесі відіграє відкриття нових («Біологія» і «Хімія» (з 1995 р.)) і додаткових спеціальностей («Географія і екологія», «Географія та основи економіки», «Біологія і хімія» (з 2001 р.)) на очній формі навчання. Керівництво факультетом на той час здійснюють професор Б.Д. Панасенко (1994–2004 рр.) та доцент Л.І. Стефанков (з 2004 р.).

Кафедра фізичної географії розпочала свою історію одночасно зі створенням природничо-географічного факультету в 1976 р. Спершу її очолив доктор сільськогосподарських наук, професор Г.І. Ройченко, пізніше — кандидат географічних наук, доцент Г.І. Денисик (1989–1993 рр.), доцент І.М. Півошенко (1993–2000 рр.). За час керівництва кафедрою географії в 1992 р. Г.І. Денисик ініціює створення кафедри фізичної географії і відповідно до вимог часу, втілюючи ідеї відродження української природничої географії, кафедра започатковує свою наукову і освітню діяльність. Основна робота кафедри стосується пізнання процесів і явищ, що пов'язані з формуванням і розвитком антропогенних ландшафтів — природних комплексів, змінених діяльністю людини. Дослідження всіх проблем у перетворених людиною ландшафтах пов'язані із запитом практики, раціональним використанням та охороною природи, а також вирішенням екологічних ситуацій, що виникають у

процесі функціонування цих ландшафтів. Напружена і цілеспрямована творча діяльність співробітників кафедри на основі ідей і напрацювань завідувача кафедри сприяли формуванню власної наукової школи з антропогенного ландшафтознавства (керівник — доктор географічних наук, професор Г.І. Денисик), яка відома не лише в Україні, але й за її межами.

Головним завданням кафедри є підготовка висококваліфікованих фахівців-географів та екологів, здатних досягнути сучасні проблеми навколишнього середовища в усій їх повноті та комплексності і донести до слухачів та розв'язати ці проблеми на базі глибоких знань природничо-географічних закономірностей, що визначають формування екоситуації.

Польова практика з гідрології, початок 1980-х років

Навчальний процес на кафедрі забезпечують 18 викладачів. Очолює кафедру доктор географічних наук, професор, академік Академії Вищої школи України Г.І. Денисик. На кафедрі працюють професор Б.Д. Панасенко; кандидати географічних наук, доценти О.М. Вальчук-Оркуша, І.М. Война, В.М. Воловик, А.В. Гудзевич, О.В. Дєдов, В.С. Канський, В.І. Корінний, Л.І. Стефанков, О.П. Чиж, Г.С. Хаєцький, Ю.В. Яцен-

тук; ст. викладач О.М. Гусак; асистенти О.О. Антонюк, В.В. Канська, Л.В. Страшевська, Т.Ю. Холковська. Свого часу тут працювали доктор географічних наук, професор С.Ю. Бортник, кандидати наук, доценти М.П. Верещагін, П.М. Лебедев, П.М. Сливка, Ю.Г. Перельмутер, І.М. Півошенко, С.І. Конєва, старші викладачі Р.М. Кривенко, Е.П. Тимофєєва, асистенти А.Я. Космина, С.В. Кременюк, В.В. Кокус, Г.В. Мудрак.

Викладачі кафедри в навчальній роботі зі студентами враховують їхні творчі інтереси. На кафедрі функціонує шість наукових проблемних груп та гуртків. Члени проблемних груп ініціюють та беруть активну участь в різноманітних акціях з охорони малих річок, флори і фауни Вінницької області. Результати своїх досліджень вони апробують у публікаціях, виступах на міжнародних конференціях, у дипломних і курсових роботах.

Пріоритетними напрямками наукових досліджень кафедри є комплексна наукова програма державного значення «Збереження навколишнього середовища (довкілля) і збалансований (сталий) розвиток», а також регіональна комплексна наукова програма «Регіональне антропогенне ландшафтознавство: теорія і практика».

Колектив кафедри досягнув успіхів у становленні географії як науки та практики географічного й історичного краєзнавства. Зокрема, викладачі брали участь у фольклорно-етнографічних експедиціях у Вінницькій та Хмельницькій областях, займалися розробкою держбюджетних тем зі створення екомережі України та виконання госпдоговірних робіт з природоохоронної та екологічної тематик.

Проведення широкомасштабних польових досліджень антропогенних ландшаф-

Польова практика з географії (Кавказ), початок 1980-х років

тив упродовж 1993–2011 рр. викладачами кафедри дало можливість значно поглибити, а в окремих випадках і розробити нові методики їхнього пізнання, зібрати й систематизувати матеріали для подальшого опрацювання. Саме тут було започатковано низку краєзнавчих серій:

а) із 4-х колективних монографій під загальною редакцією професора Г.І. Денисика «Поділля: природа і ландшафти». Видано дві монографії: «Середнє Побужжя» (2003 р.) і «Середнє Придністров'я» (2007 р.) загальним обсягом 34 др. арк. Географи Вінницького і Тернопільського педагогічних університетів готують до видання монографію «Західне Поділля», а завершить серію монографія «Центральне Поділля»;

б) із 10-ти монографій під загальною редакцією професора Г.І. Денисика «Антропогенні ландшафти Поділля» вийшли друком чотири монографії: «Дорожні ландшафти Поділля» (2005 р.), «Селитебні ландшафти Поділля» (2006 р.), «Водні антропогенні ландшафти Поділля» (2007 р.) і «Рекреаційні ландшафти Поділля» (2008 р.). Підготовлено до друку монографію «Лісові антропогенні ландшафти Поділля». До 2015 р. у цій серії заплановано видати 12

монографій, серед них «Промислові ландшафти Поділля», «Белігеративні ландшафти Поділля» та інші, а також монографії, присвячені ландшафтно-інженерним та ландшафтно-техногенним системам. Такі монографії стануть своєрідним підсумком роботи кафедри фізичної географії у вивченні антропогенних ландшафтів Поділля. Крім видання окремих серій, практикується також публікація узагальнювальних монографій, у яких розглядаються актуальні проблеми, пов'язані з раціональним ви-

користанням та оптимізацією натуральних і антропогенних ландшафтів Поділля та України. Серед них — «Лісополе України» (2002 р.), «Лісостепові полісся» (2007 р.), «Висотна диференціація рівнинних ландшафтів України» (2009 р.) та інші;

в) із 12-ти історико-краєзнавчих збірок під загальною назвою «Земля Подільська» (редактор Г.І. Денисик) вийшло з друку 6 збірок: «Простори Вінниччини», «Подільське Побужжя», «Заповідне Поділля», «Містечка Східного Поділля», «Подільські товтри», «Вінниця та її околиці». Готуються до друку «Подільський камінь», «Діброви Поділля» та інші;

г) із 10 краєзнавчих збірок «Бібліотечка вінничанина» (редактор А.В. Гудзевич) вийшла друком збірка «Заповідні куточки Вінниці».

Окремо підготовлено науково-популярні нариси професором Г.І. Денисиком і професором Б.Д. Панасенком («Океан таємниць»), Ю.В. Яцентюком («Природа міста Вінниці»), доцентом А.В. Гудзевичем («Зелені «оазиси» Вінниці», «Знай і бережи (Природні та рукотворні скарби Вінниці та околиць)», «Стежками Олександрівського парку», а також довідник «Вулиці Вінни-

ці») та доцентом В. М. Воловиком («Містечка Поділля»).

Підтвердженням здобутків у науковій роботі кафедри є систематична підготовка та захист дисертаційних робіт. 18 кандидатських дисертацій захищено під керівництвом Г. І. Денисика. Щороку з 2004 р. кафедральний аспірант здобуває кандидатську ступінь і несе в широке коло системи географічних наук ідеї природничої географії та екології.

Крім того, дослідження натуральних і антропогенних ландшафтів регулярно публікують у «Наукових записках. Серія: Географія», що регулярно (два видання на рік) виходять на кафедрі фізичної географії. Уже видано 23 збірники.

З наукового доробку викладачів природничо-географічного факультету

Викладачі кафедри підготували і видали близько 30 навчальних посібників, п'ять з них мають гриф МОН України: «Фізична географія материків та океанів» (Б. Д. Панасенко), «Регіональна фізична географія (Європа та Азія)» (А. В. Гудзе-

вич), «Загальне землезнавство. Гідрологія» (О. М. Вальчук-Оркуша), «Біогеохімія. Лабораторний практикум» (В. С. Канський), «Геоєкологія» (Ю. В. Яцентюк). Крім того, опубліковано підручники, навчальні посібники для вищої і середньої школи, зокрема «Природнича географія Поділля», «Лісополе України» (Г. І. Денисик), «Клімат Вінниці та Вінницької області» (І. М. Півошенко), «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства» (О. В. Дєдов), «Тріада життя» (В. М. Воловик), «Природно-заповідна Вінниччина» (А. В. Гудзевич), «Географія Вінницької області» (за участю колективу кафедри) та інші. Ними користуються викладачі вищих навчальних закладів, учителі, студенти та учні України.

Тільки в останні роки на допомогу вчителям Вінниччини географи педуніверситету видали посібники та карти, серед яких «Географія Вінницької області» (за ред. Г. І. Денисика, 2004 р.), «Перлини Східного Поділля» (Г. І. Денисик, Г. В. Чернова, А. В. Гудзевич, А. М. Дручинський, 2008 р.), «Атлас Вінницької області» (2008 р.), «Природа Вінниччини: Пробний навчальний посібник для середньої школи» (за ред. Г. І. Денисика, Л. Ф. Жовнір, 2009 р.).

Кафедральні видання (наукові, науково-популярні, навчально-освітні тощо) стали основою для здійснення шкільних природоохоронних та екологічних проєктів («Збережемо рослинність — збережемо якісне довкілля», «Проблеми малих річок Вінниці» та ін.), які стосуються збереження природи регіону через заповідання цінних об'єктів і територій, відтворення деградованих та запобігання забрудненню.

Варто відзначити, що географи кафедри тісно співпрацюють з науковцями і зацікавленими громадськими організаціями, різноманітними закладами й установами міста й області. Результати ж регіональних краєзнавчих досліджень, отримані членами Вінницького відділення Українського географічного товариства, є фундаментом для розширення світогляду населення

краю та слугують поштовхом до формування високого патріотизму і відповідальності за свою місцевість, загалом державу.

Кафедру економічної і соціальної географії засновано в 1992 р. У різний період її очолювали доценти Л. Ц. Масловська, Л. Ф. Жовнір, В. І. Захарченко. З 2007 р. кафедрою завідує доцент Н. В. Бірюкова. На кафедрі працювали досвідчені викладачі: доктори економічних наук, професори В. І. Захарченко і Л. Ц. Масловська, кандидати географічних наук, доценти Л. Ф. Жовнір і Н. В. Вавілова, старші викладачі О. Ф. Ніколаєць, К. О. Буткалюк, М. С. Стасюк.

Нині навчально-виховну і наукову роботу на кафедрі забезпечують вісім викладачів: доценти Н. В. Бірюкова, Т. В. Панасенко, Л. М. Кирилюк; старші викладачі, кандидати географічних наук Г. В. Чернова, В. Р. Зеленчук; старший викладач Л. П. Ковальова; кандидат географічних наук, асистент Н. Є. Копер; асистент О. Ф. Дзюбенко.

Колектив кафедри значну увагу приділяє організації та проведенню комплексних навчально-польових практик для студентів III–V курсів денної та заочної форм навчання, які дають змогу сформулювати уявлення про територіальну органі-

зацію господарства України, його спеціалізацію, унікальність та неповторність природи регіонів України: Криму, Карпат, Поділля, Донбасу. Це найулюбленіший вид навчальної діяльності студентів, який не тільки поліпшує фахову компетентність, але й гартує їхній характер та сприяє становленню їх як громадян України.

За результатами практики щорічно проводять конференції із використанням відеоматеріалів, створених студентами під час дослідження територій рідного краю та України загалом, випускають газети, які містять краєзнавчий матеріал, поповнюється банк даних кафедри щодо використання краєзнавчого матеріалу в навчально-виховному процесі.

Професійній підготовці майбутнього вчителя слугують взаємозв'язки кафедри зі школами та державними органами освіти. Викладачі беруть активну участь в учительських методичних об'єднаннях, семінарах, узагальнюють і поширюють передовий педагогічний досвід учителів географії та економіки, співпрацюють з Обласним Інститутом післядипломної освіти педагогічних працівників.

Колектив кафедри плідно працює в науковій сфері, проблематика є актуальною та відповідає пріоритетним напрямкам розвитку географічної науки. Зокрема це проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу та формуванню громадянського суспільства, територіальної організації та трансформації соціально-економічних комплексів, дослідження туристичних ресурсів регіону та перспектив їх використання в туристичній галузі.

Значним доробком кафедри є опубліковані навчальні посібники, монографії, зокрема колективні праці «Насе-

Польова практика з топографії,
с. Коло-Михайлівка Вінницького р-ну, 1981 р.

лення і господарство Вінницької області», «Географія Вінницької області», навчальні посібники «Низова демографічна система» (Т.В. Панасенко), «Виконання дипломних та магістерських робіт» (Н.В. Бірюкова), підручник для 5-го класу «Рідний край — Вінниччина» (Л.П. Ковальова, Л.Є. Батюк), робочий зошит з «Географії рідного краю» для учнів 5-го класу, географічний атлас «Вінницька область» (3-тє видання) та контурні карти до нього. За останній період побачили світ такі монографії: «Територіальна організація регіонального промислового комплексу і основні напрями розвитку» (В.Р. Зеленчук), «Висотна диференціація рівнинних ландшафтів України» та розділ до монографії «Висотна диференціація антропогенних ландшафтів» (Л.М. Кирилюк), «Соціальна спрямованість промислового розвитку регіону» (Н.Є. Копер).

Результатом багаторічної роботи викладачів над науково-дослідною темою кафедри стало видання колективного навчального посібника для середньої та вищої школи «Суспільно-географічна характеристика адміністративно-територіальних одиниць Вінницької області» (за ред. Н.В. Бірюкової).

На кафедрі працюють дві студентські проблемні групи. Значна увага приділяється індивідуальній роботі з обдарованими студентами. На кафедрі функціонує група з підготовки до Всеукраїнської олімпіади з географії під керівництвом кандидата педагогічних наук, доцента Н.В. Бірюкової; її мета — підготовка на високому науковому рівні студентів до участі у Всеукраїнській олімпіаді з географії, поглиблене вивчення ними сучасних проблем суспільної географії.

На кафедрі з ініціативи кандидата географічних наук, доцента Л.М. Кирилюка створений і з успіхом працює туристично-краєзнавчий гурток «Подільняни». Він заснований у вересні 2008 р. Студенти досліджують природу та господарство рід-

ного краю, набувають навичок проведення туристсько-краєзнавчої роботи з учнями та екскурсійної роботи з різними категоріями населення, здійснення громадського виховання. Результати їхніх досліджень використовуються в навчально-виховному процесі, під час виконання курсових та дипломних проектів. Постійно здійснюються краєзнавчі походи по Вінницькій області та інших регіонах України. Під час походів вивчається сучасний екологічний стан, господарство та соціальна сфера прилеглих територій. За наслідками роботи гуртка проводяться туристичні «капустники», а матеріали дослідження стають основою написання курсових, дипломних робіт і наукових статей. Крім того, учасники гуртка займаються за програмою підготовки екскурсоводів. Вони створили власну сторінку гуртка «Подільняни» в Інтернеті, на якій активно пропагують красу природи рідного краю.

У планах кафедри продовжувати працювати творчо, креативно, надавати якісні освітні послуги, забезпечувати конкурентноспроможність майбутніх учителів географії та економіки на освітянському ринку праці.

Кафедра біології створена у 2000 р. Тоді на кафедрі працювали висококваліфіковані викладачі — кандидати наук, доценти С.М. Вдовиченко, В.С. Поліщук, А.П. Данилюк, Ф.С. Кисельов, Б.І. Розумовський, С.Ю. Любущенко. Очолює кафедру доктор біологічних наук, професор В.Г. Кур'ята. За останні роки оновився кадровий склад кафедри, значно зріс її фаховий та науковий потенціал. Наразі на кафедрі працює 15 викладачів, з яких 1 доктор наук, професор, 5 кандидатів наук, доцентів, 3 кандидати наук, старші викладачі, та 2 кандидати наук, асистенти. В аспірантурі навчається четверо аспірантів. Навчальний процес забезпечують три старших лаборанти. Кадровий потенціал кафедри дозволяє здійснювати навчально-виховний процес на високому рівні.

Науково-дослідна лабораторія з фізіології рослин, 1988 р.

Кафедра має належну лабораторну базу. У навчальній роботі викладачі використовують сучасні методи проведення занять та аналітичних досліджень. Створено Інтернет-сайт кафедри біології. Викладачі кафедри розробили навчально-методичні комплекси для всіх дисциплін, які викладають, а також активно видають підручники та посібники, у тому числі з грифом МОН України.

Кафедра має за мету підготовку вчителя-біолога, педагога з навичками дослідницької роботи, наукового пошуку. Відповідно викладачі проводять навчально-дослідницьку роботу на заняттях і в проблемних студентських групах, застосовують творчі довготермінові індивідуальні навчально-дослідні завдання. Такі форми роботи дають змогу студентам поглиблено вивчати фахові дисципліни і забезпечувати підготовку майбутнього вчителя до проведення пошукової, творчої роботи з учнями в школі. За останні роки студенти опублі-

кували близько 100 наукових робіт.

Закріплення та поглиблення знань, отриманих під час аудиторних занять з фундаментальних біологічних дисциплін, відбувається під час літніх навчально-польових практик з анатомії, морфології та систематики рослин, фізіології рослин, зоології, основ сільського господарства та екологічних дисциплін.

На практиці студенти навчаються закладати і проводити польові та демонстраційні досліді, збирати та виготовляти навчальні та наукові колекції й гербарії. Під час технологічної практики, яка проводиться на підприємствах, в установах і організаціях, студенти знайомляться із сучасними технологіями хіміко-біологічного та біотехнологічного виробництва та впровадженням новітніх наукових розробок в технологічний процес.

На кафедрі біології успішно функціонує наукова школа, зареєстрована в МОНмо-

Кабінет систематики рослин, 2009 р.

лодьспорту України, основним напрямком досліджень якої є вивчення фізіолого-біохімічних механізмів дії синтетичних регуляторів росту та розвитку на культурні рослини. Системні дослідження в цьому напрямку розпочалися в 1985 р. з вивчення фізіолого-біохімічних механізмів дії ретардантів і етиленпродуцентів на рослини ягідних культур. Очолює школу доктор біологічних наук, професор Володимир Григорович Кур'ята.

Дослідження з цієї наукової тематики скоординовані з Інститутом фізіології рослин і генетики НАН України. Всього за матеріалами дослідження опубліковано близько 180 наукових робіт. Захищено докторську і вісім кандидатських дисертацій. Пріоритет досліджень захищено десятима державними патентами на винаходи.

Обґрунтовується концепція екзогенного перерозподілу асимілятів в бік господарсько-важливих органів внаслідок змін гормонального балансу рослин при застосуванні препаратів з антигібереліновим механізмом дії. Розробляються теоретичні основи принципово нових технологій вирощування сільськогосподарських культур із застосуванням ретардантів і етиленпродуцентів та стимуляторів росту рослин з урахуванням сучасних токсиколого-гігієнічних і екологічних вимог.

Роботи В.Г. Кур'яти та інших представників школи цитуються в більшості публікацій з проблематики екзогенної регуляції росту і розвитку рослин.

Інший науковий напрямок — моніторинг біологічного різноманіття в зв'язку з деградацією місць існування, переексплуатацією і прямим знищенням видів.

Вперше в історії Вінницької області системно вивчено видовий склад і виготовлено

кадастр хребетних тварин (286 видів). Підготовлено наукове обґрунтування створення орнітологічного заказника місцевого значення «Іванівський». Отримані результати використовуються при формуванні екологічної мережі загальнодержавного, регіонального та локального рівнів, виділення природних ядер та екологічних коридорів. За даними кадастру визначено види, які потребують охорони на території Вінницької області.

При кафедрі біології функціонує зоомузей, який був створений наприкінці 2000 р. Сьогодні він складається з 4 експозицій: іхтіологічної, ентомологічної, герпетологічної та орнітологічної.

На базі кафедри постійно здійснюється підготовка учнів шкіл області до IV етапу Всеукраїнської олімпіади з біології. У процесі підготовки широко використовується лабораторний фонд, науковий гербарій та експозиції зоомузею кафедри.

Кафедра анатомії, фізіології та основ медичних знань забезпечує підготовку студентів спеціальності «Біологія» з циклу медико-біологічних дисциплін (гістологія з основами ембріології, анатомія людини, фізіологія людини і тварин, фізіологія вищої нервової діяльності, біологія індивіду-

Заняття у лабораторії фізіології рослин, 2007 р.

ального розвитку організмів). Для студентів більшості спеціальностей університету кафедра забезпечує медичну (вікова фізіологія і шкільна гігієна, валеологія та основи медичних знань) і екологічну підготовку (основи екології). Основними напрямками діяльності кафедри є вдосконалення змісту та методики викладання дисциплін медико-біологічного циклу і пропаганда здорового способу життя. Всі дисципліни кафедри мають належне навчально-методичне забезпечення, у тому числі посібниками, які підготували викладачі кафедри; лабораторні практикуми насичені цікавими експериментами, а всебічному розвитку студентів сприяє написання дипломних робіт щодо здоров'я студентів і їх адаптаційних можливостей.

З 1993 р. кафедру очолює кандидат біологічних наук, доцент О.М. Долгов. На кафедрі працюють доктор медичних наук, професор Г.С. Белканія, кандидати медичних та біологічних наук С.О. Васильєва, Л.С. Гудзевич, старші викладачі О.Л. Завальнюк, Г.Т. Ломинога, О.А. Бельських, асистент І.В. Даценко.

Кафедра хімії була створена у 2000 р. Першим завідувачем кафедри був доктор технічних наук, професор Дмитро Ізотович Крикливий, один із провідних фахівців з хімії та хімічної технології, основоположник наукової школи з вивчення новітніх процесів одержання фосфору, фосфоровмісних добрив і матеріалів. У рамках цього напрямку проводяться дослідження з хімії фосфорних солей: калій-, натрій-, магній-, кальцієвмісних термофосфатів і фосфоровмісних матеріалів з вітчизняної сировини екологічно чистими, енерго- і матеріалозберігаючими способами. Професор Д.І. Крикливий опублікував

понад 200 наукових праць, є автором 20 свідоцтв та патентів на винаходи. Під його керівництвом захищено 6 кандидатських дисертацій.

З 2005 до 2010 р. кафедру хімії очолював кандидат технічних наук, доцент Олександр Васильович Ковальчук, а з жовтня 2010 р. — кандидат педагогічних наук, доцент Олег Анатолійович Блажко.

Біля витоків становлення кафедри були доцент В.Г. Тертишний, Л.А. Гуменюк, доцент Г.Л. Ременюк, доцент О.К. Багрій. Також на кафедрі в різні роки працювали професор Я.М. Ханік, доценти С.П. Прокочук, Т.І. Ющенко, І.О. Цісар, Т.В. Гуменюк, Г.О. Дензанов, М.Г. Паливода, старші викладачі І.В. Михайлова, В.Ф. Головата, М.В. Непийвода, Л.К. Паливода.

Сьогодні на кафедрі хімії працює 16 викладачів, серед них — доктор технічних наук, професор Д.І. Крикливий, кандидати наук, доценти О.А. Блажко, Т.М. Василінич, Т.М. Дабіжук, О.В. Ковальчук, О.В. Мудрак, Г.Д. Петрук, Г.В. Сакалова, кандидати наук, старші викладачі В.І. Безсмертна, О.М. Павлик, старші викладачі В.В. Сербін, О.С. Худоярова та асистенти

Хімічна лабораторія, 2012 р.

Н. С. Безносюк, Р. Д. Крикливий, Т. П. Сковрунська, Н. О. Шинкарук.

На кафедрі хімії функціонує 9 спеціалізованих навчальних лабораторій: неорганічної хімії, органічної хімії, аналітичної хімії, фізичної та колоїдної хімії, біологічної хімії, загальної хімічної технології, методики викладання хімії, неорганічного та органічного синтезу, викладання екологічних дисциплін, комп'ютерний клас та одна науково-дослідна лабораторія, які оснащені необхідним обладнанням для проведення навчальних занять, виконання студентами курсових і дипломних робіт.

Викладачі кафедри займаються науково-дослідною роботою з тем «Фізико-хімічні основи і новітні технології розкладу фосфатів і сульфатів з одержанням фосфору, його сполук та фосфорних добрив багатосторонньої пролонгованої дії» та «Теоретичні і методичні засади фахової підготовки майбутніх учителів хімії». За результатами науково-дослідної роботи впродовж останніх 5 років викладачі кафедри підготували й опублікували понад 320 наукових праць, серед яких 49 навчальних посібників (7 з грифом МОНмолодьспорту України), 2 монографії, понад 187 статей, 93 тези доповідей, а також одержано 12 патентів та охоронних документів на винаходи.

Отже, на сьогодні навчально-виховний процес забезпечують 5 кафедр, у складі яких працює 75 викладачів, у тому числі 5 професорів, 4 з яких — доктори наук, 39 кандидатів наук, доцентів, більшість — випускники нашого факультету.

Керівництво факультетом здійснює кандидат географічних наук, доцент Л. І. Стефанков. Навчальну, наукову та виховну роботу координують заступни-

ки декана факультету — кандидат сільськогосподарських наук, доцент О. В. Дедов, кандидат географічних наук, доцент А. В. Гудзевич, кандидат біологічних наук, доцент Т. М. Дабіжук.

На факультеті функціонує 16 науково-дослідних лабораторій: з екологічного моніторингу, з ґрунтознавства, ландшафтознавства й ландшафтної екології, мінералогії і кристалографії, з геології, з гідрометеодосліджень й загального землезнавства, біохімії, генетики, фізіології рослин, анатомії людини, гістології, неорганічної хімії, зоології, ботаніки, фізколоїдної і органічної хімії, основ медичних знань; 22 навчальних кабінети, комп'ютерний міні-клас, дві студентські наукові лабораторії, кабінети методики викладання географії, біології, хімії. Обладнано біологічний стаціонар для спостережень та дослідів, метеомайданчик; створено геологічний і зоологічний музеї, оранжерею, живий куточок.

Заняття в кабінеті мінералогії, 2006 р.

Серед основних наукових проблем, над якими працюють нині співробітники кафедр факультету, є проблеми нового змісту освіти та методики навчання і виховання; охорона довкілля та раціональне природовикористання; здоров'я людини;

фізіолого-біохімічні основи продукційного процесу сільськогосподарських культур; структурна трансформація регіональних господарських комплексів; створення наукових основ та технологій одержання складних добрив.

Професорсько-викладацький склад факультету докладає зусиль, щоб дати студентам ґрунтовні знання з обраного фаху, сформувані практичні вміння й навички, проводити дослідження та спостереження, робити науково обґрунтовані висновки і творчо працювати, самостійно здобувати знання. Саме тому цілком закономірним є те, що серед випускників факультету, які працюють в освітніх та науково-дослідних закладах, заповідниках, екологічних установах 2 особи мають ступінь доктора і 45 осіб — кандидати наук, 258 учителів мають I категорію, 127 — вищу категорію. 354 випускники факультету отримали дипломи з відзнакою.

Співробітники факультету підтримують тісні творчі зв'язки з Інститутом географії НАН України, Інститутом фізіології і генетики НАН України, з Київським, Таврійським, Одеським, Волинським університетами, Київським, Тернопільським, Мелітопольським педуніверситетами, Українським НДІ кормів, Укргідрометеоцентром (Україна); Інститутом водних проблем РАН у Москві, Московським державним університетом ім. М.В. Ломоносова, Калінінградським державним університетом, Кубанським державним медичним університетом, Воронежським державним університетом, Брянським педуніверситетом (Росія); Могильовським державним університетом ім. О.О. Кулішова (Білорусь); Бельцьким державним університетом ім. Руссо (Молдова); Братиславським університетом (Словаччина); Свентокшиською педакадемією, Жешівською політехнікою, Келецькою вищою школою (Польща) та іншими національними та зарубіжними навчальними закладами.

Факультет здавна виконує важливу координаційну науково-освітню місію, на-

разі він є центром двох регіональних відділень товариств (Вінницьке відділення Українського географічного товариства — професор Г.І. Денисик та Вінницьке відділення Українського товариства фізіологів — професор В.Г. Кур'ята). Викладачі кафедри є авторами ряду статей в Українській географічній енциклопедії, Екологічній енциклопедії та Енциклопедії сучасної України.

Попередні роки плідної праці сприяли створенню власних наукових шкіл: з антропогенного ландшафтознавства (керівник — доктор географічних наук, професор Г.І. Денисик), фізіології рослин (керівник — доктор біологічних наук, професор В.Г. Кур'ята) та розробки наукових основ та технологій отримання складних добрив (керівник — доктор технічних наук, професор Д.І. Крикливий). Їхньому активному функціонуванню сприяє денна і заочна аспірантури з географічних (11.00.01 «Фізична географія. Геофізика та геохімія ландшафтів»), біологічних (03.00.12 «Фізіологія рослин») та хімічних (05.17.01 «Технологія неорганічних речовин») спеціальностей.

Уже кілька років поспіль виходять друком науковий збірник ВАК серії «Географія» та збірник наукових праць викладачів і студентів факультету «Актуальні питання географічних, біологічних та хімічних наук».

На факультеті проводяться міжнародні та всеукраїнські наукові конференції: міжнародні конференції з антропогенного ландшафтознавства (2000, 2003 рр.), Міжнародна наукова конференція «Історична географія: початок ХХІ сторіччя» (2007 р.), Міжнародний науково-практичний семінар «Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні та Польщі», Всеукраїнська науково-практична конференція «Хімічна та екологічна освіта: стан і перспективи розвитку» (2008 р.), Міжнародна науково-практична конференція, присвячена культурним ландшафтам (2010 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Туризм як фактор розвитку регіону» (2011 р.).

Виїзний польовий семінар Міжнародної конференції з антропогенного ландшафтознавства, с. Медвідка Вінницького р-ну, 2004 р.

Особлива роль у підготовці молодих спеціалістів на факультеті відводиться навчальним практикам з природничо-географічних дисциплін, які проходять у мальовничих куточках Поділля, Придніпров'я, Кримських та Карпатських гір, узбережжя Чорного та Азовського морів. Під час польової практики студенти мають змогу на практиці застосувати і закріпити знання, уміння й навички, одержані в процесі вивчення теоретичного курсу.

Враження від побаченого і почутого під час практик вдало доповнюють різноманітний зміст та форми виховної роботи (посвята в студенти, день здоров'я, огляди художньої самодіяльності, тиждень факультету, день відкритих дверей, зустрічі із випускниками, турніри КВК та конкурси «Красуня факультету» і «Красень факультету», день останнього дзвоника тощо).

З творчими інтересами студентів досить тісно пов'язана і науко-

ва діяльність, що проводиться на факультеті. Для студентів старших курсів читається спеціальний курс «Основи наукових досліджень». Протягом останніх років тут функціонує вісімнадцять гуртків і проблемних груп. Найбільша їх кількість (6) на кафедрі фізичної географії: «Олімп», «По країнах і континентах», «Віч-на-віч», «Етніка», «Озон», «Чисте довкілля» (наукові керівники — професор Г.І. Денисик, Б.Д. Панасенко, доценти А.В. Гудзевич, В.М. Воловик, Ю.В. Яцентюк). На кафедрі хімії функціонує три гуртки: «Фізхімік» (керівники — доцент О.В. Ковальчук і професор Д.І. Крикливий), «Хімік» (керівник — старший викладач О.С. Худоярова), «Квітникарства» (керівник — доцент Т.М. Дабіжук).

Досить продуктивно працюють гуртки «Подільчанин» (керівник — кандидат географічних наук, старший викладач Л.М. Кирилюк, кафедра економічної і соціальної географії), медико-біологічний (керівник — доцент Л.С. Гудзевич, кафедра анатомії, фізіології та ОМЗ), спортив-

Практичні заняття зі шкільного туризму, с. Воробіївка Немирівського р-ну, 2011 р.

ний гурток «Атлант» (керівник — кандидат географічних наук, старший викладач В. С. Канський, кафедра фізичної географії) та хореографічний (керівник — асистент В. В. Канська, кафедра фізичної географії). Окремі наукові гуртки («Озон», «Еколог», «Віч-на-віч») регулярно проводять різноманітні акції з охорони малих річок, флори і фауни Вінницької області. Щорічно проводиться звітна наукова конференція, де студенти мають можливість представити результати своїх наукових досліджень. Матеріали конференції публікуються у збірнику наукових праць природничо-географічного факультету.

Біологічні дослідження, 2011 р..

Традиційно студенти природничо-географічного факультету здобувають перемогу на Всеукраїнських студентських олімпіадах і конкурсах. Перший успіх — у 2000 р., коли студентки О. Левченко і С. Хабіб вибороли відповідно перше і третє місце на олімпіаді з географії в Луцьку і посіли перше командне місце. Надалі перемоги здобували майже щорічно: в 2001 р. С. Хабіб посіла третє місце в особистому заліку з географії; в 2002 р. В. Кокус виборов перше місце, а О. Жупанов — третє місце (разом вони посіли перше командне місце) з географії. Тоді ж на Всеукраїнському конкурсі з педмайстерності в Житомирі студентка

Т. Носуліч теж здобула перемогу. У 2003 р. В. Кокус посів друге місце на олімпіаді з географії в Чернівцях, а студентка 5-го курсу Т. Носуліч у тому ж році виборола друге місце на конкурсі студентських наукових робіт з методики викладання географії, який проводився в Києві.

У 2005 р. студентка Лілія Білявська стала переможницею Всеукраїнської олімпіади з педагогіки, а у 2006 р. в Чернівцях та Одесі студент М. Мартинов підтвердив високий науковий рівень факультету під час захисту наукової роботи, поданої на конкурс з географії (третє місце) та на Всеукраїнській олімпіаді з екології (третє місце). В

2007 р. Тетяна Холковська виборола друге місце при захисті студентської наукової роботи в Чернівцях; Людмила Сломінська посіла третє місце з екології, а Тетяна Лисюк — четверте місце з англійської мови.

Результативними були і наступні роки, особливо з географії: студенти факультету три роки поспіль завойовували перші місця як в особистому заліку, так і в загальнокомандному: в 2009 р. — Тетяна і Ганна Прокопчуки, в 2010 р. — Ганна Прокопчук і Андрій Савчук, в 2011 р. — Богдан Денисик і Людмила Коваль.

Здобували перемоги й учасники Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з туризму, який проводився у м. Львові (Львівський інститут економіки і туризму): в 2009 р. Олег Яцьків виборов перше місце, в 2010 р. Маріанна Липко посіла друге місце, в 2011 р. Оксана Яремчук та Вероніка Орлова завойовували перше та третє місце.

Нині за новими навчальними планами факультет здійснює підготовку за трьома освітньо-кваліфікаційними рівнями (очна та заочна форми навчання): бакалавр, спеціаліст, магістр. Факультет має значний досвід у підготовці кадрів на стаціонарі, як основних спеціальностей — «Географія» (з 1974 р.); «Біологія» (з 1995 р.), «Хімія» (з

Навчання на відпочинку, 2011 р.

і хімія» (з 2001 р.). На заочній формі навчання підготовка ведеться з 90-х років ХХ ст. за спеціальностями «Географія» (з 1991 р.), «Географія і екологія», «Біологія», «Хімія і екологія» (з 1997 р.).

Спеціально укладений навчальний план передбачає поглиблене вивчення геологічних, фізико- та суспільно-географічних, біологічних, хімічних і екологічних дисциплін, засвоєння теоретичних відомостей на польових практиках і в наукових лабораторіях факультету.

Комплексний характер підготовки студентів природничо-географічного факультету, тісні міждисциплінарні зв'язки з суміжними спеціальностями забезпечує переваги випускників цього структурного підрозділу.

1995 р.), так і додаткових — «Географія і біологія» (з 1974 р.); «Географія і екологія», «Географія та основи економіки», «Біологія

міждисциплінарні зв'язки з суміжними спеціальностями забезпечує переваги випускників цього структурного підрозділу.

Ми з «геофаку», 2012 р.

ІНСТИТУТ МАГІСТРАТУРИ, АСПІРАНТУРИ, ДОКТОРАНТУРИ

Інститут магістратури, аспірантури, докторантури — наймолодший у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського інститут, який створено 9 вересня 2011 р. Очолив інститут доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, академік АН Вищої освіти Роман Семенович Гуревич.

Аспірантуру в університеті було відкрито ще в 1992 р. Підготовка в аспірантурі здійснюється коштом державного бюджету України — за державним замовленням; коштом юридичних і фізичних осіб — на умовах контракту. Нині в університеті підготовка кандидатів наук здійснюється за 12 спеціальностями: 01.01.07 — обчислювальна математика; 01.04.07 — фізика твердого тіла; 03.00.12 — фізіологія рослин; 07.00.01 — історія України; 07.00.02 — всесвітня історія; 10.01.01 — українська література; 10.02.01 — українська мова; 11.00.01 — фізична географія, геофізика та геохімія ландшафтів; 13.00.01 — загальна педагогіка та історія педагогіки; 13.00.04 — теорія та методика професійної освіти; 13.00.07 — теорія та методика виховання; 24.00.02 — фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. Крім того, періодично здійснюються разові набори до аспірантури за спеціальностями 03.00.13 «Фізіологія людини і тварин», 05.17.01 «Технологія неорганічних речовин».

**ГУРЕВИЧ
Роман Семенович**

Декан-директор Інституту магістратури, аспірантури, докторантури, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України

Підготовка аспірантів проводиться з відривом від виробництва (3 роки) та без відриву від виробництва (4 роки). Загальна кількість аспірантів, які навчаються нині, становить близько 100 осіб. Щороку до аспірантури вступає в середньому 30 осіб.

За час існування аспірантури закінчило навчання понад 350 осіб, більша частина з яких успішно захистила кандидатські дисертації та поповнила склад викладацького колективу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та інших ВНЗ України.

До нашого університету в аспірантуру їдуть з багатьох міст України. Найпопулярнішими спеціальностями є 07.00.01, 11.00.01, 13.00.04 та

24.00.02.

Зі спеціальності 07.00.01 — «Історія України» основним тематичним напрямом є історія розвитку української держави. Навчаються аспіранти з вищих навчальних закладів Вінниці та області.

Зі спеціальності 11.00.01 — «Фізична географія, геофізика та геохімія ландшафтів» основним тематичним напрямом підготовки кандидатських дисертацій є закономірності й фактори просторової диференціації та інтеграції антропогенних ландшафтних комплексів різного рангу, їх типологія, класифікація і районування. За цією спеціальністю навчаються аспіранти з Вінниці, Кривого Рогу, Кам'янця-Подільського, Мелітополя, Умані.

Зі спеціальності 13.00.04 — «Теорія та методика професійної освіти» основним тематичним напрямом дисертацій є впровадження інноваційних та інформаційних технологій у підготовку фахівців. Географія аспірантів така: Вінниця, Хмельницький, Кам'янець-Подільський, Черкаси, Київ, Сімферополь.

Зі спеціальності 24.00.02 — «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» основним напрямом підготовки є теоретико-методологічні основи фізичної культури та формування мотивації до рухової активності, здорового способу життя в системі фізичного виховання дітей та молоді. Навчаються аспіранти за цією спеціальністю з Вінниці, Херсона та інших міст України.

Ректорат надає посильну фінансову та організаційну підтримку аспірантам. Вони мають змогу брати участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, виконувати планові наукові дослідження у вищих навчальних закладах та наукових установах України.

Надзвичайно важливим питанням є результативність роботи аспірантури, адже одним із основних критеріїв ефективності підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації є кількість вчасно захищених (або принаймні поданих до захисту) дисертацій. Тому до наукового керівництва аспірантами залучають кращих фахівців (докторів наук, професорів) нашого університету та інших вищих навчальних закладів. Протягом періоду навчання практикується проведення двох звітів та атестацій аспірантів на вченій раді інститутів та факультетів.

Постійно посилюється контроль з боку наукових керівників, завідувачів кафедр, Інституту магістратури, аспірантури, докторантури та ректорату за підготовкою кандидатських дисертацій аспірантами. Натомість маємо позитивні тенденції. За 5 останніх років аспіранти та випускники аспірантури захистили загалом понад 80

кандидатських дисертацій; з 36 запланованих випускників аспірантури в 2011 р. 11 достроково захистили кандидатські дисертації, ще семеро, виконавши план на 100%, подали дисертації до захисту. Ефективність роботи аспірантури нині становить 50%, що відповідає показникам МОНмолодьспорту України.

* * *

Підготовка магістрів у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського розпочалася в 1997 р. за 7 спеціальностями. Тоді навчалося 17 магістрантів. З 2007 р. запроваджено навчання за заочною формою (8 спеціальностей). Кількість студентів магістратури кожного року зростає; нині контингент студентів магістратури становить понад 350 осіб; вони навчаються за 16 спеціальностями, акредитованими за четвертим рівнем: «Початкова освіта», «Технологічна освіта», «Фізичне виховання», «Спорт (за видами діяльності)», «Фізична реабілітація», «Історія», «Українська мова і література», «Мова і література (англійська)», «Мова і література (німецька)», «Мова і література (російська)», «Психологія», «Хімія», «Біологія», «Географія», «Математика (за напрямками)», «Фізика (за напрямками)».

У 2011/12 навчальному році пропонується навчання в магістратурі за 46 кваліфікаціями. Термін навчання становить 1 рік. Підготовка магістрів здійснюється коштом державного бюджету, фізичних або юридичних осіб.

За час навчання в магістратурі студент повинен проявити і підтвердити свої здібності до науково-педагогічної діяльності шляхом виконання та захисту дипломної роботи. Підготовка магістрів проводиться з числа осіб, які одержали диплом бакалавра або спеціаліста відповідного напрямку, мають при цьому високий рівень підготовки, переважно диплом з відзнакою, публікації, дипломи переможців студентських олімпіад, беруть участь у науково-

практичних конференціях, мають здібності та нахили до науково-дослідницької і педагогічної роботи.

Для студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр», університет створює всі умови для виконання навчального плану в повному обсязі і надає змогу публікувати наукові (науково-методичні) статті у збірниках, сприяє участі студентів у наукових та методичних конференціях, виданню кращих робіт магістрантів, забезпечує доступ до інформаційних мереж, у тому числі до мережі Інтернет. Надзвичайно важливим питанням є ефективність та результативність роботи магістратури, тому до наукового керівництва магістрантів залучаються особи з числа професорсько-викладацького складу університету, які мають науковий ступінь доктора або кандидата наук та працюють на посаді професора або доцента.

бакалаврської підготовки виявили нахил до наукових досліджень; по-друге, в магістратурі вони зобов'язані освоїти методи генерації нових знань і формування відповідних компетенцій, написати та захистити дипломну роботу (магістерську дисертацію), опублікувати основні результати цієї роботи, в тому числі в провідних наукових фахових виданнях; підготуватися до складання вступних іспитів в аспірантуру або кандидатських іспитів.

Навчання в магістратурі університету здійснюється на підставі міжнародного досвіду: використовуються напрацювання російських, польських, німецьких, канадських та інших ВНЗ. Навчання відбувається в річищі вимог Болонської концепції. Випускники магістратури можуть продовжити наукову діяльність як дослідники в галузях фундаментальних наук або у відповідних напрямках педагогічної галузі (педагогіка, методика викладання, інноваційні та інформаційні засоби навчання тощо).

За час існування магістратуру закінчило 1515 осіб, з них 84 — за заочною формою навчання. Близько половини студентів після закінчення магістратури одержують дипломи з відзнакою, їх рекомендують на навчання в аспірантурі.

* * *

У 2002 р. у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського було відкрито докторантуру. Нині підготовка докторських дисертацій здійснюється з таких спеціальностей: 07.00.01 — історія України;

07.00.02 — всесвітня історія; 10.02.01 — українська мова; 13.00.01 — загальна педагогіка та історія педагогіки; 13.00.04 — теорія та методика професійної освіти.

З 2005 до 2011 р. докторантуру закінчили 8 осіб, з них 6 осіб захистили доктор-

Магістри, 2007 р

Характерним для підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації є те, що майбутні претенденти на наукові ступені, як правило, по-перше, мають закінчити магістратуру, до якої за конкурсом відбирають лише тих випускників бакалаврату, які під час

ські дисертації; ефективність роботи докторантури становить 75%.

Нині проходять підготовку в докторантурі Вінницького державного педагогічного університету 7 докторантів.

В університеті функціонують 2 спеціалізовані вчені ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій.

Спеціалізована вчена рада Д 05.053.01 (голова ради — доктор педагогічних наук, професор Олександр Васильович Шестопалюк) приймає до захисту докторські та кандидатські дисертації за спеціальностями 13.00.01 — загальна педагогіка та історія педагогіки та 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти.

Спеціалізована вчена рада К 05.053.02 (голова ради — доктор педагогічних наук, професор Галина Сергіївна Тарасенко) приймає до захисту кандидатські дисертації за спеціальністю 13.00.07 — теорія і методика виховання.

У структурі Інституту магістратури, аспірантури, докторантури функціонують також навчально-консультативний та інформаційно-обчислювальний центри.

Основним напрямом роботи навчально-консультативного центру є надання послуг у галузі організації процесів підготовки й атестації наукових кадрів, у тому числі кон-

сультування з питань вступу та навчання в магістратурі, аспірантурі, докторантурі університету, складання кандидатських іспитів; організація навчально-методичних курсів з підготовки до складання вступних іспитів і кандидатських екзаменів; розроблення та розповсюдження науково-методичних матеріалів щодо підготовки й атестації наукових кадрів; консультування з інших питань щодо підготовки й атестації наукових кадрів вищої кваліфікації.

Інформаційно-обчислювальний центр виконує такі завдання, як забезпечення працездатності інформаційних систем; надання керівній ланці закладу відомостей про нові можливості інформаційних технологій і управління ними; координує процес налагодження та підтримки мережевого устаткування; здійснює моніторинг та оптимізацію роботи операційних систем та обчислювальної техніки; надає технічну підтримку і консультації, контролює процес підбору, установки, підтримки програмного та апаратного забезпечення.

Отже, Інститут магістратури, аспірантури та докторантури координує підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації від магістра з певної спеціальності через ступінь кандидата наук до наукового ступеня доктора наук.

Перше засідання спеціалізованої вченої ради, 2004 р.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Розвиток бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського тісно пов'язаний з історією навчального закладу. Книгозбірня у всі часи свого існування виконувала основну функцію: забезпечення інформаційних потреб освітян.

Формування бібліотечного фонду розпочалося паралельно з організацією вчительського інституту. З цією метою перші бібліотекарі, обов'язки яких виконували викладачі, складали списки потрібної наукової та навчальної літератури, здійснювали інформаційну діяльність, створювали каталоги, анотовані списки літератури, організовували книжкові виставки та обслуговували студентів. Книгозбірня складалася з двох частин: фундаментальної бібліотеки, яка обслуговувала викладачів та наукові пошуки студентів, та учнівської бібліотеки, що обслуговувала навчальні запити студентів. Комплектування бібліотек такого типу на початку ХХ ст. відбувалося згідно з каталогом книг, дозволених для народних і публічних бібліотек, який затверджував учений комітет Міністерства народної освіти Російської імперії, тому особливу увагу приділяли контролю за змістом фондів.

Штамп фундаментальної та учнівської бібліотек Вінницького вчительського інституту

Основними змістовими напрямками комплектування були релігійна, педагогічна, історична, географічна, природнича, зокрема математична і фізична (відповідно до загальнонавчального тодішнього розподілу), художня та музична література. Особливо ретельно підходили до придбання літератури з психології, педагогіки, історії педагогіки, методики викладання різних предметів, виховання, біографістики педагогів, що мало сприяти самоосвіті вчителя, а життя і діяльність видатних педагогів мали стати прикладом учительству для наслідування.

Головним завданням книгозбірні вчительського інституту було забезпечення відповідною літературою професійної та самоосвітньої діяльності викладачів та майбутніх учителів. Заклад не мав достатніх фінансів для одночасного створення потужного бібліотечного фонду. Щороку на придбання книг за інструкцією Міністерства народної освіти вчительським інститутам призначалася сума у 500 руб., тому на початку 1914 р. фонд бібліотеки досягнув тільки 1180 прим. Розміщувався він в одній із кімнат на першому поверсі інститутської будівлі. Обов'язки бібліотекаря виконував учитель історії та географії Полієкт Василісович Гришков.

У період українізації навчальних закладів у добу Української революції, із введенням у навчальний процес рідної мови, історії України значну увагу приділяли формуванню фонду національною книгою. Фонди бібліотеки вчительського інституту не відповідали запитам користувачів, не було потрібної історичної, педагогічної та методичної літератури, національних підручників і посібників. Забезпечення фаховою літературою бібліотеки става-

ло першочерговою справою державної ваги. Якщо в січні 1916 р. у фундаментальній бібліотеці нараховувалося 840 назв книг в 1136 томах на суму 2068 руб., в учнівській — 633 назви в 905 томах на суму 1206 руб., то попри великий масив українознавчої літератури, що з'явився в 1917 р. (747 назв), її наукова складова була досить скромною. Але поступово завдяки зусиллям викладачів і студентів фахова україномовна частка бібліотечного зібрання зростала.

Із встановленням радянської влади і націоналізацією та централізацією бібліотечних зібрань було розроблено нову бібліотечну мережу та типологію радянських бібліотек. Всі бібліотеки вищих навчальних закладів було зараховано до наукових. У 1922 р. в УСРР було ухвалено кодекс законів про народну освіту, яка проголошувалася безоплатною, загальнодоступною, обов'язковою, світською, з рідною мовою викладання. Зазначалося також, що бібліотеки є невід'ємною складовою освіти, культурно-освітніми та політико-виховними центрами освітньої системи УСРР. Тому відразу порушили питання про вилучення з бібліотек ідеологічно ворожої літератури і поповнення їх фондів марксистською та радянською.

Збільшення кількості вчителів, поглиблення змісту освіти визначали важливість бібліотек як осередків забезпечення навчально-виховного процесу та підвищення кваліфікації вчителів.

Головними освітянськими питаннями того часу були реформування вищих шкіл, ліквідація неписьменності серед дорослих, дітей і підлітків, політична освіта мас, їх соціалістичне виховання. В Україні здійснювався процес українізації: обов'язковим було викладання на всіх відділеннях історії і гео-

Читальна зала бібліотеки, 1935 р.

графії України, української мови та літератури. Це позначилося й на книжковому фонді інститутської бібліотеки, до складу якого, крім белетристики, входило тепер 4596 томів російською мовою та 838 — українською наукового та навчального характеру.

Закриття інституту в 1924 р. призвело до ліквідації бібліотеки, фонди якої передали до Кам'янець-Подільського інституту народної освіти.

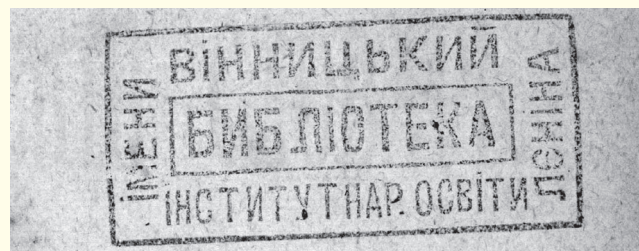
До завдань бібліотеки 20–30-х років ХХ ст. належало обслуговування студентів книгою, необхідною для навчального процесу. Активно розвивалися форми масової роботи, зокрема голосні читання, вечори книг, усні газети, політурніри, групові бесіди, атеїстичні вечори, бібліотечні «вікторки», «четверги», літературні читання, бібліотечні плакати та ін.

У житті інституту в передвоєнне десятиріччя було чимало складного, тривожного й трагічного. Та все ж колектив Вінницького педінституту в тих складних умовах прагнув готувати кваліфікованих спеціалістів. І не останню роль у цьому відігравала бібліотека, фонд якої формувався відповідно до політики держави, навчального закладу. Однією з найголовніших проблем, яка вимагала постійної уваги,

було забезпечення навчально-виховного процесу потрібною літературою. Проблеми фінансування, комплектування, збереження фонду відчували бібліотекарі всіх поколінь. Фінансовий дефіцит, посилення ідеологічних вимог з боку держави відображалися і на формуванні фонду, який одночасно мав відповідати не лише навчальним планам закладу, але й ідеологічним вимогам держави.

Викладацько-професорський склад інституту докладав чимало зусиль до формування бібліотеки, багато книг передавали з домашніх бібліотек. До книгозбірні також надійшли книги з Вінницької обласної колегії адвокатів, від фізичних осіб, наприклад, інженер-механіка І.І. Цвігуна, який передав до бібліотеки енциклопедію Брокгауза і Ефрона та низку цінних наукових видань.

Аналізуючи зібрання книг, що входили до складу бібліотечного фонду інституту і зберігаються в сучасному бібліотечному фонді, хочеться відзначити бережливе ставлення до книг перших студентів-освітян. У книгах відсутні помітки, підкреслення, надписи. Бібліотечні штампи на сторінках цих видань свідчать про те, що через реорганізацію навчального закладу фонд зазнавав чимало змін, бібліотека переїздила з місця на місце, фонд розкомплектовувався з тих чи інших причин, потім знову формувалася. Серед цих штампів на книгах (правопис подано в оригіналі) — «Фундаментальная библиотека Винницкаго учительскаго института», «Ученическая библиотека Винницкаго учительскаго института», «Вінницька учительська семінарія», «Бібліотека інституту народної освіти імені Леніна», «Полонські 3-х річні педагогічні курси ім. Жовтневої революції», «Бібліотека Вінницького українського педагогічного технікуму імені І. Франка», «Бібліотека Бердичівського учительського училища». Але книгозбірня залишалася інформаційним осередком освітян регіону.

Штамп бібліотеки Вінницького ІНО

Під час фашистської окупації фонд бібліотеки був знищений і з 1944 р., після відновлення навчання, створювався заново. 4 жовтня 1946 р. в міському відділі культурно-освітньої роботи була офіційно зареєстрована під № 5 Бібліотека педагогічного інституту та видано реєстраційне свідоцтво.

Комітет в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР

Затверджую. Заст. Голови комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР
І. ШВАНКО.
серпень 1946 року

Затверджую. Заст. Начальника Статистичного Управління УРСР
ВІХЕРПУЛЬ.
Форма № 2.

Реєстраційне свідоцтво

Бібліотека Педагогічного Інституту
(назва бібліотеки)

що знаходиться при *Педагогічному Інституті*.

зареєстрована *4 жовтня* 1946 року в *Город-ском* відділі культурно-освітньої роботи під № *5*

Завідувач відділом культурно-освітньої роботи *Горбун*

1946 року

1960-50 г.

Реєстраційне свідоцтво бібліотеки Вінницького педагогічного інституту, 1946 р.

Для Української РСР, звільненої від фашистських окупантів, у післявоєнні роки минулого століття нагальним завданням було поновлення роботи навчальних закладів, відновлення приміщення бібліотеки, забезпечення навчальною літературою. У наступні роки увага приділялася форму-

ванню книжкових фондів, упорядкуванню фонду, його переобліку.

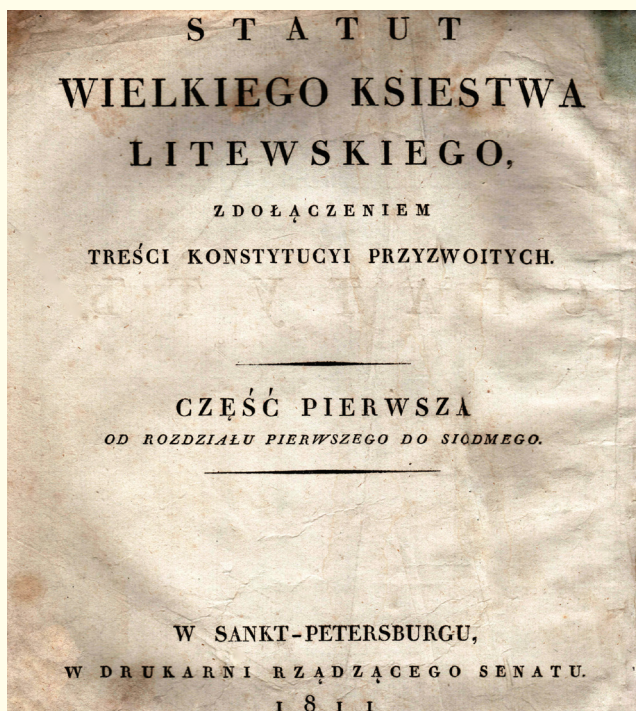
Книги до бібліотеки надходили зі всіх регіонів країни як пожертви. Виділяли їх і вцілілі бібліотеки міста, а також наші земляки. Викладачі надавали студентам можливість користуватися літературою зі своїх бібліотек. Бібліотекарем в ті роки була Ольга Іванівна Домбровська, інтелігентна, освічена людина.

Читальна зала бібліотеки, 1951 р.

У наступні роки особливу увагу приділяли комплектуванню фонду літературою з педагогіки, психології, історії, філологічних та фізико-математичних наук. У фонді — цінні документальні джерела, які являють собою історичне, джерелознавче та культурне надбання. Серед цінних набутоків тих часів є видання XIX — початку XX ст., серед яких рідкісні прижиттєві видання українських, російських письменників і вчених, повний комплект (у 2 примірниках) енциклопедичного словника Ф.А. Брокгауза та І.А. Ефрона, перше російськомовне видання 1811 р. «Статуту великого княжества Литовського», «История украинского народа» О.Я. Єфименко, твори Д.І. Багалія з його автографами та ін.

У 1956-1957 рр. фонди бібліотеки поповнилися літературою з ліквідованого на той період Вінницького педагогічного училища, на початку 1960-х років — фондами Бердичівського вчительського інституту.

Рідкісні та цінні видання з фонду бібліотеки

У 1960-х роках читальна зала бібліотеки була розташована у цокольному приміщенні сучасного корпусу № 1. Там нині фонд відділу книгозберігання. Читальна зала була просторою, гарною, на підлозі розстелені килими, адже в університет ходили із змінним взуттям. На першому поверсі було розташовано абонемент наукової та художньої літератури, а поряд — абонемент навчальної літератури. Фонд бібліотеки не повністю задовольняв читацькі потреби студентів, тому активно використовувалися фонди місцевих бібліотек, переважно наукової бібліотеки ім. К.А. Тімірязєва. У цей період співробітники бібліотеки активно вивчають читацькі запити, проводять різноманітні заходи: літературні конференції, обговорення книг тощо.

У 1960-1980-х роках значну увагу приділяли формуванню фонду книгозбірні, покращенню організації довідкового апарату, модернізації матеріально-технічної бази, розширенню структури закладу. Активно пропагувалися джерела марксизму-ленінізму, матеріали комуністичних партій та інша ідеологічна продукція, як

вимагалось в той період. Відповідна література надходила до бібліотеки у великій кількості. Всі звіти і плани, вся робота бібліотеки виконувалася «у світлі рішень... з'їзду». Завідувачами бібліотеки в ці роки були Лідія Михайлівна Четверик, згодом Зінаїда Михайлівна Шелягова.

У 1970-ті роки бібліотеку очолювала Ганна Павлівна Янківська, яка розпочала працювати завідувачем бібліотеки при ректорі І. П. Грущенку і працювала на посаді завідувача до 1977 р. Дружні особисті стосунки Ганни Павлівни з родиною ректора позитивно впливали і на його ставлення до бібліотеки. Бібліотечні проблеми розв'язувалися конструктивно, ректор завжди йшов назустріч завідувачу бібліотеки. Про Г. П. Янківську колеги згадують як про справедливого та вимогливого керівника. Вродлива, статна жінка, завжди чепурна, з гарною зачіскою. Від бібліотекарів відділу обслуговування також вимагала звертати увагу на свій зовнішній вигляд. За діяльності Г. П. Янківської розпочато переведення каталогів на таблиці ББК (фонд бібліотеки залишився зашифрованим за таблицями класифікації для масових бібліотек), впроваджено масову та групову видачу навчальної літератури, що давало змогу оперативно забезпечити комплектами навчальної літератури студентів. Пріоритети надавалися студентам першого курсу, які до початку навчального року були забезпечені навчальною літературою. Фонд бібліотеки через відсутність достатньої кількості стелажів складали на підлозі «колодязями». Методика проведення масової та групової видачі зберігається до сьогодні, а про «колодязі» ще згадують ветерани бібліотеки. Приміщення бібліотеки потерпало від тісноти, на абонементних постійно спостерігались величезні черги читачів.

Комплектування фонду в радянські часи здійснювалося централізовано через бібколектор, також використовували книжкові магазини «Політкнига», «Пер-

ший магазин» (книги закуповували за перерахунком). Літературу замовляли за тематичними планами видавництва, навчальна література надходила до бібліотеки за попереднім замовленням відповідно до щорічних темпланів Міністерства освіти. Відсоток книгозабезпеченості навчальною та методичною літературою відповідав встановленим нормам.

За цей період розширилася площа бібліотеки. З цокольного приміщення читальну залу було перенесено на 2-й поверх (туди, де раніше були аудиторії, лінгафонні кабінети факультету іноземних мов). У цей період у відділі обслуговування, в читальній залі працювали молоді спеціалісти, випускники Київського інституту культури С. І. Пелимська (Масленікова), В. І. Соколова (пізніше головний методист методичного об'єднання бібліотек ВНЗ м. Вінниця), І. В. Ахтьоркіна (1949–1999) — випускниця Вінницького педінституту. Молоді, гарні, активні, вони на високому рівні організовували масову роботу в бібліотеці.

З 1977 р. завідувачем бібліотеки була Дар'я Іларіонівна Псенюк (1924 р. н.), яка до цього працювала завідувачем відділу обслуговування. За її ініціативи було розпочато видання бібліографічного покажчика «Праці викладачів ВДПУ». Д. І. Псенюк — кваліфікований спеціаліст, чарівна жінка з м'яким характером, їй було нелегко працювати завідувачем після авторитетного попереднього керівника, розв'язувати бібліотечні проблеми.

У 1973 р. у відділ комплектування на технічну обробку, закінчивши Тульчинське культурно-просвітнє училище, прийшла працювати Галина Павлівна Бондар. Відділ розташовувався біля кабінету завідувача та абонементу (нинішній корпус № 1). Працювали у відділі О. І. Домбровська (записувала нові надходження), О. М. Бородавко, Р. Ю. Капітанська. Пізніше у відділ комплектування перейшла І. В. Ахтьоркіна, вона відповідала за комплектування фонду.

1970–1980-ті роки можна охарактеризувати як роки стабілізації та вдосконалення бібліотечних процесів. Активно формувалася довідковий апарат бібліотеки. Діяльність бібліотеки була спрямована на виховання в молоді принципів комуністичної моралі, любові до Батьківщини. Бібліотека завжди була підпорядкована тій ідеології, що і держава, проводила політику ВНЗ та держави: брала участь у соціалістичних змаганнях, відзначенні річниць Великого Жовтня і днів народження В.І. Леніна, річниць утворення СРСР. У практику роботи інституту впроваджувався факультативний курс «Основи бібліотечно-бібліографічних знань і роботи з книгою», який викладали працівники відділу бібліографії (Н.С. Кравець, Л.П. Шаповал).

Упродовж 1982–2006 рр. завідувачем, а згодом директором бібліотеки була Олена Василівна Бойван — мудра, людяна, вродлива жінка, оптимістична людина, фахівець високого рівня, яка більшу частину свого життя присвятила бібліотечній справі. Зміна структури бібліотеки, переїзд у новий корпус, упровадження нових технологій — все це випало на її долю. У 1980-ті роки існували спеціалізовані читальні зали — фізико-математичних наук (у підвальному приміщенні студентського гуртожитку), суспільних наук. Заступником завідувача бібліотеки була Ольга Михайлівна Бородавко (1934–2001) — професіонал бібліотечної справи, дисциплінований працівник, вимоглива як до себе, так і до підлеглих. Вона вивчала питання нормування та впровадження норм у бібліотечні процеси.

Розширення навчально-матеріальної бази інституту з уведенням у дію лабораторного корпусу №3 загальною площею майже 16 тис. м² створило нові умови для діяльності бібліотеки. У новому корпусі на першому поверсі, під актову залу виділили 1250 м², на яких у 1987 р. розташувалися відділи бібліотеки — до-

відково-бібліографічний відділ з кімнатою каталогів, відділ обслуговування навчально-методичною літературою (абонемент, читальна зала навчально-методичної літератури, читальна зала періодичних видань), відділ комплектування та наукової обробки літератури.

Збільшення обсягу фонду, кількості читачів та книговидач, підвищення професійного рівня співробітників, удосконалення процесів бібліотечно-бібліографічного обслуговування — все це дозволило присвоїти бібліотеці І категорію з оплати праці та збільшити штат.

На початку 1990-х років бібліотека інституту, як і інші бібліотеки, переживала певні труднощі, зумовлені соціально-економічними перетвореннями в країні. У зв'язку з розвалом державної системи книгопостачання (ліквідовано бібліотечний колектор) довелося встановлювати безпосередні зв'язки з книжковими магазинами, видавництвами, приватними підприємцями. У складній ситуації бібліотека змогла не тільки зберегти фонд, але й збільшити його. Бібліотека була учасником проекту «Пушкінська бібліотека», фінансованого фондом Сороса. Її фонд поповнювався коштом благодійних організацій «Відродження», «Сейбр-Світло» та ін.

Бібліотека дбала про якість своїх фондів. За майже столітній період довелося пережити різні часи: повоєнні роки, період економічної відбудови, роки промислового злету, політичної та економічної кризи, але завжди керівництво університету пам'ятало про бібліотеку, ставило завдання забезпечити навчальний заклад новою літературою та періодичними виданнями.

З 2003 р. посаду ректора обіймає Олександр Васильович Шестопалюк, доктор педагогічних наук, професор, Заслужений працівник освіти. Із зміною керівництва у ВНЗ розпочато масштабну роботу з реформування всіх сфер університетського життя. Кардинальні зміни відбуваються

і в бібліотеці, яка виходить на новий рівень. За підтримки ректорату бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського трансформується в сучасну, комфортну, прогресивну структуру навчального закладу, справжній науково-інформаційний центр університету. З 2004 р. в бібліотеці розпочався процес комп'ютеризації, придбано ліцензійну АБІС ІРБІС, створено відділ комп'ютеризації та експлуатаційно-технічного обслуговування бібліотечних процесів (завідувач відділу — Світлана Глібівна Наугольних).

З 2006 р. бібліотеку очолює Валентина Степанівна Білоус, бібліотекар-бібліограф, яка, закінчивши у 1983 р. Рівненський державний інститут культури, за направленням приїхала на Вінниччину. З 1987 р. вона працює в бібліотеці ВДПУ, обіймаючи різноманітні посади (від бібліотекаря до директора), досконало вивчила технологічні процеси діяльності педагогічної бібліотеки, активно впроваджує інноваційні процеси в роботу бібліотеки, розпочинає корпоративну діяльність з освітянськими та науковими бібліотеками. Пріоритетний напрям роботи бібліотеки педуніверситету — створення потужної електронної бібліотеки. Із входженням в еру інформаційного суспільства університетська бібліотека активно формує свої ресурсні масиви відповідно до нових вимог суспільства та нових навчальних програм. У 2009 р. створено залу електронної інформації на 40 автоматизованих робочих місць з доступом до всесвітньої мережі Інтернет.

Зала електронної інформації, 2011 р.

Бібліотечний фонд становить понад 500 тис. примірників, електронний каталог нараховує понад 160 тис. записів, медіатека — більше 500 одиниць зберігання. У структурі бібліотеки 5 читальних залів на 500 посадкових місць. Всього площа бібліотеки становить 2674 м², робоча частина — 673,8 м², під фонд відведено 117,8 м², для користувачів — 912,4 м².

Працівники бібліотеки впродовж десятиліть проводили невтомну подвижницьку працю, спрямовану на збереження писемної культури нашого народу, відродження духовності та виховання освітянської молоді, забезпечення навчально-виховного та наукового процесу навчального закладу. Інтенсивний розвиток бібліотеки відбувався завдяки професіоналізму, відповідальності, а головне — любові до своєї справи працівників бібліотеки багатьох поколінь, що допомагало вижити у важкі періоди. Значний внесок у розвиток бібліотечної справи в університеті зробили працівники бібліотеки, ветерани бібліотечної справи З.М. Шелягова, Г.П. Янківська, Д.І. Псенюк, О.М. Бородавко, Н.Ф. Іщук, Н.С. Кравець, Л.П. Шаповал,

О.В. Бойван, Н.І. Радер, Н.М. Шпильова, В.Ф. Парфененко, Г.П. Бондар, Л.І. Михальчук, М.В. Марченко, В.О. Іванчук та інші. У бібліотеці трудяться багато достойних, відданих справі спеціалістів. Серед когорти молодих спеціалістів, на яких бібліотека покладає велику надію в продовженні справи забезпечення освітня якісною бібліотечно-бібліографічною інформацією, І.О. Стопа, Т.В. Коношевська, Л.О. Киричок, О.А. П'ятак, Т.М. Грищук, Н.Б. Волошина та інші. Бібліотека відчу-

ває постійну підтримку ректорату та адміністрації вишу.

Пройшовши славний історичний шлях, зберігаючи і водночас примножуючи традиції, бібліотека педуніверситету і надалі дбатиме про належний рівень забезпечення навчально-виховного процесу та науково-дослідницької роботи викладачів і студентів. Незважаючи на проблеми сьогодення, бібліотека з оптимізмом дивиться в майбутнє.

Читальна зала, 2011 р.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського впевнено крокує у майбутнє. Колектив університету своїми зусиллями у справі підготовки кадрів національної інтелігенції збагачує та примножує славний досвід минулих поколінь. Попереду нові досягнення, творчі звершення та здобутки.

ЗМІСТ

Вступне слово ректора університету	7
З історії освіти на Поділлі	9
Вінницький учительський інститут (1912–1920 рр.)	13
Радянізація закладу (1920–1941 рр.)	20
У роки Великої Вітчизняної війни та післявоєнної відбудови (1941–1959 рр.)	35
Роки поступу (1960–1991 рр.)	46
Університетська сходина (1991–2002 рр.)	57
У ХХІ століття	64
Навчальний процес: відповідь на виклик сучасної освіти	72
Наукові здобутки та перспективи міжнародного співробітництва	77
Виховна та культурно-просвітницька робота у глобалізованому світі	88
Адміністративно-господарське життя університету	93
Соціальний захист працівників і студентів	97
Інститут іноземних мов	103
Інститут історії, етнології і права	113
Інститут математики, фізики і технологічної освіти	130
Інститут педагогіки, психології і мистецтв	152
Інститут фізичного виховання і спорту	168
Інститут філології й журналістики	178
Природничо-географічний факультет	195
Інститут магістратури, аспірантури, докторантури	210
Наукова бібліотека	214

Суспільно-політичне видання

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ
МИХАЙЛА
КОЦЮБИНСЬКОГО
(1912–2012)

Упорядник
Кароева Т. Р.

Технічний редактор
Г. М. Купренюк
Художнє оформлення
Д. М. Муца
Комп'ютерна верстка
Д. А. Осадчого, Т. М. Лавріненко
Коректор
О. М. Михальчук

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 26,1.
Тираж 1000 прим. Зам. 12142.

Видавництво та друк
ДП «Державна картографічна фабрика»
21100, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 19
Тел.: 51-33-77, 51-32-96
E-mail: dkf@vn.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 869 від 26.03.2002 р.